

Metsähallituksen selvitys Suomenlahden merikansallispuistojen täydentämistarpeista ja -mahdollisuuksista

Kansikuva: Träskönin saari muodosti ensimmäisen Porkkalan kansallispuiston vuosina 1938–1956. Kuva: Jouko Högmander / Metsähallitus.

ISO 14001

© Metsähallitus, Vantaa 2014.

Lönnberg Digital, Helsinki 2014
200 kpl

Sisällys

Tiivistelmä	5
Sammanfattning	7
1 Johdanto.....	9
2 Merikansallispuistojen tämänhetkinen edustavuus	11
2.1 Merialueiden suojelun nykytila eteläisissä kansallispuistoissa.....	11
2.2 Laajennusten vaikutus mereisten suojelualueiden verkostoon.....	12
2.3 Suomenlahden ja Saaristomeren merialueiden suojelun taso.....	13
2.4 Saarien ja saaristojen suojelun nykytila eteläisissä merikansallispuistoissa.....	13
3 Itäisen Suomenlahden kansallispuisto.....	16
3.1 Nykytila.....	16
3.2 Täydentämisen tavoitteet	21
3.3 Ehdotus.....	21
3.4 Kehittämisen haasteita.....	26
3.5 Vaikutusten arviointi	26
3.6 Yhteenveto Itäisen Suomenlahden kansallispuiston täydentämisestä	27
4 Tammisaaren saariston kansallispuisto.....	28
4.1 Nykytila.....	28
4.2 Täydentämisen tavoitteet	33
4.3 Ehdotus.....	33
4.4 Kehittämisen haasteita.....	36
4.5 Vaikutusten arviointi	37
4.6 Yhteenveto Tammisaaren saariston kansallispuiston täydentämismahdollisuuksista ..	38
5 Saaristomeren kansallispuisto	39
5.1 Taustaa.....	39
5.2 Täydentämisen tavoitteet	49
5.3 Ehdotus	50
5.4 Kehittämisen haasteita.....	52
5.5 Vaikutusten arviointi	53
5.6 Yhteenveto Saaristomeren kansallispuiston täydentämistarpeista	53
6 Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden rooli merialueen suojelualueverkostossa	55
6.1 Taustaa.....	55
6.2 Selvitysalue.....	56
6.3 Edellytykset kansallispuiston perustamiselle	58
6.4 Vaihtoehdot	61
6.5 Luontoarvot	62
6.6 Kansallispuiston kiinnostavimmat käyntikohteet.....	65
6.7 Kansallispuiston saavutettavuus.....	67
6.8 Kuntien, seurakuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen alueet	67
6.9 Puolustusvoimien toimintamahdollisuuksien turvaaminen.....	69
6.10 Kansallispuiston perustamisen ja hoidon arvioidut kustannukset	70
6.11 Vaikutusten arviointi	71

6.12 Yhteenveto Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden roolista merialueen suojelualueverkostossa	73
--	----

Lähteet ja kirjallisuus.....74

Liitteet

Liite 1 Natura-luontotyyppien esiintyminen Suomenlahden ja Saaristomeren suojelualueilla	77
Liite 2 Suomenlahden suojelualueverkoston kehittäminen maaluontotyyppien näkökulmasta	78
Liite 3 Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet	85
Liite 4 Tammisaaren saariston kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet.....	88
Liite 5 Saaristomeren kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet.....	89
Liite 6 Metsähallituksen alueiden kuvaus Porkkalan selvitysalueella	90
Liite 7 Selvitettävänä olevan Porkkalan kansallispuiston toteutusvaihtoehdot.....	93
Liite 8 Kuntien ja muiden julkisyhteisöjen hallinnassa olevia virkistysalueita ja vastaavia alueita Porkkalan selvitysalueella	97
Liite 9 Natura-luontotyyppien esiintyminen Porkkalan selvitysalueella Metsähallituksen luontopalvelujen alueella ja 14 yksityisellä luonnonsuojelualueella.....	98
Liite 10 Luonnonsuojelualueet ja niiden perustamista ja laajentamista koskeva sääntely luonnonsuojelulaissa	99

Tiivistelmä

Metsähallitus on tässä raportissa selvittänyt ympäristöministeriön pyynnöstä Suomenlahden merikansallispuistojen täydentämistarpeita sekä Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden roolia merialueen suojeluverkostossa.

Itäisen Suomenlahden, Tammisaaren saariston ja Saaristomeren kansallispuistojen toiminnasta on saatu kokemusta vuosikymmenien ajalta. Luontotyyppejä, lajeja ja merenpohjan luontotarvoja koskeva tieto on lisääntynyt suuresti tänä aikana. Uusia maa- ja vesialueita on hankittu puistojen täydentämiseksi. Näiden alueiden liittäminen kansallispuistojen osaksi sekä kansallispuistolakeihin liittyvät lakitekniset kysymykset edellyttävät kuitenkin puistolakien uudistamista. Samalla on mahdollisuus myös kirjata lakiin kansallispuiston perustamistarkoitus (Itäisen Suomenlahden kansallispuisto) tai ajanmukaistaa sitä (Tammisaaren saariston kansallispuisto).

Metsähallitus katsoo selvityksen perustella, että on olemassa hyviä edellytyksiä liittää Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon merialueita ja tällä tavoin siitä tehdään monipuolinen merikansallispuisto. Kansallispuiston pinta-ala on tällä hetkellä 656 ha ulkosaaria. Ehdotetun täydentämisen jälkeen Itäisen Suomenlahden kansallispuiston maapinta-ala olisi 1 121 ha, merialueen pinta-ala 20 859 ha ja koko kansallispuiston yhteensä 21 980 ha. Merkittävintä ehdotuksessa on 13 merenpohjan monimuotoisuuden suojelun kannalta tärkeän alueen, pinta-alaltaan 17 061 ha, liittäminen kansallispuistoon yleisestä vesialueesta. Ehdotuksessa ovat mukana Kirkonmaan ja Orregrundin alueet, joilta puolustusvoimat ja merivartiosto ovat siirtyneet pois. Muitakin puolustusvoimien saaria on tarkastelussa mukana, mutta niiden osalta esitetään ainoastaan va-

Mustaviirin kalliot ja kivikkorannat ovat tyypillisiä Itäisen Suomenlahden kansallispuiston tyypillistä maisemaa. Kuva: Aino von Boehm / Metsähallitus.

rautumista tilanteeseen, jossa puolustusvoimien toiminta saarilla saattaa vähentyä tai loppua.

Tammisaaren saariston kansallispuiston täydentämisen osalta esitys perustuu aiemmin hoito- ja käyttösuunnitelman päivityksen yhteydessä tehtyyn ehdotukseen. Puiston pinta-ala on nyt 829 ha maata ja 4 659 ha vettä, yhteensä 5 488 ha. Ehdotuksen mukaan Tammisaaren saariston kansallispuiston maapinta-ala kasvaisi 124 hehtaarilla ja vesialueet 6 413 hehtaarilla, kun puolustusvoimien alueita ei lasketa mukaan. Laajennuksen jälkeen puiston maapinta-ala olisi 953 ha ja merialue 11 072 ha, yhteensä 12 125 ha. Merkittävin laajennusalue olisi Segelskärin ulkoluotojen alue, joka käsittää 6 350 ha yleistä vesialuetta ja 30 ha luotoja.

Saaristomeren kansallispuiston rikkaan lajiston ja luontotyyppien suojelun sekä alueiden hoidon kannalta olisi välttämätöntä voida yhtenäistää paikoitellen hajanaista kansallispuistoa. Puiston täydentämisen kannalta tärkein kysymys on Natura-verkoston toteutuksen valmiiksi saattaminen. Merenpohjan inventoinneissa on paljastunut, että erityisesti kolmannen Salpauselän alueet ovat paitsi pinnan päällä myös merenpohjassa poikkeuksellisen arvokkaita alueita. Niitä samoin kuin puiston alueiden ympäröimiä loma-asuntoja ja luonnonsatamia ehdotetaan hankittavaksi kansallispuistoon, milloin alueita on ostettavissa. Tämän lisäksi Öron ja Utön rannikkolinnakkeiden toiminnan päättymisen yhteydessä sekä Kemiönsaaren Skinnarvikin saarten mahdollisen liittäminen kautta kansallispuiston maa-ala voisi kasvaa yli 500 hehtaarilla. Näissä saarissa on arvokasta luontoa, mutta linnakkeilla olevat arvokkaat historialliset kohteet tuovat lisähaastetta. Toiminnan kehittäminen vuosisatoja asuttujen kylien läheisyydessä edellyttää saaristokulttuurin ja naapureiden huomioon ottamista enemmän kuin useilla muilla suojelualueilla.

Porkkalan alueella Metsähallitus esittää kolmen uuden merensuojelun alueen perustamista Porkkalan eteläpuolen matalikoille, pinta-alaltaan 11 840 ha. Suojelun verkoston kehittämiseksi Metsähallitus esittää neljää vaihtoehtoa, joissa kaikissa on mukana vain Metsähallituksen hallinnassa olevia alueita:

- 0-vaihtoehdon mukaan Metsähallituksen alueista, mukaan lukien ehdotetut merensuojelualueet, tehdään asetusteitse ns. tavallisia luonnonsuojelun alueita.
- Vaihtoehdon 1 mukaan perustettaisiin Porkkalan saariston kansallispuisto käsittäen mainitut matalikot ja Porkkalan edustan saaret. Kansallispuiston pinta-ala olisi 155 ha saaria ja 12 672 ha vesialuetta. Jos mukaan lasketaan puolustusvoimille vuokratut alueet Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä pinta-alat olisivat yhteensä 255 ha saaria ja 13 188 ha vettä.
- Vaihtoehdon 2 mukaan perustettaisiin Porkkalan ja saariston kansallispuisto, jossa olisi edellisen vaihtoehdon alueiden lisäksi rannikon kohteita. Tämän kansallispuiston pinta-ala olisi yhteensä pinta-alat olisivat 1 044 ha saaria ja 13 038 ha vesialuetta. Jos mukaan lasketaan puolustusvoimille vuokratut alueet Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti pinta-alat olisivat 1 164 ha saaria ja 13 544 ha vettä.
- Vaihtoehdon 3 mukaan perustettaisiin Länsi-Uudenmaan rannikon kansallispuisto. Sen pinta-ala olisi sama kuin vaihtoehdossa 0 eli pinta-alat olisivat 1 064 ha maata ja 13 034 ha vesialuetta. Vaihtoehdot 0 ja 3 käsittäisivät samat Metsähallituksen alueet. Jos mukaan lasketaan puolustusvoimille vuokratut alueet Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti pinta-alat olisivat 1 184 ha maata ja 13 549 ha vettä.

Porkkalan kansallispuiston perustamisen arvioidaan aiheuttavan noin 1 miljoonan euron verran investointikustannuksia ja 80 000 euroa vuosittaisia käyttökustannuksia. Myös 0-vaihtoehdossa syntyy kustannuksia: investointien osalta noin kolmannes ja käyttökustannuksia puolet kansallispuistovaihtoehtoihin verrattuna. Porkkalan kuten myös muiden alueiden virkistys- ja matkailukäytön mahdollisuuksia ja hyötyjä tulee arvioida tarkemmin jatkosuunnittelussa.

Sammanfattning

Forststyrelsen har på miljöministeriets begäran i denna rapport utrett kompletteringsbehovet av havsnationalparkerna i Finska viken samt rollen hos Porkala udd och de statsägda land- och vattenområdena utanför udden.

Genom Östra Finska vikens, Ekenäs Skärgårds och Skärgårdshavets nationalparkers verksamhet har man fått erfarenhet under flera årtionden. Kunskapen om naturtyper, arter och havsbottens naturvärden har märkbart ökat under denna tid. Nya land- och vattenområden har införskaffats för att komplettera parkerna. Införlivningen av dessa områden med nationalparkerna samt lagtekniska frågor relaterade till nationalparkslagarna förutsätter dock en revision av parklagarna. Samtidigt finns även en möjlighet att skriva in avsikten med grundandet av nationalparken i lagen (Östra Finska vikens nationalpark), eller göra avsikten mer tidsenlig (Ekenäs Skärgårds nationalpark).

Forststyrelsen anser att det på basen av utredningen föreligger goda förutsättningar att införliva bankområdena vid det öppna havet till Östra Finska vikens nationalpark och därmed bilda en mångsidig havsnationalpark. Nationalparkens area är i dagsläget 656 ha utskär. Efter den föreslagna kompletteringen skulle Östra Finska vikens nationalpark bestå av 1 121 ha landområden och 20 859 ha havsområden med en sammanlagd areal om 21 980 ha. Den mest signifikanta delen av förslaget är införlivandet av 13 havsområden på 17 061 ha viktiga för havsbottens diversitet med nationalparken. Dessa områden hör i dagsläget till statens allmänna vattenområden. I förslaget ingår områdena Kirkonmaa och Orrengrund, som försvarsmakten och kustbevakningen lämnat. Även övriga av försvarsmaktens öar ingår i undersökningen, men för deras del föreslås endast att man förbereder sig på en situation där

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston vedenalaiset riutat ovat tärkeitä kalojen kutualueita. Kuva: Ari Laine / Metsähallitus.

försvarsmaktens verksamhet på öarna eventuellt minskar eller upphör.

För kompletteringen av Ekenäs Skärgårds nationalpark grundar sig förslaget på det förslag som framfördes i samband med uppdateringen av skötsel- och användningsplanen. Parkens yta består nu av 829 ha landområden och 4 659 ha vattenområden, sammanlagt 5 488 ha. Enligt förslaget skulle Ekenäs Skärgårds nationalparks landyta utökas med 124 ha och vattenområdena med 6 413 ha, då försvarsmaktens områden exkluderas. Efter utvidgningen vore parkens landyta 953 ha och havsområdenas areal 11 072 ha, sammanlagt 12 125 ha. Det mest betydelsefulla utvidgningsområdet vore Segelskärs utskärsområde, vilket omfattar 6 350 ha allmänna vattenområden och 30 ha skär.

För att bevara Skärgårdshavets nationalparks artrikedom och skydda dess naturtyper, samt för skötseln av dem vore det oundgängligt att kunna förenhetliga den ställvis splittrade nationalparken. Den viktigaste aspekten i kompletteringen av parken vore att slutföra förverkligandet av Natura-nätverket. Vid inventeringen av havsbotten har det framkommit att i synnerhet områdena vid Tredje Salpausselkä är exceptionellt värdefulla områden inte bara ovanom ytan, utan även på havsbotten. Det föreslås även att fritidsbostäder i områden runt nationalparken samt naturhamnar införskaffas till nationalparken, då de läggs ut till försäljning. Utöver detta kan nationalparkens landyta öka med över 500 ha i samband med att kustfortsverksamheten vid Öro och Utö upphör, samt genom ett eventuellt införlivande av den i Kimitoöns kommun belägna ön Skinnarvik med nationalparken. Dessa öar har en värdefull natur, men fortens värdefulla historiska objekt innebär extra utmaningar. Utvecklandet av verksamheten i närheten av byar som varit bosatta i hundratals år förutsätter att man tar skärgårdskulturen och grannarna i beaktande i högre grad än på många andra skyddsområden.

I Porkalaområdet föreslår Forststyrelsen ett inrättande av tre nya havsskyddsområden på de grunda områdena söder om Porkala udd. Områdena omfattar en yta på 11 840 ha. För att utveckla skydds nätverket föreslår Forststyrelsen fyra alternativ, varav alla alternativ endast omfattar områden som är under Forststyrelsens förvaltning.

- Enligt 0-alternativet skulle man genom förordningar skapa s.k. vanliga naturskyddsområden av Forststyrelsens områden, de föreslagna havsområdena inräknade.
- Enligt alternativ 1 skulle Porkala Skärgårds nationalpark inrättas och den skulle omfatta de tidigare nämnda grunda områdena samt öar utanför Porkala udd. Nationalparkens yta vore sammanlagt 255 ha landområden och 13 188 ha vattenområden. I talen ingår dock områden på Järvö, Rönnskär, Stora Fagerö och Låga Bågaskär som är uthyrda till försvarsmakten. Utan dessa områden uppgår arealen till 155 ha öar och 12 672 ha vattenområden.
- Enligt alternativ 2 inrättas Porkala och skärgårdens nationalpark, som förutom de tidigare områdena skulle innehålla kustobjekt. Denna nationalparks areal vore sammanlagt 1 164 ha öar och 13 544 ha vattenområden. I talen ingår dock områden på Järvö, Rönnskär, Stora Fagerö och Låga Bågaskär som är uthyrda till försvarsmakten samt Porkala lotsstations tomt. Utan dessa vore arealen 1 044 ha öar och 13 038 ha vattenområden.
- Enligt alternativ 3 skulle Västra Nylands kuster nationalpark inrättas. Dess areal vore samma som i alternativ 0, alltså 1 184 ha landområden och 13 549 ha vattenområden. I talen ingår dock områden på Järvö, Rönnskär, Stora Fagerö och Låga Bågaskär som är uthyrda till försvarsmakten samt Porkala lotsstations tomt. Utan dessa vore arealen 1 064 ha landområden och 13 034 ha vattenområden.

Instiftandet av Porkala nationalpark uppskattas förorsaka kostnader på cirka 1 miljon euro i investeringskostnader och 80 000 euro per år i användningskostnader. Även 0-alternativet förorsakar kostnader. Dessa kostnader skulle uppgå till en tredjedel av investeringskostnaderna och hälften av användningskostnaderna jämfört med nationalparksalternativen. Nyttaspekterna och utvecklingsmöjligheterna av rekreations- och turismbruket i Porkala liksom andra områden bör bedömas noggrannare i samband med den fortsatta planeringen.

1 Johdanto

Suomen etelärannikon kolme kansallispuistoa muodostavat selkärangan Itämeren saaristojen ja rannikon suojelulle ja niillä voi olla myös kasvava rooli Itämeren suojelussa ja luontomatkailun kehittämisessä. Itämeren saaristot, erityisesti Saaristomeri ja Merenkurkku mutta myös Suomenlahden ja Selkämeren saaristot, ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia geologisia muodostumia ja samalla myös biologisesti ja hydrologisesti vailla vertaa muualla maailmassa. Väheksyä ei sovi myöskään näiden rikkonaisten saarien ja pikkusaaristojen virkistysarvoa. Suomenlahden ja Saaristomeren saarilla on yli satatuhatta loma-asuntoa, joiden asukkaat ovat myös kansallispuistojen ja sijaintikuntiansa palvelujen suuri käyttäjäryhmä. Samalla kuitenkin loma-asutuksen laajeneminen, uudet laivaväylät, suunnitelmat merenalaisten kaasuputkien rakentamiseksi, so-

ranotto merenpohjasta, tuulivoiman rakentaminen, ympäristömyrkyt ja öljyonnettomuuksien riskit uhkaavat saaristojemme kansallispuistojen luontoa ja niiden kehittämistä.

Saaristojemme säilyttäminen, suojelu ja virkistyskäyttö on nähtävä osana Itämeren suojelua ja kestävää käyttöä: luonnontilaisia ja hoidettuja merikansallispuistoja tarvitaan myös, jotta kansalaiset voivat kokea raikkaan tuulen mereltä sekä nauttia niiden ponnistelujen tuloksia, joita saavutetaan Itämeren suojelussa.

Ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välisessä tulossopimuksessa on sovittu, että Metsähallitus ”selvittää osana Suomenlahti 2014 -vuoden toimenpiteitä Suomenlahden saaristo- ja merikansallispuistojen mahdolliset täydentämistarpeet sekä Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden roolin merialueen

Rönnskärin majakka on komea nähtävyys Porkkalan edustalla. Vanha luotsiasema on ollut pitkään tyhjillään. Saari on sotilasaluetta. Kuva: Jouko Högmänder / Metsähallitus.

suojeluverkostossa”. Tässä selvityksessä Saaristomeren kansallispuistoa on tarkasteltu osana Suomenlahtea.

Tätä selvitystä varten Metsähallitus on koonnut tietoa mereisen suojeluverkoston tämänhetkisestä edustavuudesta, käytöstä ja paikallistaloudellisesta merkityksestä Suomenlahden ja Saaristomeren osalta. Monia täydennystarpeita ja kehittämisen mahdollisuuksia on löytynyt ja niitä esitellään tässä raportissa.

Eteläisten merikansallispuistojen osalta ollaan juuri Suomenlahdivuonna 2014 mielenkiintoisessa tilanteessa, joka avaa uusia mahdollisuuksia kansallispuistojen kehittämiseen ja täydentämiseen. Uusia asioita ja mahdollisuuksia on nousemassa esiin:

- Merialueiden järjestelmällinen inventointi VELMU-hankkeen ja muiden tutkimusten yhteydessä on lisännyt valtavasti tietoa merenpohjien monimuotoisuudesta sekä suojelutarpeista ja avannut silmät sen suhteen, mikä merkitys näiden merenpohjien säilymisellä on. Nyt tätä tietoa on voitu käyttää laajassa mitassa tämän selvityksen apuna.
- Puolustusvoimien toiminnassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia ja merivoimat on vetäytymässä monista merialueen linnakesaarista, joissa on säilynyt erittäin arvokasta luontoa. Useimmat näin vapautuvista alueista voidaan nyt liittää kansallispuistoihin tai avata yleisölle, jolloin niitä voidaan esitellä yleisölle ja hyödyntää matkailun yritystoiminnassa. Tämän selvityksen ulkopuolelta voidaan mainita esimerkkinä Vallisaari ja Kuninkaansaari Helsingissä.
- Kulttuurihistorialliset arvot ovat aina olleet saaristoympäristössä keskeisellä sijalla, mutta nyt niiden merkitys on kasvanut – ei yksin perinнемaisemien hoidon, hylkyjen tai sotahistorian osalta, vaan myös sen takia, että Metsähallituksen vastuulle on siirtynyt joukko saaria Museoviraston hallinnasta. Luonnonsuojelu ja kulttuurihistoria ovatkin juuri merialueen kansallispuistoissa kiinteämmin yhteydessä kuin muilla suojelualueilla.
- Luontomatkailun suosion kasvu ja Metsähallituksen ponnistelut yhä useampien hienojen kävijäkohteiden avaamiseksi yleisölle ovat

lisänneet yhteistyön ja kehityshankkeiden mahdollisuuksia kaikilla tasoilla kyläyhteisöistä ja alan yrityksistä kuntien kautta maakuntiin saakka.

- Monimuotoisuuden säilyttämisessä ja lisäämisessä on Suomen luonnolle haitallisten vieraslajien poisto uusi työkenttä, jossa parhaita tuloksia on saavutettu juuri saaristoympäristössä.

Valmistelun aikana vuonna 2014 on haastateltu lukuisia alan asiantuntijoita. Kaikkien kansallispuistojen sijaintialueiden kuntien (lukuun ottamatta Kotkan kaupunkia) kanssa on järjestetty neuvottelutilaisuuksia, joiden tarkoituksena on ollut informoida selvitystyön tavoitteista sekä saada kuntien näkemyksiä aiheesta mm. kaavoituksen ja elinkeinojen kehittämisen kannalta. Myös maakuntaliittojen ja ELY-keskusten kanssa on ollut vastaavia tilaisuuksia. Luontojärjestöjä, WWF Suomi ja Suomen luonnonsuojeluliitto, on haastateltu aiheesta. Suomenlahden ja Saaristomeren meripuolustusalueiden sekä merivoimien esikunnan kanssa on keskusteltu puolustusvoimien käytössä olevien maa- ja vesialueiden tulleisuudesta.

Tämän selvityksen on koonnut erikoissuunnittelija Jouko Högmänder. Aineiston hankintaan, tekstien ja karttojen laadintaan sekä materiaalin viimeistelyyn ovat osallistuneet useat henkilöt, mistä heille kiitokset. Mukana ovat olleet Maiju Lanki, Ari Laine, Anu Riihimäki, Heidi Arponen, Maija Mussaari, Esko Tainio, Helena Lunden, Antti Below, Marja Hokkanen, Annukka Rasinmäki, Madeleine Nyman ja Mikko Malin. Lakiasioita käsittelevän liitteen on kirjoittanut Arja Halinen, joka on myös avustanut selvityksen taustoittamisessa. Matti Määttä ja Seppo Manninen ovat tukeneet kommentein ja parannusehdotuksin. Ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander on ministeriön taholta ohjannut selvitystyötä. Erinomaisia karttoja ovat laatineet Lasse Kurvinen, Sirpa Mäntty ja Raisa Vesterbacka. Tekstissä on lähdeviittauksia, mutta monet selvityksessä esitetyt, ilman lähdeviitteitä olevat tiedot perustuvat Metsähallituksen luontopalvelujen julkaisemattomiin aineistoihin sekä kirjoitustyössä mukana olleiden omiin havaintoihin.

2 Merikansallispuistojen tämänhetkinen edustavuus

2.1 Merialueiden suojelun nykytila eteläisissä kansallispuistoissa

Suomenlahden ja Saaristomeren saaristossa ja merialueella olevat suojelualueet on lähes poikkeuksetta perustettu maanpäällisen, terrestrisen luonnon suojelemiseksi, jolloin suojelualueiden valinnan perusteena on tavallisesti ollut saarten kasvillisuus, luontotyytit sekä pesimälinnusto. Merialueisiin kohdistuvia uhkia ei myöskään ole tunnustettu. Vasta viime aikoina on herätty niihin uhkiin, joita merenpohjiin kohdistuu. Monet näistä uhista ovat torjuttavissa, jos käytettävissä on riittävä tietoa meriluonnon arvoista. Tätä tietoa on vasta äskettäin saatu käyttöön laajemmassa mitassa.

Merialueita on liitetty suojelualueisiin yleensä ainoastaan siinä tapauksessa, että terrestrisiä suojelualueita hankittaessa samaan tilaan on kuulunut myös vesialueita. Ainoastaan hylkeidensuojelualueiden ja pienialaisten fladojen ja glo-järvien eli maankohoamisen vuoksi umpeen kuroutuvien lahtien kohdalla suojeluperusteena tai suojelualueen hankinnan perusteena on saattanut olla myös vesieliöstö.

Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon ei kuulu lainkaan vesialueita. Viittä saarta tai saariryhmää ympäröi Metsähallituksen omistama vesialue (ns. rantamatala, yhteensä 1 984 ha). Nämä eivät ole suojelualueita, mutta Pitkäviirin ja Kilpisaaren rantamatalilla on kielletty verkko- kalastus 1.10.–15.5. uhanalaisten meritaimenkantojen suojelemiseksi.

Tammisaaren saariston kansallispuistoon sisältyy myös vesialueita (4 659ha), mutta puiston koko on nykyisellään melko pieni (maat ja vedet yhteensä 5 488 ha). Kalastusta ei ole rajoitettu tässä kansallispuistossa.

Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on vajaat 48 000 ha kansallispuistoon kuuluvia vesialueita, jotka ovat pirstoutuneet neljään suurempaan kokonaisuuteen sekä lukuisiin pienempiin alueisiin. Merkittävimmät, yhtenäiset vesialueet siellä ovat Trunsön eteläpuolinen merialue (11 000 ha) ja Brunskärin vesialueet (6 000 ha). Molemmat näistä merialueista ovat edustavia

pohjan monimuotoisuuden ja veden laadun suhteen. Puutteena Saaristomerellä on hiekka- ja sorapohjien jääminen kansallispuiston ulkopuolelle. Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta- aluetta halkovat Salpausselkä II- ja Salpausselkä III -reunamoreenivyöt, joissa on hyvin säilyneitä meriajokasniittyjä ja muita erityisen arvokkaita pohjatyyppejä. Saaristomeren kansallispuiston vesialueilla on kalastus mahdollista muualla paitsi Paraisten Trunsön ulkosaariston rajoitusvyöhykkeellä, jossa on ympärivuotinen liikkumiskielto hylkeiden ja merilintujen runsaan esiintymisen takia.

Näiden kolmen eteläisen merikansallispuiston lisäksi Selkämeren ja Perämeren kansallispuistot täydentävät merellisten suojelualueiden tilaa. Selkämeren kansallispuistoon kuuluu saaria 1 542 ha sekä merialuetta 89 658 ha. Se on tällä hetkellä maamme laajin merikansallispuisto. Selkämeren kansallispuisto ei kuulu tämän selvityksen piiriin. Kuitenkin sitä voi verrata kolmeen eteläiseen merikansallispuistoon, jolloin näkyviin tulee eroja: Selkämeren kansallispuiston merialueet ovat avomerta, pieneltä osin ulkosaaristoa, ja Selkämeren ekosysteemeissä on näkyvissä pohjoisesta sijainnista ja matalammasta suolapitoisuudesta johtuvia eroja eteläisiin merikansallispuistoihin.

Perämeren kansallispuisto on pinta-alaltaan pieni, saaria 250 ha ja merialuetta 15 450 ha. Se sijaitsee Perämeren pohjoisosassa, jossa merivesi on melkein suolatonta.

Mereisten Natura-luontotyyppien esiintyminen Suomenlahden kansallispuistoissa

Kansallispuistojen alueella esiintyy useita mereisiä Natura-luontotyyppieitä, kuten riuttoja (1170), ulkosaariston luotoja ja saaria (1620), vedenalaisia hiekkasärkkiä (1110) sekä harjusaaria (1620). Vaikka luontotyytit olisivat geologisilta ominaisuuksiltaan samankaltaisia, niiden vedenalainen luonto vaihtelee suuresti eri alueilla. Pohjaeläinten, levien ja kasvien esiintymiseen vaikuttavat mm. suolapitoisuuden väheneminen kohti Suomenlahden pohjukkaa, virtausolosuhteet sekä

ravinnepitoisuus. Tästä johtuen esimerkiksi sinisimpukan muodostamia yhteisöjä esiintyy vain harvalukuisina Porvoon itäpuolella. Itämeren vaihtelevien olosuhteiden vuoksi on tärkeää, että suojelualueiden valinnassa kiinnitetään erityisesti huomiota alueen biologisiin arvoihin. Matemaattisen mallinnuksen avulla paikannettuja vedenalaisia luontotyyppisiä tulee aina suojelupäätöksiä tehtäessä arvioida myös biologisin perustein. Tässä selvityksessä luontotyyppien pinta-alat on laskettu mallintamalla, mutta alueiden arvioinneissa on käytetty biologista aineistoa ja mallinnetut luontotyypit ovat toimineet tukena alueiden arvioinneissa.

Taulukkoon 1 on koottu vedenalaisten Natura-luontotyyppien esiintyminen kansallispuistoissa sekä ehdotetuilla laajennusalueilla. Taulukosta käy ilmi, että tärkeät mereiset alueet ovat kansallispuistoissa erittäin heikosti edustettuja.

2.2 Laajennusten vaikutus mereisten suojelualueiden verkostoon

Mereinen suojeluverkosto on tällä hetkellä riittämätön. Porkkalan alueen puuttuminen suojeluverkosta jättää mereiseen suojeluverkostoon ison aukon. Kirkkonummen saariston Natura-alue (FI0100026 SCI ja FI0100105 SPA) jättää meriluonnonsuojelun kannalta tärkeät riutat ja luodot suojelualueen ulkopuolelle. Tammissaaren ja Hangon ja Pohjanpitäjänlahden merisuojelualueen (FI0100005) jälkeen seuraava suuri mereinen Natura-alue on Itäisen Suomenlahden saaristo ja vedet (FI0408001). Välissä on vain

pieniä yksityisiä suojelualueita, Kallbådanin ja Sandkällanin–Stora Kölhällenin hylkeidensuojelualueet sekä Porvoon edustalla Söderskärin ja Långörenin saariston Natura-alue (FI0100077), jossa vain osa vesialueista kuuluu Naturaan.

Suojelualueiden valinnassa on kiinnitetty huomiota merisuojeluverkoston täydentämiseen sekä ympäristöarvoiltaan tärkeiden alueiden saatamiseen vahvemman suojelun piiriin. Laajennusalueet on valittu Natura-luontotyyppien suurimpien luontoarvojen perusteella. Natura-luontotyypeistä vedenalaiset hiekkasärkät ja riutat on listattu HELCOMin (2013) biotooppiluokittelussa vaarantuneiksi. Siksi olisikin tärkeää kasvat-
taa molempien luontotyyppien osuutta kansallispuistoissa. Natura-luontotyyppien lisäksi suojelualueverkon sisään on pyritty saamaan Itämeren toiminnallisten lajien ylläpitämiä eliöyhteisöjä, kuten rakkolevä- ja sinisimpukkayhteisöt sekä näkinpartais- ja meriajokasniityt. Näistä meriajokas- ja näkinpartaisniityt on listattu HELCOMin (2013) biotooppiluokittelussa silmälläpidettäviksi eliöyhteisöiksi. Meriajokas- ja näkinpartaisniityjen suojelutasoa on pyritty parantamaan laajennuksilla myös siksi, että kyseiset eliöyhteisöt ovat kansainvälisesti Suomen vastuuluontotyyppisiä Itämeren vedenalaisten luontotyyppien joukossa.

Kansallispuistojen laajennukset sijoittuisivat paljolti olemassa oleville Natura-alueille. Puolustusvoimien mahdollinen luopuminen vuokraamistaan rannikkolinnakkeista saattaa tuoda kansallispuistoihin enemmänkin Natura-verkostosta pois jääneitä arvokkaita merialueita. Vesilailla tai luonnonsuojelulla suojeltujen Natura 2000

Taulukko 1. Vedenalaisten Natura-luontotyyppien pinta-alat (ha) mereisissä kansallispuistoissa nykytilanteessa ja ehdotettujen laajennusten jälkeen. Pinta-alat ovat arvioita, jotka on saatu mallintamalla VELMU-kartoituksissa kerättyä aineistoa.

	Kansallispuisto				Laajennusehdotus			
	Riutat ¹ (1170)	Hiekka- särkät (1110)	Luodot ja saaret (1620)	Harju- saaret ² (1610)	Riutat ¹ (1170)	Hiekka- särkät (1110)	Luodot ja saaret ² (1620)	Harju- saaret ² (1610)
Saaristomeren KP	2 154	248	0 ⁵	138	886	485	0 ⁵	6 161
Tammissaaren KP	255	0	0 ⁵	0	440	0	0 ⁵	0
Itäisen Suomen- lahden KP	0	0	0 ⁵	0	866	121	5 343	965 ³
Porkkalan alue	–	–	–	–	364 ⁴	0	0 ⁵	0

¹ Riutat (1170): pinta-alaan on laskettu vain biologisesti monimuotoisin 0–10 metrin syvyyvyöhyke.

² Luodot ja saaret (1620) sekä harjusaaret (1610): pinta-alaan on laskettu vain vedenalaiset osat. Saaristomeren osalta luvussa on mukana koko Salpausselkä III:n alue.

³ Harjusaaret (1610): Arvio ei kata puolustusvoimien suoja-alueita.

⁴ Eri osa-alueiden riuttojen pinta-alat on esitetty tarkemmin Porkkalan käsittelyssä luvussa 6.

⁵ Luontotyyppien Luodot ja saaret (1620) vedenalaisen osan pinta-aloja ei ole mitattu.

-alueiden suoja ei kuitenkaan ole sellaisenaan riittävä. Kansallispuistojen laajennukset takaisivat arvokkaille alueille huomattavasti paremman suojan. Kansallispuiston osana alueiden käytön hallinta ja suunnittelu on helpompaa. Porkkalan osalta vesiluonnonsuojelun näkökannalta tärkeät alueet sijoittuvat Natura 2000 -alueen ulkopuolelle, jolloin alueiden saattaminen suojelun piiriin kasvattaisi huomattavasti Suomen mereistä suojeluverkosta. Kansallispuistolaajennukset vahvistaisivat tärkeiden vedenalaisten alueiden suojelustatusta ja Porkkalan osalta täydentäisivät suojeluverkosta.

2.3 Suomenlahden ja Saaristomeren merialueiden suojelun taso

Vesialueiden ja merenpohjien liittämistä suojelualueisiin on hidastanut tiedon puute vedenalaisen luonnon monimuotoisuudesta, mutta tilanne on korjaantunut vuonna 2015 päättyvän kansallisen VELMU-inventointiohjelman myötä. Myös yleisesti hyväksytyyn vedenalaisen luontotyyppi-luokittelun puuttuminen on haitannut alueiden arvottamista ja valintaa.

Tämä tarkastelu perustuu viimeisten kymmenen vuoden aikana VELMU:n ja muiden merenpohjaa kartoittavien hankkeiden tuloksena saatuun uuteen tietoon merialueiden suojeluarvoista ja suojelun tarpeista.

Metsähallituksen ehdotuksessa tarkasteltavien vesialueiden ja merenpohjien valinnassa on käytetty seuraavia kriteerejä:

- Natura-luontotyyppien esiintyminen
- HELCOMin uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintyminen
- kartoituksissa havaittu korkea rantavyöhykkeen kasvillisuuden monimuotoisuus (makroskooppiset levät ja putkilokasvit)
- Itämeren toiminnallisten avainlajien (rakko-levä, meriajokas, sinisimpukka) esiintyminen ja runsaus
- kalastuksellisesti arvokkaiden kalalajien lisääntymis- ja syönnösalueet
- vesi- ja rantalintujen sulkimis- ja muutonai- kaiset levähdysalueet.

Edellisten lisäksi on huomioitu merenpohjan geologisesti arvokkaita tai erityisiä muodostumia.

Ruokki on tyyppillinen ulkosaariston lintulaji, joka pesii mielellään yhdyskuntina kivikkoisilla luodoilla. Kuva: Markus Keskitalo / Metsähallitus.

HELCOMin teettämän selvityksen mukaan nykyisen suojeluverkoston kytkytyneisyys ja alueellinen edustavuus eivät ole riittäviä vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi. Myös muut tieteelliset tarkastelut ovat osoittaneet, että puutteet suojelualueiden kytkytyneisyydessä voivat estää lajien riittävän suojelutason saavuttamisen. Suomessa meristrategiadirektiivin toimenpanon tavoitteena onkin, että merelliset luonnonsuojelualueet muodostaisivat tulevaisuudessa ekologisesti yhtenäisen verkoston, joka turvaa lajien mahdollisuuden levitä suojelualueelta toiselle ja siten populaatioiden selviämisen myös pitkällä aikavälillä.

2.4 Saarien ja saaristojen suojelun nykytila eteläisissä merikansallispuistoissa

Kaikki Suomen merikansallispuistot muodostuvat hajallaan olevista saariryhmistä tai yksittäisistä saarista. Myös kansallispuistojen vesialueet sijaitsevat erillisinä palasina. Hajanaisuutta korostaa toisinaan vielä se, että paikoitellen meripuistoon kuuluu saaren puolikkaita tai saaria, joissa on myös loma-asutusta. Tästä merkittävästä puutteesta huolimatta merikansallispuistoihin kuuluu myös hienoja saariryhmien ja pienten saaristojen kokonaisuuksia, jolloin alueiden kytkytyneisyys lisää niiden arvoa luonnonsuojelun kannalta.

Örön länsirannalla on paikoitellen hienoa hiekkarantaa, jossa kasvaa mm. merikaalia. Kuva: Jouko Högmänder / Metsähallitus.

Saariston rooli eri luontotyyppien suojelussa

Itämeren saaristot, erityisesti Saaristomeri ja Merenkurkku mutta myös Suomenlahden saaristo, ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia geologisia muodostumia ja samalla myös biologisesti ja hydrologisesti vailla vertaa muualla maailmassa. Ainutlaatuisuutensa lisäksi eteläinen sijainti asettaa lisätarpeita saariston suojelualueverkostolle. Hemiboreaalinen vyöhyke käsittää yli puolet Suomenlahden rannikosta. Vyöhykkeen luonnonsuojelullinen tila on kaiken kaikkiaan heikko, vain murto-osa maapinta-alasta on suojeltua. Tämä asettaa erityisen tarpeen saaristoluonnon suojelulle myös mantereisten luontotyyppien näkökulmasta.

Harjusaarten edustavat kokonaisuudet

Saaristomeren harjusaarten kokonaisuudet ovat maailmanlaajuisesti merkittäviä. Ekologisesti kolmen Salpausselän sarja sekä Paraisten–Kemiönsaaren pohjois–eteläsuuntainen harjujakso muodostavat erityisen arvokkaan kokonaisuuden, jonka luontoarvot ovat suuria sekä veden alla että päällä. Kytkeytyneisyyden parantuessa suhteellisen hyväkuntoinen harjusaarten kokonaisuus kykenee ylläpitämään sillä elävän arvokkaan lajiston poikkeuksellisen edustavalla ja laajalla kokonaisuudella. Myös Itäisen Suomenlahden harjusaarikokonaisuus on merkittävä. Itäisen

Suomenlahden kansallispuiston kohteet kärsivät kuitenkin rehevöitymisestä suhteellisesti Saaristomerta enemmän ja hiekkarantojen tila on siellä hälyttävän huono.

Metsien suojelu

Voimakkaan talouskäytön ulkopuolelle jääneet ulko- ja välisaariston saaristometsät ovat luonnontilaltaan palautuvia, sillä ainoa merkittävä puute on lahoppuun vähäisyys. Kohteet ovat tavallisimmin luontaisesti syntyneitä, eri-ikäisrakenteisia ja sisältävät vanhojen metsien indikaattorilajeja ja pystylahoppuuta. Merkittävin puute on maa-lahoppuun vähäisyys kotitarvekäytön johdosta. Lehdot keskittyvät Suomessa lehtokeskuksiin ja hemiboreaalille vyöhykkeelle. Tammi- ja saar-nimetsät esiintyvät ainoastaan hemiboreaalilla vyöhykkeellä.

Myös sisemmällä saaristossa on erittäin edustavia luonnonmetsän kohteita niin lehdossa kuin kangasmetsissäkin. Sisä- ja välisaariston luonnontilaisilla tai sen kaltaisilla kohteilla on suuri potentiaali metsiensuojelun näkökulmasta. Laajassa mittakaavassa tarkasteltuna niiden kytkeytyminen Lohjan–Suomusjärven–Kiskon alueen arvokkaihin lehtokohteisiin on mahdollista. Metsiensuojelun näkökulmasta paljastuukin yksi saariston suojelualueverkoston merkittävimmistä puutteista: sisäsaaristosta ei ole edustavia kohteita suojelualueverkostossa.

Perinnemaisemat ja kalkkikohteet

Hyväkuntoisia perinnemaisemia ja niiden sisältämiä erilaisia perinneluontotyypppejä on hemiborealisessa saaristossa poikkeuksellisen paljon ja niiden lajisto on Suomen mittakaavassa erityisen edustavaa. Hemiboreaalisen saariston rooli on Suomen perinnebiotooppien suojelussa erittäin merkittävä, jopa keskeinen. Useat uhanalaiset lajit ja luontotyypit esiintyvät ainoastaan näillä alueilla. Suomen perinnemaisemat ovat erityisen pirstaloitunut luontotyyppi. Edustavat esiintymät sijoittuvat yleensä ympäristöön, jossa lähin hyväkuntoinen tai kunnostuskelpoinen kohde on kymmenien kilometrien päässä. Runsaasti perinnebiotooppeja sisältävät keskittymät ovat siksi erityisen arvokkaita Suomen luonnon monimuotoisuuden kannalta. Perinnebiotooppien suojelupinta-alan lisäämisellä on lisäksi kiire, sillä kohteiden laatu heikkenee hoidon puutteessa.

Suomenlahden länsiosien kallioperän, moreenin ja simpukkasoran sisältämän kalkin ansiosta alueella tavataan kalkkivaikutteisia luontotyyppi-

pejä, kuten niittyjä, hakamaita, kalkkikallioita ja lettoja. Nämä ovat merkityksellisiä uhanalaisille kasveille ja jäkälille.

Maaluontotyyppien suojelun kehittämistä Suomenlahden ja Saaristomeren alueella on arvioitu tarkemmin liitteessä 2.

Luonnontila, edustavuus ja luonnonhoito

Suomenlahden suojelualueverkoston kehittämistä tarkasteltaessa tulisi muistaa luonnonhoidon merkitys luontotyyppien olemassaololle. Suurin osa saariston luontotyypeistä ja lajeista on jollain tavalla riippuvaisia luonnonhoidosta. Näin ollen pinta-alan lisääminen ei automaattisesti lisää uhanalaisimpien luontotyyppien määrää. Luonnonsuojelualueeksi perustamisen jälkeen kohteiden arvot ja luontotyypit säilyvät vain hoitamalla. Kaksi kolmasosaa kansallispuistoissa tavattavista Natura-luontotyypeistä vaatii luonnonhoitoa säilyäkseen. Sama pätee uhanalaisiin putkilokasvilajeihin.

Verikurjenpolvi kukkii keskikesällä Jungfruskärin hoidetulla niityllä Saaristomeren kansallispuistossa. Kuva: Maija Mussaari / Metsähallitus.

3 Itäisen Suomenlahden kansallispuisto

3.1 Nykytila

Itäisen Suomenlahden kansallispuisto sijaitsee Suomenlahden itäisimmän osan ulkosaaristossa, lähellä valtakunnan rajaa. Kansallispuisto on leimallisesti ulkomeren saarien kansallispuisto, jossa on paljon avointa merenselkää, jota täplittävät lukemattomat lintuluodot. Linnut valtaavat tämän kansallispuiston etenkin touko-kesäkuussa ja syys-lokakuussa, kun valtavat arktisten vesilintujen ja kahlaajien parvet ylittävät alueen matkalla tundralle tai sieltä takaisin. Lintujen muuton seurantaan sopivat hyvin esimerkiksi Ristisaari ja Kirkonmaan eteläreuna.

Kansallispuisto on verrattain pieni, ja puutteena on pidettävä sitä, että kansallispuistoon ei kuulu saaria ja luotoja ympäröiviä merialueita. Kansallispuistoa ympäröivät vesialueet ovat pääasiassa yleisvettä, joka on Metsähallituksen hallinnassa. Kansallispuisto ei nykyisellään täytä luonnonsuojelulain 11 §:n edellytystä, jonka mukaan kansallispuiston vähimmäispinta-ala on 1 000 ha. Puiston ympärillä olevia Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa olevia alueita ei ole voitu liittää kansallispuistoon lakiteknisistä tai metsästysjärjestelyihin liittyvistä kysymyksistä johtuen. Kansallispuiston täydentäminen edellyttääkin kansallispuistoa koskevan lain uudistamista. Samalla on mahdollisuus muutoinkin ajankukaistaa Itäisen Suomenlahden kansallispuistoa koskeva laki.

Virkistyskäyttö

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston käyntimäärä v. 2013 oli 16 400 käyntiä ja paikallistaloudelliset vaikutukset kansallispuistossa ja lähi-alueella olivat 0,7 milj. € ja 8 henkilötyövuotta.

Kansallispuistossa on tehty äskettäin tutkimus kävijöistä ja heidän kiinnostuksestaan (Sutela 2012). Tämän mukaan kansallispuiston ylivoimaisesti suosituin käyntikohde oli Ulko-Tammio. Kaikista kävijöistä 51 % yöpyi kansallispuistossa. Yöpyjät viipyivät alueella keskimäärin 2,7 vuorokautta ja päiväkävijät 3,5 tuntia. Yleisimmät kävijät saapuivat puistoon 2–5 hengen ryhmässä. Seurue koostui useimmiten oman perheen jäsenistä ja ystäväistä. Ensikertalaisia oli 36 % kävijöistä. Kävijät tulivat puistoon useimmiten puiston lähialueelta (Virolahti, Hamina, Kotka, Pyhtää, Loviisa) sekä pääkaupunkiseudulta. Kävijöistä 58 % oli kotimaisia matkailijoita, 40 % paikallisia asukkaita ja 2 % ulkomaalaisia. Vastaajien keski-ikä oli 48 vuotta.

Tärkeimmät syyt kansallispuistossa vierailmiseen olivat maisemien ihailu, luonnon kokeminen ja rentoutuminen. Suosituimmat harrastukset olivat kävely ja luonnon tarkkailu. Kävijöiden odotukset luonnonympäristöstä, harrastusmahdollisuuksista, reiteistä ja rakenteista täyttyivät hyvin. Eniten kävijöitä häirinnyt tekijä oli maaston roskaantuneisuus. Palveluista tyydyttivät parhaiten

Itäisen Suomenlahden kansallispuisto

- Kotkan ja Haminan kaupungit, Pyhtään ja Virolahden kunnat
- Perustettu v. 1982
- Laki 674/1981, asetus 932/1981
- Hoito- ja käyttösuunnitelma vahvistettu v. 2013 (Metsähallitus 2012a)
- Pinta-ala 656 ha maata. Kansallispuistoon ei kuulu vesialueita.
- Käsittää osia Natura-alueesta Itäisen Suomenlahden saaristo ja vedet (FI0408001 SCI, SPA)
- www.luontoon.fi/itainensuomenlahti

maisemien vaihtelevuus, tulentekopaikat, polttopuuhoolto, yleisökäymälät, SurfkaaKaakkoon.fi-sivuston esittelyvideot, autiotuvat sekä yleinen turvallisuus ja siisteys. Tyytymättömimpiä oliin alueen jätehuollon toteutukseen ja ohjaukseen.

Metsähallituksen alueiden nykyinen käyttö

Metsähallituksella on Itäisen Suomenlahden kansallispuistoa koskien kestävän luontomatkailun yhteistyösopimus 8 yrittäjän kanssa.

Metsähallituksen luontopalveluiden alueilla Itäisen Suomenlahden kansallispuistossa ja sen ympärillä on voimassa yhteensä 47 erilaista vuokra- tai käyttöoikeussopimusta. Yksin Huovarissa on 25 eri sopimusta, jotka koskevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kalaputkia. Kansallispuistoa ympäröivässä saaristossa on useita voimassa olevia sopimuksia. Sopimukset koskevat lähinnä puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen toimintaa ja metsästystä. Kansallispuistoa ympäröivillä Metsähallituksen saarilla on voimassa 16 sopimusta, joista viisi on metsästysvuokrasopimuksia kattaen 420 ha pääasiassa puolustusvoimille vuokrattuja saaria. Metsähallituksen ns. yksityisillä vesialueilla oli v. 2014 ammattikalastuslupia voimassa 85 verkolle, kuudelle isorysälle ja lupa troolaukseen kahdella troolarilla. Pyydyslupa-alueille myytiin kalastuslupia yhteensä 361 verkolle. Yleisvesialueella kalastus on vapaata. Yleiset vesialueet ovat tärkeitä pyyntialueita ammattikalastajille. Erityisesti Haapasaaren itä- ja länsipuoliset alueet ovat tärkeitä verkko- ja rysäkalastukselle, eteläpuolella on pyyntiä myös lohisiimalla. Hylkeet häiritsevät täällä kalastusta (Haikonen & Laamanen 2011). Yleisvesialueen kalastuksesta tai metsästyksestä on vain niukasti tietoja saatavana (ks. seuraava luku).

Metsähallituksen alueet on kaavoitettu maakunta- ja yleiskaavoissa suojelualueiksi ja puolustusvoimien käytössä olevat alueet erityisalueiksi.

Kansallispuiston luontoarvot saarilla

Itäisen Suomenlahden kansallispuisto on tärkeä saaristolinnuston elinalue. Se muodostuu noin kahdestasadasta ulkosaariston luodosta tai saaresta, jotka ovat pääasiassa pieniä, karuja ja kallioisia. Metsät keskittyvät muutamille isoille saarille ja yleisimpänä puulajina on mänty. Suurimpien saarten sisäosissa on usein myös lehtopainanteita.

Muutamilta saarilta löytyy perinnebiotooppeja. Soita on kansallispuistossa vähän.

Nykyisessä kansallispuistossa esiintyy 21 eri Natura 2000 -luontotyyppiä, joista 7 on priorisoituja luontotyyppiä. Eniten näistä arvokkaimmista luontotyypeistä tavataan luonnonmetsiä (23 ha), puustoisia soita (5 ha) ja merenrantaniittyjä (4 ha). Puiston vähäiset hiekkarannat ovat varsin heikkokuntoisia (yleensä umpeenkasvaneita), mistä iloisina poikkeuksina ovat puiston ainoan harjusaaren, Pitkäviirin, hiekkarannat. Pitkäviirissä on myös kansallispuiston ainoa dyynialue. Itäisen Suomenlahden kansallispuiston luontotyyppien pinta-aloista ja sijainnista on tarkempaa tietoa liitteessä 1. Suomenlahden suojelualueverkoston kehittämistä maaluontotyyppien näkökulmasta on arvioitu liitteessä 2.

Vieraslajeista kurturuus, terttuselja, supikoira ja minkki esiintyvät maa-alueilla. Minkki on autioittanut monia lintuluotoja ja muutenkin haitannut merkittävästi lintujen pesintää kansallispuistossa. Kurturuus on etenkin hiekkaisen alueiden riesana.

Kansallispuiston luonto vaatii hoitoa. Perinnebiotoopeista jatkuvassa hoidossa ovat Mustaviirin niitty sekä valtakunnallisesti arvokkaat perinnebiotoopit Ristisaarella. Hiekkarantojen umpeenkasvun estäminen edellyttää hoitotoimenpiteiden lisäämistä. Myös minkin ja kurturuusun vähentäminen vaativat lisää toimenpiteitä.

Kattavia lajistonselvityksiä putkilokasvi- ja lintulajistonselvitysten (Bonn & Routasuo 1997, Hokkanen 2012) lisäksi ei ole tehty kansallispuistossa, mutta joiltakin saarilta on löydetty mm. uhanalaista perhos- ja kovakuoriaislajistoa, kuten punakoisaa (EN) ja liivapimikkää (EN). Uhanalaisia tai silmälläpidettäviä lajeja kansallispuistosta tunnetaan 78 (NT–EN). Lintudirektiivin 1 liitteen lajeista puistossa pesii ainakin kuusi lajia. Kansallispuiston saaristolinnuston erikoispiirteitä on selkälokin suhteellinen runsaus, vaikkakin sen kanta on reilusti puoliintunut puiston 30-vuotisen historian aikana. Sekä kala- että lapintiirat pesivät runsaslukuisina ulkosaaristossa. Räyskä pesii yksittäispareina menestyksellisesti monilla luodoilla (Hokkanen 2012).

Puiston ruokkikantaa on neljästi kurittanut todennäköisesti levämyrkyistä johtuva joukko-kuolema. Selkälokin lisäksi puiston riskilä- ja karikukkokannat ovat olleet viime vuosina jyr-

kässä laskussa. Linnuston viime vuosikymmenten voittajia ovat olleet suurikokoiset linnut: kyhmyjoutsen, harmaalokki, hanhet (etenkin valkoposkihanhi), merimetso ja viime vuosina puiston pesimälinnustoon liittynyt merikotka.

Suomenlahden ja Saaristomerен ulkovyöhykkeen merilinnustuspaikat on esitetty kuvassa 1.

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ehdotettu laajennusalue sisältää useita merkittäviä lintuluotoja, joilla lajisto on monipuolinen ja yksilömäärät suuria. Syteskerissä (Söderskär) on iso ruokkilintujen kolonia. Båksörenissä pesii useita lajeja kahlaajia ja siellä on suuri tiirakolonia. Hudön ja Lehtisen saarten sekä Kirkonmaan eteläosan laajat metsäalueet tuovat Itäisen Suomenlahden linnustoon huomattavan muutoksen metsälinnuston osalta. Mm. kalasääski ja pikkusieppo kuuluvat liitosalueen linnustoon. Lehtisen saaren eteläreunalla pesivät harvinaiset ristisorsa ja pikkulokki. Hudön Hudörevetin hiekkaisella niemellä pesii monipuolinen linnusto, mm. nykyisessä kansallispuistossa satunnainen pikkutylli.

Kansallispuistossa tavataan avoveden aikaan säännöllisesti harmaahylkeitä, mutta niillä ei tällä ole vakituisia levähdyspaikkoja. Harmaahylkeitä ammuttiin tällä alueella metsästysvuosina 2010–2011 ja 2011–2012 molempina 32 yksilöä. Suurin osa saaliista saatiin huhti-toukokuussa (Riistakeskuksen lupahallintatilasto 2010–2014). Harmaahylkeistä huomattava osa ammutaan pyydysten ääreltä veteen. Harmaahylkeiden esiintymisestä Suomenlahdella ja Saaristomerellä on myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentoihin perustuvaa tietoa. Lentolaskennat tehdään vuosittain touko-kesäkuun vaihteessa, ja niistä saadaan tulokseksi ns. laskentakanta, joka on aina todellista kantaa alempi. Vuosien 2011–2014 laskennoissa paikannetut harmaahylkealueet on esitetty kuvassa 2.

Suomenlahden itäisimmässä osassa sinnittelee yhä pieni norpan osakanta, joka lisääntyy pääosin

Venäjän puolella. Lajia tavataan kansallispuiston alueella pieniä määriä sekä kevätjäillä että satunnaisesti kesäkaudella. Aiemmin norppia metsästettiin juuri näillä vesillä huhti-toukokuussa ennen jäiden lähtöä.

Vedenalainen luonto

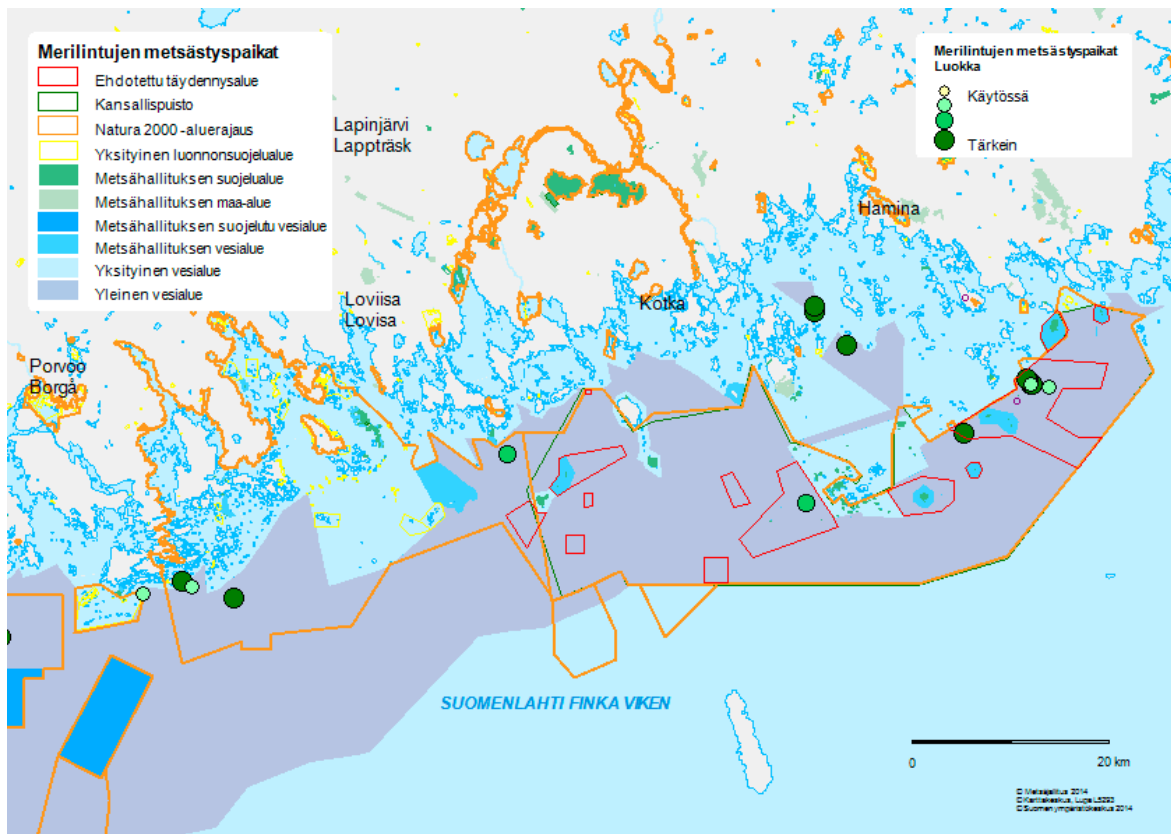
Itäisen Suomenlahden aluetta hallitsevat suuret selkävedet ja saarten sekä vedenalaisten harjanteiden rajaamat syvät altaat. Vedenalainen luonto edustaa itäisen Suomenlahden uloimman saariston meriympäristöä, jolle on tyypillistä saariston mosaiikkimaisuus sekä suhteellisen suuri avoimuus. Avoimuuden vuoksi rantavyöhykkeessä on täällä kovia pohjatyyppejä (kallio-, kivikko-, sora- ja hiekkapohjia). Matalia liejuvaltaisia pohjia tavataan rajoitetusti vain eräissä suojaisimmissa lahdissa.

Ulkosaaristossa on lukuisia kalliosaaria ja -luotoja (Natura-luontotyyppi 1620), joiden vedenalaiset alueet ovat usein nopeasti syveneviä ja avoimia aaltojen vaikutukselle. Ulkoluodot ovat arvokkaita linnuston pesimäalueita, ja alueella ovat mm. Suomen suurimmat selkälökkiesiintymät ja useita merkittäviä riskilä-, ruokki-, lapintiira-, kalatiira- ja räyskäyhdyksuntia. Lintujen pesimäalueet yhdessä vedenalaisen luonnon kanssa muodostavat erottamattoman ekosysteemin.

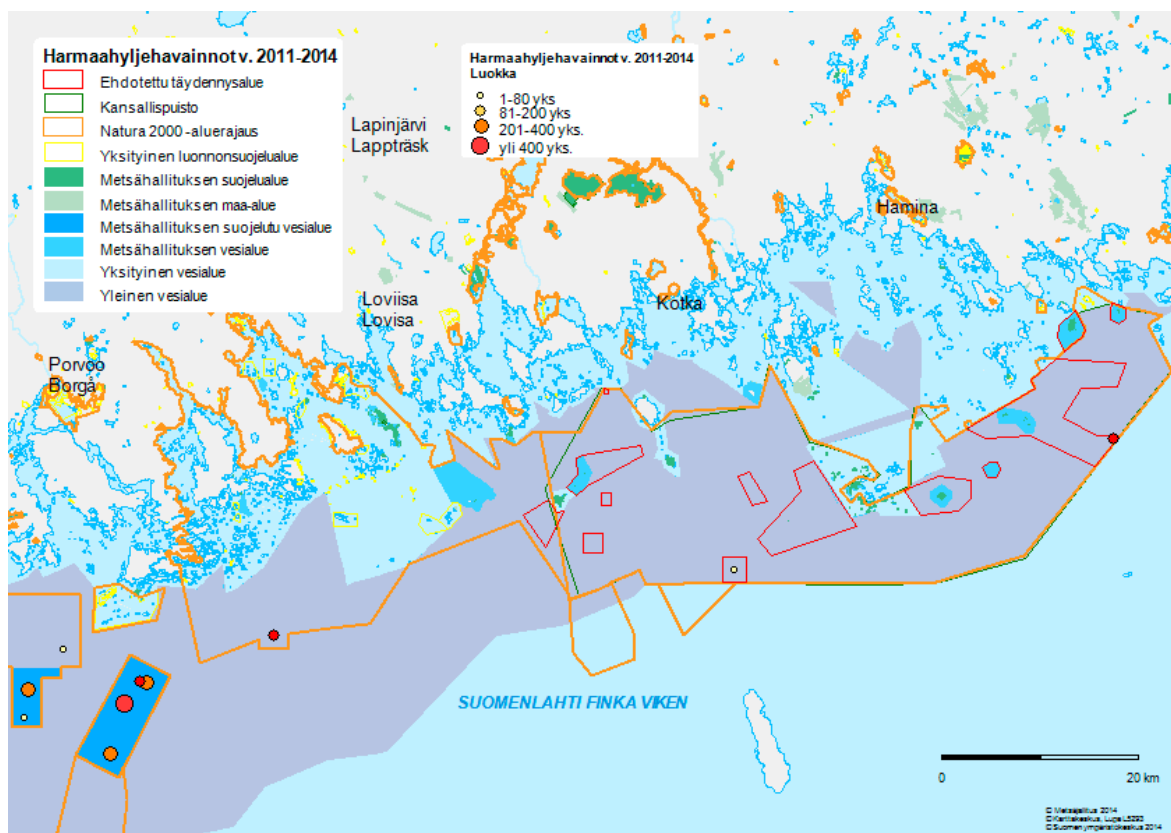
Luotoja ympäröivät vedenalaiset kallio- ja kivikkopohjat tarjoavat elinalueen monimuotoiselle eliöyhteisölle: vesirajasta noin yhden metrin syvyyteen vallitsevat rihmamaiset levät. Syvemmällä on paikoin tiheä rakkolevän hallitsema vyöhyke. Kallio- ja kivikkopohjien rakkoleväyhteisöt on tärkeimpiä luontotyyppiejä koko Itämeren ekosysteemissä, ja ne on luokiteltu vaarantuneiksi (HELCOM 2013). Rakkolevävyöhykkeen alapuolella esiintyy usein meriahdinparran muodostamia niittymäisiä kasvustoja; laji korvaa alueella läntiselle Suomenlahdelle tyypillisen

Itäisen Suomenlahden kansallispuistosta tunnetaan

- 21 Natura-maaluontotyyppiä
- 78 uhanalaista tai silmälläpidettävää lajia
- 6 lintudirektiivin lintulajia pesivänä.

Kuva 1. Merilintujen tärkeimmät metsästyspaikat itäisellä Suomenlahdella. Lähde: Nyman & Vuollet 2014.

Kuva 2. Harmaahylkeiden lepäilypaikat itäisellä Suomenlahdella Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentojen mukaan. Yksilömäärät tarkoittavat neljän vuoden aikana laskettujen hylkeiden yhteismäärää ko. paikalla. Lähde: Ahola 2014.

Itäisen Suomenlahden kansallispuistolle ovat tyypillisiä matalat ulkosaaren luodot, kuten tämä Matala-niminen luoto Haminan kunnassa. Kuva: Markus Keskitalo / Metsähallitus.

punalevävyöhykkeen. Nämä levät muodostavat elinympäristön lukuisille selkärangattomille ja ovat tärkeitä kalanpoikasten kasvualueita. Kasvillisuusvyöhykkeen alapuolella elää pohjaan kiinnittyneiden suodattajien yhteisö, jossa hallitsevina lajeina ovat merirokko, levärupi, murtovesisieni ja kaspianpolyppi. Itäosissa tavataan vaeltajasimpukkaa ja lännempänä myös harvalukuisia sinisimpukkayhteisöjä.

Alueella on leimallisesti myös luonnontilaisia harjusaaria (1610), kuten Pitkäviiri ja Ristisaari. Niitä ympäröivät usein matalat vedenalaiset hiekkasärkät (1110) ja monimuotoiset soraharjanteet, jotka ovat erittäin tärkeitä elinympäristöjä niin lukuisille leville, putkilokasveille, selkärangattomille eläimille, kaloille kuin vesilinnuillekin. Näillä alueilla esiintyy myös näkinpartaisniittyjä, jotka on määritelty Suomen vastuuluontotyypeiksi (HELCOM 2013). Lisäksi harjusaarten vedenalaiset osat muodostavat Itäisellä Suomenlahdella merkittäviä silakan ja siian kutualueita sekä meritaimenen syönnösalueita.

Itäisellä Suomenlahdella on useita huomattavia vedenalaisia riuttoja (1170), jotka ovat merenpohjasta nousevia kallioisia tai kivikkoisia kohoumia ja eliöstöltään erittäin monimuotoisia avomerren keitaita. Tämä luontotyyppi on jäänyt vähälle huomiolle, sillä riutat eivät näy pinnan päälle. Valtaosa riuttojen eliöstöstä elää 0–25 metrin syvyudessa. Eliöstö koostuu pääosin

makrolevistä (rihmalevät, rakkolevä harvalukuisena) ja selkärangattomista, kuten simpukoista ja murtovesisienestä. Riutat toimivat Itäisellä Suomenlahdella tärkeänä kalojen kutualueena. Viime vuosina on saatu paljon lisätietoa Suomenlahden herkistä riuttaekosysteemeistä. Yhdessä vedenalaisten riuttojen kanssa ja avomerellä tavataan syviä vedenalaisia hiekkasärkkiä (1110), jotka ovat tärkeitä kalojen kutu- ja syönnösalueita.

Matalan suolapitoisuuden vuoksi moni vesieliölaji esiintyy levinneisyytensä ääri rajoilla itäisellä Suomenlahdella; alueella on Itämerelle ainutlaatuinen yhteisö makean ja suolaisen veden lajeja niin levien, putkilokasvien kuin selkärangattomien eläintenkin osalta. Muuhun Suomenlahteen verrattuna makean veden lajien osuus on suurempi, mikä nostaa itäisimmän Suomenlahden lajimäärää.

Itäisen Suomenlahden vesialueiden suojelun nykytila

Itäisen Suomenlahden väli- ja ulkosaaristossa sijaitsee suuri Natura-alue (FI0408001 Itäisen Suomenlahden saaristo ja vedet), jonka pinta-ala on 95 628 hehtaaria. Suurin osa Natura-alueen saarista kuuluu Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon, mutta puistoon ei kuulu lainkaan vesialueita. Viittä kansallispuiston saarta tai saariryhmää ympäröi Metsähallituksen omistama ns.

rantamatala-alue (yhteensä 1984 ha), jota ei ole toistaiseksi liitetty kansallispuistoon. Näistä Pitkäviiriä ja Kilpisaarta ympäröivät vesialueet ovat tärkeitä uhanalaisen meritaimenen syönnösalueita, minkä vuoksi siellä on rajoitettu verkkokalastusta kieltämällä se 1.10.–15.5. Muiden kuin Metsähallituksen vesialueilla on myös verkkojen solmuvälirajoituksia samalla ajalla lähinnä meritaimenkantojen suojelemiseksi. Viehekalastajilla on saaliskiintiöitä meritaimenen kalastuksessa. Kaikki rasvaeväiset, luonnonkudusta syntyneet meritaimenet ovat rauhoitettuja kaikilla pyyntitavoilla. Muilta osin Metsähallituksen vesialueet ovat vailla rajoituksia tai erityisiä suojelutoimenpiteitä.

Metsähallitus ei ole myynyt metsästyslupia rantamatala-alueille. Mustamaan vesialueen metsästys ja kalastus on vuokrattu varuskunnan eräseuralle.

3.2 Täydentämisen tavoitteet

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston täydentämisen tavoitteet ovat:

1. laajentaa kansallispuistoa siten, että se täyttää luonnonsuojelulain 11 §:n edellytykset kansallispuiston pinta-alasta
2. tehdä kansallispuistosta edustava merensuojelualue liittämällä siihen monimuotoisuuden ja luontotyyppien edustavuuden kannalta tärkeitä matalikkoja ulkosaaristossa
3. lisätä kansallispuiston edustavuutta siten, että se täyttää rajan ylittävän puistopariyh-teistyön vaatimukset
4. monipuolistaa kansallispuistoa ja sen tarjoamia palveluja täydentämällä sitä rannikon läheisillä saarilla ja uusilla käyntikohteilla.

3.3 Ehdotus

Vuonna 2012 hyväksytyssä Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Metsähallitus 2012a) todettiin, että Metsähallitus varautuu kansallispuiston laajentamiseen. Suunnitelman mukaan kansallispuistoon voidaan liittää suunnittelualueen kaikki Metsähallituksen hallinnoimat maa-alueet sekä yksityisluontoiset valtion vesialueet, jos se laajennusta valmisteltaessa nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Poikkeuksena edellä mainitusta ovat ne alueet, joilla puolustusvoimien vuokraus edel-

leen jatkuu sekä Loviisan Lehtinen, jonka entistä kasarmialuetta ei ole tarkoituksenmukaista liittää kansallispuistoon. Yleisistä vesialueista on hoito- ja käyttösuunnitelmassa todettu, että niiden suojelukysymykset voidaan selvittää tarkemmin kansallispuiston laajentamisen yhteydessä ja että vedenalaisen luonnon inventointien (VELMUhanke) tulokset on tarpeen huomioida kansallispuiston laajentamisen yhteydessä.

Puolustusvoimat on luopunut viime vuosina eräistä rannikkolinnakkeistaan. Lisäksi luotsi- ja rajavartiolaitokset ovat siirtäneet toimintaansa tieyhteyden päähän sisemmälle saaristoon. Eräät näin vapautuneista kiinteistöistä ovat Senaattikiinteistöjen hallinnassa (Kotkan Rankki) ja eräiden kohdalla ollaan tekemässä hallinnan järjestelyjä Senaatin, rajavartiolaitoksen ja Metsähallituksen välillä.

Liitettäviä maa-alueita ja niihin liittyviä vesialueita

Joukko Metsähallituksen hallinnassa olevat saaria ja vesialueita nykyisen kansallispuiston läheisyydessä voidaan liittää kansallispuistoon. Linnakesaarien osalta liittäminen on mahdollista sillä edellytyksellä, että ne vapautuvat merivoimilta. Puolustusvoimilla on käynnissä luopumisprosessi koskien rannikkolinnakkeita, mutta tämän toteutuksen aikataulua ei ole annettu julkisuuteen. Edustavan luontonsa puolesta linnakesaaret täydentäisivät erinomaisesti Itäisen Suomenlahden kansallispuistoa. Seuraavat alueet olisi mahdollista liittää Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon (ks. kuva 3):

Saarilla sijaitsevat alueet

- Kotka: Kirkonmaa 120 ha maata
- Loviisa: Orrengrund 35 ha maata, 1 741 ha vettä
- Loviisa: Syteskeri, Kiviriki ja Kolmikivi 8,9 ha maata ja 21,5 ha vettä
- Loviisa: Bysket, Bisaballen ja Grillskär 20 ha luotoja
- Loviisa: Lehtinen 34,6 ha maata ja 51,5 ha vettä
- Loviisa: Aspskär 1,6 ha maata
- Loviisa: Hudö 231 ha maata
- Loviisa: Starkisören 0,2 ha maata
- Loviisa: Bastö 5,0 ha maata
- Loviisa: Svartholm ja pienemmät lähisaaret 8,5 ha maata.

Lisäksi seuraavien merialueiden liittämiseen kansallispuistoon olisi olemassa hyvät perustelut:

- Virolahti: Suuri-Pisin rantamatala 235 ha
- Hamina ja Virolahti: Ulko-Tammion matalikot 7 579 ha. Ulko-Tammion ja Rääntiön rantamatalat (640 ha) ovat tämän rajauksen sisällä, yleistä vesialuetta 6 939 ha
- Hamina: Koivuluodon rantamatala 204 ha
- Kotka: Kilpisaaren matalikot 1 953 ha, josta 1 563 ha on yleisvettä ja 390 ha Metsähallituksen yksityistä vesialuetta (Kilpisaaren rantamatalaa)
- Kotka: Askerin matalikot 4 424 ha yleisvesialuetta
- Kotka: Kivileton matalikko 488 ha yleisvesialuetta
- Kotka: Itäkallon matalikko 619 ha yleisvesialuetta
- Pyhtää: Ryöhellin matalikko 27 ha yleisvesialuetta
- Pyhtää: Viirien matalikot 3 033 ha, josta yleistä vesialuetta 2 518 ha ja Pitkäviirin rantamatalaa 515 ha
- Pyhtää: Haranmatala 116 ha yleisvesialuetta
- Pyhtää: Kejvsalonmatala 367 ha yleisvesialuetta.

Saarien yhteispinta-ala on 465 ha ilman Mustamaata (124,9 ha maata) ja Vanhankylänmaata (65,2 ha maata). Vesialueiden pinta-ala on yhteensä 20 859 ha ilman Mustamaata (540 ha) ja Vanhankylänmaata (2,3 ha). Näistä pinta-aloista 17 061 ha on yleistä vettä ja 3 798 ha kylänrajan sisäpuolista, ns. Metsähallituksen yksityistä vesialuetta. Mustamaan ja Vanhankylänmaan vesialueet voidaan liittää kansallispuistoon vain, jos puolustusvoimat luopuu niistä. Tilanteeseen on hyvä varautua. Rankin käytöstä poistetun rannikkolinna-alueen vesialueita ei esitetä liitettäväksi kansallispuistoon. Itse saari on Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa. Vesialueiden pinta-aloissa on pieniä epätarkkuuksia. Tämän täydentämisen jälkeen Itäisen Suomenlahden kansallispuiston maapinta-ala olisi 1 121 ha ja kansallispuistoon kuuluisi myös vesialuetta. Merialueen pinta-ala olisi 20 859 ha ja koko kansallispuiston yhteensä 21 980 ha.

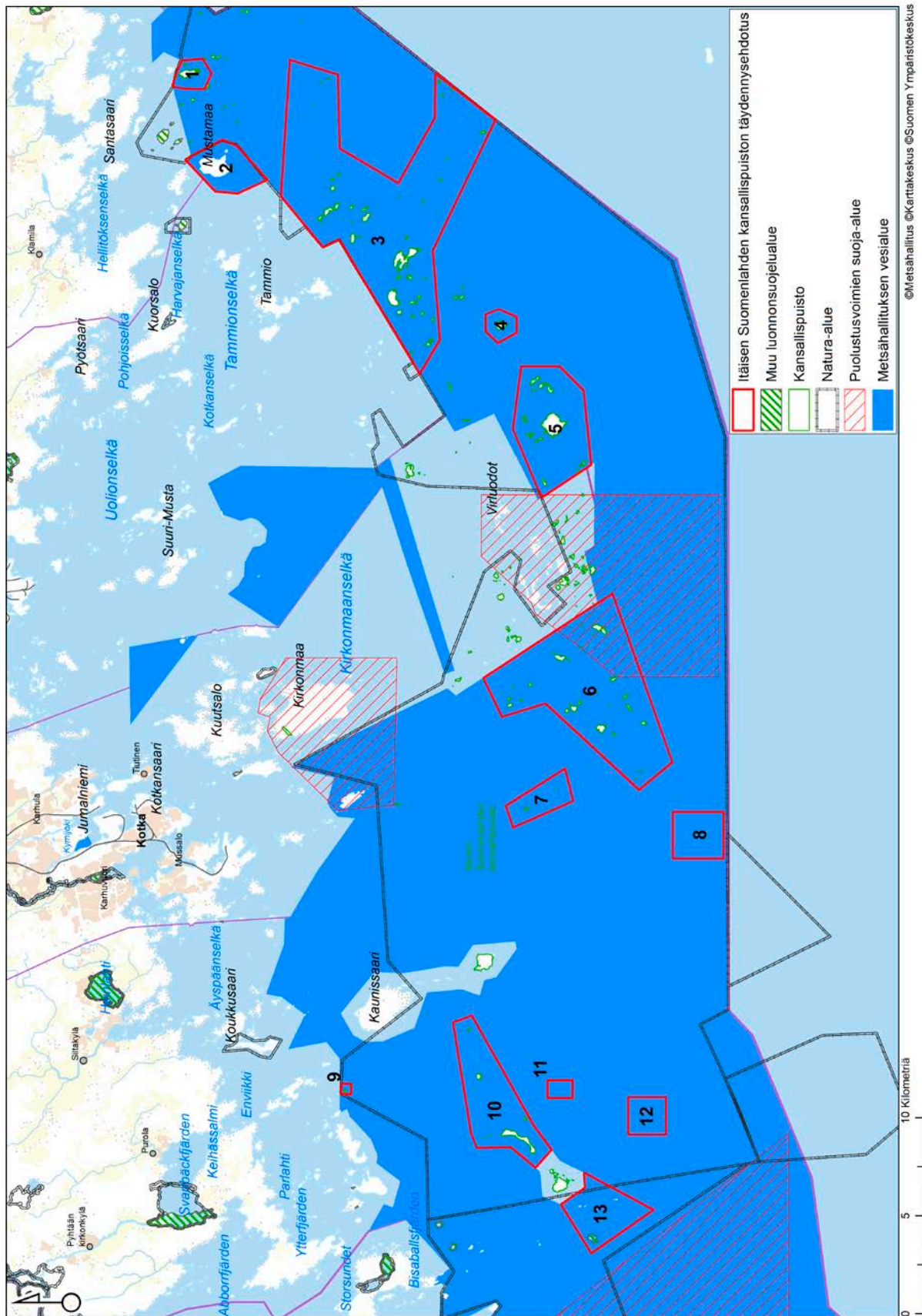
Edellä ehdotettujen alueiden lisäksi kansallispuistoon voidaan tulevaisuudessa, kansallispuistolain ajanmukaistamisen jälkeen, liittää luonnonsuojelulain 22 §:n mukaisesti alueita, jotka siirtyvät Metsähallituksen hallintaan luonnonsuojelutarkoituksessa kansallispuiston läheisyydestä.

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston täydennys ehdotukset meriluonnonsuojelun näkökulmasta

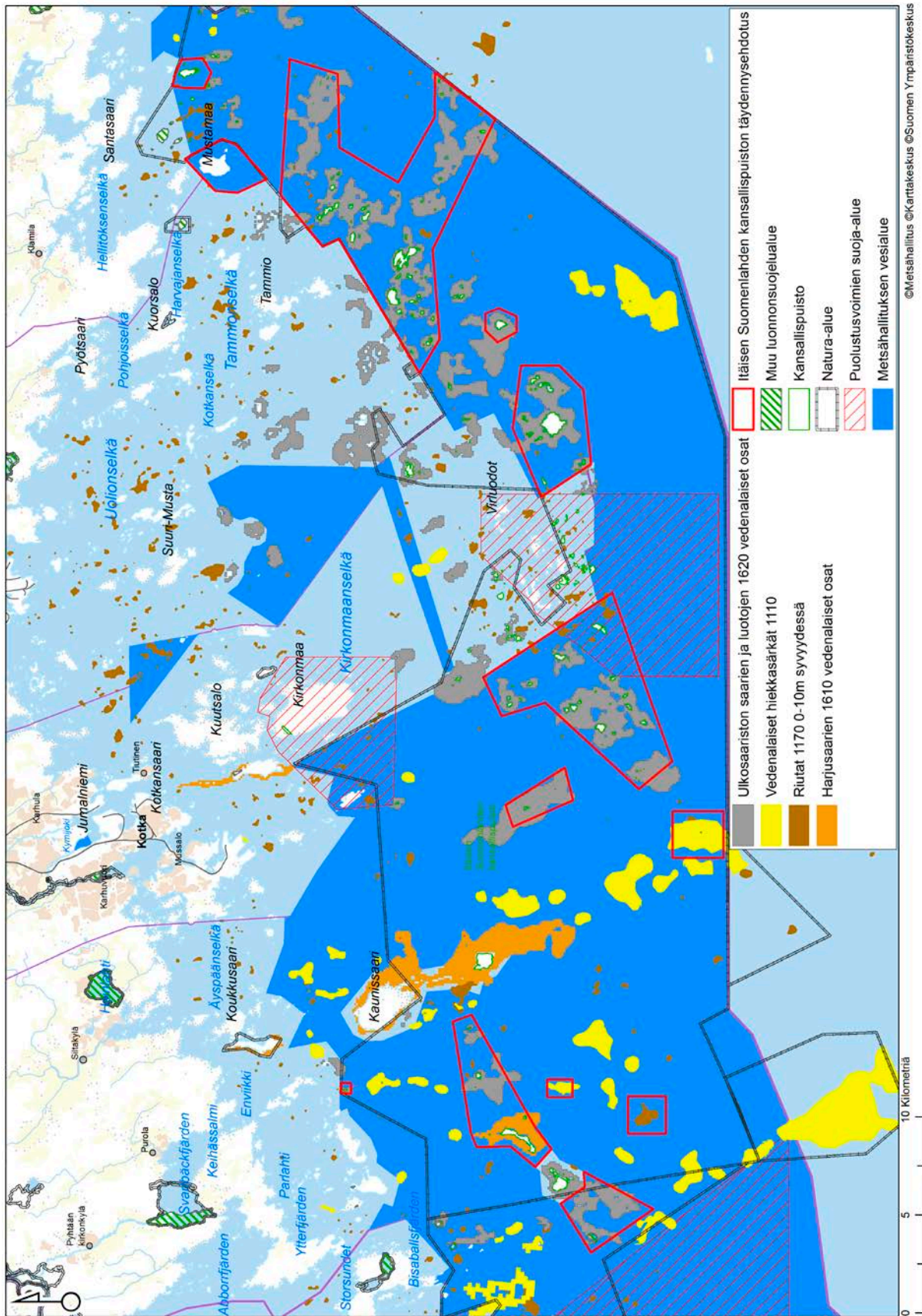
Itäisen Suomenlahden alueella on erittäin arvokkaita vedenalaisia Natura-luontotyyppejä sekä monimuotoisia eliöyhteisöjä, joiden suojelustatus on nykyisellään riittämätön. Vuosina 2007–2014 tehdyissä laajoissa VELMU-kartoituksissa on saatu runsaasti uutta tietoa alueen vedenalaisista luontotyypeistä sekä lajistosta (kuvat 4 ja 5). Ennen näitä kartoituksia vedenalainen tietämys Itäisen Suomenlahden ulkosaaristosta rajoittui lähinnä kaupallisiin kalalajeihin, muutamiin seurantapisteesiin ja yksittäisiin pienialaisiin tutkimushankkeisiin. Valtaosa erityisen arvokkaista luontotyypeistä sijaitsee matalilla merialueilla alle 20 metrin syvyydessä. Näiden alueiden lajimäärä on korkea, mikä kuvastaa rantavyöhykkeen biologista monimuotoisuutta.

Laajennusehdotukset on esitetty kuvassa 3 ja esitely tarkemmin liitteessä 3. Valitut alueet ovat edustavia kokonaisuuksia, joiden eri osa-alueet tukevat meriluonnon monimuotoisuutta niin biologisesta kuin geologisestakin näkökulmasta. Kuvassa 4 on esitetty Itäisellä Suomenlahdella mallinnusten ja inventointitietojen perusteella esiintyvät vedenalaiset Natura-luontotyypit suhteessa ehdotettuihin laajennusalueisiin. Lisäksi kuva 5 osoittaa kartoitustulosten perusteella lajistoltaan monimuotoisimmat vedenalaisen luonnon alueet.

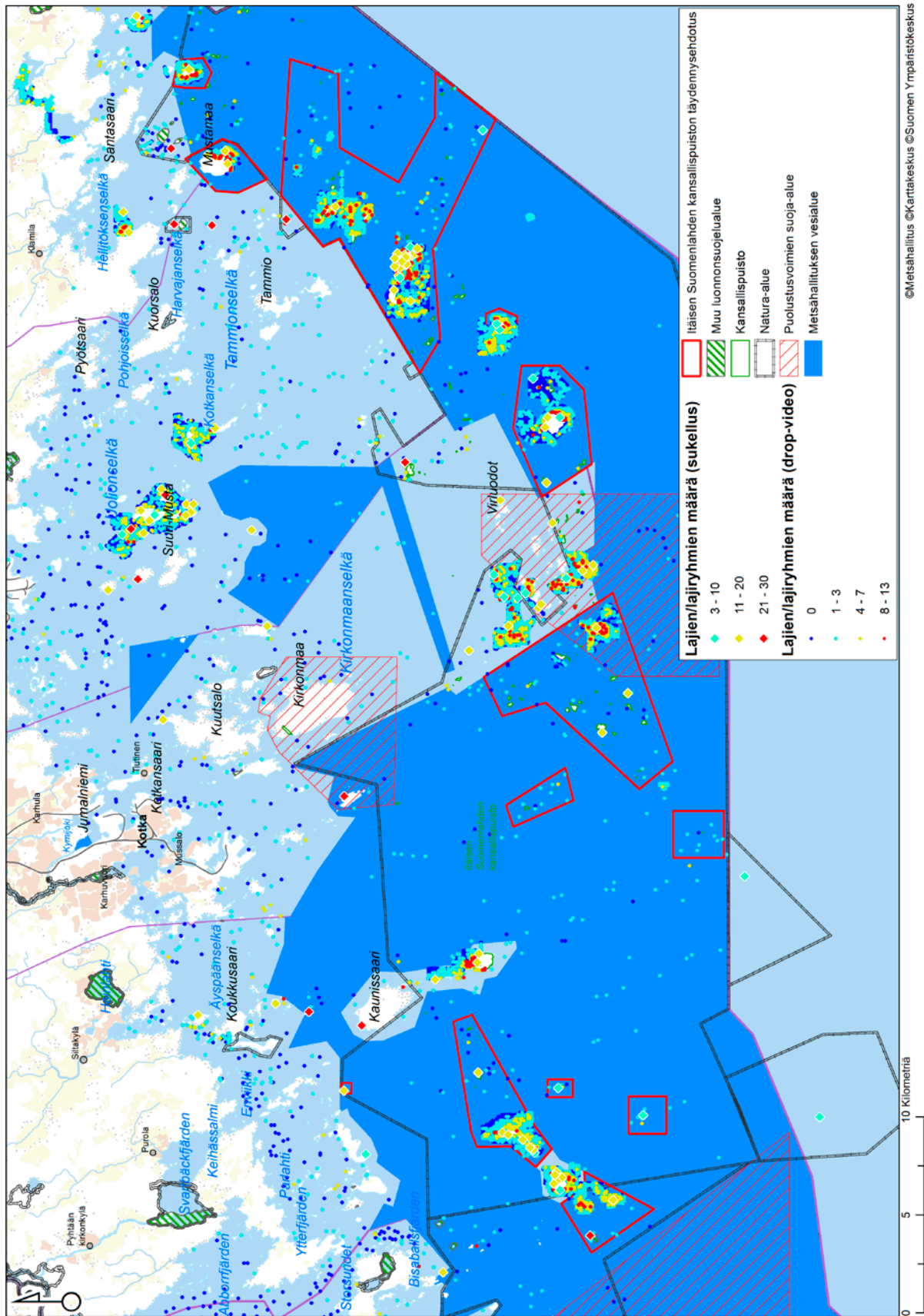
Edellä mainittujen vesialueiden ympäröivät luodot ja saaret ovat usein merkittäviä saaristolintujen pesimäalueita ja muodostavat siten yhdessä rantavyöhykkeen kanssa biologisesti erittäin arvokkaita kokonaisuuksia. Laajennusehdotukset meriluonnonsuojelun näkökulmasta on kohdennettu näille matalille alueille.

Kuva 3. Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon liitettäväksi ehdotettavat merialueet. Alueet ovat: 1. Virolahti: Suuri-Pisin rantamatala, 2. Virolahti: Mustamaan vesialue (jos puolustusvoimat luopuu alueesta), 3. Hamina ja Virolahti: Ulko-Tammion matalikot, 4. Hamina: Koivuluodon rantamatala, 5. Kotka: Kilpisaaren matalikot, 6. Kotka: Askerin matalikot, 7. Kotka: Kiviletön matalikko, 8. Kotka: Itäkallion matalikko, 9. Pyhtää: Ryöhellin matalikko, 10. Pyhtää: Pirkkäviirin matalikot, 11. Pyhtää: Haranmatala, 12. Pyhtää: Keivsalonmatala, 13. Pyhtää: Syteskerin matalikot. Alueiden kuvaus on liitteessä 3.

Kuva 4. Itäisellä Suomenlahdella esiintyvät vedenalaiset Natura-luontotyypit. Kartta perustuu inventointitietoihin ja osittain mallinnukseen. Harjusaarten osalta arvio ei kata puolustusvoimien suoja-alueita.

Kuva 5. Itäisen Suomenlahden korkean biologisen monimuotoisuuden alueet. Kartalla on esitetty sukellus- ja videokartoituksissa havaittujen putkilokasvi- ja levälajien sekä paikallaan pysyvien selkärangattomien eläinlajien määrät, pois lukien vieraslajit vaeltajasimpukka ja valesinisimpukka.

3.4 Kehittämisen haasteita

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston yli 30-vuotisen historian aikana on sen ympärillä käyty ajoittain vilkasta keskustelua. Metsähallitus, valtio tai muulla nimikkeellä tunnettu julkinen valta saa erilaisia kanavia pitkin sekä myönteistä että kielteistä palautetta toiminnastaan ja toiminnan puutteesta koskien kansallispuistoa ja sen ympärillä olevia muita valtion alueita. Seuraavat aihepiirit puhuttavat:

- Kansallispuiston nykyiset, tulkinnanvaraiset säädökset. Eniten epäselvyyttä ja riitoja on aiheuttanut kalastus ja metsästys sekä niiden rajoittaminen kansallispuiston saarilla, sillä säädökset siitä, kuka voi saada metsästyslupia, ovat epäselvät.
- Merilintujen metsästys. Vesilinnustuksessa puistorajauksen sisäpuoliset valtion yleiset vesialueet ovat tärkeitä metsästysalueita nimenomaan ns. maattomille metsästäjille. Jos kansallispuistoa laajennetaan, pelätään metsästysmahdollisuuksien vähenemistä.
- Hylkeiden metsästys. Tämä oli aiemmin tärkeä osa saaristolaisten elämää. Nyt harmaa-hylkeitä ammutaan pääasiassa pyydysten läheltä veteen. Norppa on vähentynyt voimakkaasti, ja se on rauhoitettu.
- Kalastuksen rajoittaminen. Puiston vieressä olevilla Metsähallituksen vesialueilla, joita nyt ehdotetaan liitettäväksi kansallispuistoon, on arvosteltu kalastuksen rajoittamista. Osalla vesialueista verkkokalastus on kokonaan kielletty osanaikaa vuotta. Pyydyslupien myyntiä on rajoitettu 10 verkkoon per ruokakunta. Tästä on tullut jonkin verran valitusta ja toivottu suurempia verkkomääriä ja vähemmän rajoituksia. Etenkin meritaimenen suojelemiseksi tehdyt verkkorajoitukset ovat aiheuttaneet valitusta. Näiltä verkkorajoitusalueilta vie tehoa osin piittaamattomuus kalastussäännöistä ja etenkin viereisten osakaskuntien vesillä tapahtuva voimakas meritaimeneen ja siikaan kohdistuva verkkokalastus.
- Vaikeat rantautumismahdollisuudet. Rannat ovat täällä usein matalia. Kansallispuiston saarissa toivotaan parannettavan rantautumismahdollisuuksia laiturein, varsinkin puiston nykyisessä länsiosassa, jossa ei ole ennestään lainkaan laitureita.

- Rakennusten käyttö. Metsähallituksen hallinnassa olevia rakennuksia kaivataan yleisökäyttöön, lähinnä saunomiseen ja yöpymiseen.
- Tulipaikat. Näitä on syntynyt ja vakiintunut luvattomiin paikkoihin, mikä kertoo tämän saaristoalueen retkikulttuurista.
- Maihinnousukiellot. Näitä ja muita rajoituksia on sekä kiitelty että kritisoitu.
- Luonnonhoitotoita (esim. niittyjen palauttamista hoitoon) on sekä ylistetty että parjattu.
- Jätehuollon puuttuminen. Metsähallituksen periaate roskattomasta retkeilystä on herättänyt paljon keskustelua.
- Laidunnus. Karjan laidunnus saarissa ja samanaikainen virkistyskäyttö vaativat jatkuvaa yhteensovittamista ja yhteistyötä.
- Näköalapaikat. Kävijät ovat toivoneet torneja ja vastaavia näköalapaikkoja.
- Kalastuskiellot lintujen suojelemiseksi. Ruokkilintujen pesimäluotojen ympärille on ehdotettu kalastuksesta vapaata vyöhykettä.
- Vieraslajien pyynti. Kansallispuiston kävijät ovat toivoneet aktiivisempaa minkkien poistoa, sillä tämä vieraslaji aiheuttaa paljon hävitystä lintuluodoilla.

3.5 Vaikutusten arviointi

Kansallispuiston laajentaminen edellä esitetyllä tavalla vaikuttaa ainakin seuraaviin asioihin:

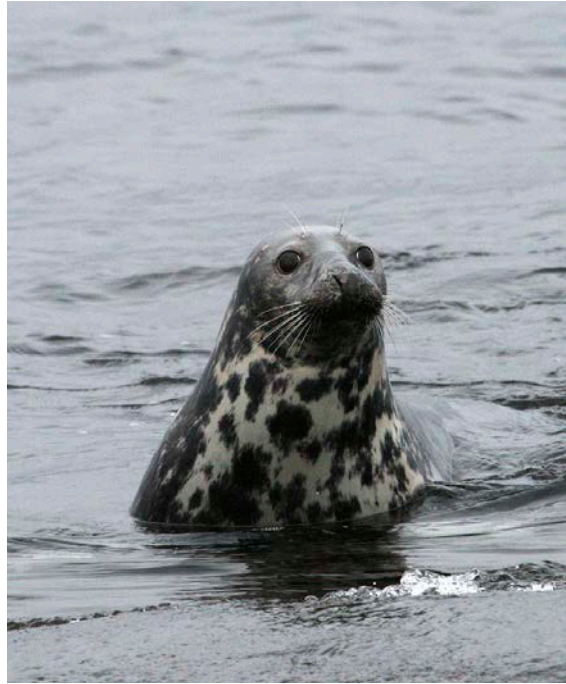
- Kansallispuiston painoarvo kansainvälisesti ja kansallisesti nousee, mikä lisää sen brändiarvoa alueen kunnille ja siellä toimiville matkailuyrittäjille.
- Metsästäystä koskevat säädökset muuttuvat niillä alueilla, jotka liitetään kansallispuistoon. Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa on mahdollista saada lupia hirven ajoin, vieraslajien (esim. minkki, supikoira, valkohäntäpeura) metsästyksen ja liiallisesti runsastuneiden tai vahinkoa aiheuttavien tai uhkaa alueen ulkopuolelle aiheuttavien yksilöiden vähentämiseen, jos tällaista tarvetta esiintyisi (luonnonsuojelulaki 15 §). Kansallispuistoa koskevaan lakiin on mahdollisuus kirjata muita määräyksiä metsästyksestä.
- Kalastus yleisillä vesialueilla. Merialueiden muodostaminen kansallispuistoksi ei suoraan aiheuta rajoituksia kalastusmahdollisuuksiin. Mikäli yleisiä vesialueita tullaan kansallispuistolailta muodostamaan suojelualueiksi,

tulevat sekä ammattikalastus että vapaa-ajan kalastus luvanvaraisiksi. Kalastuksen sääätely Metsähallituksen päätöksin on mahdollista ylikalastuksen estämiseksi esim. meritaimenen tärkeillä syönnösalueilla tai karisiian kutualueilla. Toimenpiteiden tarkoitus on kalakantojen kestävä hoidon varmistaminen eikä sinänsä kalastuksen vähentäminen. Kansallispuistoon liitettävien yleisten vesialueiden luonne muuttuu samanlaiseksi kuin kylänrajan sisäpuolella sijaitsevien, ns. Metsähallituksen yksityisten vesialueiden. Muuhun kuin onkimiseen, pilkkimiseen ja viehekalastukseen tarvitaan Metsähallituksen lupa.

- Vahvempi suojelustatus uhkia kohtaan. Vesialueiden liittäminen kansallispuistoon turvaa nykyistä paremmin niiden säilymisen estämällä tai rajoittamalla merenpohjaa vahingoittavia käyttömuotoja (esim. soranotto, tuulivoiman rakentaminen) sekä ottamalla alueet nykyistä paremmin huomioon varautumisessa öljyonnettomuuksien uhkaan.
- Luontomatkailu. Muissa kansallispuistoissa saadun kokemuksen mukaan suojellut vesialueet lisäävät kiinnostusta luonto- ja sukellusmatkailuun.
- Svartholman linnoituksen liittäminen Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon parantaisi puiston saavutettavuutta ja siitä saattaisi olla kehitettävissä portti kansallispuistoon.
- Kansallispuiston laajeneminen edellyttää Metsähallitukselta uuden palveluvarustuksen, luontopolkujen ja muiden opasteiden sekä laitureiden rakentamista kävijöitä varten, mistä aiheutuu kustannuksia. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole mahdollista arvioida kustannuksia tarkemmin. Laajeneminen aiheuttaa myös tarvetta töiden uudelleen järjestelylle, sillä välimatkat muodostuvat pitkiksi. Laajennetun kansallispuiston pituus Virolahden Suuri-Pisistä Loviisan Hudöhön on noin 80 km.

3.6 Yhteenveto Itäisen Suomenlahden kansallispuiston täydentämisestä

- Kansallispuiston laajentamiseen on olemassa selvä tarve. Merikansallispuistoon ei ole kuulunut lainkaan vesialuetta. Nyt ehdotuksen mukaan vesialuetta tulisi lähes 21 000 ha.

Harmaahylje on palannut Suomenlahdelle ja vaikeuttaa kalastusta etenkin ulkosaaristossa. Kuva: Jouko Högmander / Metsähallitus.

Uudet merensuojelualueet olisivat keskeisen tärkeä osa uudistettua kansallispuistoa.

- Puiston täydentämisen yhteydessä saataisiin lopultakin selkeytettyä metsästystä ja kalastusta koskevia säädöksiä, joista on ollut paljon riitaa. Haastavaa tulee olemaan näihin liittyvien kysymysten tasapainoinen ratkaisu kansallispuiston laajentamisen yhteydessä.
- Laajennuksella parannetaan hiekkaisen luontotyyppien sekä perinnebiotooppien ja luonnonmetsien suojelun tilaa.
- Samalla kansallispuistolaki saataisiin pitkän odotuksen jälkeen vastaamaan nykyaikaisia vaatimuksia. Laissa olisi tärkeä ottaa niin perustamistarkoitukseen kuin pykäliinkin mukaan saaristokulttuurin säilyttämiseen liittyvät asiat sekä mahdollistaa asumiseen ja naapurien tarpeisiin liittyvät infrastruktuuriratkaisut. Erityisesti vanhojen rannikkolinnakkeiden ja historiallisen linnoituksen liittäminen kansallispuistoon sekä puiston laajeneminen majakan ja luotsiaseman naapurisiin nostaa esille näihin liittyviä ongelmia.
- Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen toimintamahdollisuudet tulee turvata puiston täydentämisen yhteydessä.
- Itäisen Suomenlahden kansallispuiston laajennus tulee yhtenäistämään hajanaista kansallispuistoa ja vahvistamaan sen näkyvyyttä.

4 Tammisaaren saariston kansallispuisto

4.1 Nykytila

Länsi-Uudellamaalla sijaitseva Tammisaaren saariston kansallispuisto perustettiin vuonna 1989. Kansallispuiston perustana oli vuonna 1956 perustettu Jussarön luonnonpuisto, jonka lähettäviltä liitettiin kansallispuistoon muiden viranomaisten, kuten vesi- ja ympäristöhallinnon sekä puolustusministeriön, hallinnoimia alueita. Suurin osa yksityisistä alueista hankittiin valtiolle Predium Oy:ltä.

Tammisaaren saariston kansallispuisto on pieni, maa-alaltaan yksi maamme pienimmistä kansallispuistoista. Nykyisessä muodossaan sen arvokkaimpia osia ovat välisaaristossa Älgön suuri metsäinen saari soineen ja järvineen, siellä Rödjanin perinnemaisemat sekä Jussarön entinen kaivossaari ulkosaaristossa. Kansallispuiston täydentämiseksi laadittiin suunnitelma hoito- ja käyttösuunnitelman uusimisen yhteydessä. Sen toteuttaminen edellyttää kansallispuistolain muutosta. Samalla on mahdollisuus muutoinkin ajankukaistaa Tammisaaren saariston kansallispuistoa koskeva laki.

Raaseporin saariston suojelualueverkostossa kansallispuistoa täydentävät lukuisat yksityiset luonnonsuojelualueet. Näitä on Raaseporin saa-

ristossa 27 kappaletta, ja niiden maapinta-ala 673 ha ja vesipinta-ala 3 560 ha. Läntisen Suomenlahden saaristossa – Hangon ja Inkoon välillä – on kaikilla luonnonsuojelualueilla maapinta-ala yhteensä 1 928 ha ja vesialuetta 10 955 ha.

Nämä ns. YSA-alueet ovat hajallaan eivätkä muodosta kansallispuiston kaltaista laajempaa yhtenäistä suojelualueita. Tosin juuri läntisellä Uudellamaalla on joukossa tavallista suurempia yksityisiä suojelualueita mm. Nothamnissa, Strömsössä ja Baggön eteläpuolisella merialueella Ahlglon yksityinen suojelualue sekä Saariston ympäristösäätiön yksityinen suojelualue. Useimmista YSA-alueista ei ole kansallispuiston veroiseksi veneilijöiden tai retkeilijöiden tutustumiskohteiksi, sillä monilla niistä on maihinnousukieltoja.

Tammisaaren saariston kansallispuisto on saanut Euroopan neuvoston luonnonsuojeludiplomin, joka on uusittu viimeksi vuonna 2011. Ensimmäisestä diplomista alkaen neuvosto on kiinnittänyt huomiota siihen, että kansallispuiston tavoitteiden toteuttaminen edellyttää sen laajentamista.

Kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä selvitettiin yhdessä sidosryhmien kanssa kansallispuiston laajentamisen

Tammisaaren saariston kansallispuisto

- Raaseporin kaupunki
- Perustettu v. 1989
- Laki 485/1989, asetus 243/1990
- Hoito- ja käyttösuunnitelma vahvistettu v. 2012 (Metsähallitus 2012b)
- Perustamistarkoitus (lain 1 §):
- ”Suomenlahden saaristo- ja meriluonnon edustavan osan säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimuksen ja luonnonharrastuksen edistämiseksi”
- Pinta-ala 829 ha maata ja 4 659 ha vettä, yhteensä 5 488 ha.
- Käsittää osia Natura-alueesta Tammisaaren ja Hangon saariston ja Pohjanpitäjänlahden merensuojelualue (FI0100005)
- www.luontoon.fi/tammisaarensaaristo

Rödjan Älgön saarella on veneilijöiden suosima pysähdyspaikka Tammisaaren saariston kansallispuistossa. Kuva: Tea Karvinen.

mahdollisuuksia Euroopan neuvoston diplomin edellyttämällä tavalla. Tästä työstä oli tuloksena varsin konkreettinen ehdotus. Tämä selvitys on tuon ehdotuksen mukainen.

Virkistyskäyttö

Tammisaaren saariston kansallispuistossa on pienen kokoonsa nähden suhteellisen paljon kävijöitä. Vuonna 2013 laskettiin 53 000 käyntiä ja paikallistaloudelliset vaikutukset kansallispuistossa ja sen lähialueella arvioitiin 3,2 miljoonaksi euroksi ja 39 henkilötyövuodeksi. Kansallispuistosta on tehty kävijäselvitys v. 2012 (Weckman 2013). Sen mukaan suosituimmat käyntikohteet olivat Jussarö, Rödjan Älgön saarella, Modernmagan ja Fladalandet.

Kaikista vastaajista 3 % oli ulkomaalaisia matkailijoita, 78 % kotimaisia matkailijoita ja 19 % paikallisia asukkaita (joko Raaseporista tai Hangosta). Suurin osa vastaajista tuli pääkaupunkiseudulta ja Raaseporista. Selvä enemmistö vastaajista oli vierailut puistossa aikaisemmin, ja 73 % vastaajista yöpyi puistossa. Yöpyjät viipyivät puistossa keskimäärin 3 vuorokautta ja päiväkävijät noin 4 tuntia.

Yli puolet vastaajista oli 25–34-vuotiaita. Useimmiten puistoon saavuttiin 2–5 hengen ryhmässä, joka koostui oman perheen jäsenistä tai ystävistä. Tärkeimmät syyt kansallispuistossa vierailmiseen olivat luonnon kokeminen, maisemien ihailu ja rentoutuminen. Suosituimmat harrastukset olivat luonnosta nauttiminen, luonnon tarkkailu ja kävely. Kävijöiden odotukset luonnonympäristöstä ja palvelurakenteista täytyivät hyvin. Vastaajat olivat tyytymättömiä ympäristön roskaantumiseen ja häiritseviin vierailijoihin.

Metsähallituksen alueiden nykyinen käyttö

Tammisaaren saariston kansallispuistossa on kestävän luontomatkailun yhteistoimintasopimus neljän yrittäjän kanssa.

Tammisaaren saariston kansallispuistossa ja sen ehdotetulla laajennusalueella on voimassa kuusi vuokrasopimusta. Ne koskevat hirvieläinten metsästystä Jussarön itäosassa (joka ei vielä ole kansallispuistoa), tilojen vuokrausta Jussarössä toimivalle yrittäjälle, eräiden muiden tilojen vuokrausta sekä puolustusvoimien käyttöä. Kansallispuiston vesialueille myytiin v. 2014 am-

mattikalastajien verkkokalastukseen oikeuttavia lupia 525 verkolle sekä troolausalupia kahdelle troolarille. Tammisaaren saariston kansallispuiston pyydyslupa-alueelle myytiin kalastuslupia yhteensä 116 verkolle. Verkkoja saa sama ruokakunta käyttää enintään 10 kappaletta.

Yleisillä vesialueilla kalastus on vapaata. Saalistietoja sieltä ei ole saatavissa. Segelskärin ulkoluotoalueella on aiemmin ollut ammattikalastusta, mutta nyt se on vähentynyt tai loppunut. Hylkeet tekevät verkko- ja lohisiimakalastuksen täällä vaikeaksi (Haikonen & Laamanen 2011) (ks. kuva 7).

Segelskärin ulkoluotoalueella, ehdotettavalla kansallispuiston täydennysalueella, on muutamia luotoja, joita käytetään kesäkuun alussa koirashaahkojen kesämetsästykseseen sekä 20. elokuuta alkaen sinisorsan, myöhemmin myös haahkan ja allin, metsästykseseen. Alueella on merkitystä nimenomaan merilintujen metsästykselle sekä paikkana, jossa ns. maattomat metsästäjät voivat metsästä. Suomenlahden ja Saaristomeren ulkovyöhykkeen merilinnustuspaikat on esitetty kuvassa 6. Segelskärissä oleva autiotupa on ollut metsästäjien käytössä. Kesäkuun metsästyksestä on raportoitu järjestysongelmia.

Metsähallituksen alueet on kaavoitettu maakunta- ja yleiskaavoissa suojelualueiksi ja puolustusvoimien käytössä oleva alue erityisalueeksi.

Kansallispuiston luontoarvot

Nykyisellään Tammisaaren saariston kansallispuisto edustaa melko hyvin läntisen Suomenlahden sisä- ja ulkosaariston luontoa. Kansallispuisto kattaa kaikki saaristovyöhykkeet lukuun ottamatta rannikkovyöhykettä. Merivyoöhykkeen maaluontoa on kuitenkin niukalti.

Tämän kansallispuiston vahvuuksia ovat

- läntisen Suomenlahden arvokkain luonnonmetsä Jussarön länsiosassa
- melko laajat ja yhtenäiset metsäalueet kansallispuiston suurimmalla saarella Älgöllä
- perinnebiotoopit Näsetissä, Rödjanilla ja Jussarössä
- saaristoalueelle kohtalainen puustoisten soiden määrä
- ulkosaaristovyöhykkeen tyypillisten rantaluontotyyppien ja kangasmetsien suojelu.

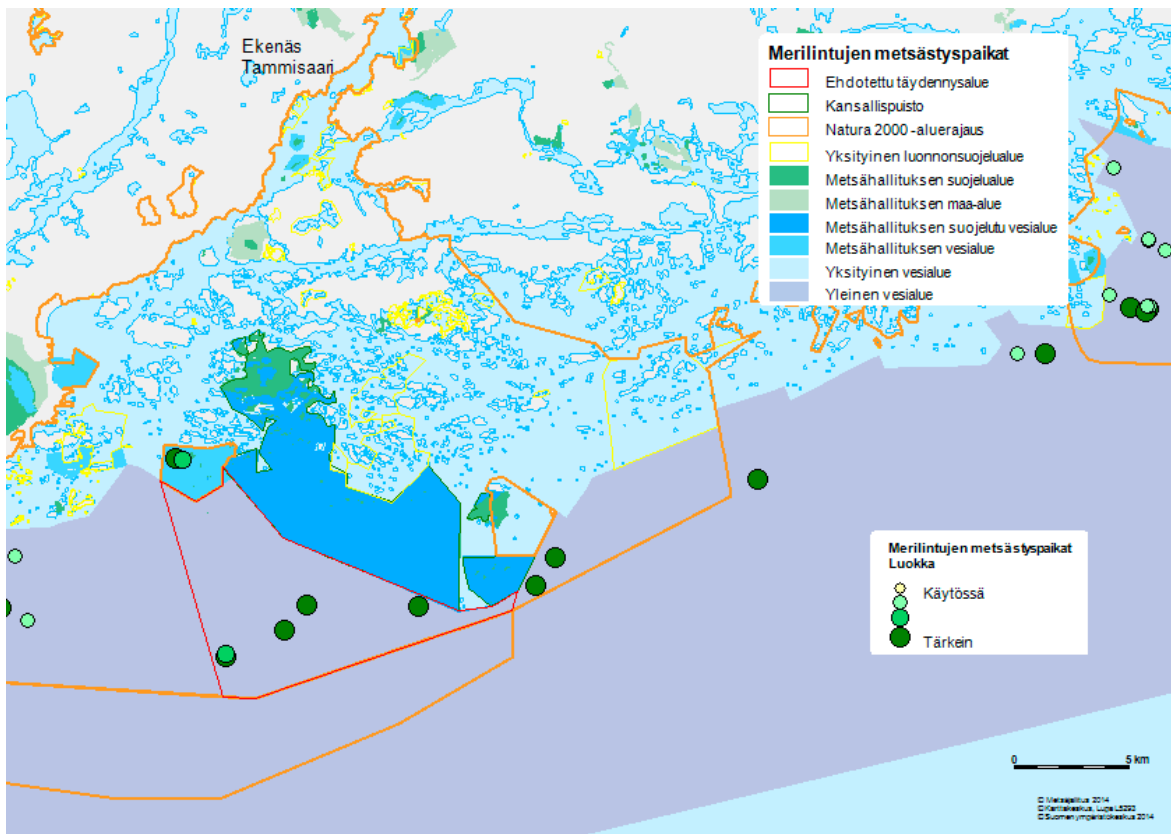
Länsi-Uudenmaan saaristo on luonnoltaan monipuolinen. Tähän laajempaan yhteyteen rinnastettuna kansallispuiston puutteina voi pitää paitsi pientä kokoa myös

- merilinnuston kannalta tärkeiden pesimä- ja levähdysalueiden vähäisyyttä
- arvokasta vedenalaista luontoa on suojeltu puistossa vähän
- perinnemaisemia ja lehtoja on niukasti
- kalkkivaikutteisia elinympäristöjä tai jalopuumetsiä ei sisälly kansallispuistoon.

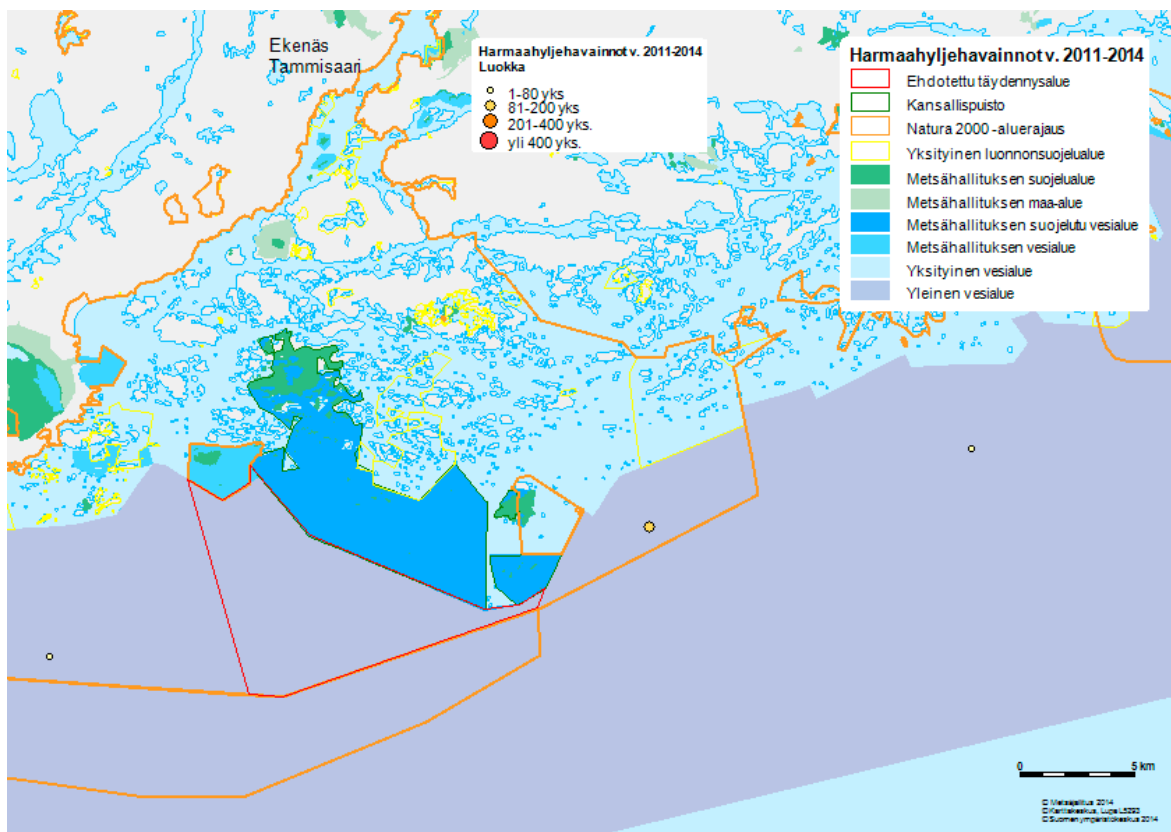
Natura-luontotyytit kattavat 33 % kansallispuistosta. Runsaampia ovat luonnonmetsät 10 % pinta-alasta, kasvipeitteiset merenranta-kalliot 10 %, ulkosaariston saaret ja luodot 5 %, silikaattikalliot 3 % ja puustoiset suot 3 %. Kaiken kaikkiaan kansallispuistosta on määritetty 13 Natura-luontotyyppiä. Maalla esiintyvien Natura-luontotyyppien pinta-alat on esitelty liitteessä 1. Suomenlahden suojelualueverkoston kehittämistä maaluontotyyppien näkökulmasta on arvioitu liitteessä 2.

Kansallispuiston lajistoa on inventoitu niukasti (Bonn & Routasuo 1997, Rämä 2010, Itämies 2012, Pennanen 2012, Soininmäki 2013), mutta sieltä on tavattu 27 uhanalaista ja 34 silmälläpidettävää lajia. Lintudirektiivin lajeja on tavattu 16 ja luontodirektiivin lajeja 4. Uhanalaiset lajit ovat pääosin perinnemaisemien kasveja ja perhosia sekä merivyoöhykkeen linnustoa ja luonnontilaisten metsien lajistoa (sammalia, jäkäliä ja kääpiä).

Harmaahylkeitä ammuttiin koko Uudella maalla metsästysvuonna 2011–2012 36 yksilöä, seuraavana metsästysvuonna 27 yksilöä ja 2013–2014 16 yksilöä. Jäättömänä keväänä suuri osa saaliista saadaan huhti-toukokuussa, mutta osa myös kesällä (Riistakeskuksen lupahallintatilasto 2010–2014). Harmaahylkeitä ammutaan myös pyydysten ääreltä veteen. Näinä kolmena vuonna ammuttiin Raaseporissa yhteensä 8 harmaahyljettä, näistä ei yhtään Segelskärin ehdotetulla täydennysalueella. Harmaahylkeiden esiintymisestä Suomenlahdella ja Saaristomerellä on myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentoihin perustuvaa tietoa. Lentolaskennat tehdään vuosittain touko-kesäkuun vaihteessa ja niistä saadaan tulokseksi ns. laskentakanta, joka on aina todellista kantaa alempi. Vuosien 2011–2014 laskennoissa paikannetut harmaahyljealueet on esitetty kuvassa 7.

Kuva 6. Merilintujen tärkeimmät metsästyspaikat Tammisaaren saaristossa. Lähde: Nyman & Vuollet 2014.

Kuva 7. Harmaahylkeiden lepäilypaikat Tammisaaren saaristossa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentojen mukaan. Yksilömäärät tarkoittavat neljän vuoden aikana laskettujen hylkeiden yhteismäärää ko. paikalla. Lähde: Ahola 2014.

Kun tarkastellaan läntisen Suomenlahden (tai Länsi-Uusimaan) saaristoja Hangon, Raaseporin ja Inkoon alueilla, voidaan uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelun kannalta nähdä seuraavia puutteita:

- Nykyisellään alueella on suojeltu hyvin niukasti hemiboreaaliselle mannerrannikolle tyypillistä luontoa, kuten lehtoja (suojelualueilla vain 34 ha) ja jalopuumetsiä (suojelualueilla vain 14 ha)
- merivyohtyksen linnustolle tärkeitä levähdys- ja lisääntymisalueita sekä vedenalaiselta luonnoltaan arvokkaita alueita on suojeltu varsin niukasti: arviolta noin 2 000 ha, josta ulkosaariston luotoja ja saaria on noin 25 ha ja vettä 1 975 ha
- noin 3/4 luontotyyppistä kalkkikalliot sijaitsee suojelualueiden ulkopuolella. Kalkkikallioita uhkaa umpeenkasvu ilmaperäisen typpilaskeuman ja metsittymisen vuoksi.
- Itämeren rantaluontotyypeistä etenkin hiekkaiset elinympäristöt, kuten hiekkarannat ja dyynien monet luontotyytit, sekä kivikorannat ja merenrantojen niityt ovat voimakkaassa muutoksessa Itämeren rehevöitymisen ja ilmaperäisen typpilaskeuman vuoksi: korkeakasvuinen typensuosijalajiston on syrjäyttämässä luontaisen lajiston. Lisäksi vieraslajeista etenkin kurturuusu valtaa näitä elinympäristöjä.
- Läntisen Uudenmaan saaristossa on edustavia perinnemaisemia, joiden saaminen pysyvän hoidon piiriin ja suojelualueisiin on tärkeää. Erityisen arvokkaita lajistoltaan ovat luontotyytit runsaslajiset tuoreet ja kuivat niityt, merenrantaniityt sekä hakamaat. Näiden elinympäristöjen uhkana on umpeenkasvu.
- Monet saaristoalueiden metsät ovat kehittyneet pitkään luonnontilaisina, joten niiden luonnonsuojellusarvo on huomattava

ilman merkittäviä panostuksia ennallistamiseen, ja niiden suojelua tulisi alueella lisätä.

Vedenalainen luonto

Kansallispuiston vedenalainen luonto on monimuotoista ja pohjatyypit vaihtelevat sisäsaariston pehmeistä akkumulaatiopohjista ulkosaariston kalliopohjiin. Alueelta löytyy myös syviä hiekkaja sorapohjia sekä erilaisia kivikoita. Kansallispuisto on pinta-alaltaan pieni, ja puiston sisälle jää vedenalaisista Natura-luontotyypeistä vain riuttoja. Riuttojen määrä kansallispuistossa on 255 hehtaaria. Kappalemäärissä laskettuna riuttoja on yhteensä 82 kappaletta. Riutat ovat yleensä pieniä, keskimäärin yhden riutan suuruus on 3,1 hehtaaria.

Tammisaaren saaristossa ulkosaariston riuttojen ja luotojen tärkeimpiä vedenalaisia eliöyhteisöjä ovat punalevä- ja sinisimpukkayhteisöt. Läntisellä Suomenlahdella näitä yhteisöjä esiintyy kovilla pohjilla noin 2–20 metrin syvyydellä. Punalevä- ja sinisimpukkayhteisöjä uhkaa rehevöityminen, joka johtaa yksivuotisten rihmamaisten ruskolevien kasvuun ja punalevien sekä sinisimpukkoiden elinolojen heikkenemiseen.

Toisin kuin itäisellä, läntisellä Suomenlahdella sinisimpukka esiintyy ulkosaaristossa tiheinä yhtenäisinä alueina. Sinisimpukka (*Mytilus trossulis x edulis*) on yksi Itämeren avainlajeista ja ylläpitää runsasta lajien kirjoa (Westerbom ym. 2002, Koivisto & Westerbom 2010, Koivisto ym. 2011). Sinisimpukkatutkimuksiin (mm. Westerbom 2006, Westerbom ym. 2002) ja Metsähallituksen inventointeihin perustuen läntisen Suomenlahden sinisimpukkayhteisöt ovat erittäin elinvoimaisia ja poikkeuksellisen tiheitä. Metsähallituksen pohjaeläin inventoinneissa on havaittu, että sinisimpukkayhteisöt ovat huomattavan tiheitä ulkosaariston luodoilla ja riutoilla (kuva 8). Alus-

Tammisaaren saariston kansallispuistosta tunnetaan

- 13 Natura-maaluontotyyppiä
- 60 uhanalaista tai silmälläpidettävää eliölajia
- 16 lintudirektiivin lajia pesivänä
- 4 luontodirektiivin lajia.

tavien tulosten perusteella sekä Tammisaaren että Porkkalan ulkosaariston sinisimpukkayhteisöt ylläpitävät runsaampaa ja tiheämpää lajistoa kuin rantojen yhteydessä esiintyvät sinisimpukkayhteisöt.

4.2 Täydentämisen tavoitteet

Tammisaaren saariston kansallispuiston täydentämisen tavoitteet perustuvat 25 vuoden kokeemukseen kansallispuiston toiminnasta, hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä käytyyn keskusteluun sekä VELMU-hankkeessa saatuun lisätietoon Suomenlahden merenpohjan ominaisuuksista. Tavoitteena on:

1. laajentaa kansallispuistoa siten, että se muodostaa edustavan ja yhtenäisen kokonaisuuden, jossa eri saaristovyöhykkeiden luontoa suojellaan nykyistä selvästi kattavammin (painopisteenä erityisesti merivyöhyke ja rannikkovyöhyke)
2. parantaa Pohjanpitäjänlahden suualueen ominaisten uhanalaisimpien luontotyyppien suojelutasoa. Näitä ovat hemiboreaaliset lehdot, jalopuumetsät, kalkkivaikutteiset elinympäristöt ja perinnemaisemat
3. suojella merivyöhykkeen aluekokonaisuuksia, jotka ovat erityisesti vedenalaiselta luonnoltaan ja linnustoltaan valtakunnallisesti arvokkaita
4. täyttää nykyistä paremmin kansainväliset tavoitteet sekä tarjota mahdollisuuksia ympäristötutkimukselle, retkeilylle ja luonnonharrastukselle.

4.3 Ehdotus

Vuonna 2012 hyväksytyn Tammisaaren ja Hangon itäisen saariston hoito- ja käyttösuunnitelman (Metsähallitus 2012b) liitteenä on esitys kansallispuiston laajentamiseksi. Esityksen mukaan kansallispuistoa laajennetaan Raaseporin kaupungin Tammisaaren alueella sijaitsevilla, Metsähallituksen hallinnassa olevilla maa- ja vesialueilla. Mukana on yksi rannikkolinnake, jonka alueet ovat merivoimille vuokralla. Puolustusvoimilla on käynnissä luopumisprosessi koskien rannikkolinnakkeita, mutta tämän toteutuksen aikataulua ei ole annettu julkisuuteen. Kansallispuistoon liitettäväksi ehdotetaan seuraavia alueita:

- Jussarö 69,1 ha maata ja 9,9 ha vettä. Laadittavassa osayleiskaavassa ratkaistaan tarkemmin kansallispuistoon liitettävän alueen laajuus
- Stadsfjärdenin saaret 53,0 ha maata ja 24,6 ha vettä
- Segelskärin ulkoluotoalue 6 380 ha, josta 30 ha luotoja (28 ha yleisiä luotoja) ja 6 350 ha yleistä vesialuetta
- Hästö-Busö, ympäröivät valtion saaret ja merialue, 92 ha maata 487 ha vettä. Varaudutaan tilanteeseen, että puolustusvoimat saattaa luopua alueesta.

Näistä alueista on lyhyet kuvaukset liitteessä 4.

Tammisaaren saariston kansallispuiston maapinta-ala kasvaisi 124 hehtaarilla ja vesialueet 6 413 hehtaarilla, jos puolustusvoimien alueita ei lasketa mukaan. Laajennuksen jälkeen puiston maapinta-ala olisi 953 ha ja merialue 11 072 ha, yhteensä 12 125 ha. Edellä ehdotettujen alueiden lisäksi kansallispuistoon voidaan tulevaisuudessa, kansallispuistolain ajanmukaistamisen jälkeen, liittää luonnonsuojelulain 22 §:n mukaisesti alueita, jotka siirtyvät Metsähallituksen hallintaan luonnonsuojelutarkoituksessa kansallispuiston läheisyydestä.

Tammisaaren saariston kansallispuiston ehdotettu täydennysalue pitää sisällään useita merkittäviä lintuluotoja, joilla lajisto on monipuolinen ja yksilömäärät suuria. Tällaisia saaria ovat mm. Hästö-Busön eteläpuolella olevat Äggharun, Klovaskärin saaret, Stenskär, Myggan ja Segelskärit. Saarilla pesii runsaasti erityisesti haahkoja, lokkilintuja ja riskilöitä. Alueen ensimmäiset ruokit ovat asuttaneet Klovaskärin, samoin alueella pesii Suomenlahden itäisin merikihu. Alueella harjoitetaan haahkan kesämetsästystä, josta on aiheutunut muulle linnustolle merkittävää pesimämaikaista häiriötä.

Segelskärin eteläpuoleinen Ropänlängdanin matalikko ja karit on erittäin tärkeä levähdysalue muuttaville alleille. Karikoilla levähtää vuosittain kymmeniä tuhansia alleja. Luodot ovat myös Suomenlahden merkittävien merisirrien lepäilyalue; vasta Saaristomeren ulkolaidoilla tavataan vastaavia määriä. Ropänlängdanilla ja Segelskärin eteläpuolisilla Knuvarnan luodoilla tavataan säännöllisesti pieniä määriä harmaahylkeitä.

Harmaahylkeiden esiintymisestä Suomenlahdella ja Saaristomerellä on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentoihin perustuvaa tietoa. Lentolaskennat tehdään vuosittain touko-kesäkuun vaihteessa ja niistä saadaan tulokset ns. laskentakanta, joka on aina todellista kantaa alempi. Vuosien 2011–2014 laskennoissa paikannetut harmaahyljealueet on esitetty kuvassa 7.

Kansallispuiston täydennysehdotukset meriluonnonsuojelun näkökulmasta

Ehdotetun täydennysalueen sisälle jää runsaasti luotoja, riuttoja ja saaria, jotka kaikki edustavat Natura-luontotyyppiä vedenalaiset riutat tai ulkosaariston luodot ja saaret. Kuvassa 8 näkyvät ruskealla värillä kaikki riutat syvyysalueella 0–10 metriä. Ehdotuksen mukainen kansallispuiston laajennus 6 350 hehtaarilla merialuetta lisäisi riuttojen määrää kansallispuistossa 44 riutalla. Huomioitavaa kuitenkin on, että täydennysalueella riutat ovat huomattavasti suurempia kuin tällä hetkellä kansallispuiston sisällä olevat riutat. Ehdotetun alueen sisällä olevien riuttojen keskimääräinen koko on 10 hehtaaria, jolloin riuttojen yhteenlaskettu ala olisi laajennusalueella 440 hehtaaria. Laajat riuttakokonaisuudet ovat usein syvyysvaihteluiltaan monimuotoisia luoden laajoja kumpuilevia maisemia veden alle. Riuttojen

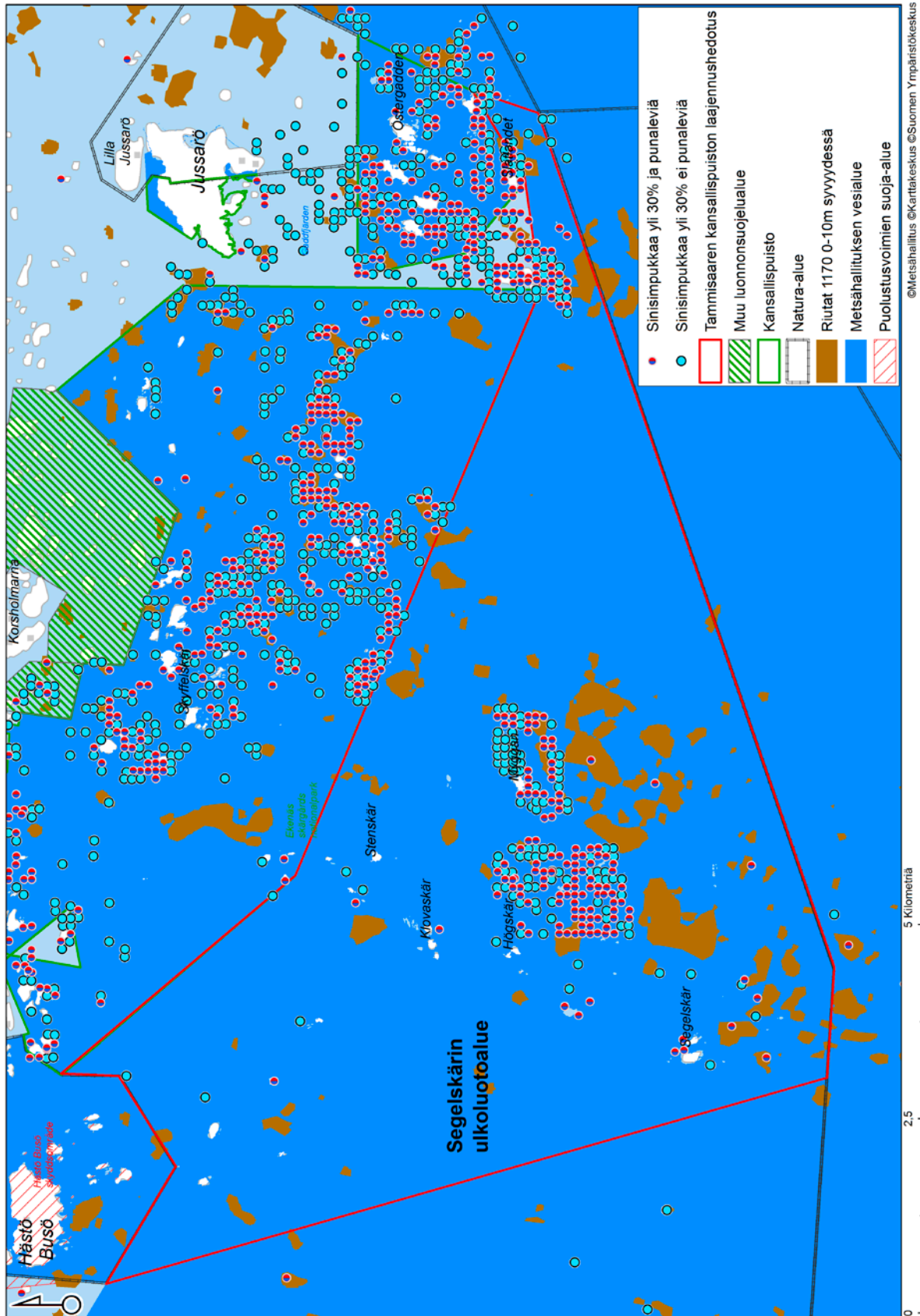
pinta-alat perustuvat mallinnukseen. Ulkosaariston matalilla riutoilla mallin paikkansapitävyys on kuitenkin melko luotettava.

Tammisaaren kansallispuiston sekä täydennysosien riutat ja luodot edustavat ulkosaariston tyyppiä. Ne ovat poikkeuksellisen elinvoimaisia, sillä ne eivät kärsi samalla tavalla maalta tulevasta ravinteiden pistekuormituksesta kuin esimerkiksi vastaavat alueet Saaristomerellä. Jyrkät syvyysvaihtelut ja rannikon avoimuus luovat virtausolosuhteet, jotka pitävät yllä alueen monimuotoisuutta ja vähentävät Itämeren rehevöitymisen vaikutuksia punalevä- ja sinisimpukkayhteisöihin.

Ehdotetulla täydennysalueella kaikkein parhaiten on tutkittu Mygghanin luotojen ympäristö. Inventointien perusteella alueen pohjanlaatu on kallioista ja kivikkoista. Vedenalainen maisema rakentuu lähinnä sinisimpukoista sekä punaleväyhteisöistä. Sinisimpukoiden prosentuaalinen pohjan peittävyys oli yli puolella pisteistä suurempi kuin 50 % ja kolmasosalla se oli suurempi kuin 70 %. Näin tiheät simpukkapeittävyudet ovat harvinaisia ja kuvastavat pohjien hyvää tilaa. Sinisimpukan potentiaalisia tiheitä kasvupaikkoja on vain ulkosaaristossa luodoilla ja riutoilla sekä saarien vedenalaisissa osissa Porkkalasta länteen päin. Mygghanin syvyysprofiili, avoimuusaste ja virtausolosuhteet ovat hyvin samankaltaisia lähi-alueen saarien, luotojen ja riuttojen kanssa.

Jussarön pienen luosituvan ympärillä avautuu hoidettu perinnemaisema Tammisaaren saariston kansallispuistossa. Kuva: Hanna Hakamäki / Metsähallitus.

Kuva 8. Vedenalaisten riuttojen sekä sinisimpukka- ja punaleväyhteisöjen esiintyminen Tammisaaren saariston kansallispuiston ulko-osissa ja ehdotetulla Segelskärsin ulkoluotoalueen täydennysalueella.

Kuvassa 8 näkyy sinisimpukka- ja punaleväyhteisöjen sijoittuminen kansallispuistossa sekä laajennusalueella. Kartassa on selvästi nähtävissä, että laajennusalueella on tehty inventointeja vain Mygганin ympärillä. Tästä johtuen laajennusalueella suuret riutta-alueet ovat ilman lajistohavain-toja.

Ehdotettu laajennusalue on haahkojen ja allien tärkeä levähdys paikka. Helsingin Seudun Lintutieteellisen Yhdistyksen Tringan laskentojen mukaan syksyisin Segelskärin etelä- ja itäpuolella sijaitsevalla matalikolla levähtää toistatuhatta haahkaa ja parhaimmillaan matalikolta on laskettu muuttoaikoina 15 000 paikallista allia. Myös harmaahylkeitä tavataan alueella melko runsaasti. Lisäksi Segelskärin luotoryhmällä on yksi Suomenlahden merkittävimpiä riskiläyhdyksuntia.

Tammisaaren kansallispuistoa olisi vesiluonnonsuojelun näkökulmasta järkevää laajentaa myös Jussarön eteläpuolelle. Tällöin kansallispuistoon saataisiin mukaan koko Jussarön eteläinen matalikko ja itäiset pienet luodot. Etelä- ja itäpuolen laajennusehdotuksessa rajojen sisälle jäisi runsaasti vedenalaisia riuttoja ja luotoja. Nämä alueet ovat vedenalaiselta luonnoltaan melko samanlaisia kuin Mygганin ja Segelskärin alueet. Jussarön vedenlaiseen luontoon tosin antavat hyvin erikoisen leiman alueen soraiset rautamanganiesiintymät, jotka ovat ehdotetun laajennusalueen itäpuolella hyvin runsaita.

Tammisaaren saariston kansallispuistossa on tällä hetkellä vähän edustavia jyrkkäreunaisia ulkosaariston luotoja ja riuttoja, joissa syvyysvaihtelut ovat suuria ja vedenvirtaus voimakasta. Suomen kansallispuistoihin ei ennestään sisälly edellä kuvatun tyyppisiä alueita. Saaristomerellä saaristovyöhykkeen pirstaleisuus luo alueen riutoille ja luodoille suojaisemman ympäristön, kun taas itäisen Suomenlahden kansallispuiston alueella merenpohjan lajisto on vähäisemmästä suolapitoisuudesta johtuen toisenlaista. Eikä kansallispuistoon siellä toistaiseksi kuulu mainittavia vesialueita. Laajennuksen myötä riuttojen pinta-ala Tammisaaren kansallispuistossa kasvaa 255 hehtaaria 695 hehtaariin, minkä lisäksi ulkosaariston luotojen ja saarien määrä kasvaa huomattavasti.

4.4 Kehittämisen haasteita

Tammisaaren saariston kansallispuisto on julkisessa keskustelussa ja kävijäpalautteissa saanut paitsi kiitosta myös kritiikkiä osakseen. Viimeisen vuosikymmenen aikana on noussut esiin seuraavia asioita:

- Kansallispuisto kävijän kannalta. Puisto on kovin pieni ja siellä ei ole riittävästi kävijöitä kiinnostavia kohteita.
- Jussarö. Saaren matkailupalveluissa ja niiden kehittämisessä on ollut puutteita. Kaivoksen toiminnasta jääneitä raunioita, rakenteita tai jätekipkasoja ei ole pystytty siivoamaan sen jälkeen, kun ne siirtyivät Metsähallituksen hallintaan. Merivartioasema seisoo tyhjillään.
- Meren tila. Toistuvasti esitetään toiveita, että Metsähallitus tekisi enemmän vesien tilan parantamiseksi. Itämeren tilaan kuuluvia asioita toivotaan otettavaksi esille opasteissa.
- Öljyonnettomuuksien riski. Metsähallituksen odotetaan tekevän enemmän öljyonnettomuuksiin varautumiseksi (esim. öljyntorjuntakaluston varastointi). Vastuu on muilla viranomaisilla, mutta Metsähallitukselta toivotaan aktiivisempaa otetta.
- Rajoitusalueet saavat sekä kiitosta että kielteistä palautetta.
- Informaatio. Tiedottamista kansallispuistosta, sen rajoista ja sallituista ja kielletyistä toimenpiteistä tulisi parantaa.
- Kalastus. Kalastuksen valvontaa tulisi parantaa yhteistyössä esim. kalastusalueen kanssa. Ammattikalastuksen luvat tulisi saada maksuttomiksi. Nykyisin verkkolupien myyntiä on rajoitettu samoin kuin Itäisellä Suomenlahdella eli 10 verkkoon per ruokakunta ja lupia myydään kaikille halukkaille Metsähallituksen määrittämän enimmäiskiintiön puitteissa. Kuitenkin Tammisaaren vesialueet ovat tärkeitä kalastuspaikkoja nimenomaan paikalliselle väestölle ja paikallisille ammattikalastajille.
- Valkohäntäpeuran metsästys. Kansallispuistoissa ei pääsääntöisesti metsästä, mutta valkohäntäpeuran, kuten muidenkin vieraslajien, metsästys on mahdollista. Metsästys kansallispuistossa herättää kuitenkin aina keskustelua. Osa ihmisistä näkee, että peuroja on liikaa, osa ei pidä vähentämistä tarpeellisena. Tutkittua tietoa valkohäntäpeuran haitoista ekosysteemeille tai lajistolle on niukasti saatavana (Grönholm 2014).

Myös kansallispuistojen laajennukset herättävät aina paikkakunnalla – ja laajemmaltikin – tunteita, ja näkemyksiä on Tammisaaren saariston kansallispuiston kohdalla tuotu esille jo hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä. Edellä olevista aiheista kansallispuiston laajennus sivuaa ainoastaan kahta ensimmäistä kohtaa: puiston pientä kokoa ja Jussarötä.

4.5 Vaikutusten arviointi

Kansallispuiston täydentämisellä edellä kuvatulla tavalla on vaikutusta ainakin seuraaviin asioihin:

- Meriluonnon suojelu. Kansallispuiston laajennukset, etenkin Segelskärin ulkoluotoalueet luotoineen, turvaavat aiempaa paremmin meren tuotantokyvyn kannalta tärkeiden merenpohjien, merilintuyhdyskuntien, sinisimpukan kasvupaikkojen ja punalevyhteisöjen suojelua Suomenlahdella. Laajennuksen myötä riuttojen pinta-ala kansallispuistossa kasvaa 255 hehtaarista 695 hehtaariin.
- Jussarön luontoarvot. Saaren itäosassa (ehdotettu täydennysalue) on merkittävä määrä luonnonmetsiä (18 ha) ja lehtoja (1 ha). Lisäksi Jussarössä on laaja hiekkaranta (0,55 ha) alunperin kaivoksen sivukivihiekkaa, mutta hiekalla kasvaa mm. uhanalaista meriotakilokkia. Luonnonmetsät täydentävät Jussarön länsiosaa, jossa sijaitsevat nykyisellään kansallispuiston (ja jopa läntisen Suomenlahden) edustavimmat luonnonmetsät. Kaikkiaan Jussarön itäosassa on 11 Natura-luontotyyppiä.
- Jussarön ympäristöongelmat. Saaren itäosan kansallispuistoon liittämisen yhteydessä on jouduttu arvioimaan ennallistamisen tarvetta ja tekemään valintoja sen suhteen, miten Jussarön merkittäviä ympäristöongelmia voidaan ryhtyä aktiivisesti ratkomaan. Kansallispuiston vahvistuminen ja aktiivinen pyrkimys ongelmien ratkaisuun yhdessä Raaseporin kaupungin kanssa saattaa johtaa siihen, että Jussarön siivoamistoimet pääsisivät käyntiin ja ympäristön tilaa päästäisiin parantamaan. Tämä kehitys lisää Jussarön arvoa myös luontomatkailun vetovoimaisena kohteena sekä lisää kävijämääriä ja puiston paikallistaloudellista vaikutusta.
- Stadsfjärdenin saaret. Näiden liittämisen kansallispuistoon tuo siihen syvyyttä, pohjois–eteläsuuntaiset saaristovyöhykkeet omaa-

vat tutkimuksellista arvoa. Samalla kansallispuisto tulee lähemmäs kaupungin keskustaa, mikä lisää kansallispuiston näkyvyyttä ja painoarvoa. Saarien luonnon erityispiirteet ja mairinnousun kannalta matalat rannat vaikuttavat siihen, että Stadsfjärdenin saarille ei ole suurta merkitystä virkistyskäytön kannalta. Saarilla on edustavia hemiboreaalisien vyöhykkeen lehtoja ja jalopuumetsiä. Jalopuista tavataan kaikkia kotimaisia jalopuita lukuun ottamatta kynäjalavaa. Sieltä on tavattu 7 uhanalaista ja 10 silmälläpidettävää lajia sekä 2 luontodirektiivin liitteen 4 lajia ja 7 lintudirektiivin lajia.

- Segelskärin ulkoluotoalue. Nykyisessä kansallispuistossa merivyöhykkeen alueet ovat pieniä ja etenkin arvokkaimmat lintuluodot ja linnuston muuonakaiset levähdysalueet sijaitsevat nykyisen kansallispuiston eteläpuolella valtion vesialueella Segelskärin ja Mygghanin alueella. Tämän alueen liittäminen kansallispuistoon tuo sinne kuusi merkittävää lintuyhdyskuntaa sekä linnustolle arvokkaita levähdysalueita.
- Painoarvo ja merkittävyys. Kansallispuiston painoarvo kansainvälisesti ja kansallisesti nousee, mikä lisää sen brändiarvoa Raaseporin kaupungille ja alueella toimiville matkailuyrittäjille.
- Metsästystä koskevat säädökset muuttuvat niillä alueilla, jotka liitetään kansallispuistoon. Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa on mahdollista saada lupia hirven ajoin, vieraslajien (esim. minkki, supikoira, valkohäntäpeura) metsästyksen ja liiallisesti runsastuneiden tai vahinkoa aiheuttavien tai uhkaa alueen ulkopuolelle aiheuttavien yksilöiden vähentämiseen, jos tällaista tarvetta esiintyy (luonnonsuojelulaki 15 §). Kansallispuistoa koskevaan lakiin on mahdollisuus kirjata muita määräyksiä metsästyksestä.
- Kalastus yleisillä vesialueilla. Merialueiden muodostaminen kansallispuistoksi ei suoraan aiheuta rajoituksia kalastusmahdollisuuksiin. Mikäli yleisiä vesialueita tullaan kansallispuistolailla muodostamaan suojelualueiksi, tulevat sekä ammattikalastus että vapaa-ajan kalastus luvanvaraisiksi. Kalastuksen säätely Metsähallituksen päätöksin on mahdollista ylikalastuksen estämiseksi esim. meritaimeen tärkeillä syönnösalueilla tai karisiini-

kutualueilla. Toimenpiteiden tarkoitus on kalakantojen kestävän hoidon varmistaminen eikä sinänsä kalastuksen vähentäminen. Kansallispuistoon liitettävien yleisten vesialueiden luonne muuttuu samanlaiseksi kuin kylänrajan sisäpuolella sijaitsevien, ns. Metsähallituksen yksityisten vesialueiden. Muuhun kuin onkimiseen, pilkkimiseen ja viehekalastukseen tarvitaan Metsähallituksen lupa.

- Kansallispuiston laajennuksesta aiheutuu Metsähallitukselle kustannuksia, joita ei ole ollut mahdollista arvioida tässä yhteydessä.

4.6 Yhteenveto Tammisaaren saariston kansallispuiston täydentämismahdollisuuksista

- Kansallispuiston täydentämiseen on olemassa selvä tarve. Kansallispuisto on pieni eikä edusta nykyisellään riittävästi alueen luontoarvoja.
- Tärkein ehdotetuista täydennysalueista on Segelskärin ulkoluotoalue, joka suojelisi monimuotoisia matalikkoalueita ja samal-

la vahvistaisi kansallispuiston merkitystä ja näkyvyyttä.

- Jussarön ympäristöongelmien ratkaisuun tarvitaan laajapohjaista hanketta, sillä työ vaatii resursseja. Saari on niin arvokas luontokohde, että investoinnit vanhan kaivoksen siivoamiseen ja vaarallisten kohteiden suojaamiseen olisivat pitkällä tähtäimellä hyvä sijoitus, joka hyödyttäisi myös matkailuelinkeinoja. Entisestä kaivoksesta olisi mahdollisuus tehdä myös nähtävyysskohteita.
- Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen toimintamahdollisuudet tulee turvata puiston täydentämisen yhteydessä.
- Kun Tammisaaren saariston kansallispuiston laki uusitaan, olisi siinä tärkeä ottaa niin perustamistarkoitukseen kuin pykäliinkin mukaan saaristokulttuurin säilyttämiseen liittyviä tavoitteita sekä mahdollistaa asumiseen ja naapurien tarpeisiin liittyvät infrastruktuuriratkaisut. Erityisesti vanhojen rannikkolinakkeiden, kaivosten tai merivartioasemien liittäminen kansallispuistoon nostaa esille näihin liittyviä ongelmia.

Tammisaaren saariston kansallispuistoa. Kuva: Lentokuva Vallas.

5 Saaristomeren kansallispuisto

5.1 Taustaa

Saaristomeren kansallispuisto sijaitsee Turun saariston eteläreunalla, ja kansallispuiston yhteistoiminta-alue kattaa yli sadan kilometrin pituisen alueen ulkosaaristoa Uudenmaan maakuntarajalta Ahvenanmaan rajalle saakka. Luonnoltaan kaikkein arvokkaimpia kohteita – ja samalla myös kävijöiden suosimia kansallispuiston helmiä – ovat Jungfruskärin lehdesniityt sekä Jurmon nummet ja kivikkovallit.

Saaristomeren kansallispuisto eroaa monessa suhteessa maamme muista kansallispuistoista: luonnon monimuotoisuus on poikkeuksellisen korkea, alueella on tuhansia saaria, luotoja ja luotoryhmiä matalikkoineen. Tämä saaristo on vanhaa kulttuuriseutua, jonka kylissä on kalastettu, kasvatettu karjaa ja luotsattu laivoja ainakin 800 vuoden ajan. Yhteistoiminta-alueen 30 kylästä vielä kahdessatoista asuu yhteensä runsas sata ihmistä. Saaristomeri kymmenine tuhansine

saarineen ja luotoineen on myös maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen luonnonmuodostuma.

Laki Saaristomeren kansallispuistosta mahdollistaa valtion omistukseen hankittujen alueiden liittäminen kansallispuistoon yhteistoiminta-alueen sisällä ja sen läheisyydessä. Kansallispuistolaki on kuitenkin lakiteknisesti vanhentunut. Saaristomeren kansallispuiston kehittämisen merkittävin ongelma on alueiden hajanaisuus ja sirpaleisuus. Natura 2000 -verkoston toteutus on täällä vielä kesken.

Ensimmäiset maa-alueet valtio osti kansallispuistoa varten Nauvon Berghamnista vuonna 1973. Puiston perustamisen aikoihin v. 1983 Saaristomeren kansallispuistoon kuului 670 ha maata ja 2 230 ha vettä. Tämän jälkeen valtio on ostanut alueita liitettäväksi kansallispuistoon. Kaikki ostot ovat olleet vapaaehtoisia maa- ja vesialueiden kauppvoja.

Saaristomeren kansallispuisto

- Paraisten kaupunki ja Kemiönsaaren kunta
- Perustettu v. 1983
- Laki 1123/1994, asetus 1123/1994
- Hoito- ja käyttösuunnitelma vahvistettu v. 2000 (Metsähallitus 2000)
- Perustamistarkoitus (lain 1 §):
”Saaristomeren luonnon ja kulttuurin suojelemiseksi, niihin liittyvien perinteisten luonnonkäyttötapojen turvaamiseksi, elävän saaristoyhteisön säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimusta ja yleistä luonnonharrastusta varten”.
- Kansallispuiston ympärillä on yhteistoiminta-alue, jonka sisällä valtion omistamat alueet, lukuun ottamatta puolustusvoimien hallinnassa olevia alueita, muodostavat kansallispuiston.
- Pinta-ala 3 431 ha maata ja 47 738 ha vesialuetta, yhteensä 51 169 ha.
- Kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on kolme Natura 2000 -verkoston aluetta (Saaristomeri FI0200090 ja FI0200164 sekä Örö FI0200193). Samoin siihen rajoittuvat suoraan Ölmos–Purunpää FI0200062, Lohm–Kulm–Ängö FI0200146 ja Lövsjärdenin reunasaaret FI0200067.
- www.luontoon.fi/saaristomeri

Jurmon saari on edustavin osa kolmatta Salpausselkää. Kuva: Jaakko Ruola.

Saaristomeren kansallispuistolle asetettiin jo ennen sen perustamista tavoitepinta-alaksi noin 3 000 ha (valtioneuvoston periaatepäätös kansallispuisto-ohjelman toteutuksesta vuonna 1978) ilman, että päätös olisi tarkemmin yksilöinyt ostettavia alueita. Tämän jälkeen valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset suojeluohjelmat (mm. rantojensuojeluohjelma, lehtojensuojeluohjelma) ja ennen muuta Natura 2000 -alueiden verkosto ovat ohjanneet maa- ja vesialueiden hankkimista ja liittämistä kansallispuistoon. Nämä suojeluohjelmat ja Natura-alueet ovat kohdistaneet suojelutarpeita tiettyihin, erityisen arvokkaiksi todettuihin alueisiin, yhteensä noin 4 500 ha:n alueeseen Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen sisällä. Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on tällä hetkellä yksityisiä suojelualueita 30 kappaletta, yhteispinta-alaltaan vajaat 500 hehtaaria.

Saaristomeren kansallispuiston maanhankinta on 2000-luvulla edennyt varsin hitaasti. Vielä noin 1 000 ha Natura-alueista odottaa toteuttamista (joko maanhankinta kansallispuistoon tai rauhoitus yksityiseksi luonnonsuojelualueeksi). Syynä tähän kansallispuiston toteutuksen hitauteen on mm. saariston korkea hintataso lomajäsenien kysynnän takia ja ELY-keskuksen niukat resurssit maanhankintaan.

Virkistyskäyttö

Saaristomeren kansallispuistossa selvitetiin kesä-elokuussa 2014 tehdyllä kävijätutkimuksella (Heinonen 2014) mm. käyntien alueellista jakautumista, kävijärakennetta ja kävijöiden mieltä kansallispuiston palveluista. Vastauksia lomakekyselyyn saatiin yhteensä 415 kävijältä.

Merikansallispuiston kävijämääriä on vaikea selvittää kovin tarkasti. Tehdyssä selvityksessä arvioitiin kansallispuiston saarilla olleen noin 59 000 käyntiä. Lähes 40 % vastanneista oli Varsinais-Suomesta ja noin kolmannes (34 %) pääkaupunkiseudulta. Näiden lisäksi kävijöitä tuli eniten muualta Länsi- ja Etelä-Suomen lääneistä. Muualta Suomesta kävijöitä oli vähän, ja ulkomaisia oli joukossa vain 5 %. Vastaajista 58 % oli miehiä, ja kaikkien vastanneiden keski-ikä oli 49 vuotta. Lähes 90 % vastaajista liikkui kansallispuistossa 2–5 hengen seurueissa, ja suurin osa seurueista koostui oman perheen jäsenistä.

Suosituimpia käyntikohteita olivat Jurmo, Jungfruskär ja Björkö sekä pienemmistä saarista varsinkin Dalskär. Kaksi viimeksi mainittua ovat veneilijöiden suosimia luonnonsatamia. Sesonki ajoittuu heinäkuulle, ja tavallisimmin Saaristomeren kansallispuistoon tullaan moottori- tai purjeverneellä. Suurin osa kävijöistä myös yöpyy

alueella, ja puistossa yöpyvien keskimääräinen vierailun kesto oli 4,8 vuorokautta. Päiväkävijät viipyivät kansallispuistossa noin neljä tuntia, ja suurin osa vastaajista (92 %) oli ollut kansallispuistossa aiemminkin. Tutkimus vahvisti käsitystä, että Saaristomeren kansallispuisto toimii suurelle osalle kävijöistä tärkeänä virkistysalueena, jossa vierailaan toistuvasti. Yleisimmät harrastukset olivat luonnosta nauttiminen ja purjehdus.

Keskimäärin tyytyväisyys palveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin oli alhaisempi kuin tyytyväisyys luonnonympäristöön ja alueen siisteyteen. Rakenteisiin oltiin yleensä melko tyytyväisiä. Myös palveluiden ja rakenteiden määrään oltiin kokonaisuudessaan melko tyytyväisiä. Kansallispuiston aluekohtainen kävijätyytyväisyysindeksi on 4,19 (maksimi 5).

Vapaamuotoisissa palautteissa kävijät kehuivat kaunista luontoa, mutta valittivat jätehuollosta sekä keskikesän sinilevätilanteesta. Suhteellisen moni jätti kehittämisehdotuksia mm. rantautumispaikkojen lisäämisestä, esitteistä ja opasteista sekä uusien saarien lisäämisestä kansallispuistoon.

Saaristomeren kansallispuiston ja lähialueiden paikallistaloudelliset kokonaisvaikutukset olivat 6,3 miljoonaa euroa ja 77 henkilötyövuotta. Aiemmassa, vuonna 2003 tehdyssä kansallispuiston paikallistaloudellisia vaikutuksia selvittäneessä tutkimuksessa (Berghäll 2005) arvioitiin vaikutuksiksi noin 3,6 miljoonaa euroa ja työllisyysvaikutuksiksi noin 40 henkilötyövuotta. Saaristomeren kansallispuistolla arvioidaan olevan huomattavaa kehittämispotentiaalia osana koko Suomen saaristomatkailun kehittämistä, joka taas on eräs valtakunnallisista matkailun kehittämisen painopistealueista.

Metsähallituksen alueiden nykyinen käyttö

Metsähallituksella on Saaristomeren kansallispuistossa kestävän luontomatkailun yhteistoimintasopimuksia 55:n alueella toimivan yrittäjän kanssa.

Metsähallituksella on voimassa yhteensä 29 erilaista vuokra- tai käyttöoikeussopimusta Saaristomeren kansallispuistossa ja sen yhteistoimintalueella. Sopimukset koskevat puolustusvoimien käyttöä (neljä sopimusta), laidunnusta 20 saarella ja yli 300 hehtaarilla (11 sopimusta) ja erilaisen rakennusten vuokrausta. Utössä ja Högså-rassa on saarten vanhoja rakennuksia vuokrat-

tu kotiseutuyhdistykselle ja kylätoimikunnalle. Metsästysvuokrasopimuksia on hirvieläinten metsästyksen kahdeksalle seuralle 3 152 ha ja pienriistalle kahdelle seuralle 883 ha. Paikallisten asukkaiden on mahdollista saada metsästyslupia kansallispuistoon. Ammattikalastusta koskevien sopimusten määrä on vähentynyt kalastajien vähentyessä. Ammattikalastajilla oli lupia 160 verkolle ja kahdelle isorysälle. Lisäksi seitsemällä troolarilla oli lupa troolin vetoon. Saaristomeren kansallispuiston vesialueille myytiin v. 2014 kotitarve- ja virkistyskalastajille lupia 70 verkolle. Saaristomeren hoito- ja käyttösuunnitelmassa on rajoitettu muiden kuin ammattikalastajien verkotuvat paikallisille asukkaille ja kesäasukkaille, enintään 4 verkkoa ruokakuntaa kohti. Saaristomeren kansallispuiston ulkoreunalla ei ole yleisen alueen luotoja. Suomenlahden ja Saaristomeren ulkovyöhykkeen merilinnustuspaikat on esitetty kuvassa 9 ja harmaahylkeiden lepäilypaikat kuvassa 10.

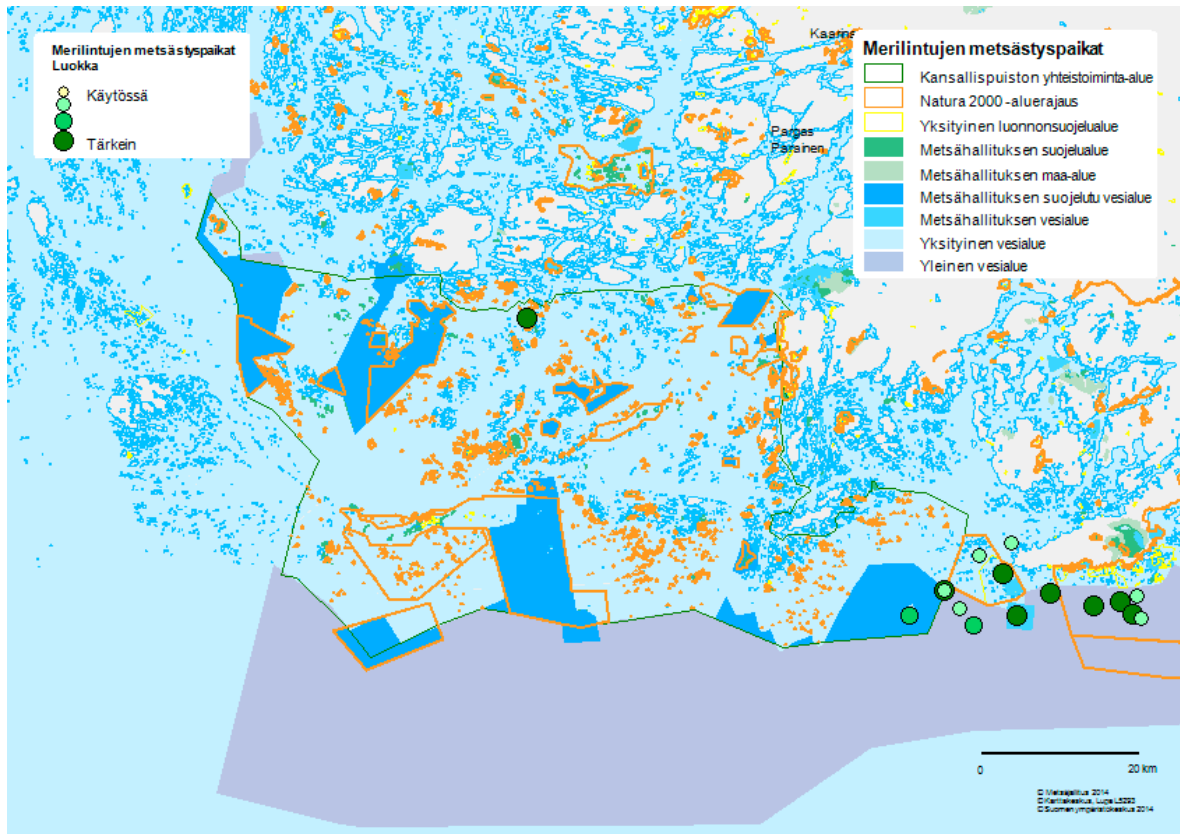
Metsähallituksen alueet on kaavoitettu maakunta- ja yleiskaavoissa suojelualueiksi ja puolustusvoimien käytössä olevat alueet erityisalueiksi.

Kansallispuiston luontoarvot saarilla

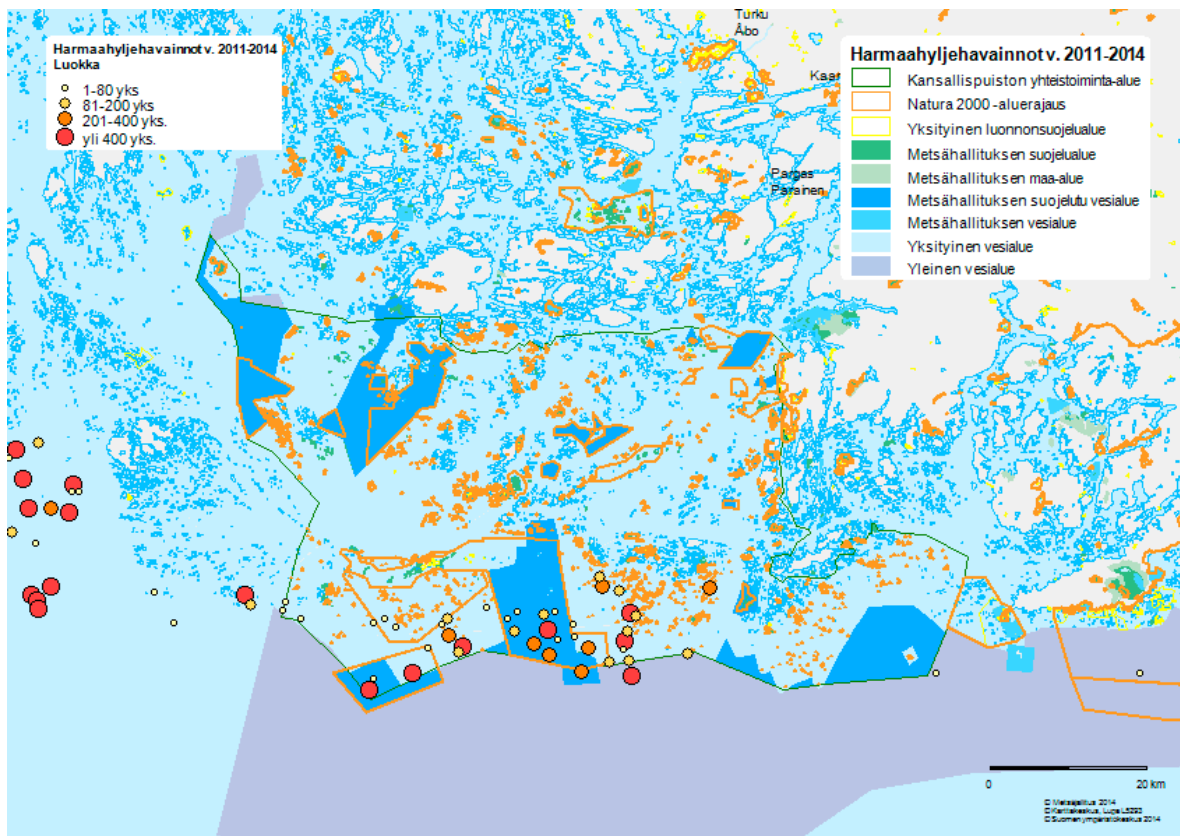
Pääosa Saaristomeren kansallispuistosta sijoittuu mereisten olosuhteiden piiskaamaan kallioiseen ja lähes puuttomaan ulkosaaristoon, jossa ainutlaatuiset meri- ja rannikkoluontotyypit vallitsevat. Välisaaristoksi luettavia tiheämpiä saaristoja on vain vähän. Luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset saaristometsien ja laitumien sekä perinnemaisemien kokonaisuudet ovat puistossa poikkeuksellisen edustavia. Tehometsä- tai maatalous ei ole koskaan saavuttanut saaristoa, mikä on merkittävä syy useiden luontotyyppien Etelä-Suomen oloissa korkeaan edustavuuteen.

Kansallispuiston pinta-alasta 70 % on luokiteltavissa Natura-luontotyyppiin tai yhdistelmätyppiin. Saaristomeren kansallispuiston yhteistoimintalueelta tavataan 32 maaluontotyyppiä (Direktiiviraportointi, tietokantatarkastus) ja nykyisen kansallispuiston sisältä 27 maaluontotyyppiä (Metsähallituksen luontotyyppi-inventointi). Näistä 13 on priorisoituja eli erityisen arvokkaita.

Saaristomeren kansallispuiston runsaimpia luontotyyppisiä ovat ulkosaariston saaret ja luodot. Hallitsevimpiä luontotyyppisiä ovat karut kalliot, jotka peittävät jopa 40 % puiston maa-

Kuva 9. Merilintujen tärkeimmät metsästyspaikat eteläisellä Saaristomerellä. Lähde: Nyman & Vuollet 2014.

Kuva 10. Harmaahylkeiden lepäilypaikat eteläisellä Saaristomerellä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentojen mukaan. Yksilömäärät tarkoittavat neljän vuoden aikana laskettujen hylkeiden yhteismäärää ko. paikalla. Lähde: Ahola 2014.

Saaristomeren kansallispuiston Långholmin saaren perinnemaisemia hoitavat myös hevoset. Kuva: Maija Mussaari / Metsähallitus.

alasta. Rantojen tyypillisimpiä luontotyyppejä ovat kalliorantojen lisäksi kivikkorannat, kapeat tervaleppälehdot sekä merenrantaniitty laikut levävalleineen. Äärimmäisen uhanalainen pikkunoidanlukko suosii ulkosaarten niitty laikkuja. Erittäin uhanalaisen isoapollon Suomen vahvin osakanta viihtyy puiston itäosassa ulkosaariston luotojen kedoilla ja kallioilla.

Kansallispuiston läpi kulkee etelässä Salpausselkä II:n lounaisin pää ennen vajoamistaan Itämereen, vähän pohjoisempaan puistoa halkoo Salpausselkä III, jonka viimeiset hiekkarannat ja kivikot ovat nähtävissä Jurmossa ja Utössä sekä monilla merestä pistävillä pienillä saarilla. Salpausselkien reunamoreenit sekä näitä yhdistävä pohjois-eteläsuuntainen harjujakso tuovat lajistoon ja luontotyyppeihin merkittävän ja ainutlaatuisen lisän. Kansallispuistossa on 250 hehtaaria luontotyyppiä harjusaari. Maamme hienoimpiin kuuluvat harjusaarten hiekkarannat ja avoimet harjusaaret löytyvät täältä. Ne ovat erityisen merkittäviä hiekkaisesta maaperästä ja sen kasvillisuudesta riippuvaiselle hyönteislajistolle. Harjusaarten pinta-alasta noin 10 % on erityisen arvokasta Itämeren hiekkarantaa ja 17 % nummea. Kun Jurmon yksityiset suojelualueet lasketaan mukaan, nousee suojellun harjusaari-luontotyyppin ala lähelle 350 hehtaaria. Kohteiden ekologisen kytkeytyneisyyden sekä geologisen muodostuman luonteen vuoksi ketjua tulisi täydentää. Harjusaarten rantojen edustavuutta laskee kurturuusun runsastuva esiintyminen sekä paikoin

rehevöitymisestä johtuva rihmalevien aiheuttama liettyminen.

Kuljettaessa kansallispuiston läpi pohjoisesta kohti avomerta, muuttuvat metsät: kuusi häviää ja kuivilla kankailla ja kallioilla dominoi mänty, kunnes sen korvaa hieskoivu ja kosteammilla mailla myös tervaleppä sinnittelee ulkosaarille saakka. Boreaalisia luonnonmetsiä on tällä hetkellä inventoitu ainoastaan 123 hehtaaria. Tällä alueella on suhteellisen paljon jalopuuta, ennen muuta pienialaisia saarnimetsiköitä ja pähkinäpensastoja. Runsasravinteiset lehdot sisältyvät lehtoihin ja jalopuumetsiin. Erityinen Saaristomeren lehtotyyppi on saarnilehto. Vaikka puiston inventoidussa pinta-alassa jalopuulehtojen määrä on alhainen, löytyy jalopuustoisia metsiä suhteellisen runsaasti. Ne luetaan kuitenkin lehtoihin tai hakamaihin jalopuiden vähäisyyden vuoksi.

Saaristomeren kansallispuiston erikoisuus ovat perinnemaisemat. Suurin osa Suomen jäljellä olevista lehdesniityistä ja huomattava osa maamme parhaista, yhä laidunnuksessa olevista kedoista on täällä. Hyväkuntoisia perinnemaisemia ja niiden sisältämiä erilaisia perinneluontotyyppejä on Saaristomeren kansallispuistossa poikkeuksellisen paljon ja niiden lajisto on Suomen mitta-kaavassa erityisen edustavaa. Perinnebiotooppien uhanalaisia lajeja tavataan muuta maata runsaammin. 10 % puiston pinta-alasta eli runsaat 300 hehtaaria on luokiteltu perinneluontotyypeiksi. Erilaisia niittyjä on vajaat 90 hehtaaria eli 2,5 % puiston pinta-alasta. Kaikki perinneluontotyytit

ovat Etelä-Suomessa erittäin uhanalaisia. Neljäsosa uhanalaisista lajeista elää näillä luontotyypeillä ja useat niistä ainoastaan Lounais-Suomessa.

Saaristomeren kansallispuiston perinnemaisemia hoidetaan Metsähallituksen toimesta. Siellä laiduntaa saaristolaisten karjaa, noin 200 lehmää ja 400 lammasta. Hoidettavien alueiden tärkeyden vuoksi laidunnusta tuetaan ympäristötuen erityistuella, jota on maksettu karjankasvattajille vuodessa noin 90 000 €.

Kalkkivaikutusta on havaittavissa kasvillisuudessa monin paikoin. Kallioperän, moreenin ja simpukkasoran sisältämän kalkin ansiosta puiston erikoisuuksia ovat erilaiset kalkinvaatijalajit ja -luontotyypit. Avoimien kalkkivaikutteisten luontotyyppien määrä on tämänhetkisen tiedon mukaan 23 hehtaaria, joka on 0,7 % puiston pinta-alasta. Luontotyypit ovat kaikki uhanalaisia.

Saaristomeren kansallispuiston merkittävimmät suojelun puutteet liittyvät luontotyyppien riittämättömään pinta-alaan ja siitä johtuvaan eristyneisyyteen. Saaristomeren kansallispuistosta on tavattu 27 maalla esiintyvää Natura-luontotyyppiä ja vain viittä näistä esiintyy puistossa yli 100 hehtaarin pinta-alalla. Vaikka mukaan laskettaisiin yksityisten suojelualueiden vastaavat pinta-alat yhteistoiminta-alueella, jäävät suojeltujen luontotyyppien pinta-alat pääsääntöisesti alle sadan hehtaarin. Erityisesti nämä kansallispuistossa pienialaisina esiintyvät kokonaisuudet edellyttävät täydentämistä. Niiden pinta-alan kasvattaminen ja kytkeytyneisyyden parantaminen on välttämätöntä uhanalaisten luontotyyppien ja lajien säilyttämiseksi. Näitä vajavaisesti suojeltuja luontotyyppiä ovat:

- Runsasaravinteiset niityt ja kalliit sekä merenrantaniityt (uhanalaisia luontotyyppiä luokissa EN–CR)
- Runsasaravinteiset puustoiset luontotyypit (VU–EN)
- Hiekkaiset luontotyypit; etenkin kedot, nummet ja hiekkarannat (EN–CR).

Edellä oleva puutelista sisältää kaksi kolmanesta kaikista täällä tavattavista tärkeimmistä eli priorisoiduista Natura -luontotyypeistä. Tämän lisäksi täydentämistä kaipaavat Saaristomeren edustavat iäkkäät metsät ja metsälaitumet

- Iäkkäät lehti- ja mäntymetsät (EN–CR) sekä kalliometsät (NT).

Suomenlahden ja Saaristomeren suojelualueverkoston kehittämistä maaluontotyyppien näkökulmasta on arvioitu tarkemmin liitteessä 2.

Harvinaisia ja uhanalaisia lajeja

Saaristomeren kansallispuiston uhanalaisten lajien määrä on maamme kansallispuistojen joukossa ylivoimainen. Hertan eliölajit-tietojärjestelmään on kirjattu lähes 120 uhanalaisen lajin (VU–CR) tietoja kansallispuiston alueelta. Silmälläpidettäviä on kirjattu noin 100 lajia. Parhaita uhanalaisten lajien esiintymisalueita ovat Jungfruskär ja Jurmo, joissa uhanalaisten lajien yhteismäärä nousee noin sataan. Öron saaren liittäminen kansallispuistoon tuo tähän merkittävän lisän. Saarelta tiedetään 110 uhanalaista ja 150 silmälläpidettävää lajia (Hertta eliölajit-tietojärjestelmä, Metsähallituksen lajistoinventoinnit, J. Kullbergin ilmoitus). Yhteensä Hertta-tietokannasta sekä tuoreista tiedoista vuodelta 2014 löytyy koko kansallispuistolle ja Örölle yhteensä 408 eri lajia (NT–CR). WWF Suomi on raportoinut Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueelta tunnettavan 467 silmälläpidettävää tai uhanalaista lajia (WWF 2014).

Lajistossa korostuvat hiekkaisen alueiden hyönteiset sekä perinnemaisemien ja kalkkivaikutteisten avoimien ja puustoisien luontotyyppien putkilokasvit, sammat ja jäkälät. Äärimmäisen uhanalaiset lajit ovat pääasiassa hiekkarantojen, hiekkaisen maaperän sekä perinnebiotooppien lajeja. Väli- ja sisäsaariston havumetsien direktiivilaji lahojaviosammal on kansallisesti luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi. Myös lehtipuiden ja järeiden mäntyjen rooli lajiston ylläpitäjänä on nähtävissä viimeaikaisten puustoon suuntautuneiden lajistoinventointien ansiosta (Kunttu, Metsähallituksen lajistoinventoinnit).

Saaristomeren kansallispuisto on maamme eturivin alueita merilinnuston ja saaristolajien osalta: kansallispuiston saarilla pesii 21 paria merikotkia ja yhteistoiminta-alueella vielä parikymmentä paria lisää (WWF Suomi, Haliaeetus-tietokanta), kirjokerttua tavataan perinnemaisemien reunoilta, Jurmossa pesivät etelänsuosirri ja pikkutiira. Ruokki, riskilä ja etelänkiisla esiintyvät uloimmassa saaristossa. Yli kaksikymmentä vuotta jatkunut minkin ja supikoiran poistopyynti on lisännyt lintujen laji- ja yksilömääriä huomattavasti kansallispuiston eteläreunalla.

Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alue on Suomen eteläisen norpan osakannan parasta esiintymisaluetta, joskin täälläkin norppa on voimakkaasti vähentynyt. Kemiönsaaren Vänön ja Kökarin välisellä alueella on kevätjäillä tehtyjen lentolaskentojen mukaan noin 200–300 yksilön kanta. Muualla Saaristomerellä norppakannasta on jäljellä vain rippeitä. Vielä 1950-luvulla norppia oli täällä kymmeniä tuhansia (Nordström ym. 2011).

Koko Suomessa harmaahylkeen parhaita esiintymisalueita on kansallispuiston yhteistoiminta-alueen eteläreuna. Täällä ei kuitenkaan hallia metsästetä kovin ahkerasti. Kolmen metsästysvuoden aikana v. 2011–2014 ammuttiin koko kansallispuiston yhteistoiminta-alueella eri vuosina 3, 9 ja 10 harmaahyljettä. Samaan aikaan koko Varsinais-Suomen saaristossa ammuttiin 101 harmaahyljettä, joista noin puolet ammuttiin veteen kalanpyydysten lähellä (Riistakeskuksen lupahallintatilasto 2010–2014). Lajin esiintymisestä Suomenlahdella ja Saaristomerellä on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentoihin perustuvaa tietoa. Lentolaskennat tehdään vuosittain touko-kesäkuun vaihteessa ja niistä saadaan tulokseksi ns. laskentakanta, joka on aina todellista kantaa alempi. Vuosien 2011–2014 laskennoissa paikannetut harmaahyljealueet on esitetty kuvassa 10.

Vedenalainen luonto

Saaristomeri on Itämeren suurin yhtenäinen saaristoalue, joka muodostuu yli 40 000 erikoisesta saaresta ja lukemattomista pienemmistä luodoista ja kareista. Rikkonaisen saariston, merenpohjan voimakkaan syvyysvaihtelun, laajojen

matalikkoalueiden ja monipuolisen pohjanlaadun johdosta Saaristomeren vedenalainen luonto on Suomen oloissa erittäin monimuotoinen. Saaristomerelle tyypillinen vyöhykkeisyys heijastuu myös vedenalaiseen luontoon. Lajien ja habitaattien kirjo muuttuu vaihteittain sisäsaariston suojaisammista elinympäristöistä ulkosaariston avoimiin, sinisimpukkavaltaisiin kalliopohjiin. Saariston monet ravintoketjut saavat alkunsa täällä alle 10 metrin syvyydestä lajirikkaista ja tuottavista merenpohjista. Tämä näkyy myös hylkeiden ja lintujen määrissä sekä hyvissä kalansaaliissa.

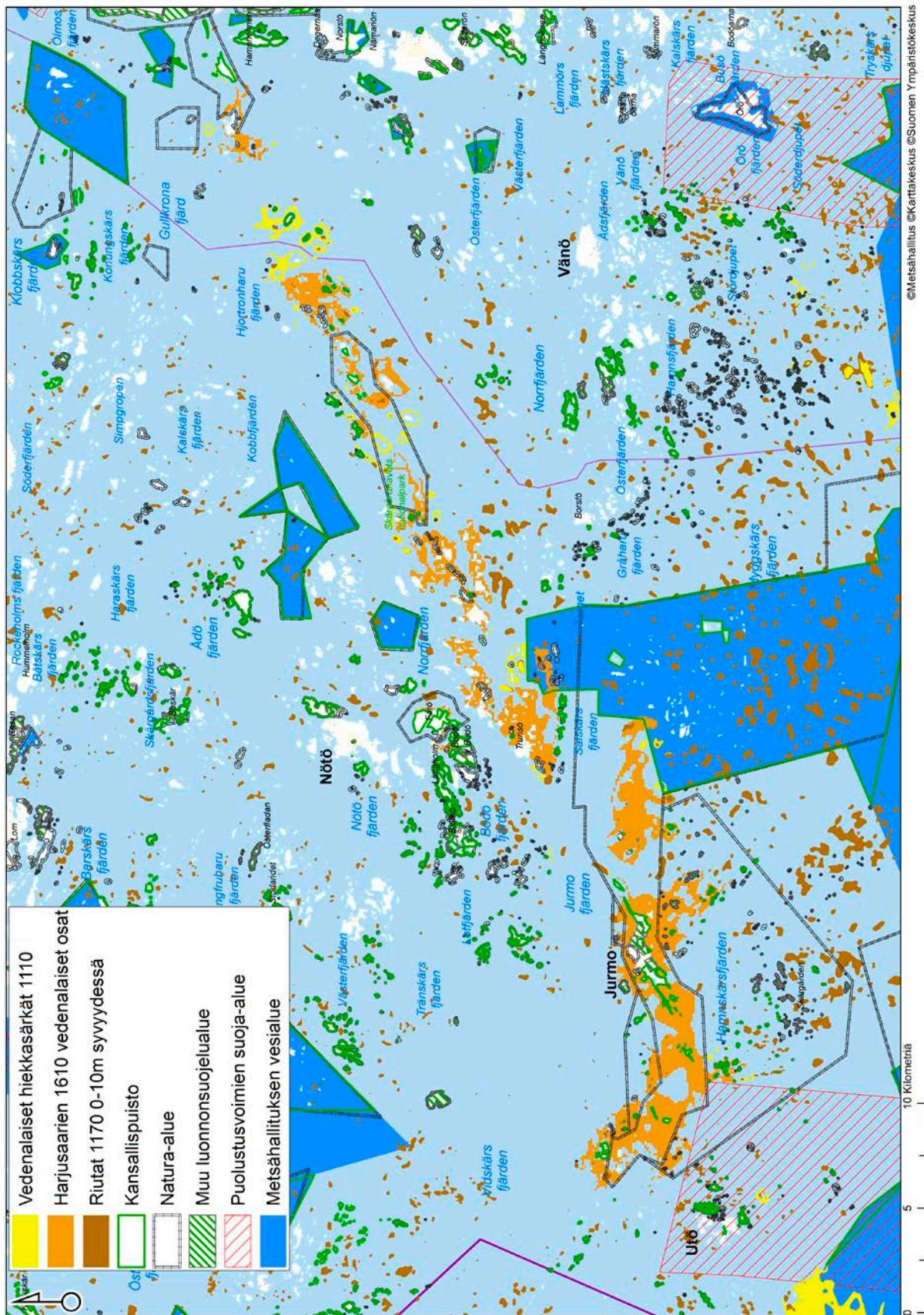
Luontodirektiivin I liitteessä mainituista vedenalaisista luontotyypeistä Saaristomeren kansallispuiston alueella tavataan riuttoja (1170), hiekkasärkkiä (1110), harjusaaria (1610) sekä ulkosaariston luotoja ja saaria (1620) (kuva 11). Alueella on myös monenlaisia arvokkaita lahtia, fladoja ja kluuveja.

Vedenalaiset riutat sijoittuvat pääasiassa Saaristomeren ulkosaaristoon. Kovapohjaisia riuttoja sekä ulkosaariston luotojen ja saarien vedenalaisia kalliopohjia hallitsevat tiheät sinisimpukka- ja punaleväyhteisöt. Veden suolapitoisuus määrittelee sinisimpukoiden esiintymistä, joten tiheydeltään ja biomassaltaan suurimmat sinisimpukkaesiintymät tavataankin Saaristomeren ja Suomenlahden uloimmilla riutta-alueilla (Westerbom & Janttu 2006).

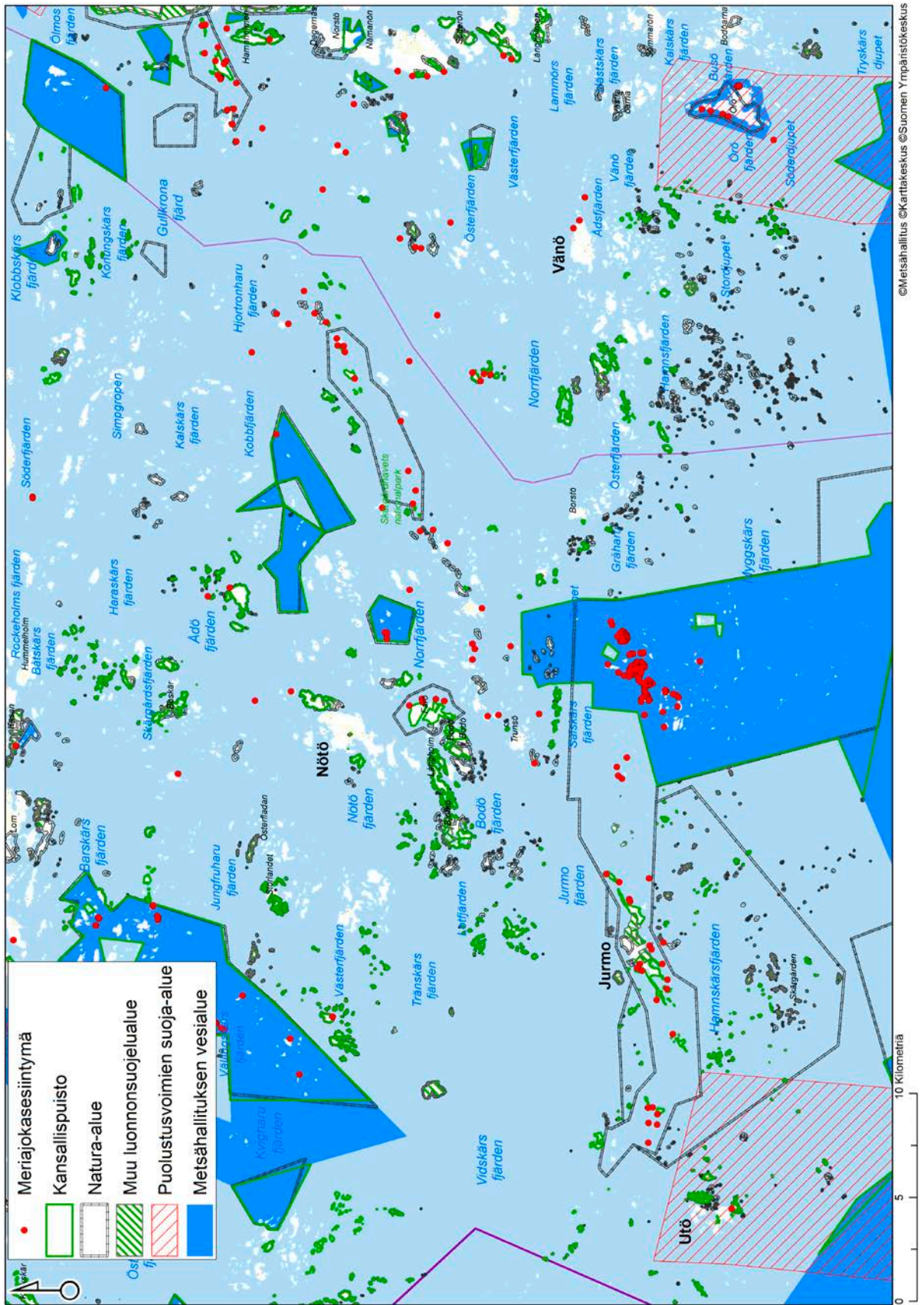
Punaleviä esiintyy usein yhdessä sinisimpukoiden kanssa ulkosaariston kovilla pohjilla, jossa ne muodostavat useita punalevälajeja käsittäviä vyöhykkeitä 5–10 metrin syvyydelle. Punaleväyhteisö on yleensä syvimmällä esiintyvä makroleväyhteisö. Saaristomeren runsaat punalevävyöhykkeet ylläpitävät suurta selkärangattomien eläinten monimuotoisuutta, mikä heijastuu myös kalas-

Saaristomeren kansallispuistosta tunnetaan

- 32 Natura-luontotyyppiä
- lähes 300 uhanalaista tai silmälläpidettävää eliölajia
- noin 500 uhanalaista tai silmälläpidettävää eliölajia Öron saaren liittämisen jälkeen (v. 2015 alussa)
- 100 uhanalaista lajia sekä Jurmossa että Jungfruskärillä
- 10 lintudirektiivin (liitteen I) lajia pesivänä
- 7 luontodirektiivin lajia.

Kuva 11. Merenpohjan monimuotoisuuden ja tuotantokyvyn kannalta arvokkaiden merenpohjan luontotyyppien esiintyminen Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella. Kuvassa erottuu selvästi kolmas Salpausselkä, joka kulkee Saaristomeren yhteistoiminta-alueen läpi Ölmöstä Jurmoon ja Utöhön.

Kuva 12. Meriajokkaan, arvokkaan merenpohjan monimuotoisuuden indikaattorilajin esiintyminen Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella.

toon ja merilintuihin. Sekä sinisimpukka- että punaleväyhteisöt ovat kärsineet rehevöitymisen mukanaan tuomasta veden samenessa ja runsastuneiden rihmalevien kilpailusta.

Monivuotiset rakkolevät muodostavat laajoja yhtenäisiä kasvustoja kovalle kivikko- ja kallio- pohjille. Rakkolevävyöhykkeet ylläpitävät useita muita levälajeja, selkärangattomia eläimiä sekä toimivat suojapaikkoina monille kalalajeille ja kalanpoikasille. Saaristomerellä rakkolevien esiintyminen on vähentynyt merkittävästi rehevöitymisen seurauksena.

Jääkauden sulamisvaiheessa muodostuneiden Salpausselkien harjanteet jatkuvat Saaristomeressä syvyysiin muodostaen selkeästi pohjassa erottuvia, yhtenäisiä vedenalaisia sora- ja hiekkaharjanteita. Salpausselistä pohjoisin (ns. kolmas Salpausselkä) ulottuu kansallispuiston halki koillis-lounaissuunnassa aina Jurmon lounaispuolelle saakka. Tälle vedenalaiselle harjuvyöhykkeelle sijoittuvat Saaristomeressä laajimmat ja merkittävimmät hiekk- ja sorapohjaiset alueet. Matalilla hiekkapohjilla esiintyy niille tyypillisiä lajeja, kuten meriajokasta sekä näkinpartais- ja putkilokasvilajeja.

Itämeren suojelukomissio HELCOMin (2013) biotooppiluokittelussa vedenalaiset hiekkasärkät ja riutat on listattu vaarantuneiksi (VU) ja harjusaaret silmälläpidettäviksi (NT) luontotyypeiksi.

Meriajokas on yksi Itämeren avainlajeista (ks. kuva 12). Se on pohjoisen Itämeren ainoa merinen siemenkasvi, joka muodostaa laajoja yhtenäisiä kasvustoja matalille hiekkapohjille 1–8 metrin syvyydellä (Boström 2001, Boström ym. 2002, 2004). Meriajokaspohjilla tavataan yleensä myös muita putkilokasveja, kuten hapsikoita, hauroja ja vitoja (Granlund 1999, Boström & Bonsdorff 2000, Gustafsson & Boström 2009, 2011). Tiheät meriajokasniityt stabiloivat pohjasedimenttiä ja tarjoavat elinympäristön suurelle joukolle selkärangattomia eläimiä ja kalalajeja (Boström & Bonsdorff 1997, 2000, Boström ym. 2002). Tämä avainlaji on meidän vesillämme tärkein merenpohjan monimuotoisuuden ja tuottokyvyn indikaattorilaji.

Meriveden suolapitoisuus rajoittaa meriajokkaan levinneisyyttä. Meriajokkaan tärkeimmät esiintymisalueet ovat Hankoniemellä, Saaristomerellä ja Ahvenanmaalla. Saaristomeressä alueella suurimmat meriajokasniityt sijaitsevat Sal-

Meriajokasniityt edustavat Suomen merialueiden monimuotoisinta ja tuottavinta merenpohjaa. Kuva: Heidi Arponen / Metsähallitus.

pausselkien hiekka- ja moreenialueilla (Boström ym. 2006).

Suurin uhkatekijä Saaristomeren meriajokasesiintymille on rehevöityminen ja sen mukanaan tuoma veden samentuminen ja rihmamaisten levien liikakasvu. Merenpohjan rakenteelliset muutokset esim. ruoppausten ja infrastruktuurin seurauksena saattavat myös tuhota meriajokkaan, kuten muidenkin arvokkaiden indikaattorilajien, elinympäristöjä. Pohjoisilla levinneisyysrajoillaan meriajokas lisääntyy pääasiassa suvuttomasti kasvamalla, joten lajin leviäminen takaisin tuhoutuneelle alueelle on hyvin hidasta tai jopa mahdotonta. Matalilla hiekkapohjilla sijaitsevat meriajokasesiintymät on luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT) elinympäristöiksi (HELCOM 2013). Meriajokasyhteisöt ovat yksi Suomen kansainvälisistä vastuuluontotyypeistä.

Saaristomeren kansallispuisto muodostuu laajan yhteistoiminta-alueen sisällä olevista valtion omistamista maa- ja vesialueista. Kansallispuistoon kuuluvat vesialueet jakaantuvat neljään laajempaan kokonaisuuteen ja yksittäisiin pirstoutuneisiin saarekkeisiin ympäri Saaristomerta. Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen vesialueista kansallispuistoon kuuluvia on vajaat 48 000 ha, joka vastaa 15 % koko yhteistoiminta-alueen vesipinta-alasta.

Puutteenä on pidettävä sitä, että huomattava osa kansallispuistoon kuuluvasta merialueesta on avomeren äärellä tai Kihdin selän keskellä olevaa syvää merta. Erityisen heikosti kansallispuiston vesialueilla ovat edustettuina harjusaaret (138 ha olemassa olevilla kansallispuistoalueilla), vedenalaiset hiekkasärkät (248 ha) ja matalien hiekkapohjien avainlaji meriajokas. Laajemmista kansallispuistoon kuuluvista vesialueista Salpausselän sora-hiekkavyöhykkeellä sijaitsee ainoastaan Trunsön Skäretin alueen pohjoisosa, jossa tavataankin Saaristomeren laajimmat tunnetut meriajokasesiintymät.

5.2 Täydentämisen tavoitteet

Kansallispuiston kehittäminen ostamalla maata Saaristomereltä on ollut pitkäaikainen hanke ja valtio on sitoutunut siihen merkittävällä taloudellisella sijoituksella, jonka arvoa on vaikea laskea nykyrahassa. Tämä on katsottu tarpeelliseksi sen vuoksi, että tällä saaristoalueella on poikkeuksellisen korkea biodiversiteetti sekä huomattava

merkitys saaristokulttuurin ja saariston elävänä säilyttämiseksi ja merkittävää potentiaalia muualla asuvien kansalaisten luontomatkoille.

Saaristomeren kansallispuisto ja sen yhteistoiminta-alue, eteläinen Saaristomeri on samankaltaisesti monta asiaa: ainutlaatuinen luontokohde, ihmisten asuttama saaristo, historian, kulttuurin ja tarinoiden kehto sekä kiinnostava ja omaleimainen matkailukohde. Tämä vaikuttaa myös siihen, että kansallispuiston kehittäminen ja sen mahdollinen täydentäminen aiheuttavat aina keskustelua.

Nyt kun ensimmäisistä aluehankinnoista on kulunut 41 vuotta ja Saaristomeren kansallispuiston perustamisestakin 31 vuotta, voidaan sitä, mihin tätä kansallispuistoa tarvitaan. Miten kansallispuisto voi vaikuttaa myönteisesti eteläisen Saaristomeren kehitykseen tulevaisuudessa? Tarvitaanko sitä ja jos niin miksi?

Kansallispuistolla on myönteinen merkitys saariston kehittämiseksi. Tärkeimpiä tekijöitä tässä ovat:

- Myönteinen maine. Kansallispuiston brändi antaa tukea erityisesti matkailun kehittämiseen, mutta se antaa mahdollisuuksia myös muiden tuotteiden kehittämiseksi ja kuntien imagon kirkastamiseen luonnonläheisenä asuinpaikkana.
- Alueiden aktiivinen hoito. Kansallispuistossa luontoa hoidetaan luonnonsuojelun tavoitteita edistäen niittäen ja laiduntamalla perinnetähtäisiä. Lisäksi Metsähallituksen järjestämä minkin, supikoiran ja ketun pyynti on pitänyt eteläisimmän osan ulkosaaristoa vapaana näistä pienpedoista.
- Alkuperäisen luonnon suojeleminen. Kansallispuisto turvaa eliölajien ja luontotyyppien säilyttämisen sekä ekosysteemipalvelut suojelemalla luonnon monimuotoisuutta.
- Paikallistaloudellinen vaikutus. Matkailijat tuovat seudulle noin 6,3 miljoonaa € vuodessa ja kansallispuiston suora ja välillinen työllistämisvaikutus on 77 henkilötyövuotta.
- Loma-asutus. Kansallispuiston saaret säilyvät loma-asutukselta. Se ei leviä kaikkein arvokkaimmille ja kauneimmille osille eteläsaaristoa. Kuntien yleiskaavoilla on voitu varsin pitkälle ohjata rakentamista ja säästää arvokkaimpia alueita. Kansallispuiston maanhankinnan jatkamisella ja loppuun saattamisella voidaan korvata käyttämättä jäävää rakennus-

oikeutta maanomistajille ja – toivottavasti – myös ostaa pois myyntiin tulevia, arvokkailla alueilla olevia tai kansallispuiston välittömässä läheisyydessä olevia loma-asuntoja.

- Kansallispuiston saarille tai merialueelle ei rakenneta tuulivoimaa eikä sen vesialueilta nosteta soraa. Muutkaan ympäristöä voimakkaasti muuttavat toimenpiteet eivät ole kansallispuistossa mahdollisia.

Saaristomeren kansallispuiston täydentämisen ja kehittämisen tavoitteet voidaan määritellä seuraavasti:

- Arvokkaimman luonnon säilyttäminen. Poikkeuksellisen monimuotoinen Saaristomeren alue käsittää ainutlaatuisia rannikko-, perinne- ja lehtoluontotyyppisiä, jotka ylläpitävät lähes 500 uhanalaista lajia. Nykyiset suojelupinta-alat ovat huomattavan pieniä ja toisistaan eristyneitä, jonka vuoksi ne eivät nykyalaajuudessaan kykene turvaamaan ainutlaatuisten uhanalaisten lajien ja luontotyyppien säilymistä pitkällä tähtäimellä. Monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää täydentämistä uhanalaisten luontotyyppien ja lajien säilyttämiseksi Etelä-Suomessa.
- Merenpohjan suojelu. Kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on saaria, matalikkoalueita ja maamme monimuotoisimpia, parhaan tuottokyvyn merenpohjia, joissa on harvinaisia lajeja tai luontotyyppisiä vailla varmuutta tulevaisuudesta. Erityisesti kolmannen Salpausselän hiekka- ja sorapohjien säilyminen on tärkeä voida turvata.
- Yhtenäisten aluekokonaisuuksien muodostaminen. Kansallispuistoon muodostetaan vähitellen mahdollisimman yhtenäisiä aluekokonaisuuksia yhteistoiminta-alueen sisällä, jotta luonnonsuojelun tavoitteet sekä kansallispuiston muut tavoitteet (kansallispuistolain 1 §) voivat toteutua.
- Natura 2000 -verkoston toteutus. Natura-alueet ovat muodostaneet eräänlaisen maanhankinnan tavoiteohjelman Saaristomeren kansallispuistolle. Toteutus viedään loppuun ostamalla alueita. Milloin Natura-alueille on kaavoitettu yleiskaavoissa loma-asutusta, korvataan alueen myyjälle rakennusoikeudesta täysi korvaus.
- Saaristotiloja uusille asukkaille. Kansallispuiston tulevassa maanhankinnassa otetaan huo-

mioon sen perustamistavoitteen mukainen pyrkimys Saaristomeren kulttuurin suojelemiseksi, siihen liittyvien perinteisten luonnonkäyttötapojen turvaaminen ja elävän saaristoyhteisön säilyttäminen. Kansallispuisto voi toteuttaa tätä ennen muuta vuokraamalla puistoon ostettuja tai ostettavia saaristotiloja perheille, jotka haluavat muuttaa saaristoon. Näin tuetaan kyläelävänä säilymistä.

- Puolustusvoimilta vapautuvat alueet. Lähi-vuosina tulee merivoimilta vapautumaan saaria ja vesialueita ainakin Öröstä ja Utön kylän alueella. Niiden integrointi puistoon tulee vaatimaan jonkin verran kunnostusta ja suojausrakenteita. Nämä alueet ovat tärkeitä sekä luonnonsuojelun että luontomatkailemisen kannalta.
- Luonnonsatamat. Natura-alueiden ulkopuolella on joitakin suosittuja luonnonsatamia, jotka olisi tärkeä sellaisina säilyttää. Jotta luonnonsatamia voidaan tulevaisuudessakin käyttää ja pitää ne käyttökelpoisina ja siisteinä, tulisi niitä voida hankkia kansallispuistoon liitettäväksi.
- Pitkäjänteinen toteutus. Kansallispuiston täydentämiselle varataan rahoitusta ja riittävän pitkä toteutusaika, sillä alueiden hankinnan tulisi tapahtua vapaaehtoisista tiedä.

5.3 Ehdotus

Kaikkialla rannikoillamme loma-asutus kilpailee arvokkaista luontoalueista suojelusuunnitelmien kanssa. Yleensä kuntien yleiskaavoituksella on pystytty turvaamaan Natura-alueiden ja valtakunnallisten suojeluohjelmien toteutuminen. Saaristomeren Natura-alueella on kuitenkin sijoitettu yleiskaavoihin vajaan sata sellaista loma-asuntoa, joiden toteuttaminen uhkaa kansallispuiston täydentämistä tai sen yhtenäisyyden saavuttamista. Näiden saarten kohdalla on tärkeää, että Natura-alueille ei sallittaisi lisärakentamista, vaan ELY-keskus voisi korvata rakennusoikeuden ja ostaa alueen kansallispuiston osaksi (tai vaihtoehtoisesti suojella sen maanomistajan hakemuksesta).

Niistä Saaristomeren Natura-alueista, joissa toteutustapana on luonnonsuojelulaki, on Varsinais-Suomen ELY-keskuksen tiedon mukaan vielä noin 950 ha toteuttamatta.

Jurmossa on edelleen ympärivuotista asutusta. Kuva: Päivi Rosqvist / Metsähallitus.

Saaristomeren kansallispuiston täydentämiseksi esitetään seuraavassa useita kohteita, joista suuri osa on valtion omistuksessa. Näistä alueista on lyhyt kuvaus liitteessä 5. Vaihtomaita ja ostettavaksi harkittavia kohteita lukuun ottamatta nämä alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa ja osa on puolustusvoimille vuokrattuna. Puolustusvoimilla on käynnissä luopumisprosessi koskien rannikkolinnakkeita, mutta tämän toteutuksen aikataulua ei ole annettu julkisuuteen.

Ehdotettavat Saaristomeren kansallispuiston täydentämiskohteet ovat:

- Kemiönsaari: Morgonlandet 12 ha
- Kemiönsaari: Örö, lähiluodot ja merialue – 187 ha maata ja 522 ha vettä. Merivoimien vuokrasopimus päättyy v. 2014 lopussa.
- Kemiönsaari: Ejskär ja Grisselklobben 10 ha
- Kemiönsaari: Skinnarvikin saaret, 6 saarta, 236 ha
- Parainen: Utön Kesnäsudden, Ormskär, Bokulla – 73 ha
- Parainen: Utön kylän vaihtomaita
- Maa- ja vesialueiden ostaminen Natura-verkoston toteutuksen valmiiksi saattamiseksi,

merialueiden hankinta erityisesti Salpausselkä III:n alueelta, kansallispuiston alueiden sisältä ja luonnonsatamista, milloin näitä on myynnissä.

Salpausselät kansallispuistossa

Salpausselän saaret, sellaiset kuin Ölmosin Sandskär ja Sandö, Lökhölmän Sandskär, Jurmo riuttoinen ja Utön itäpuolen hiekkasaaret, kuuluvat kansallispuiston hienoimpiin kohteisiin. Samoin Salpausselkiin liittyvät hiekkakangassaaret Färö ja Öro ovat lajistoltaan ja luontotyypeiltään ainutlaatuisen arvokkaita. Viime aikoina on saatu VELMU-hankkeen ansiosta paljon lisätietoa tämän mannerjäen paikalle kasaaman soravyön vedenalaisista osista. Tässä selvityksessä ehdotetaan, että Saaristomeren kansallispuistoa voitaisiin täydentää kolmannen Salpausselän matalilla (pääasiassa 0–10 metriä) vedenalaisilla hiekkaja sorapohjilla, joissa kasvaa runsaasti meriajokasta.

Mikäli Salpausselkien alueelta olisi hankittavissa lisää vesialueita puistoon, voisi tämä moninkertaistaa suojeltujen hiekkasärkkien ja riuttojen

Merikotka on Saaristomeren kansallispuiston tunnuseläin. Nykyään se pesii koko Suomenlahden alueella. Kuva: Jouko Högmander / Metsähallitus.

määrän. Tämä turvaisi näiden säilymisen tulevaisuudessa esim. laivaväyliin liittyviltä ruoppauksilta, pohjatroulaukselta ja merenalaiselta soranotolta. Näitä uhkia on viime vuosikymmeninä taas noussut esille Salpausselkien vedenalaisten alueiden pilaamiseksi. Kuvat 11 ja 12 kuvaavat Salpausselkä III:n merkitystä meriekosysteemille tärkeiden luontotyyppien ja meriajokkaan, eliöstöltään rikkaan pohjan indikaattorilajin, esiintymiselle.

5.4 Kehittämisen haasteita

Kansallispuisto, Metsähallitus ja Suomen valtio ovat toisinaan saaneet arvostelua eräistä kansallispuistoa tai sen yhteistoiminta-aluetta koskevista asioista. Näissä toisinaan sekaantuvat eri valtion viranomaisten roolit ja vaikutusmahdollisuudet. Joskus sekoitetaan jopa viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten tehtävät. Myös Metsähallitus on saanut osansa kritiikistä koskien muun muassa seuraavia asioita:

- Palveluvarustus. Metsähallituksen tulisi parantaa useampien saarien varustusta niiden matkailukäytön helpottamiseksi rakentamalla enemmän laitureita, tulipaikkoja, käymälöitä jne. sekä luovuttamalla hallinnassaan olevia rakennuksia paikallisten ihmisten tai matkailuyrittäjien käyttöön.
- Saaristokulttuuri. Metsähallitus ei tee mitään tai tekee liian vähän saaristokulttuurin säilyttämiseksi tai ulkosaaristokyläiden elinolosuhteiden parantamiseksi.
- Tykit. Puolustusvoimilta jääneitä vanhoja tykkeitä ei pidetty kunnossa (Jungfruskär).
- Kartoissa julkaistava informaatio. Eräissä kartoissa on koko yhteistoiminta-alue merkitty kansallispuistoksi, mikä on harhaanjohtavaa.
- Metsästys. Vain rajoitetun metsästyksen salliminen kansallispuistossa (kansallispuiston säädösten mukaan yhteistoiminta-alueen asukkaille).
- Kalastus. Nykyisen kansallispuiston kotitarve- ja virkistyskalastusta on rajoitettu myymällä vain neljän verkon kalastuslupia paikallisille asukkaille.
- Muiden valtion viranomaisten toiminta: ulkosaariston liikenneyhteyksien heikkeneminen, valtion työpaikkojen jatkuva vähentäminen saaristosta, kevätmetsästyksen kieltäminen Suomen saaristoissa ja merimetsojen metsästyslupien evääminen.

Lisäksi Metsähallituksen toimintaan ja kansallispuiston laajenemiseen kohdistuu jossakin määrin pelkoa, joka johtuu valtion omistuksen lisääntymisestä ja siitä mahdollisuudesta, että valtio käyttää luonnonsuojelulain mahdollistamaa pakkolunastusta kansallispuiston laajentamisessa.

Edellä mainituista arvostelua aiheuttaneista asioista Metsähallitus voi parantaa saarien palveluvarustusta ja ottaa saaristokulttuuriin liittyviä kysymyksiä esille aiempaa enemmän. Metsähallituksella kansallispuiston hallintaviranomaisena ei kuitenkaan ole valtaa liikenneyhteyksiin, kevätmetsästyksen tai merimetsojen metsästyksen. Metsähallitus on ainoana valtion viranomaisena lisännyt viime vuosikymmeninä työpaikkoja saaristossa, eikä niiden vähentäminen ole nytkään näköpiirissä. Ulkosaarien asuttuna pysymiseen Metsähallitus voi vaikuttaa vain hyvin vähän – enimmäkseen epäsuorasti – vaikka tämä tavoite on kirjattu kansallispuistolakiin. Matkailun toi-

mintaedellytysten kehittämistä pidetään yleensä myönteisenä asiana, mutta lisääntyneet matkailijamäärät ovat aiheuttaneet joissakin kylissä jo ongelmia, lähinnä keskikesällä.

5.5 Vaikutusten arviointi

Arviona edellä esitetystä kansallispuiston täydentämisen vaikutuksista ulkosaaristokyläisten ihmisten tai muiden saariston käyttäjien elämään tai toimeentuloon voidaan todeta seuraavaa:

- Natura 2000 -verkoston toteutus. Kansallispuiston alueiden vähittäinen laajentaminen viemällä loppuun Natura-verkoston toteutus ja ostamalla valtiolle myyntiin tulevia muita puiston toiminnalle tärkeitä, vähäisiä maa- ja vesialueita ei heikennetä saaristolaisten toimeentulomahdollisuuksia. Kansallispuiston laajentaminen päinvastoin mahdollistaa umpeenkasvaneiden perinnemaisemien uudelleen käyttöön ottoa ja matkailun kehittämistä, mitkä ovat laajalti hyväksytyjä saariston kehittämisen tavoitteita. Joiltakin osin se edistää uusien alueiden saamista laidunukseen, luonnolle vieraiden lajien (minkin ja supikoiran) poistamista tai vähentämistä, vesialueiden avaamista ammatti- ja virkistyskalastukseen, luonnonsatamien avaamista tai säilymistä veneilijöiden käytössä ja saariston matkailuyrittäjien retkikohteina. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että kaikki ihmiset saaristossa eivät pidä suotavana valtion omistusten laajentamista. Joissakin yksittäistapauksissa saaren siirtyminen kansallispuiston osaksi saattaa estää yhteistoiminta-alueen ulkopuolisten ihmisten toimesta tapahtuvaa metsästystä siellä.
- Puolustusvoimien alueiden siirtyminen kansallispuistoon. Tämä tulee Örön kohdalla merkitsemään ennen suljetun saaren avautumista yleisölle ja matkailupalvelujen kehittämistä siellä yrittäjävetoisesti. Tähän on suhtauduttu myönteisesti. Utössä on asetettu toiveita esim. Ormskärin avautumiselle, mutta kaikki utöläiset eivät halua matkailun lisääntyvän nykyisestä. Morgonlandetin saarella toimii vuokralla hankolainen metsästysseura, jonka metsästyskäytännöt on jo nyt sovitettu yhdenmukaisiksi kansallispuiston säännösten kanssa.

- Utön kyläsaaren maanvaihdot. Kylän keskeillä olevien kansallispuiston pienten palstojen vaihtoa on kylässä pyydetty ja odotettu, mutta toteutus kestää vielä jonkin aikaa, sillä se odottaa, että Saaristomerens kansallispuistolaikaa seuraavan kerran muutetaan.
- Vuokralaisten tilanne. Metsähallituksen vuokralaiset kansallispuistossa ovat tärkeä sidosryhmä. Kansallispuiston laajentaminen edellä ehdotetulla tavalla vaikuttaa varsin vähän vuokralaisiin (karjankasvattajat, kotiseutuyhdistykset, metsästysseurat, ammattikalastajat, puolustusvoimat). Metsästyksen osalta voi täydentäminen tuoda muutoksia, sillä voimassa olevien säädösten mukaan vain yhteistoiminta-alueen asukkaat voivat saada lupia metsästykseseen. Mikäli vesialueita liitetään lisää kansallispuistoon, kalastusta ei ole tarpeen rajoittaa nykyisestä. Nykyiset kalastusta koskevat rajoitukset ovat riittäviä jatkossakin ja niitä voidaan Metsähallituksen toimesta muuttaa tarvittaessa.
- Kustannukset. Kansallispuiston täydentäminen tulee aiheuttamaan kustannuksia. Maa- ja vesialueiden hankinta on Saaristomerellä verraten kallista. Örön ja muiden puolustusvoimilta vapautuvien kohteiden integrointi osaksi kansallispuistoa aiheuttaa huomattavia kustannuksia, mutta myös paikallistaloudellista hyötyä.

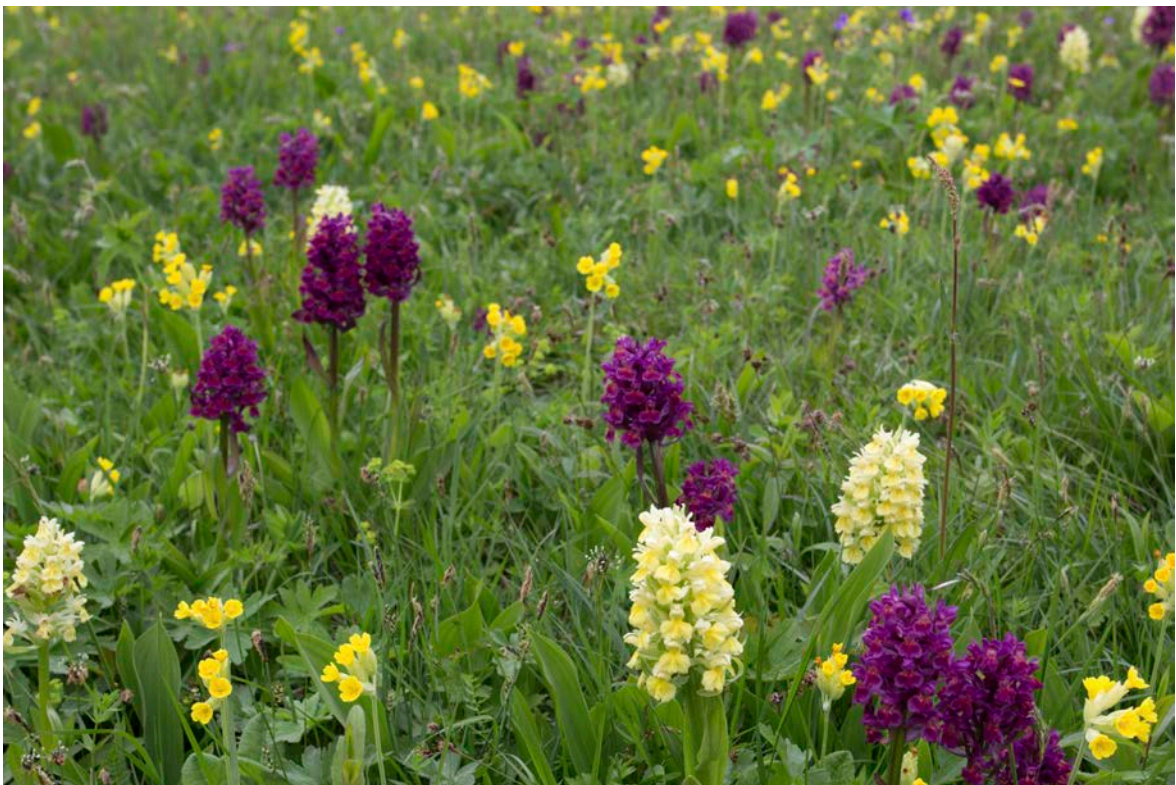
5.6 Yhteenveto Saaristomerens kansallispuiston täydentämistarpeista

- Saaristomerens kansallispuisto on yhäkin, yli 40 vuoden kehittämisen jälkeen hajanainen, mikä vaikeuttaa monien pienialaisina esiintyvien luontotyyppien ja lajien säilyttämistä. Natura-verkoston toteutuksen loppuun vieminen parantaa tilannetta, samoin mahdollisuus hankkia puistoon suojelukohteiden yhtenäisyyden rikkovia loma-asuntoja silloin, kun niitä on ostettavissa.
- Tämä kansallispuisto on Suomen luonnon monimuotoisuuden hotspot-alue, jonka kehittämiseen ja täydentämiseen sijoittaminen on luonnonsuojelun kannalta tuottavaa siitä huolimatta, että maan hinta saaristossa ei ole halpaa. Hemiboreaalisten lehtojen ja hoidettujen perinnemaisemien ja niiden arvokkaan

lajiston kannalta Saaristomeren kansallispuisto on maamme tärkein yksittäinen suojelualue.

- Metsähallituksen merenpohjan inventoinneissa on paljastunut, että kolmannen Salpausselän reunamoreenivyö, joka kulkee kansallispuiston halki, edustaa maamme oloissa erityisen arvokasta merenpohjaa. Vaikka sen osalta ei esitetä täsmällisiä aluerajauksia, olisi tärkeää voida hankkia sieltä merenpohjia kansallispuistoon, milloin se on mahdollista.
- Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen toimintamahdollisuudet tulee turvata puiston täydentämisen yhteydessä.
- Puolustusvoimilta vapautuvien alueiden integroiminen kansallispuistoon vaatii huomattavia resursseja, mutta samaan aikaan voidaan taata erittäin arvokkaiden alueiden suojelua Örössä, Utössä ja Skinnarvikin saarilla sekä tukea luontomatkailun alalla toimivien yritysten ja saaristomatkailun kehittymistä.

- Saariston elävänä säilyttäminen ja perinteisten luonnonkäyttömuotojen tukeminen ovat edelleenkin tärkeä osa kansallispuiston tavoitteita. Tältä osin nykyisen lain tarkoituspykälä on edelleen ajankohtainen, mutta sen toteutusta olisi mahdollisuus kehittää.
- Lukuisten rakennusten kunnossapito ja käyttö, asuminen kansallispuistossa sekä saaristossa asuvien naapureiden elinolosuhteet nostavat esille tarpeen, että uusittava kansallispuistolaki mahdollistaisi harkinnan mukaan maanvaihtoja ja saaristoelämään kuuluvan infrastruktuurin kehittämistä myös kansallispuiston alueilla. Nämä kysymykset ovat nousseet ennen muuta Örössä ja Utössä.

Seljakämmekkäniityt ovat luonteenomaisia Jungfruskärille Saaristomeren kansallispuistossa. Kuva: Jouko Högmander / Metsähallitus.

6 Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden rooli merialueen suojelualueverkostossa

6.1 Taustaa

Porkkalan niemi Suomen eteläkärjessä tunnetaan paitsi monipuolisesta luonnosta ja sokkeloisesta saaristosta myös historiastaan, jolle oman vivahteen antaa Neuvostoliiton vuokra-aika sodan jälkeen. Aiemmin Porkkalan linnoittamisella haluttiin sulkea Suomenlahden suu, sillä täältä on vain 50 km matkaa Rohuneemen kärkeen Tallinnan laitamilla. Porkkalasta miljoonat linnut lähtevät syksyllä etelään ja keväällä Pampskatanin kärjessä lintuharrastajien sankat joukot odottavat niitä takaisin. Porkkalan edustalla on kaksi komeaa majakkaa: Rönnskär suljetulla linnakesaarella ja Kallbådan melkein keskellä Suomenlahtea.

Etelä-Suomen ainoa kansallispuisto ennen toista maailmansotaa oli Porkkalan kansallispuisto, joka perustettiin ensimmäisten puistojemme joukossa vuonna 1938 (laki 83/1938). Se käsitti

noin 100 hehtaarin laajuisen Stora Träskön saaren ympäröivine luotoineen ja vesineen. Kansallispuisto jäi Porkkalan vuokra-alueen sisälle vuosiksi 1944–1956. Vuokra-alueen palautuksen jälkeen arvioitiin, että Neuvostoliiton saarella tekemät järeät linnoitustyöt olivat liiaksi muuttaneet luontoa ja niin kansallispuisto lakkautettiin samalla kuin rajan taakse jääneet puistot (laki 368/1957).

Kansallispuistokomitea esitti 1976 Porkkalan kansallispuiston perustamista uudelleen, nyt maa-alaltaan 380 ha:n suuruisena. Ehdotukseen sisältyivät mm. Porkkalanniemen kärki, Rönnskärin majakkasaari sekä puolustusministeriön hallinnassa oleva Upinniemen rakentamaton saaristo. Koska suuri osa valtion omistamista alueista oli tuolloin puolustusvoimien hallinnassa ja käytössä, ei kansallispuiston perustaminen edennyt tuon ehdotuksen pohjalta.

Lintuharrastajien suosima Pampskatanin niemi Porkkalan kärjessä mereltä nähtynä. Kuva: Jouko Högmänder / Metsähallitus.

1980–1990-lukujen aikana Metsähallituksen luontopalvelujen hallintaan hankittiin paljon lisää arvokkaita alueita Porkkalasta ja sen ympäristöstä. Suomen luonnonsuojeluliitto teki 10.12.2001 ympäristöministeriölle uuden ehdotuksen Porkkalan kansallispuistoksi. Ehdotuksen mukaan kansallispuisto muodostuisi Porkkalan niemellä ja sen saaristossa tuolloin olleista valtion alueista (n. 1 000 ha maata), joita ehkä voitaisiin perustamisen jälkeen täydentää kuntien omistamalla ulkoilu- ja suojelualueilla (n. 600 ha maata). Valtion vesialueita suojelualuekokonaisuuteen kuuluisi 1 000–3 000 ha. Lisäksi liitto esitti selvitettäväksi Inkoon ja Siuntion Kopparnäsin sekä Espoonlahden–Saunalahden Natura-alueen lisäämistä kokonaisuuteen. Tuon ehdotuksen mukaan kansallispuisto sijaitsisi pääosin Kirkkonummella, mutta ulottuisi myös Espoon, Siuntion ja Inkoon puolelle. Yksityiskohtaista rajausta kansallispuistolle luonnonsuojeluliitto ei esittänyt.

Metsähallitus teki ympäristöministeriön pyynnöstä v. 2003 selvityksen kansallispuiston toteutumismahdollisuuksista (Ormio 2003). Muistiossa tarkastellaan erilaisia vaihtoehtoja perustuen Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa oleviin, luonnonsuojelutarkoituksiin hankittuihin alueisiin, puolustusvoimien alueisiin sekä kuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen alueisiin. Tuolloin tarkastelussa oli mukana 1 077 ha luontopalvelujen hallinnassa olevia, suojeluun hankittuja maa-alueita (mukaan lukien jo suojellut alueet), 2 144 ha valtion merialuetta kylänrajojen sisäpuolella sekä lisäksi yleistä merialuetta. Lisäksi muistiossa arvioitiin yhteistyötä kuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen kanssa sekä puolustusvoimien alueiden mahdollista roolia ehdotetussa kansallispuistossa.

Tämän jälkeen puolustusvoimien vähittäinen luopuminen rannikkolinnakkeista on osaltaan muuttamassa tilannetta. Järvössä, Rönnskärissä, Mäkiluodossa, Låga Bågaskärissä ja Porsössä on puolustusvoimien toiminta vähentynyt käsittäen enää kaluston huoltoa ja satunnaisia harjoituksia tai loppunut kokonaan (Porsö). Mäkiluoto kuuluu Senaatti-kiinteistöille ja muut, myös Mäkiluodon ympäristön vesialue ja pikkusaaret, ovat Metsähallituksen hallinnassa. Nyt merivoimat on keskittämässä toimintaansa Upinniemeen, joka on vuoden 2015 alusta alkaen Rannikkoprikaatin tukikohta. Upinniemi ja sitä ympäröivä merialue ja lähisaaristot ovat merivoimien tärkeää harjoit-

tusalueita. Kaikilla näillä alueilla, Porsötä lukuun ottamatta, liikkuminen on luvanvaraista.

Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri (2012) teki 31.7.2012 ympäristöministeriölle uuden esityksen Porkkalan kansallispuiston perustamiseksi. Tuon aloitteen sekä valtion hallinnassa olevien alueiden tilanteesta tapahtuneiden muutosten seurauksena antoi ympäristöministeriö Metsähallitukselle tehtäväksi selvittää ”Porkkalan niemien ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden roolin merialueen suojelualueverkossa”.

WWF Suomi laati keväällä 2014 raportin ”Saaristomme on suojeltava”, jossa se ehdotti mm. Porkkalan kansallispuiston perustamista laajimman vaihtoehdon pohjalta sekä osia Upinniemen saarista sisällytettäväksi perustettavaan kansallispuistoon, kuitenkin siten, että kansallispuisto ei häiritse merivoimien toimintaa Upinniemessä tai muualla kansallispuistossa (WWF 2014).

6.2 Selvitysalue

Tätä Metsähallituksen työtä varten selvitysalueeksi rajattiin Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa olevat alueet Helsinki–Hankotien eteläpuolella Kirkkonummen, Siuntion ja Inkoon kunnissa, näiden meri-, saaristo- ja rannikkoalueella. Tarkastelun ytimessä ovat Porkkalan niemi ja sen länsipuolella oleva Porkkalan selkä. Selvitysalueita rajattiin edelleen seuraavasti:

- Upinniemen varuskunta-alue ja siihen liittyvät harjoitusalueet eivät ole tarkastelussa mukana. Myös Upinniemen edustalla oleva Ramsön saariryhmä jätettiin ulkopuolelle, sillä se on merivoimien jatkuvassa harjoituskäytössä eikä sovellu suojelukohteeksi, vaikka luontoarvot ovatkin merkittävät.
- Upinniemen edustan vesialueet, jotka ovat Metsähallituksen yksityistä vettä ja vuokratuna merivoimien harjoitusalueeksi, jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.
- Merivoimien käytössä edelleen olevat saaret Järvö, Rönnskär, Stora Fagerö ja Låga Bågaskär sekä merialuetta vuokratulta alueelta mainittujen saarten läheltä otettiin selvitykseen mukaan sillä varauksella, että suojeluratkaisut eivät saa heikentää puolustusvoimien toimintaedellytyksiä.
- Lännessä Bärösundissa valtion äskettäin ostamat alueet (Bjurs) rajattiin ulkopuolelle,

sillä alue on melko kaukana (vajaat 10 km) lähimmistä muista Porkkalanniemen ja Porkkalanselän tarkastelualueista.

- Kallbådanin hylkeidensuojelualue jätettiin ulkopuolelle, sillä se on jo ennestään luonnonsuojelualue. Mahdollisen kansallispuiston perustamisen yhteydessä siitä ei tulisi kansallispuistolle mainittavaa lisäarvoa, koska alue ei sovi yleiseksi nähtävyyshyönteeksi hylkeiden takia.
- Yleisvesialuetta ulkosaaristossa ja avomerellä on arvioitu tässä selvityksessä sen tiedon perusteella, jota Metsähallituksen vedenalaisissa inventoinneissa on tähän mennessä kerätty.

Tässä selvityksessä mukana olevat saaret ovat sekä maakuntakaavassa että kuntien yleiskaavoissa suojelualueina, erityisalueina puolustusvoimien käyttöön tai virkistysalueina. Kaavojen varaukset esim. Tallinnan mahdollista tunnelia tai Suomenlahden alittavaa kaasuputkea varten on otettu huomioon eikä näiden suunnitelmien kanssa ole ristiriitoja.

Selvitystyön yhteydessä Metsähallitus on päivittänyt tietojansa sekä kuullut alueen kuntia, merivoimien esikuntaa, Suomenlahden meripuolustusalueita, Uudenmaan ELY-keskusta, Uudenmaan maakuntaliittoa ja Uudenmaan virkistysalueyhdistystä sekä Uudenmaan luonnonsuojelupiiriä ja WWF Suomea aloitteiden tekijöinä asiassa. Metsähallituksen toimeksiantoon ei kuulunut rajatun kuulemisen lisäksi lausuntojen pyytämistä tästä ministeriön tilaamasta selvityksestä.

Edellä olevien rajoitusten jälkeen Metsähallitus on päättänyt esittämään Porkkalan suojelualueiden kehittämiseksi neljää vaihtoehtoa, joiden toteuttamisen vaikutuksia arvioidaan tässä raportissa. Myös suojelualueiden käytön ja hoidon haasteita on kuvattu samassa yhteydessä.

Valtion alueet selvitysalueella

Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Porkkalan alueella ja sen ympäristössä on nykyään monia valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvia kohteita. Näitä on ostettu valtiolle viime vuosikymmenien aikana. Seuraavassa ovat koottuina selvitysalueen tärkeimmät

suojelukohteet maanhankinnan pohjana olleen suojeluohjelman tai vastaavan mukaan jaoteltuna:

- Kansallispuistokomitean mietintö 1976: Porkkalan kansallispuiston perustaminen uudelleen.
- Soidensuojelun perusohjelma 1981: Värans Stormossen.
- Lintuvesiensuojeluohjelma 1982: Saltfjärden, Tavastfjärden, Norra Fladet, Smedjeviken, Fladet, Dävitsviken, Långvassfjärden.
- Lehtojensuojeluohjelma 1989: Långviken lehdot, Fladetin–Dävitsvikenin lehtoalue, Kalvholmen.
- Rantojensuojeluohjelma 1990: Porkkalan rannikko (sisältää myös kansallispuistokomitean ehdotuksen).
- Vanhojen metsien suojeluohjelma 1994: Brännmossen, Finnträskin metsä.
- Natura 2000 -verkoston alueet 1999: Medvastö–Stormossen (FI0100024), Finnträskin vanhat metsät (FI0100022), Saltfjärdenin–Tavastfjärdenin lintuvedet (FI0200025), Kirkkonummen saaristo (FI0100026 SCI ja FI0100105 SPA) ja Inkoon saaristo (FI0100017). Kallbådanin luodot ja vesialue (FI0100089) sijaitsee heti selvitysalueen eteläpuolella. Nämä Natura-verkoston kohteet ovat paljolti päällekkäisiä aiemmin rajattujen suojeluohjelmakohteiden kanssa.

Natura-verkoston toteutus on alueella jokseenkin valmis. Uudet maanhankinnat voivat kuitenkin olla mahdollisia Etelä-Suomen metsien suojeluohjelman (Metso) rahoituksella, mikäli metsänomistajat täällä tarjoaisivat suojeluun sopivia metsiä valtion ostettavaksi. Merivoimilta on viime vuosina vapautunut ja tulee ehkä vapautumaan lisää muutama saari, jotka eivät ole mukana em. suojeluohjelmissa tai Natura-verkostossa. Näiden luontoarvot ovat poikkeuksetta hyvin merkittäviä, vaikka sadan vuoden linnoitustyöt ovatkin jättäneet jälkiä rannoille ja kallioille.

Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa on selvitysalueella kaikkiaan

- 1 190 ha maa-alueita (puolustusvoimille vuokratut alueet poisluettuna maata on 1 042 ha)
- 1 620 ha merialuetta kylänrajan sisäpuolella (ns. Metsähallituksen yksityistä vesialuetta)
- kymmeniä tuhansia hehtaareja yleistä vesialuetta
- 29 ha järviä.

Valtion omistamia alueita on tähän mennessä perustettu luonnonsuojelualueiksi neljä, ja lisäksi valtiolle on hankittu kaksi aiemmin perustettua yksityistä luonnonsuojelualuetta Kirkkonummen Saltfjärdeniltä (10,5 ha) ja Siuntion Kvarnträskiltä (37 ha). Asetuksella ja Metsähallituksen päätöksillä on perustettu seuraavat suojelualueet:

- Kirkkonummen Porkkalan luonnonsuojelualue 377 ha (asetus 379/1995), Stora Träskö ja ympäröivä vesialue sekä osa Söderskäristä. Tämä vastaa entistä Porkkalan kansallispuistoa lisäalueineen
- Kirkkonummen Kuokkamaan luonnonsuojelualue 22 ha (Metsähallituksen päätös eräistä Etelä-Suomen luonnonsuojelualueista 4368/410/2000, osa Långvikin lehdoista)
- Kirkkonummen Värans Stormossenin luonnonsuojelualue 66 ha (Metsähallituksen päätös eräistä Etelä-Suomen luonnonsuojelualueista 4368/410/2000)
- Kirkkonummen Kantskogsbrottenin–Bergstadsbrottenin luonnonsuojelualue 124 ha (asetus 339/1970).

Valtion omistuksessa olevien alueiden pinta-alat käyvät ilmi taulukosta 2 ja niiden sijainti kuvasta 13.

Metsähallituksen alueiden nykyinen käyttö

Selvitysalueella on voimassa yhteensä 20 vuokratu käyttöoikeussopimusta. Sopimukset kattavat mm. puolustusvoimien käyttöä, tontteja talolle Porsössä ja loma-asunnolle Stora Träskössä, johdinalueen Störsvikissä ja maston Låga Bågskärisä. Laidunsopimukset on tehty Däivitsin ja Långvassfjärdenin perinnemaisema-alueista.

Metsästysvuokrasopimuksia on voimassa neljän seuran kanssa. Ne kattavat yhteensä 509 ha. Sopimukset koskevat hirvieläinten metsästystä, kahden seuran osalta myös pienriistaa. Ulkovoimien luotoja käytetään merilinnustuspaikkoina (kuva 14). Lähes kaikki vesialueet selvitysalueella on vuokrattu ammattikalastustarkoituksiin. Helsingin ja Porkkalan väliselle merialueelle myytiin v. 2014 kalastuslupia 195 verkolle, seitsemälle isorysälle ja kalastusoikeus kahdelle troolarille. Alueella ei ole ollut rajoituksia luvanmyynnissä. Lisäksi yleisvesialueella kalastus on vapaata eivätkä Suomen tai Pohjoismaiden kansalliset tarvitse lupaa metsästyksen yleisvesialueella tai sen luodoilla.

Porkkalanselkä ja sen pohjoispuoli on tärkeää kalastusaluetta, mutta Porkkalanniemen eteläpuolella on ammattikalastus loppunut (Haikonen & Laamanen 2011). Ulkosaaristossa hylkeet ovat vaikeuttaneet kalastusta (ks. kuva 15). Hylkeen metsästyksestä on enemmän tietoa luvussa luontoarvot.

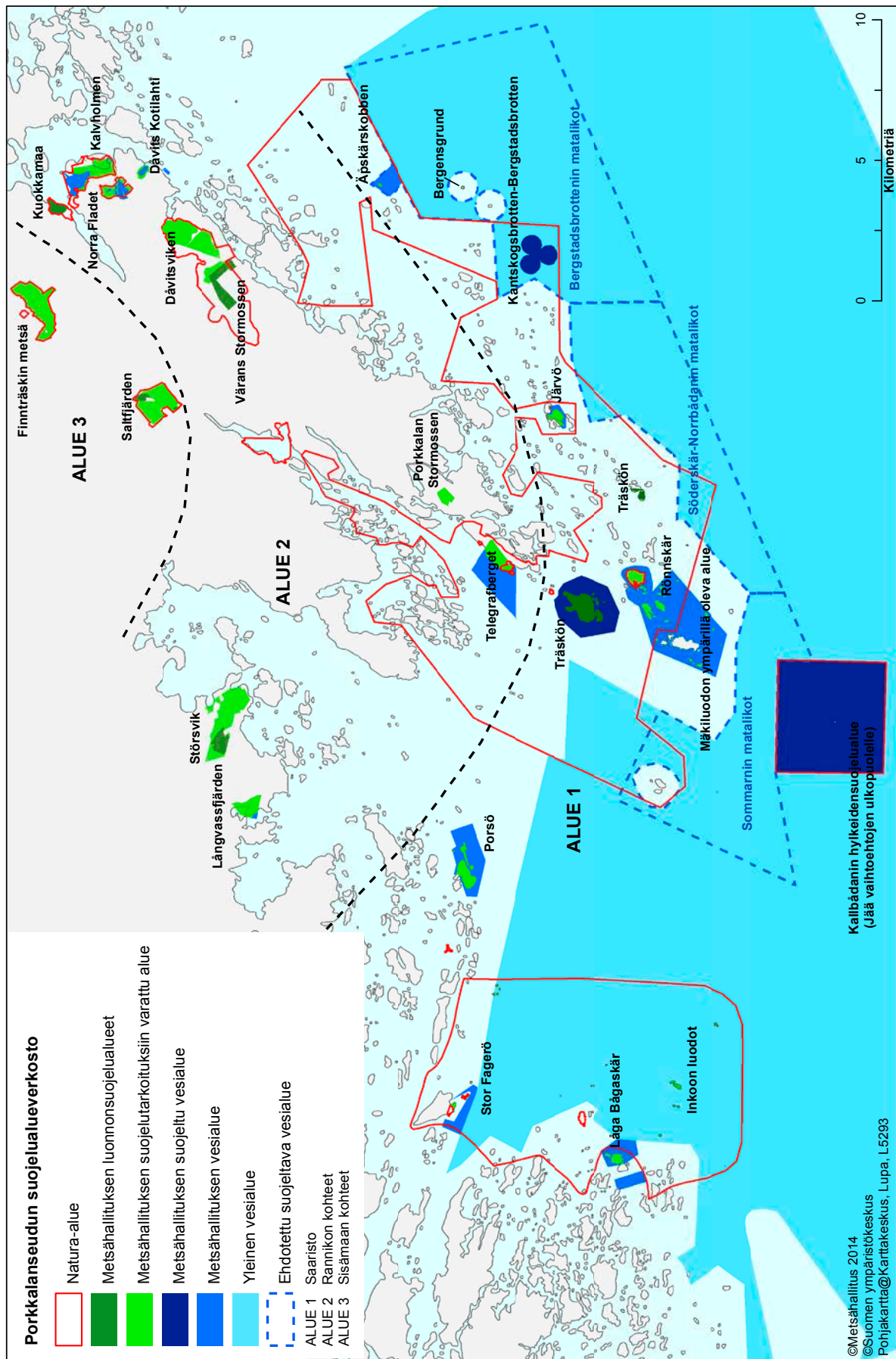
Metsähallituksen alueiden muodostaminen suojelualueeksi ei ole ristiriidassa maakuntakaavan tai yleiskaavojen kanssa.

6.3 Edellytykset kansallispuiston perustamiselle

Metsähallituksessa on käynnissä ympäristöministeriön ohjauksessa ja tämän selvityksen kanssa samanaikaisesti ns. säädösvalmisteluhanke, jossa Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa olevista alueista valmistellaan rauhoitusasetuksia, joiden voimaan tullessa alueista tulee ns. tavallisia luonnonsuojelualueita (luonnonsuojelulain 17 §). Tämä hanke tulee jo lähivuosina ottamaan käsittelyyn myös Porkkalan alueen kohteet. Jos kuitenkin päädytään siihen, että Porkkalan osalta tullaan valmistelemaan kansallispuiston perustamista, tulee ympäristöministeriö valmistelemaan asiasta lakiehdotuksen valtioneuvoston ja eduskunnan käsittelyä varten. Kansallispuiston perustamisen edellytyksenä on lain mukaan, että ”kansallispuiston pinta-alan on oltava vähintään 1 000 hehtaaria. Alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnontuntemuksen kannalta” (luonnonsuojelulain 11 §).

Siinä tapauksessa, että Metsähallituksen alueiden rauhoitus toteutetaan tavallisina luonnonsuojelualueina, tulee kuitenkin varautua näiden luonnonsuojelualueiden hoitoon ja palveluvarustuksen ylläpitoon. Tämä käsittää seuraavia toimenpiteitä:

- Alueiden merkintä luonnonsuojelualueen tunnuksin, nykyisten jo rauhoitettujen alueiden merkinnän parantaminen
- Pysäköintipaikkojen, opasteiden ja palvelurakenteiden ylläpito ja mahdollisuuksien mukaan parantaminen
- Perinnemaisemien hoito laiduntamalla ja niittämällä. Tässä on tukena ELY-keskuksen myöntämä ympäristötuen erityistuki karjankasvattajille sekä Metsähallituksen organisoima talkootoiminta

Kuva 13. Metsähallituksen alueet Porkkalan ympäristössä, joita tarkastellaan kansallispuistovaihtoehdoissa. Vaihtoehto 1 = alue 1, Vaihtoehto 2 = alueet 1 + 2, Vaihtoehto 3 = alueet 1 + 2 + 3 (ks. teksti).

- Puolustusvoimilta vapautuvien saarten rakennuskannan ylläpito (näillä on useissa tapauksissa kulttuurihistoriallista arvoa), laituriennon kunnossapito, kävijöiden ohjaus ja ainakin vähimmäistason opasteet. Puolustusvoimien velvollisuutena on suojata kävijöiden turvallisuuden kannalta vaaralliset rotkot, louhikot, rakenteet sekä siivota alueet ennen vuokraso-

pimuksen päättymistä (Metsähallituksen ja pääesikunnan puitesopimus v. 2006, kohta 11).

Mikäli Porkkalaan perustettaisiin kansallispuisto, tulee alueiden käyttö muuttumaan edellä kuvastusta. Tätä tilannetta on arvioitu tarkemmin luvussa 6.11 Vaikutusten arviointi.

Taulukko 2. Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa olevat alueet Porkkalan selvitysalueella. Tässä ovat mukana yleisvesialueelta vain ne osat, joita ehdotetaan muodostettavaksi suojelualueiksi.

Alue	Kunta	Kohde	Suojeluohjelma, Natura 2000 -alueen numero tai muu alkuperä	Luonnon-suojelualue (lisa)	Pinta-ala yhteensä ha	Maata ha	Vesi-alueita ha
1	Kirkkonummi	Bergstadsbrottenin matalikot. Sisältää Kantskogsbrottenin–Bergstadsbrottenin (6 ha luotoja ja 118,3 ha vettä) sekä Bergensgrundin (0,2 ha luotoja)	osittain FI0100026, FI0100105	124,5 ha lisa	5 970,0	6	5 964,0
1	Kirkkonummi	Äpskärskobben	FI0100026, FI0100105		20,7	1,5	19,2
1	Kirkkonummi	Söderskärin–Norrbådanin matalikot	osittain FI0100026, FI0100105		2 930,0	0	2 930,0
1	Kirkkonummi	Järvö	FI0100026, FI0100105		34,0	21,0	13,0
1	Kirkkonummi	Träskön	FI0100026, FI0100105	lisa	377,1	90,1	287,0
1	Kirkkonummi	Rönnskär	FI0100026, FI0100105		378,0	62,0	316,0
1	Kirkkonummi	Mäkiluodon ympärillä oleva alue	RSO		371,0	8,0	363,0
1	Inkoo	Sommarnin matalikko	osittain FI0100026, FI0100105		2 880,0	0	2 880,0
1	Inkoo	Porsö, Ryssklobben			210,9	48,3	162,6
1	Inkoo	Stora Fagerö	FI0100017		68,0	2,0	66,0
1	Inkoo	Inkoon luodot	FI0100017		7,0	7,0	0,0
1	Inkoo	Låga Bågaskär			135,7	14,6	121,1
2	Kirkkonummi	Kuokkamaa	FI0100024	lisa	22,9	22,8	0,1
2	Kirkkonummi	Norra Fladet	FI0100024, LVO		151,0	78,0	73,0
2	Kirkkonummi	Kalvholmen	LHO		22,4	17,4	5,0
2	Kirkkonummi	Dåvits Kotilahti	FI0100024		17,0	8,0	9,0
2	Kirkkonummi	Dåvitsviken	FI0100024, LVO, AMO, LHO	lisa	170,2	170,0	0,2
2	Kirkkonummi	Värans Stormossen	FI0100024		66,4	66,4	0,0
2	Kirkkonummi	Telegrafberget	FI0100026, FI0100105		296,7	53,4	243,3
2	Kirkkonummi	Porkkala Stormossen			22,4	22,4	0,0
2	Siuntio	Störsvikin metsä	METSO-alue	36,7 ha lisa	190,9	171,1	19,8
2	Inkoo	Långvassfjärden			51,2	45,2	6,0
3	Kirkkonummi	Finträskin metsä	FI0100022, AMO		149,1	149,1	0,0
3	Kirkkonummi	Saltfjärden	FI0100025, LVO, YSA	10,5 ha lisa (ostettu YSA)	130,4	125,3	5,1
Yhteensä					14 673,0	1 189,6	13 483,4

6.4 Vaihtoehdot

Metsähallitus esittää Porkkalan alueen suojelualueiden toteutukselle neljä vaihtoehtoa. Näissä kaikissa vaihtoehdoissa on mukana – paitsi suojelutarkoitusta varten hankittuja alueita ja olemassa olevia luonnonsuojelualueita – kolmen uuden merensuojelualueen perustaminen yleisen vesialueen matalikoille Porkkalan eteläpuolella (ks. luvun 6.5 kohta Merialueet Porkkalan suojelualueverkostossa). Näiden pinta-ala olisi yhteensä 11 780 ha.

Vaihtoehdoista ensimmäinen perustuu luonnonsuojelun toteuttamiseen ilman kansallispuiston perustamista ja kolme seuraavaa eri tavoin koostettaviin kansallispuistoratkaisuihin. Näitä varten selvitysalue on jaettu kolmeen osaan: alue 1 saaristo, alue 2 rannikon kohteet ja alue 3 sisämaan kohteet selvitysalueella. Vaihtoehdot kansallispuiston toteuttamiseksi ovat seuraavat:

- Vaihtoehto 0: Metsähallituksen alueista, jotka eivät vielä ole suojelualueita, tehdään ns. tavallisia luonnonsuojelualueita laatimalla niistä asetus. Aiemmin perustettujen neljän luonnonsuojelualueen säädökset ajanmukaistettaisiin tarvittaessa. Kuvassa 13 ja taulukossa 2 tämä vaihtoehto koskee kaikkia alueita eli 1 + 2 + 3. Pinta-ala olisi 1 184 ha maata ja 13 549 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 064 ha maata ja 13 034 ha vesialuetta.
- Vaihtoehto 1: Perustetaan Porkkalan saariston kansallispuisto säätämällä tästä laki. Kansallispuisto käsittäisi Metsähallituksen alueista vain saaret Porkkalanniemen ja Porkkalanselän alueella sekä lisäksi Porkkalan eteläpuolisen yleisen vesialueen arvokkaimpia matalikkoalueita. Kuvassa 13 ja taulukossa 2 tämä vaihtoehto kattaisi alueen 1. Tämän vaihtoehdon 1 mukaisen kansallispuiston pinta-ala olisi yhteensä 255 ha saaria ja 13 128 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä. Ilman näitä pinta-alat olisivat 155 ha saaria ja 12 612 ha vesialuetta. Muista selvityksen kohteena olevista alueista tehtäisiin säädösvalmistelun kautta tavallisia luonnonsuojelualueita. Aiemmin perustettujen neljän

luonnonsuojelualueen rauhoitussäädökset ajanmukaistettaisiin.

- Vaihtoehto 2: Perustetaan Porkkalan ja saariston kansallispuisto. Edellisten alueiden lisäksi kansallispuistoon tulisivat rannikolla olevat Metsähallituksen alueet. Kuvassa 13 ja taulukossa 2 tämä vaihtoehto kattaa alueet 1 + 2. Tämän vaihtoehdon 2 mukaisen kansallispuiston pinta-ala olisi yhteensä 1 164 ha saaria ja 13 484 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 044 ha saaria ja 12 978 ha vesialuetta. Muista selvityksen kohteena olevista alueista (Finträskin metsä ja Saltfjärden) tehtäisiin säädösvalmistelun kautta tavallisia luonnonsuojelualueita. Aiemmin perustettujen neljän luonnonsuojelualueen rauhoitussäädökset ajanmukaistettaisiin.
- Vaihtoehto 3: Perustetaan Länsi-Uudenmaan rannikon kansallispuisto. Kaikkien edellisten alueiden lisäksi myös kauempana rannikosta olevat Saltfjärdenin kosteikko ja Finträskin metsä tulisivat mukaan kansallispuistoon. Kuvassa 13 ja taulukossa 2 tämä vaihtoehto kattaa kaikki alueet 1 + 2 + 3. Pinta-ala olisi 1 184 ha maata ja 13 489 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 064 ha maata ja 12 974 ha vesialuetta. Aiemmin perustettujen neljän luonnonsuojelualueen rauhoitussäädökset ajanmukaistettaisiin.

Nämä vaihtoehdot on esitelty tarkemmin liitteessä 7. Siinä on myös arvioitu kunkin vaihtoehdon hyviä ja huonoja puolia.

Liitteessä 6 on kuvaus selvitysalueen kohteista, jotka ovat Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa tämän selvityksen mukaisella alueella. Taulukossa 2 kohteet on ryhmitelty sen mukaan, miten ne sisältyvät vaihtoehtoihin 1–3.

Edellä olevan perusteella on selvää, että Porkkalan alue saaristoinen ja merialueinen täyttää selvästi luonnonsuojelulain kansallispuistolle asetamat vaatimukset laajuutensa osalta. Porkkalan suojelualueet, kansallispuistona tai tavallisina

luonnonsuojelualueina, voidaan nähdä osana ns. pääkaupunkiseudun viherkehää, johon lasketaan kuuluvaksi Sipoonkorven kansallispuisto, Nuuk-sion kansallispuisto, Meikon luonnonsuojelualueet Kirkkonummella sekä pienempiä luonnonsuojelualueita ja suojelutarkoituksiin varattuja alueita. Tämä viherkehä on lähinnä viestinnällinen käsite, joka kuvaa niitä arvokkaita luonnonsuojelualueita, jotka ympäröivät yli miljoonan asukkaan pääkaupunkiseutua.

Toisaalta rannikko ja sen lähimmät saaret on rakennettu jokseenkin täyteen loma-asuntoja ja pääkaupungin läheisyyden vuoksi muutoinkin ihmisvaikutus näkyy selvästi jokseenkin kaikkialla rannikolla ja saaristossa. Näin mahdollisesti perustettavasta kansallispuistosta tulee – muiden merikansallispuistojen tapaan – hajanainen, toisistaan erillään olevista saariryhmistä ja saarista muodostuva kokonaisuus. Yhdistävänä tekijänä Metsähallituksen alueiden välillä ovat kuitenkin yksityiset luonnonsuojelualueet ja kuntien virkistysalueet.

6.5 Luontoarvot

Porkkalanniemi on maisemaltaan pienipiirteistä: kallioita, vanhaa metsää, pienialaisia lehtoja, perinnemaiseman palasia, rantaniittyjä, kosteikoita, soita, viljelyksiä sekä tavattoman rikkonainen rannikko. Porkkalan edustan ja Porkkalanselän saaristo on uusimaalaista saaristoluontoa parhaimmillaan. Metsähallituksen alueet täällä – vaikka ovat hajallaan – antavat läpileikkauksen luonnon monipuolisuudesta. Kulttuurivaikutus näkyy pitkään asutulla alueella: perinteisesti hoidettuja kauniita maisemia, mutta rannat ja saaret ovat paikoin täynnä loma-asuntoja. Niemellä on myös paljon kuntien ja muiden julkisyhteisöjen virkistysalueita. Porkkalan vuokra-ajan jälkiä on edelleen näkyvissä, tänä päivänä selvimmin linoitetuilla saarilla, jotka ovat olleet puolustusvoimien käytössä ja yleisöltä suljettuina näihin päiviin saakka.

Metsähallituksen hallinnassa olevilla selvitysalueen kohteilla tavataan 17 eri Natura-luontotyyppiä. Merkittävimpiä niistä ovat luonnonmetsät 100 ha (Finnsträskissä 55 ha, Väransin Stormossenilla 39 ha, Porkkalan Telegrafbergetillä 34 ha), lehdot 75 ha (Kuokkamaalla ja Lågvassfjärdenillä merkittäviä alueita) ja keidassuot 71 ha (Värans Stormossen). Kaikkiaan Natura-luonto-

tyyppejä on 656 ha, alle puolet näiden alueiden pinta-alasta. Jos lukuihin lisätään vielä selvitysalueen yksityiset luonnonsuojelualueet, nousee näiden luontotyyppien kokonaisalaksi 807 ha ja määrä pysyy samana. Yksityisiä luonnonsuojelualueita on kaikkiaan 14 kpl.

Huomionarvoista on, että selvitysalueen inventoiduilta kohteilta puuttuu joitakin luontotyyppiä: runsaslajisia kuivia ja tuoreita niittyjä ei ole tavattu, lähteet ja lähdesuot puuttuvat eikä myöskään Itämeren hiekkarannat -luontotyyppiä ole löydetty. Tämä kertoo osaltaan kalkkivaikutuksen vähäisyydestä sekä harjujen puuttumisesta inventoiduilla kohteilla. Metsähallituksen alueiden ja YSA-alueiden luontotyypit ja niiden pinta-alat on esitetty liitteessä 9.

Porkkalan ehdotettu kansallispuisto sijaitsee keväällä ja syksyllä lintujen päämuuttoreitillä. Porkkalanniemen kautta muuttaa miljoonia lintuja ja siksi se onkin Suomen suosituimpia lintujen seurantapaikkoja. Etenkin syksyisin rannikkoa seuraavien lintujen määrä on suuri lintujen kerääntyessä niemeen ennen meren ylitystä. Myös merellä lentävien lintujen reitit kulkevat Porkkalan saaristoa pitkin. Keväällä Virosta saapuvat arktisille alueille suuntaavat vesilinnut ja kahlaajat tulevat useimpina vuosina Suomen rannikon tuntumaan juuri Porkkalan kohdalla ja lähtevät sitten seuraamaan rannikkoa itään.

Porkkalan merialue on erityisen tärkeä monen vesilintulajin levähdysalueena. Syksyllä allien suuret kerääntymät alueella voivat ylittää yhteismääriltään satoihin tuhansiin yksilöihin suurimpien parvien ollessa kymmeniä tuhansia (esim. syksyllä 2014 Mäkiluodon ja Kallbådanin välisellä merialueella 70 000 lintua). Kirkkonummen saaristo on myös tärkeä pesimä- ja levähdysalue haahkoille.

Pesimälinnustoltaan Porkkalan suojelualueet ovat Suomen edustavimpia. Alueen luontotyyppien moninaisuus ja alueen ulottuminen sisämaasta aina uloimpaan saaristoon asti olisi poikkeuksellista Suomen kansallispuistoverkossa. Nykyisissä kansallispuistoissa ei ole mukana yhtään lintuvesialuetta, mutta Porkkalassa on mahdollista ottaa kansallispuiston osaksi myös lintukosteikko. Porkkala voisi olla Suomen ainoa kansallispuisto, jossa voi havaita samassa puistossa runsaasti saaristolintuja (esim. räyskä, pilkkasiipi, tylli), kosteikkolajeja (esim. kaulushaikara, viiksi-

timali, mustakurkku-uikku) ja erämaalajeja (esim. kuikka, metso, mehiläishaukka ja monet pöllöt).

Porkkalan saaristo on tärkeä kohde linnustotutkimukselle. Pitkäaikaisen muuton seurannan lisäksi iso osa alueesta kuuluu saaristolinnuston seuranta-alueeseen. Saaristossa toimii myös 1961 perustettu Rönnskärin lintuasema, jossa tehdään monipuolista linnustotutkimusta.

Porkkalan edustan merialueella tavataan säännöllisesti harmaahylkeitä. Selvitysalueella on useita hylkeiden suosimia lepäilyluotoja. Sommarnin eteläpuolella olevalla Sommarhällenillä on nähty usein hylkeitä. Sankbådanilla ja Snöbådanilla määrät ovat olleen parhaimmillaan 20 yksilön luokkaa. Mickelskärin eteläpuolella olevilla luodoilla ja Gräsålsbådarnan alueella on 2000-luvulla havaittu hylkeitä pieniä määriä, mutta määristä ei ole tarkempia lukuja.

Harmaahylkeitä ammuttiin koko Uudella maalla metsästysvuonna 2011–2012 36 yksilöä, seuraavana metsästysvuonna 27 yksilöä ja 2013–2014 16 yksilöä. Jättömänä keväänä suuri osa saaliista saadaan huhti-toukokuussa, mutta osa myös kesällä (Riistakeskuksen lupahallintatilasto 2010–2014). Harmaahylkeitä ammutaan myös pyydysten ääreltä veteen. Näinä kolmena vuonna ammuttiin Kirkkonummella ja Inkoossa (selvitysalueita laajemmalla alueella) yhteensä 10 harmaahyljettä. Harmaahylkeiden esiintymisestä Suomenlahdella ja Saaristomerellä on myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentoihin perustuvaa tietoa. Lentolaskennat tehdään vuosittain touko-kesäkuun vaihteessa ja niistä saadaan tulokseksi ns. laskentakanta, joka on aina todellista kantaa alempi. Vuosien 2011–2014 laskennoissa paikannetut harmaahyljealueet on esitetty kuvassa 15.

Merialueet Porkkalan alueen suojelualueverkostossa

Metsähallitus on tehnyt vedenalaisia inventointeja ja Porkkalan ulkopuolella satunnaismenetelmällä, jossa inventointipisteitä on sijoitettu alueelle tiettyjen ympäristömuuttujien perusteella. Porkkalan selvitysalueen sisällä inventointipisteitä on joitain satoja, joten alueen vedenalaisesta luonnosta on saatu yleiskuva. Porkkalan selvitysalueen biologisesti rikkaat punaleväyhteisöt sekä tiheet sinisimpukkayhteisöt sijoittuvat pääasiassa ulkosaaristoon. Alueen riutoista osa on vielä inven-

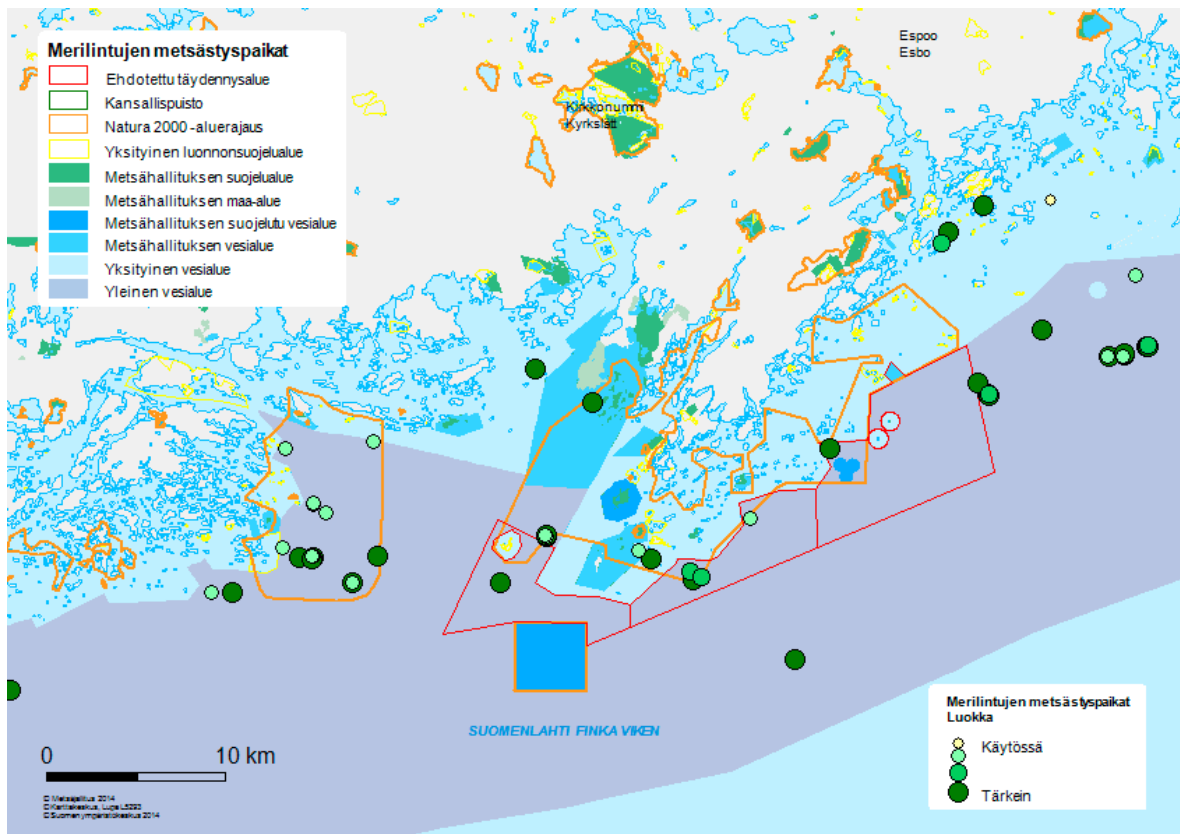
toimatta, mutta siltä osin kuin inventointeja on tehty näyttää, että riuttojen vedenalainen luonto on geologisesti vaihtelevaa ja pitää yllä rikkaita vedenalaista luontoa. Tällä perusteella on valmisteltu ehdotus selvitysalueen suojelukohteiden täydentämistä merensuojelualueilla.

Kirkkonummen saariston Natura-alueen ulkopuolella olevalla yleisellä vesialueella on 364 hehtaaria biologisesti rikkaita, matalia (0–10m) riuttoja ja luotoja. Täällä punaleväyhteisöt ovat hyvin tiheitä ja lajistollisesti monimuotoisia. Niiden esiintyminen painottuu ulkosaariston riutoille sekä luotojen vedenalaisiin osiin. Ulkosaariston riuttojen ja luotojen liittäminen suojelualueverkostoon kasvattaisi mereisten suojelualueiden pinta-alaa ja lisäisi merialueiden suojeluverkostoon täysin uudentyypistä aluetta. Merilinnut, ennen muuta allit ja haahkat, käyttävät näitä matalikkoja ruokailualueenaan. Porkkalan edustan merialueelle mahdollisesti perustettava suojelualue muodostaa yhdessä Kallbådanin hylkeiden suojelualueen ja Tammisaaren saariston kansallispuiston laajennusalueen kanssa merkittävän suojelualueverkoston Länsi-Uudenmaan uloimpaan saaristoon ja avomeren reunalle.

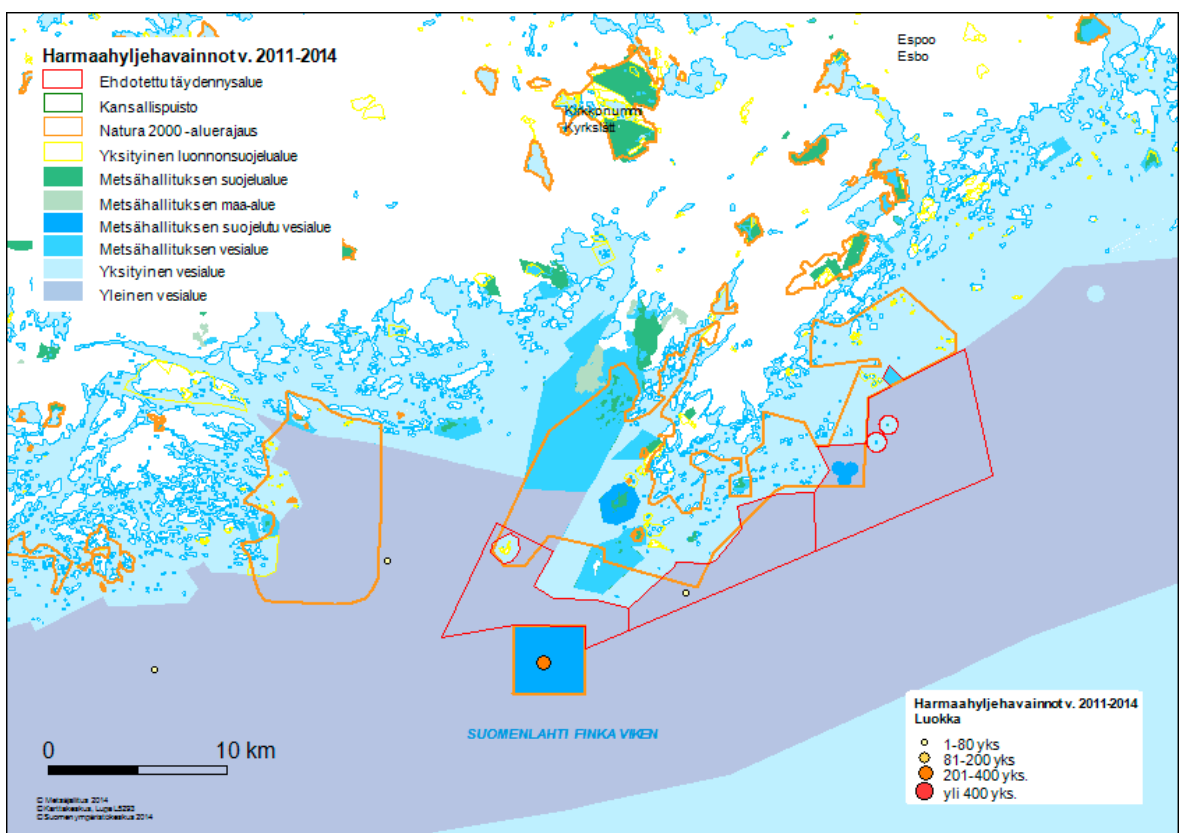
Porkkalan ehdotetut suojelualueiden rajaukset on tehty niin, että rajojen sisälle jää mahdollisimman paljon monimuotoisia vedenalaisia riuttoja ja luotoja. Lisäksi rajauksissa on pyritty huomioimaan allien levähdyspaikkanaan käyttämät matalikot. Laajin rajausehdotus kulkee yhtenäisenä alueena Porkkalan itäpuolelta aina Örskärin–Lökhällarnan eteläpuolen matalikoille saakka, jättäen sisään kaikki yleisellä vesialueella sijaitsevat alueen ulkosaariston riutat. Laaja yhtenäinen alue on lisäksi pilkottu kolmeen eri osaan, jotka ovat kaikki Kirkkonummen kunnan alueella ja yleisellä vesialueella.

- Sommarnin matalikot 2 880 ha, riuttoja 110 ha
- Söderskärin–Norrbådanin matalikot 2 930 ha, riuttoja 90 ha
- Bergstadsbrottenin matalikot 5 970 ha, luotoja 6 ha ja riuttoja 158 ha.

Näiden ehdotettujen merensuojelualueiden matalikot ovat yhtenäisiä kokonaisuuksia ja ne muodostavat veden alla riuttojen ja luotojen verkoston. Vedenalaisten kartoitusten perusteella alueella on tiheitä sinisimpukkayhteisöjä, joiden peittävyys pohjan pinta-alasta on jopa 90 %.

Kuva 14. Merilintujen tärkeimmät metsästyspaikat Porkkalan ympäristössä. Lähde: Nyman & Vuollet 2014.

Kuva 15. Harmaahylkeiden lepäilypaikat Porkkalan ympäristössä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lentolaskentojen mukaan. Yksilömäärät tarkoittavat neljän vuoden aikana laskettujen hylkeiden yhteismäärää ko. paikalla. Lähde: Ahola 2014.

Porkkalan eteläpuolen tiheissä sinisimpukkayhteisöissä pohjaeläinten lajiston monimuotoisuus on erittäin runsasta.

Sommarnin ja Söderskärin–Norrbådanin alue liittyy luontevasti Kallbådanin hylkeidensuojelualueeseen ja Bergstrandbrotten täydentää kokonaisuutta itään päin. Sommarnin alueen sisälle jäävät Sommarhällenin, Grytkobbenin ja Sankbådanin matalikot ja karit. Nämä ovat hylkeiden ja allien suosimia levähdyspaikkoja. Ne näkyvät tavallisesti kuohuina maininkien tai aaltojen niitä huuhtoessa. Niille ei ole tässä laskettu maapinta-alaa. Tringan vuonna 2011 tekemien laskentojen mukaan alueen luodoilla levähti yhteensä kymmeniätuhansia alleja. Itämerellä talvehtiva ja täältä läpimuuttava allikanta on romahtanut 2000-luvulla. Yhdeksi merkittäväksi syyksi epäillään laivojen öljypäästöjä avomerellä.

Kuvassa 16 on esitetty Metsähallituksen vedenalaiset inventointipisteet siltä osin kuin niistä on löytynyt sinisimpukka- ja/tai punaleväyhteisöjä. Ehdotettujen suojelualueen rajausten sisälle jää vielä riuottoja ja luotoja, joilta ei ole inventointitietoa. Riuottojen ja luotojen syvyysprofiilin, avoimuusasteen ja virtausolosuhteiden perusteella voidaan olettaa, että myös nämä alueet ovat biologisesti yhtä rikkaita kuin alueen sisällä olevat kartoitetut alueet. Mallinnukseen perustuen rajausten sisälle on otettu mukaan myös riuottoja, joita ei ole vielä inventoitu.

6.6 Kansallispuiston kiinnostavimmat käyntikohteet

Selvitysalueen kohteiden nykyinen kävijämäärä ei ole tiedossa. Kuitenkin tiedetään, että kansallispuiston mahdollinen perustaminen tulisi lisäämään kävijämääriä alueella. Porkkalan ja Inkoon saaristo olisivat kansallispuiston vetovoimaisimmat kohteet. Metsähallituksen hallinnassa on mantereella vain muutamia sellaisia suojelualueita tai tässä yhteydessä suojeltavia alueita (esim. Störsvik), joihin voitaisiin ohjata kävijäpainetta siinä tapauksessa, että kansallispuisto perustettaisiin. Metsähallituksen mannerkohteet, kuten Porkkalanniemen kärki Pampskatan ja Saltfjärden sekä metsä- ja suoalueet, ovat jo nyt lintuja ja metsäretkeilyä harrastavien kävijöiden suosiossa, eikä kansallispuiston mahdollinen perustaminen paljon muuttane tilannetta tältä osin. Mantereen

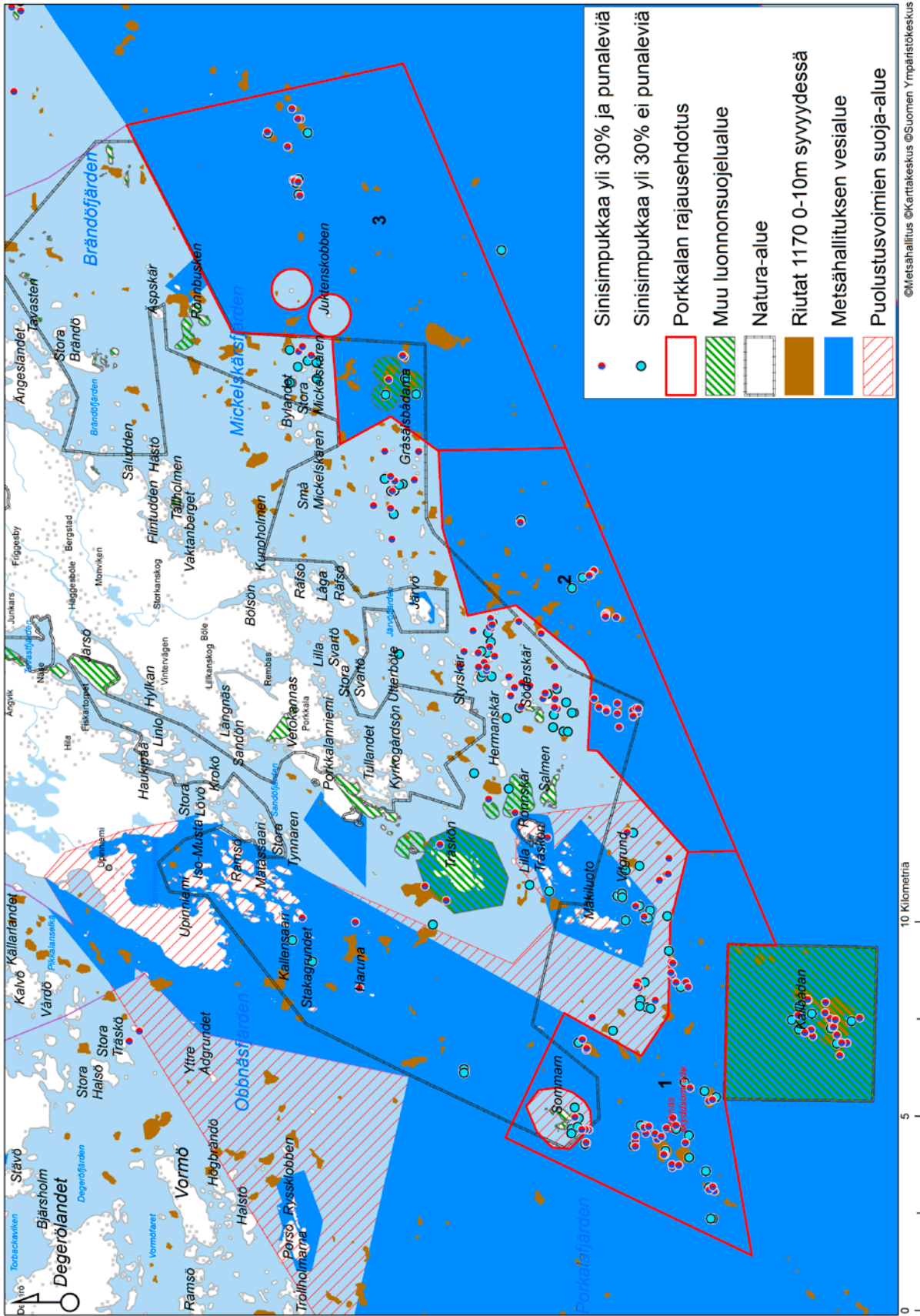
alueiden vastaanottokapasiteettia ei voi paljon korottaa nykyisestäään. Merialueella ei kuitenkaan ole kovin monia saaria, jotka soveltuvat käyntikohteiksi ja joihin voidaan rakentaa palvelurakenteita. Luonto on yleensäkin saaristossa arkaa kulukselle ja etenkin kevät aikaan herkkää häiriölle.

Koko kansallispuiston vetovoimaisimmat käyntikohteet tulisivat olemaan saaria. Ilman kävijäpalveluita saarilla kansallispuistosta ei ole rakennettavissa hyvin toimivaa kansallispuistoa. Parhaiten käyntikohteiksi sopisivat seuraavat saaret:

- Kirkkonummen Rönnskär 62 ha
- Kirkkonummen Träskön 84 ha
- Inkoon Porsö 48 ha.

On kuitenkin huomattava, että Rönnskär on edelleen puolustusvoimien hallinnassa ja mairinnousu sinne vaatii kulkuluvan merivoimilta. Mahdollisen kansallispuiston kannalta Rönnskär on keskeinen saari: niin kauan kuin se pysyy merivoimien käytössä, ei siitä voi tulla kansallispuiston osaa. Ja samalla voi arvioida, että kaikkien kansallispuistovaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuus heikkenee merkittävästi ilman Rönnskäriä. Edelleen on huomattava, että saaren vastaanottokapasiteetti on rajallinen, vaikkakin luultavasti Träsköniä ja Porsötä suurempi. Saarista on tarkempi kuvaus liitteessä 6.

Näiden kolmen saaren lisäksi Metsähallituksen hallinnassa on osia Järvön saaresta, eräitä pieniä saaria Mäkiluodon ja Rönnskärin ympärillä sekä näiden itäpuolella ja myös Bågaskärin itäosa eli Läga Bågaskär. Nämä eivät kuitenkaan sovellu kokonsa ja haavoittuvan luontonsa vuoksi kävijäkohteiksi. Kallbådanin majakka etelässä yleisen vesialueen ympäröimänä on sinänsä hieno ja houkutteleva kohde. Se on kuitenkin muodostettu hylkeidensuojelualueeksi, jossa on liikkumisrajoituksia ja mairinnousukierto ilman Metsähallituksen lupaa. Tässä tarkastelussa on lähdetty siitä, että Kallabådanin asetuksella perustettu hylkeidensuojelualue jää erilliseksi luonnonsuojelualueeksi eikä sitä liitetä mahdollisesti perustettavaan kansallispuistoon. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että Kallbådanian ympäröivät matalat luodot ovat Suomenlahden tärkein harmaahylkeiden lepäily- ja karvanvaihtoalue, jolle ei voida ohjata nykyistä enempää kävijöitä.

Kuva 16. Suojelualueverkostoon liitettäväksi ehdotetut merensuojelualueet Porkkalan selvitysalueelta. Alue 1 Sommarin matalikot 2 880 ha, alue 2 Söderskärin-Norrådanin matalikot 2 930 ha ja alue 3 Bergstadsbröttenin matalikot 5 970 ha.

6.7 Kansallispuiston saavutettavuus

Erillisten luonnonsuojelualueiden muodostamiseen perustuvassa 0-vaihtoehdossa suojelualueiden saavutettavuus ei nousisi merkittäväksi ongelmaksi, sillä kävijöitä ei odoteta kovin paljon. Nykytilanne kävijöiden suhteen tulisi säilymään: Porkkalan ja lähiseudun luontokohteet ovat vain luonnonharrastajien ja veneilijöiden tuntemia keitaita.

Kansallispuiston perustaminen aiheuttaisi haastetta saavutettavuudelle. Mantereella oleville kohteille johtaa autotie perille tai aivan lähelle. Pysäköintipaikkoja, opasteita, käymälöitä ja luontopolkuja tai reittejä tarvittaisiin nykyistä enemmän. Saarikohteisiin ei täällä – kuten muissakaan merikansallispuistoissa – ole helppo päästä. Kuitenkin saaret ja saaristo ovat ilman muuta tämän kansallispuiston tärkein kiinnostuksen kohde ja nähtävyys kävijöille.

Porkkalanniemelle johtava tie on jo nyt nykyiseen liikennetarpeeseen nähden alimitoitettu, kapea ja mutkikas. Kansallispuiston mahdollinen perustaminen tulisi johtamaan vaikeisiin ruuhkiin sekä liikenteestä ja pysäköinnistä aiheutuviin ongelmiin.

Porkkalanniemellä tai lähistöllä ei ole myöskään riittävästi yleisiä laitureita, vierasvene- paikkoja tai veneilijöiden tarvitsemia palveluja. Mantereella ovat venesatamat ja laiturit ovat välttämättömiä saaristoon tapahtuvan liikenteen lähtöpaikkoina. Tällä hetkellä lähimmät venesatamat ovat Porkkalan ja Inkoon venesatamat sekä useat Espoon venesatamat kauempana idässä. Veneseurojen ja muita yksityisiä venesatamia on useita lähialueilla. Porkkalanniemen länsipuolelle on suunnittelussa uuden Pritinlahden venesataman perustaminen. Yhteistyö mantereella virkistysalueita omistavien julkisyhteisöjen kanssa helpottaisi jossakin määrin kansallispuiston saavutettavuuden parantamista.

Venetaksipalveluita ja vesibussiliikennettä kansallispuiston saariin olisi mahdollisuus kehittää markkinapohjaisesti sitä mukaa kuin kysyntä kasvaa. Alueella on jo nyt tämän alan tarjontaa ja hyvää kalustoa. Matkustajaveneliikenne edellyttäisi kuitenkin ennen muuta käyttökelpoisia laitureita ja satamia. Saarissa laitureita on vähän tai ne ovat heikossa kunnossa.

Veneilijöiden tarvitsemien palveluiden kysyntä kasvaisi, mutta kansallispuiston syntyminen aiheuttaisi lisääntyvää kysyntää myös yöpymis-

mahdollisuuksille. Kansallispuiston saarille ei ole helppoa järjestää majoitustiloja, mutta joillakin valikoiduilla kohteilla voi kuitenkin tulla kyseen teltassa yöpyminen. Majoituspalveluiden kehittäminen olisi välttämätöntä kansallispuiston välittömässä läheisyydessä – ellei rajoitetussa määrin puiston sisällä jo olevissa rakennuksissa. Ilman tätä tulisi kansallispuisto jäämään päiväkäyntikohteeksi, mikä vähentäisi merkittävästi siitä saatavia paikallistaloudellisia hyötyjä. Myös kansallispuiston merkitys suomalaisen luonnon suojelussa painuu paremmin mieleen usean päivän retkellä, johon liittyy miellyttävä yöpyminen ja varhaisen aamun kokeminen saaristossa.

Kansallispuistoon olisi odotettavissa monenlaisia kävijöitä ja näiden aiheuttamat investointitarpeet poikkeavat toisistaan. Odotettavissa olevia kävijäsegmenttejä ja näiden odottamia palveluja on arvioitu karkealla tasolla taulukossa 3. Kävijämääriä on mahdotonta arvioida tarkkaan tässä vaiheessa. Ne riippuvat paljon mahdollisen kansallispuiston toteutustavasta, palveluvarustuksesta, palveluista, yrittäjäyhteistyöstä ja markkinoinnista. Joka tapauksessa kävijämäärät tulevat vähitellen nousemaan kymmeneen tuhansiin käynteihin.

6.8 Kuntien, seurakuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen alueet

Selvitysalueelle, etenkin Porkkalan niemelle sekä Kopparnäsin alueelle on keskittynyt paljon julkisyhteisöjen omistuksessa olevia virkistysalueita, ulkoilualueita, leirintäalueita, kesäsiirtoloita ja vastaavia. Näiden suhteen on kuitenkin huomattava, että ne on yleensä tarkoitettu oman kunnan tai oman taustayhteisön käyttöön, ei kaikille suomalaisille tai ulkomaalaisille matkailijoille. Niiden varustelutasoa ei tavallisesti ole tarkoitettu suu- relle kävijämäärälle.

Osia näistä virkistysalueista on rauhoitettu (yksityisiksi) suojelualueiksi. Etenkin Kopparnäsisä ja Porkkalanniemellä Metsähallituksen alueet ja kuntien virkistysalueet ovat fyysisesti ja toiminnallisesti jo nyt lähellä toisiaan. Virkistysalueet ovat luonteeltaan lähellä kansallispuistoja (vaikka eivät ole tarkoitettu ”kaikelle kansalle”), mutta päinvastoin kuin näissä painopiste on virkistyskäytöllä ja sen edellyttämällä rakenteilla. Kansallispuistossa virkistyskäyttö on toiseksi tär-

Taulukko 3. Porkkalan kansallispuistoon, erityisesti saaristoon odotettavissa olevat kävijäsegmentit.

Kävijätyyppi	Mistä tulevat	Kulkuväline saariin	Edellyttää palveluja
Veneilijät, melojat	Helsinki, Espoo, Kirkkonummi jne.	Oma vene, kajakki	Luonnonsatamia kiinnityslenkkeineen, poijuja, laitureita, opasteita, luontopolkuja, telttapaikkoja, käymälöitä
Loma-asukkaat	Omilta mökeiltään Kirkkonummella, Espoossa, Inkoossa, Raaseporissa	Oma pikkuvene, taksivene, yrittäjien tarjoamat säännölliset kuljetukset	Kiinnittymismahdollisuuksia rantoihin, laitureita, opasteita, luontopolkuja, käymälöitä
Maitse tulevat "tavalliset ihmiset"	Lähiseudulta, ehkä n.100 km:n säteeltä autolla venesatamiin	Taksivene, yrittäjien tarjoamat säännölliset kuljetukset	Hyvää maantietä satamaan, majoituspalveluita, saarissa laitureita, opasteita, luontopolkuja, telttapaikkoja, käymälöitä
Yrittävien vieras	Helsinki, Espoo jne.	Yritysten omat veneet, taksiveneet	Hyvää maantietä satamaan, majoituspalveluita, saarissa laitureita, opastusta, luontopolkuja, käymälöitä, ohjelmapalveluita
Kansainväliset vieras	Ulkomailta, Helsinkiin pysähtyviltä risteilijöiltä, luontokeskus Haltiasta jne. (paljolti pakettimatkoja)	Taksiveneet	Hyvää maantietä satamaan, majoituspalveluita, saarissa laitureita, opastusta, luontopolkuja, käymälöitä, ohjelmapalveluita

kein toimintaa suuntaava tekijä luonnon monimuotoisuuden suojelun ja parantamisen jälkeen.

Sen sijaan Metsähallituksen ns. tavallisilla luonnonsuojelualueilla virkistyskäyttöön varaudutaan vain sen verran kuin se on tarpeen kävijöiden kanavoimiseksi ja luonnolle aiheutuvien vahinkojen ja häiriön pitämiseksi alhaisella tasolla. Luettelo kuntien, seurakuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistamista virkistysalueista on tämän selvityksen liitteenä 8.

Jos Porkkalaan ja sen ympäristöön perustetaan kansallispuisto, nousisi yhteistyö tärkeäksi niiden julkisyhteisöjen kanssa, jotka olisivat halukkaita avaamaan ja laajentamaan toimintaansa. Arvattavasti tuolloin nousisi esiin myös kysymys kustannuksista. Mikäli tulevaisuudessa jatketaan kansallispuistovaihtoehtojen selvittämistä, tulisi julkisoikeudellisten yhteisöjen virkistysalueiden ja vastaavien suhteen neuvotella näiden omistajien kanssa erityisesti:

- kävijöille suunnatun informaation yhdenmukaistamisesta
- yhteistyöstä kävijäpalvelujen suunnittelusta ja rakentamisesta
- yhteistyöstä alueiden hoidon ja ylläpidon suhteen
- kansallispuiston saavutettavuuden parantamisesta virkistysalueiden ja venesatamien kautta
- yhteisen imagon tai brändin luomisesta koskien Porkkalan alueen hienoa luontoa ja historiaa.

Yhteistyö voisi saada monenlaisia muotoja alkaen löyhästä koordinaatiosta tai yhteistyösopimuksesta, kehittyen yhteiseen markkinointiin ja yhteistyöhön palvelurakenteiden rakentamisessa ja huollossa. Luonnonsuojelulain 22 § mahdollistaa myös julkisyhteisöjen omistamien alueiden liittäminen kansallispuistoon. Laki ei anna tästä tarkkoja muotoja, mutta käytännössä se tarkoittaa julkisyhteisöjen suostumusta ja kirjallista sopimusta kansallispuistoon liittämiseksi. Alueiden omistusoikeus säilyy kuitenkin tällöin aina julkisyhteisöllä. Sopimuksessa sovitaan mm. ylläpidon kustannusten jakamisesta ja muista yhteistyön muodoista. Alueiden liittäminen näin kansallispuistoon on pysyvä ratkaisu, ja sen voi muuttaa vain sillä, että molemmat osapuolet suostuvat sopimuksen purkamiseen.

Eräs äärimmäinen vaihtoehto saattaisi olla julkisyhteisön omistaman virkistysalueen tai osan siitä myyminen valtiolle liitettäväksi sitä kautta kansallispuistoon. Tämä voisi ehkä olla mahdollista jonkin yksittäisen alueen tai sen osan kohdalla, jos alueella on merkittäviä luontoarvoja ja jos sen omistaja muista syistä on päättänyt luopua virkistysalueestaan, mutta laajamittaisesti sovelletuna tämä ratkaisu tuskin on realistinen. Vapaaehtoinen, kaikkia osapuolia hyödyttävä yhteistyö on toimivin ratkaisu.

Julkisyhteisöjen virkistysalueet olisivat minkä tahansa kansallispuistovaihtoehdon toteutuessa hyvin merkittävä kansallispuistoa tukeva tekijä. Yhteistyö mahdollistaisi monenlaista matkailu- ja

suojelutavoitteita palvelevaa toimintaa, josta olisi hyötyä alueen käyttäjille.

6.9 Puolustusvoimien toimintamahdollisuuksien turvaaminen

Tähän selvitykseen on otettu mukaan kolme saarta, jotka ovat tällä hetkellä puolustusvoimien hallinnassa, vuokrattuina Suomenlahden meripuolustusalueelle, vuodesta 2015 alkaen puolustusvoimien logistiikkakeskukselle. Nämä saaret ovat: Kirkkonummen Järvö ja Rönnskär sekä Inכון Låga Bågaskär (Bågaskärin saaren itäosa). Lisäksi Inכון Porsön osalta merivoimien vuokrasopimus on päättynyt 31.12.13, mutta sotilaallisen suoja-alueen määräyksiä ei ole toistaiseksi kumottu. Tämä edellyttää asetuksen muutosta, joka tehtäen lähiaikoina. Aluevalvontalain (755/2000) 17 §:n mukaan suoja-alue määräykset rajoittavat mm. sukeltamista, ankkurointia ja kalastusta.

Puolustusvoimille vuokrattujen kolmen saaren mukanaolo tarkastelussa on kuitenkin perusteltua siksi, että

- saaret ovat luontonsa ja nähtävyyksensä takia hyvin tärkeitä kansallispuiston painoarvolle
- ilman saaria (tai vain Träskön ja pikkusaaria mukana) kansallispuiston perustaminen ei ole mielekäästä
- merivoimien toiminta on merkittävästi supistunut näillä saarilla ja maanpuolustuksen tarpeet voidaan ottaa huomioon mahdollisen kansallispuiston säädöksissä.

Mahdollisesti perustettavan kansallispuiston toiminta ja tarpeet on mahdollista sopeuttaa puolustusvoimien tarpeisiin. Puolustusvoimien tilat on mahdollista lukita tai aidata samalla tavoin kuin on tehty eräissä muissa puolustusvoimilta vapautuneissa saarissa. Tykkejä on jo nyt deaktivoitu. Eräillä saarilla yhä toimintakunnossa olevia tykkejä voidaan käyttää harjoituksissa ja myös muunlainen harjoitustoiminta on mahdollista sulkemalla saari ja läheinen vesialue siksi aikaa kävijöiltä. Laki puolustusvoimista (551/2007) antaa puolustusvoimille mahdollisuuden kieltää liikkumisen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa tai rajoittaa sitä. Lain 15 §:n mukaan kiellon on oltava tarpeen sotilaallisista syistä tai välttämätön ulkopuolisten suojaamiseksi

Mäkiluodon linnake on suljettua sotilasaluetta. Kuva: Jouko Högmänder / Metsähallitus.

vaaroilta. Kiellon antaa puolustusvoimien puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja. Lisäksi PVL 15.2 §:n mukaan harjoituksen johtaja voi määrätä kiellon tai rajoituksen puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmitykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.

Deaktivoituja tykkejä, käytöstä poistettuja suoja-tiloja, valvontatorneja ja muita varustuksia voitaisiin käyttää havaintoaineistona Porkkalan sotahistorian esittelyssä. Täällä tämä olisi keskeinen osa kansallispuiston kulttuurihistoriaa.

Tähän selvitykseen ei ole otettu mukaan Upinien edustan saaristoa (ns. Ramsön saariryhmä) eikä Mäkiluodon saarta. Edellinen kohde on Suomenlahden meripuolustusalueen ilmoituksen mukaan keskeisen tärkeää harjoitusalueutta vuoden 2015 alussa perustettavalle Rannikkoprikkaatille. Siellä harjoitellaan mm. mairinnousuja ja räjäytyksiä. Meripuolustusalueen ilmoituksen mukaan ”saarille ammutaan, saarissa ammutaan ja saarilta ammutaan”. Saaristolla on merkittäviä luontoarvoja, mutta aluetta ei pystytä käyttämään edes lyhytaikaisesti kävijäkohteena, mikä kuitenkin on tärkeä osa kansallispuiston toimintaa.

Mäkiluodon saari uloimpana Porkkalan saaristossa on valtion ja sen hallinta on Senaattikiinteistöillä. Saari on luontonsa ja sotahistoriansa osalta erittäin kiinnostava kohde ja sillä on myös huomattava arvo lintuharrastuksen ja -tutkimuksen kannalta. Suomenlahden meripuolustusalueen ilmoituksen mukaan Mäkiluodossa on enemmän harjoitustoimintaa kuin muilla Porkkalan alueen saarilla. Tämän takia siitä luopuminen ei ole ollut harkinnassa. Kuitenkin Mäkiluodon tulevaa asemaa on syytä pohtia tarkemmin, jos puolustusvoimat joskus luopuu saaresta ja jos Porkkalan kansallispuisto toteutuu. Tulisi voida välttää sellaista tilannetta, että kansallispuiston kannalta näin arvokas saari keskellä kansallispuiston saaristoa ja merialuetta myytäisiin yksityisille tahoille.

Puolustusvoimat on paitsi Porkkalassa myös muualla Suomenlahdella ja Saaristomerellä käytännössä lopettanut monien rannikkolinnakkeiden ja näihin liittyvien saarien ja merialueiden käytön. Kuitenkin vuokrasopimusten irtisanominen ja saarien saaminen muuhun käyttöön on viivästynyt. Yksi merkittävä syy on se, että merivoimat ei ole pystynyt irrottamaan varoja alueiden siivoamiseen ja kävijöille vaarallisten kohteiden suojaamiseen.

6.10 Kansallispuiston perustamisen ja hoidon arvioidut kustannukset

Merikansallispuistojen hoito ja ylläpito maksavat enemmän kuin mantereella sijaitsevien kansallispuistojen. Tämä johtuu seuraavista seikoista:

- Merikansallispuistojen huolto- ja luonnonhoitotyöt sekä palveluvarustuksen rakentaminen ja rakennusten kunnostustyöt edellyttävät hyvää venekalustoa, joka mahdollistaa työnteon tuulisellakin ilmalla. Näitä töitä voidaan tehdä Metsähallituksen omana työnä tai palveluja voidaan ostaa, mutta työ on kalliimpaa kuin kansallispuistoissa keskimäärin.
- Nämä puistot ja niiden tärkeimmät saaret ovat vanhaa kulttuurimaisemaa. Siellä on perinnemaisemia rikkaine lajistoinen ja vanhoja, suojeltuja tai suojelun arvoisia rakennuksia, joiden kunnostukseen ja ylläpitoon sitoudutaan, kun uusi kansallispuisto perustetaan. Porkkalan alueella Rönnskärin, sen rakennusten ja laitureiden hoitoon sekä mantereella olevien perinnemaisemakohteiden kustannuksiin tulee varautua.

- Jos Porkkalaan perustettaisiin kansallispuisto, tulisi tämä merkitsemään kävijämäärien huomattavaa kasvua etenkin parhailla kävijäkohteilla. Palveluvarustuksen laajentaminen, uuden rakentaminen ja sen ylläpito aiheuttavat kustannuksia.
- Yrittäjyhteistyö ja markkinointi ovat tärkeä osa kansallispuiston toimintaa, etenkin kun tämä sijaitsee lähellä pääkaupunkia.

Porkkalan suojelualueilla tullaan kansallispuistoratkaisusta huolimatta hoitamaan perinnemaisemia ja huoltamaan nykyistä, aika vaatimatonta palveluvarustusta. Kokonaan uutena kohteena Rönnskärin saaren voi uskoa muodostuvan tärkeäksi ja suosituksi kansallispuiston nähtävyyshoiteeksi, jonka kuntoon pistäminen tulee kestämään useita vuosia. Toisaalta, jos merivoimat joka tapauksessa luopuu Rönnskärin vuokrauksesta – riippumatta kansallispuistoratkaisusta – tulee Rönnskärin hoito joka tapauksessa aiheuttamaan Metsähallitukselle haasteita osana alueen suojelualueverkostoa.

Kansallispuiston perustaminen tänne maksaisi kertaluonteisina kustannuksina noin 1 000 000 euroa ja vuotuiset käyttökustannukset olisivat noin 80 000 euroa. Kustannuserittely on taulukossa 4.

Mikäli Porkkalanniemen suojelualueverkostoa kehitettäisiin 0-vaihtoehdon mukaisesti eikä kansallispuistoa perustettaisi, voidaan arvioida kustannusten jäävän alhaisemmaksi. Palveluvarustuksen rakentaminen jää merkittävästi vähemmälle ja luontopolkuihin investoidaan vähemmän. Kun kävijämäärät jäisivät pieneen osaan kansallispuiston kävijämäärästä, olisivat myös huoltotöiden kustannukset paljon alhaisempia. Taulukon 4 lukuihin vaikuttaa myös se, minkä laajuusena kansallispuisto perustettaisiin. Rakennusten ja laitureiden osalta puolustusvoimien saaret aiheuttaisivat eniten lisäkustannuksia.

Hyvin karkeasti voidaan arvioida, että 0-vaihtoehdon osalta investoinnit jäisivät noin kolmanteen ja jakaantuisivat pidemmälle ajanjaksolle. Käyttökustannukset saattaisivat olla noin puolet kansallispuistoratkaisuihin verrattuina. Näissä laskelmissa on kuitenkin monia epävarmuustekijöitä ja yleensä etukäteen, ilman kunnon selvityksiä ja kuntoselvityksiä tehdyt arviot ovat osoittautuneet liian pieniksi.

Taulukko 4. Porkkalan kansallispuiston arvioidut perustamiskustannukset ja vuotuiset käyttökustannukset.

Kertaluonteiset kustannukset	Euroa
Kiinteistönmuodostus ja rajojen merkintä	130 000
Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen	30 000
Investoinnit	
Palveluvarustuksen rakentaminen	350 000
Vanhojen rakennusten kunnostaminen (Rönnskär, Porsö)	200 000
Laitureiden rakentaminen ja korjaaminen	200 000
Veneen hankinta	50 000
Opasteiden ja luontopolkujen rakentaminen	40 000
Yhteensä	1 000 000
Vuotuiset käyttökustannukset	Euroa
Henkilöstökulut noin 12 kk (palkkaus tai palvelujen osto)	50 000
Kaluston käyttökustannukset	10 000
Viestintä, yrittäjäyhteistyö	10 000
Tilavuokrat	10 000
Yhteensä	80 000

6.11 Vaikutusten arviointi

Päätös Porkkalan alueen suojelualueiden luonteesta (tavallisia suojelualueita vai kansallispuisto) tulee selkeyttämään alueiden hoidon ja käytön suunnittelua. Mikäli Porkkalaan perustettaisiin kansallispuisto, tulisivat suojelualuekokonaisuuden rooli ja alueiden käyttö muuttumaan verrattuna tilanteeseen, jossa luonnonsuojelu toteutetaan muulla tavoin. Kansallispuiston perustaminen toisi mukanaan seuraavia huomionarvoisia muutoksia toimintaympäristöön:

- Kävijämäärien merkittävä kasvu. Kansallispuistoon on odotettavissa paljon kävijöitä, sekä kotimaisia että ulkomaisia matkailijoita. Näitä myös markkinoinnin avulla houkuteltaisiin käymään kansallispuistossa. Pääkaupungin läheisyyden takia – sekä pitkään suljettuna olleiden linnakesaarien avaamisen ansiosta – voidaan arvioida, että Porkkalan kansallispuiston kävijämäärä nousisi useisiin kymmeneen tuhansiin vuodessa. Kävijämäärä alkaisi kasvaa vähitellen ja kestäisi 5–10 vuotta ennen kuin tiedetään mille tasolle kävijämäärä tasaantuu.
- Palveluvarustuksen rakentaminen. Metsähallituksen tulee varautua kävijämäärien suureen kasvuun. Kävijöitä varten tulisi rakentaa palveluja: pysäköintipaikkoja, laitureita, kiinni-

tyspoijuja veneille, opasteita, luontopolkuja, käymälöitä jne. Muutos nykytilanteeseen olisi erityisen suuri aiemmin puolustusvoimien käytössä olleilla saarilla, jotka ovat tällä hetkellä hyvin hiljaisia. Palvelujen rakentaminen ja niiden huolto aiheuttaisi Metsähallitukselle kustannuksia. Saaristokansallispuistojen ylläpito on verraten kallista johtuen etenkin venekaluston kustannuksista ja vaikeammista työskentelyolosuhteista.

- Metsästys Metsähallituksen alueilla. Metsästystä koskevat säädökset muuttuisivat niillä alueilla, jotka liitetään kansallispuistoon. Luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa on mahdollista saada lupia hirven ajoin, vieraslajien (esim. minkki, supikoira, valkohäntäpeura) metsästyksen ja liiallisesti runsastuneiden tai vahinkoa aiheuttavien tai uhkaa alueen ulkopuolelle aiheuttavien yksilöiden vähentämiseen, jos tällaista tarvetta esiintyisi (luonnonsuojelulaki 15 §). Kansallispuistoa koskevaan lakiin on mahdollisuus kirjata muita määräyksiä metsästyksestä. Vaihtoehtoisena suojelun muotona oleva ns. tavallisen luonnonsuojelun perustaminen sallisi alle 100 ha:n alueilla samat metsästysmuodot kuin kansallispuistossa. Yli 100 ha:n suojelualueilla ja kansallispuistossa

on mahdollista säädösteitse sallia laajempikin metsästyks, jos tähän on perusteita (luonnon-suojelulaki 17a §).

- Kalastus yleisillä vesialueilla. Merialueiden muodostaminen kansallispuistoksi tai tavalliseksi suojelualueeksi ei suoraan aiheuttaisi rajoituksia kalastusmahdollisuuksiin. Mikäli yleisiä vesialueita tul-taisiin säädösvalmistelussa tai kansallispuiston perustamislailla muodostamaan suojelualueiksi, olisi kalastuksen säätely Metsähallituksen päätöksin mahdollista ylikalastuksen estämiseksi esim. meritaimenen tärkeillä syönnösalueilla tai karisiian kutualueilla. Toimenpiteiden tarkoitus olisi kalakantojen kestävän hoidon varmistaminen eikä sinänsä kalastuksen vähentäminen. Kansallispuistoon mahdollisesti liitettävien yleisten vesialueiden luonne muuttuisi samanlaiseksi kuin niiden kylänrajan sisäpuolella sijaitsevien, ns. Metsähallituksen yksityisten vesialueiden, jotka kuuluvat kansallispuistoon. Muuhun kuin onkimiseen, pilkkimiseen ja viehekalastukseen tarvitaan Metsähallituksen lupa.

Kansallispuiston mahdollinen perustaminen aiheuttaisi vaikutuksia, jotka kohdistuisivat ainakin alueen luontoon sekä naapureihin ja sidosryhmiin. Odotuksia tulisi kohdistumaan kuntien ja Metsähallituksen toimintaan. Seuraavia vaikutuksia olisi odotettavissa:

- Kasvatavat kävijämäärät aiheuttaisivat häiriötä alueen eläimistöille ja etenkin saarikohteilla olisi odotettavissa kasvillisuuden kulumista.
- Porkkalanniemellä tulisi ruuhkaa teille ja venesatamiin, mistä aiheutuisi häiriötä asukkaille ja kesäasukkaille alueella.
- Kirkkonummen kuntaan ja tiehoitokuntiin kohdistuisi aiempaa enemmän paineita Porkkalanniemen tieverkoston parantamiseksi ja kansallispuiston mereisen osan saavutettavuuden kehittämiseksi.

- Kirkkonummen, Siuntion ja Inkoon kuntien maine miellyttävänä asuinpaikkoina ja luonnonläheisinä kuntina saisi tukea kansallispuiston brändistä.
- Kansallispuistokuntien ja lähiseutujen matkailuyrittäjien toimeentulomahdollisuudet paranisivat samalla, kun luontomatkailun alalla toimivat yrittäjät saisivat mahdollisuuden kehittää uusia, hyviä tuotteita etenkin saaristomatkailuun. Kansallispuistojen brändi on kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu, mikä mahdollistaa laadukkaiden tuotteiden tarjoamisen ulkomaalaisille matkailijoille. Kansallispuistolla tulisi olemaan joidenkin vuosien kuluttua perustamisesta merkittävä paikallistaloudellinen vaikutus.
- Kuntien, seurakuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen alueisiin tulisi kohdistumaan aiempaa suurempi kävijäpaine. Tämän ohjailussa ja palvelujen kehittämisessä tarvitaan yhteistyötä näiden tahojen ja Metsähallituksen välillä.
- Merivoimat joutuisi harjoitustoiminnassaan ottamaan huomioon sen, että saarilla on enemmän matkailijoita kuin aiemmin. Lavatykeillä tai rannikkotykeillä tapahtuvassa ammunnessa samoin kuin muussa harjoitustoiminnassa jouduttaisiin sulkemaan alueita määräajaksi kävijöiltä. Toisaalta Porkkalanniemen edustan väylää pitkin kulkee jo nykyiselläänkin suuri virta veneitä kesäaikaan sekä kevät- ja syysviikonloppuina.
- Tringa ry:n lintuaseman toiminta Rönnskärillä vaikeutuisi lisääntyvien matkailijamäärien vuoksi. Toisaalta täällä olisi hyvä mahdollisuus kehittää Rönnskäristä sellainen lintuasema, jossa yleisölle annetaan mahdollisuus oppaan johdolla tutustua lintujen rengastukseen tai havainnoida lintujen muuttoa Hangon lintuaseman tapaan. Tämä edellyttäisi kuitenkin lintuasemaa ylläpitävältä yhdistykseltä lisäpanostuksia aseman toimintaan.

6.12 Yhteenveto Porkkalanniemen ja sen edustan valtion maa- ja vesialueiden roolista merialueen suojelualueverkostossa

Edellä olevan selvityksen olennaisimmat kysymykset voidaan tiivistää seuraaviin kohtiin:

- Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon kannalta ei ole merkittävää eroa sillä, mikä vaihtoehto edellä olevista (vaihtoehdot 0–3) toteutetaan. Kaikki vaihtoehdot täyttävät kansallispuiston edellytykset. Luonnonsuojelun kannalta merkittävin uusi asia tässä tarkastelussa ovat ehdotetut merensuojelualueet Porkkalan eteläpuolisella yleisellä vesialueella. Niiden toteutus sopivaksi katsottu laajuudessa on mahdollista kaikissa em. vaihtoehdoissa.
- Kansallispuisto hyvin ja riittävin resurssein toteutettuna avaisi aivan uudella tavalla Porkkalanniemeä ja saaristoa sekä paikkakuntalaisille että matkailijoille. Alueella on suuri matkailullinen potentiaali ja paljon kehittämismahdollisuuksia.
- Kansallispuiston perustamisella Porkkalaan ja sen ympäristöön olisi myönteistä merkitystä kuntien imagolle ja kansallispuiston brändin kautta myös alueen matkailuyrittäjille.
- Porkkalan edustan saarien, ennen muuta Rönnskärin saaminen osaksi kansallispuistoa on välttämätöntä, muuten kansallispuisto jää painoarvoltaan heikoksi. Mikäli kansallispuisto toteutettaisiin, tulee Mäkiluodon asema valtion omistuksessa olevana arvokkaana saarena keskeisellä paikalla, ottaa tarkasteluun ja selvittää mahdollisuudet sen saamiseksi kansallispuiston osaksi. Molempien saarten tulevaisuus on paljolti riippuvainen puolustusvoimien tarpeista.

- Kansallispuistoa ei voida toteuttaa vastoin puolustusvoimien näkemystä, sillä Upinniemi ja sen edustan merialueet ovat tärkeitä merivoimien harjoitusalueita.
- Kansallispuiston toteuttaminen toisi huomattavan määrän kävijöitä Porkkalanniemelle ja saariin. Suurista kävijämääristä aiheutuu sekä haittaa luonnolle että häiriötä Porkkalanniemen asukkaille ja kesäasukkaille. Alueen infrastruktuuri ei nykyisellään kestä kymmenien tuhansien matkailijoiden määriä, vaan tieverkkoa, satamia sekä ohjausta ja kanavointia tulee parantaa huomattavasti nykyisestään, mistä aiheutuu kustannuksia ainakin kunnille ja tielaitokselle. Infrastruktuurin parantamisella voidaan vähentää haittaa paikallisille ihmisille.
- Lisääntyvästä matkailijamäärästä johtuen Metsähallitus joutuisi investoimaan omien alueittensa kävijäpalveluihin, erityisesti saarissa. Tästä aiheutuu lisäkustannuksia kertaluonteisesti noin yhden miljoonan euron verran sekä nykyistä suurempia vuosittaisia hoito- ja ylläpitokustannuksia.
- Mikäli vaihtoehdoista valitaan kansallispuiston perustaminen ja tätä ryhdytään yksityiskohdissaan valmistelevaan, olisi tärkeä ottaa yhteistyökeskusteluihin mukaan metsästys- ja kalastusjärjestöt alueella, samoin Uudenmaan virkistysalueyhdistys sekä ne kunnat ja muut julkisyhteisöt, joilla on virkistys- ja ulkoilualueita tai leirikeskuksia alueella. Erityisesti virkistysalueyhdistys olisi tässä yhteydessä entistä tärkeämpi yhteistyökumppani Metsähallitukselle.

Lähteet ja kirjallisuus

- Ahola, M. 2014: Harmaahylkeen lepäilypaikat Suomenlahden ja Saaristomeren ulkoluodoilla RKT:n v. 2011–2014 lentolaskennoissa – Kirjallinen ilmoitus 16.11.2014.
- Berghäll, J. 2005: Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 153. 65 s.
- Bonn, T. & Routasuo, P. (toim.) 1997: Tammiisaaren saariston kansallispuiston kasvillisuus ja kasvisto. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 67. 90 s.
- Boström, C. 2001: Ecology of seagrass meadows in the Baltic Sea. – Väitöskirja, Åbo Akademi, Åbo. 47 s.
- & Bonsdorff, E. 1997: Community structure and spatial variation of benthic invertebrates associated with *Zostera marina* (L.) beds in the northern baltic sea. – Journal of Sea Research 37: 153–166.
- & Bonsdorff, E. 2000: Zoobenthic community establishment and habitat complexity – the importance of seagrass shoot density, morphology and physical disturbance for faunal recruitment. – Marine Ecology Progress Series 205: 123–138.
- , Bonsdorff, E., Kangas, P. & Norkko, A. 2002: Long-term changes in a brackish water *Zostera marina* community indicate effects of eutrophication. – Estuarine Coastal Shelf Science 55: 795–804.
- , Roos, C. & Rönnerberg, O. 2004: Shoot morphology and production dynamics of two eelgrass (*Zostera marina* L.) populations at the low salinity limit: a field study from the northern Baltic sea (61N). – Aquatic Botany 79: 145–161.
- , Jackson, E. & Simenstad, C. A. 2006: Seagrass landscapes and their effects on associated fauna: A review. – Estuarine Coastal Shelf Science 68: 383–403.
- Granlund, A.-L. 1999: Bandtång i samarbetsområdet för Skärgårdhavets nationalpark. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 104. 73 s.
- Grönholm, P. 2014: Vitsvanshjordens betesinverkan på vegetationen, inventering och anläggning av fasta provytor. – Rapportti, Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 22 s.
- Gustafsson, C. & Boström, C. 2009: The effects of plant diversity and composition on epifaunal colonization in brackish angiosperm assemblages. – Journal of Experimental Marine Biology and Ecology 382: 8–17.
- & Boström, C. 2011: Biodiversity affects ecosystem functioning in aquatic angiosperm communities. – Oikos 120: 1037–1046.
- Haikonen, A. & Laamanen, M. 2011: Ammattikalastuksen sijainninhjaussuunnitelma Suomenlahdella. – Kala- ja vesitutkimus oy. Kala- ja vesimonisteita 40.
- Heinonen, M. 2014: Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus. – Rapportti, Metsähallitus, Vantaa.
- HELCOM 2013: Red List of Baltic Sea biotope complexes. – Baltic Sea Environment Proceedings No. 138. 74 s.
- Hertta eliölajit-tietokanta. – Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Hokkanen, M. & Kanerva, T. 2007: Saltjärdenin luonnonhoidon ja rakenteiden toimenpidesuunnitelma. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa. 27 s.

- Hokkanen, T. 2012: Itäisen Suomenlahden saaristolinnuston pitkäaikaisuudet – erityisesti vuosina 1992–2011. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 195. 174 s.
- Itämies, J. 2012: Hästö-Busö – perhosseurannan tuloksista 2012. – Raportti Metsähallitukselle. 4 s.
- Karttunen, K. & Airaksinen, O. 1998: Natura 2000 -luontotyyppiopas. – Ympäristöopas 46. Suomen ympäristökeskus & Edita, Helsinki. 193 s.
- Koivisto, M. & Westerborn, M. 2010: Habitat structure and complexity as determinants of biodiversity in mussel beds on sublittoral rocky shores. – *Marine Biology* 157:1463–1474.
- , Westerborn, M. & Riihimäki, A. 2011: Succession- driven facilitation of macrofaunal communities in sublittoral blue mussel habitat. – *Marine Biology* 158: 945–954.
- Lahtinen A. & Rabinowitsch-Jokinen, R. 2012: Siuntion Störsvikin valtionmaiden ennallistamis- ja luonnonhoitosuunnitelma. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Leikas, P. 2013: Dävtisin laitumen luonnonhoitosuunnitelma. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Metsähallitus 2000: Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelma / Stomplan för Skärgårdshavets nationalpark. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 56. 121 s.
- 2007: Medvastön–Stormossenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 29. 81 s.
- 2012a: Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 83. 108 s.
- 2012b: Tammisaaren saariston ja Hangon itäisen saariston hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 78. 144 s.
- 2014: Luontotyyppi-inventointi. – MHGIS-tietokannat, luontotyyppiaineisto 7.11.2014 ja 22.10.2014.
- 2014: Kuviotietoaineistot. – Metsähallitus, Vantaa.
- Natura-tietokannan päivytystiedostot 2014. – Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Nordström, M., Högmänder, J., Halkka, A., Keränen, S., Kunnasranta, M., Nummelin, J., Miettinen, M., Niinimäki, T. & Tolvanen, P. 2011: Itämerennorppa Saaristomerellä – unohdettu uhanalainen. – Maailman luonnon säätöön WWF Suomen rahaston raportteja 28.
- Nyman, M. & Vuollet, J. 2014: Merilintujen metsästys Suomenlahden ulkosaaristossa. – Julkaisematon selvitys, Metsähallitus, Vantaa.
- Ormio, H. 2003: Porkkalan kansallispuiston toteutettavuus. – Muistio 17.3.2003, Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Pennanen, J. 2012: Jussarön saaren kääväkäs-inventointi 2012. – Raportti, Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 11 s.
- Raatikainen K., 2011: Inkoon Långvassfjärdenin hoitosuunnitelma. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. – Suomen Ympäristö 8/2008. Osat 1 ja 2. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 264 + 572 s.

- Ryttäri, T., Kanerva, T., Rintanen T., Tainio, E. & Teeriaho, J. 2006: Meriotakilokin ja meritattaren nykytila Itäisellä Suomenlahdella – miten käy hiekkarantojen? – *Lutukka* 22(3): 67–82.
- Rämä, H. 2010: Epifyyttijäkäläkartoitukset Etelä-Suomen luontopalveluiden alueella vuonna 2009. – Raportti 25.5.2010, Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 65 s.
- Soininmäki, M. 2013: Selvitys perhosten pyyntiin myönnetyn tutkimusluvan (809/662/2011) käytöstä Raaseporin Jussarön saarella Tammisaaren saariston kansallispuistossa pyyntikaudella 2013. – Raportti Metsähallitukselle, Vantaa. 2 s.
- Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri 2012: Esitys Porkkalan kansallispuistoksi 31.7.2012 Ympäristöministeriölle. – Moniste liitteineen, Ympäristöministeriö, Helsinki. 14 s.
- Sutela, J. 2012: Itäisen Suomenlahden kansallispuiston kävijätutkimus 2012. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 190. 61 s.
- Weckman, A. 2013: Besökarundersökning i Ekenäs skärgårds nationalpark 2012. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 192. 41 s.
- Westerbom, M. 2006: Population dynamics of blue mussel in a variable environment at the edge of their range. – Väitöskirja, Helsingin yliopisto. 26 s.
- & Jattu, S. 2006: Effects of wave exposure on the sublittoral distribution of blue mussels (*Mytilus edulis*) in a heterogeneous archipelago. – *Marine Ecology Progress Series* 306: 191–200.
- , Kilpi, M. & Mustonen, O. 2002: Blue Mussels, *Mytilus edulis*, at the edge of the range: population structure, growth and biomass along a salinity gradient in the north-eastern Baltic Sea. – *Marine Biology* 140: 991–999.
- WWF 2014: Saaristomme on suojeltava. Esitys Saaristomeren, Tammisaaren saariston ja Itäisen Suomenlahden kansallispuistojen kehittämiseksi sekä Porkkalan kansallispuiston perustamiseksi. – WWF Suomen raportteja 32.

Natura-luontotyyppien esiintyminen Suomenlahden ja Saaristomeren suojelualueilla

Lähde: Metsähallituksen kuviotietoaineisto

		Itäinen	Tammisaa-	Saaristo-	Örö	Saaristo-	Kirkko-	Kirkko-	Hanko-	Yhteen-
		Suomen-	ren saaris-	meri KP		meri YSA	nummesta	nummesta	Inkoo-	
		lahti KP	to KP	KP			itään MH	Itään YSA	Raasepori	sä
		Hehtaaria				Hehtaaria				
Ei Natura-luontotyyppiä		261,9	594,1	990,5		255,0	73,0	603,1	638,98	3 416,6
Rantavallit	1210	1,3	0,0	1,9		0,05			0,0	3,3
Kivikorannat	1220	55,2	3,3	79,3	3	8,67	6,4	22,11	11,6	189,6
Kasvipeitteiset merenrantakalliot	1230	165,0	89,9	1 154,7	5,4	95,09	65,51	98,64	149,25	1 823,4
Harjusaaret	1610	41,2	0,0	240,5	160	140	7,75	0,04	2,74	592,2
Ulkosaariston saaret ja luodot	1620	136,5	47,8	770,6		51,02	76,42	90,04	60,04	1 232,4
Merenrantaniityt*	1630	3,7	1,9	32,5	6,11	3,97	1,05	7,65	15,96	72,9
Itämeren hiekkarannat	1640	4,8	0,0	21,9	3,72	1,9	1,17	11,46	0,93	45,9
Liikkuvat kauradyynit	2120	0,6	0,0		0,18				0,14	1,0
Liikkuvat alkiovaiheen dyynit	2110				0,07					0,1
Kiinteät, ruohokasvillisuudet peittämät dyynit*	2130	0,4	0,0		0,33				0,05	0,8
Variksenmarjadyynit*	2140	0,2	0,0	1,9					0,0	2,1
Metsäiset dyynit	2180	4,4	0,0		2,47				0,0	6,9
Kuivat nummet	4030			41,4	10,39	71,8			0,0	123,6
Kuivat niityt ja penaikot kalkkipitoisella alustalla (tärkeät orkidea-alueet)*	6210	0,0	0,0	1,0		1,0			0,0	2,0
Runsaslajiset jäkkiniityt*	6230	0,0	0,0	0,3						0,3
Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt*	6270	2,7	1,8	29,1	9,3	3,6			5,21	51,6
Alvarit ja kalkkivaikutteiset kalliokedot*	6280			4,6		0,3			0,0	4,9
Siniheinäniityt	6410			0,1						0,1
Kosteet suurruohoniityt	6430			1,2		0,5			2,19	3,9
Alavat niitetyt niityt	6510	0,4	0,0	1,3					0,19	1,9
Lehdes- ja vesaniityt*	6530			16,9		0,2			0,0	17,0
Vaihettumissuot ja rantasuot	7140	4,6	5,7	9,6	1,3	4,0	0,3	10,2	4,91	40,6
Lähteet ja lähdesuot	7160							0,1		0,1
Letot	7230			2,6		0,1			0,0	2,6
Kalkkikalliot	8210			0,4		0,5			0,06	1,0
Silikaattikalliot	8220	52,9	26,4	463,5	3,64	141,1	45,4	23,1	80,7	836,9
Luonnonmetsät*	9010	23,1	91,4	123,9		85,2	1,7	39,6	95,02	459,8
Jalopuumetsät*	9020			2,2		0,1			13,74	16,0
Primäärisuknessiometsät*	9030				26,7					26,7
Lehdot	9050	28,3	2,1	33,2	11,8	25,1	16,7	8,5	21,88	147,6
Harjumetsät	9060	23,3	0,0			0,8		0,7	0	24,8
Hakamaat ja kaskilaitumet	9070			60,8		13,7			20,1	94,6
Metsäluhdet*	9080	1,4	0,8	6,3		6,0	0,8	1,4	3,86	20,6
Puustoiset suot*	91D0	5,1	21,7	19,0	0,7	20,8	3,1	22,1	5,66	98,1
Yhteensä (ha)		664,8	848,4	3 245,5	245,2	930,4	299,3	938,8	1 133,21	
Luontotyypit yht. (kpl)	34	20	11	27	16	24	12	14	20	

Suomenlahden suojelualueverkoston kehittäminen maaluontotyyppien näkökulmasta

Maija Mussaari ja Esko Tainio, Metsähallitus

Yleistä suojelun lisäämisen tarpeesta

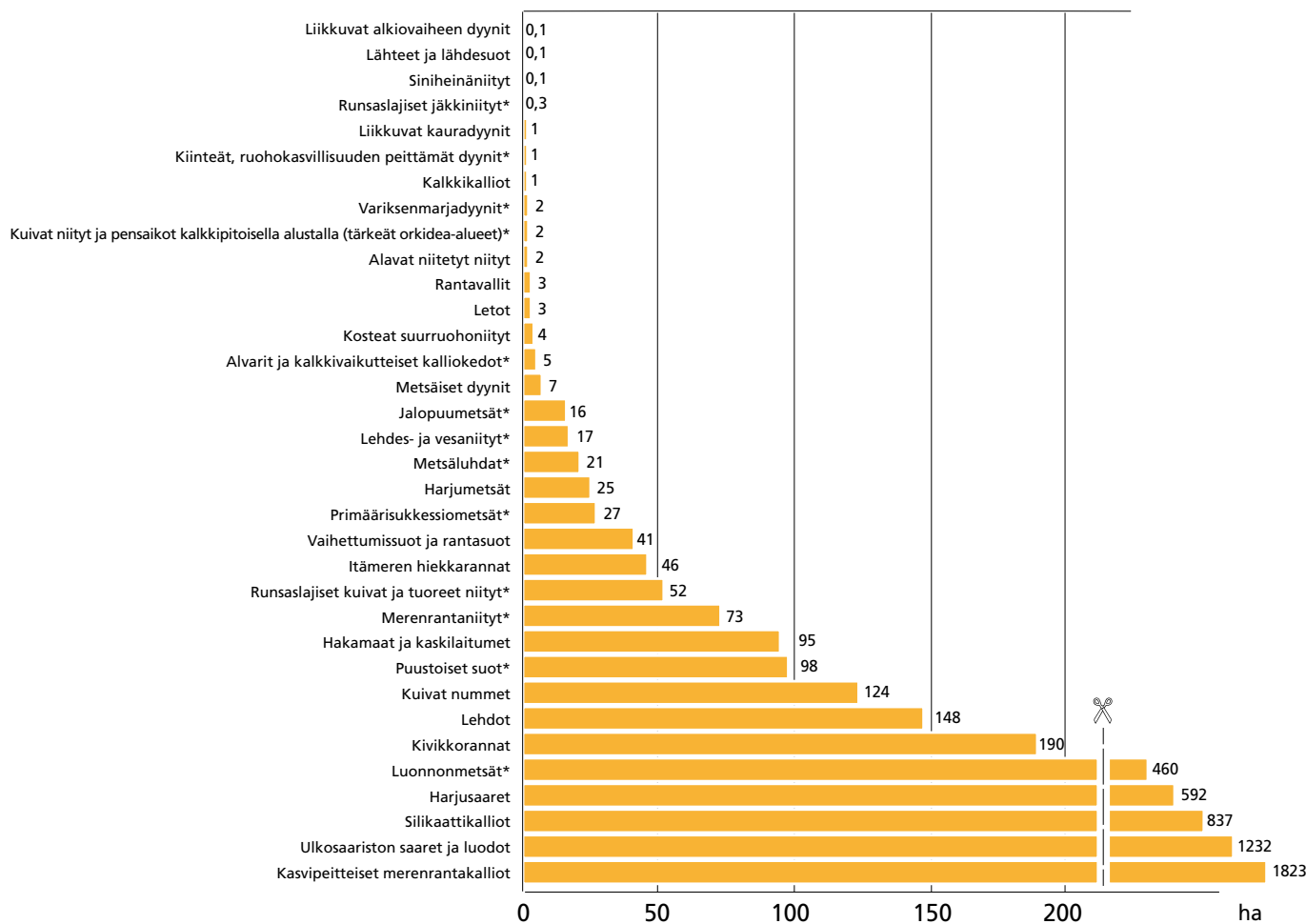
Itämeren saaristot, erityisesti Saaristomeri ja Merenkurkku mutta myös Suomenlahden saaristo, ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia geologisia muodostumia ja samalla myös biologisesti ja hydrologisesti vailla vertaa muualla maailmassa. Tässä raportissa Suomenlahdella tarkoitetaan aluetta Ahvenanmaan rajalta Suomenlahden pohjukkaan. Suomenlahden länsiosa sijaitsee hemiborealisella kasvillisuusvyöhykkeellä ja itäosa eteläborealisella.

Vuoden 2010 lajien uhanalaisuusarvio (Rassi ym. 2010) nostaa esiin lounaisen ja eteläisen Suomen sekä rannikon merkityksen lajiston suojelussa. Hemi- ja eteläborealisilla vyöhykkeillä tava-

taan molemmilla kaksi–kolme kertaa enemmän uhanalaista lajistoa kuin muilla kasvillisuusvyöhykkeillä. Uhanalaisia lajeja on eniten seuraavilla luontotyypeillä:

- Metsät: Lehtometsät
- Rannikko: Itämeren hietikko-, niitty- ja luhatarannat
- Perinnebiotoopit: Kedot
- Kalliot: Kalkkikalliot.

Saaristoalueiden suojelulla voidaan täten vaikuttaa merkittävästi uhanalaisen lajiston tilaan. Yksin Saaristomerien kansallispuiston alueelta tavataan vajaat 500 uhanalaista ja silmälläpidettävää lajia.

Natura-luontotyyppien pinta-alat selvitysalueella.

Vastaavasti erittäin uhanalaisten (EN–CR) Natura-luontotyyppien ja priorisoitujen luontotyyppien (Raunio ym. 2008) määrät ovat korkeat, mutta suojelupinta-alat vaatimattomat. Etelä- ja hemiboreaalisten vyöhykkeiden luonnonsuojellus-tila on kaiken kaikkiaan heikko, vain muutama prosentti maapinta-alasta on suojeltua. Tämä asettaa erityisen tarpeen saaristoluonnon suojelulle paitsi ainutlaatuisen saaristoluonnon niin myös mantereisten luontotyyppien näkökulmasta. Saaristossa useat mantereeltakin tervattavat luontotyypit ovat säilyneet edustavina, sillä tehometsä- ja maataloutta ei ole juurikaan harjoitettu saaristossa.

Suomenlahden suojelualueilta on kartoitettu 35 Natura-maaluentyyppiä, joista valtaosan kokonaispinta-ala jää alle 100 hehtaarin (MH luontotyyppi-inventoinnit, Natura-luontotyypit Suomenlahden suojelualueilla (liite 1). Priorisoituja Natura-maaluentyyppisiä on 13, ja niistä vain boreaalisten luonnonmetsien (9010*) kokonaispinta-ala nousee yli 100 hehtaarin.

Uhanalaisten ja saariston erityisten luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason saavuttamiseksi pinta-aloja on kasvatettava. Pienialaisten Natura-luontotyyppien pinta-alan lisääminen ja kohteiden keskinäisen kytkettyvyyden parantaminen on Suomenlahden suojelualueverkoston toimivuuden kannalta ensisijaisen tärkeää.

Tässä liitteessä esitellään keskeiset Natura-luontotyyppien kokonaisuudet saariston näkökulmasta ja nostetaan esiin tärkeimmät suojelualueverkoston kehittämistarpeet. Suomenlahden suojelualueverkoston tarkastelussa ovat mukana sekä yksityiset että valtion suojelualueet. Pinta-aloissa on mukana myös vuodenvaihteessa Saaristomeren kansallispuistoon liitettävä Öron saari.

Harjusaaret ja muut paahteiset elinympäristöt

Harjusaaret keskittyvät Salpausselkien ja Itäisen Suomenlahden alueelle. Suomenlahden länsiosassa kolmen salpausselän sarja sekä Paraisten–Kemiönsaaren pohjois–eteläsuuntainen harjujakso muodostavat yhdessä Hangon rantojen kanssa maailmanlaajuisesti merkittävän ekologisen kokonaisuuden, jolla elää satoja uhanalaisia lajeja. Em. alueiden väliin jäävällä Raaseporin–In-

koon–Porkkalan–Porvoon–Loviisan saaristoalueilla paahteisten elinympäristöjen merkitys liittyy etenkin ydinalueiden väliseen populaatioiden geenivirtaan.

Suomenlahden saaristoissa paahteisten elinympäristöjen (hiekkarannat ja hiekkaiset some-rikkorannat, kedot, paahderinteet ym.) ominaispiirteet ovat säilyneet viime vuosiin asti verrattain hyvin, jonka vuoksi niissä elää monien uhanalaisten paahdelajien elinvoimaisimpia populaatioita.

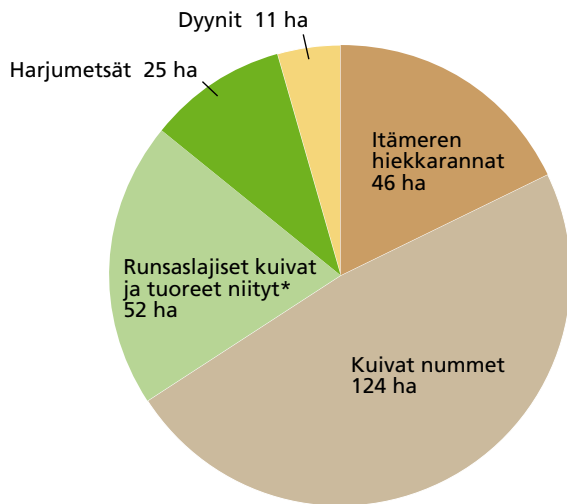
Edustavuus ja luonnonhoito

Suojeltujen harjusaarten yhteispinta-ala on Suomenlahden alueella yhteensä lähes 600 hehtaaria (sisältää Öron 160 ha). Paahteisten elinympäristöjen umpeenkasvu on jatkunut rehevöitymisen (typpilaskeuma, Itämeren tuomat ravinteet, ilmastomuutos) ja metsäpalojen estymisen sekä vähentyneen laidunnuksen vuoksi. Nykyisellään ominaispiirteiltään hyvin säilyneitä paahteisia elinympäristöjä on vähän ja voimakkaasti heikentyneiden osuus on kasvanut suureksi. Kokonaispinta-alasta avoimia paahteisia elinympäristöjä (lutu: EN–CR) on inventoitu noin 200 hehtaaria, josta vain puolet on edustavia. Voidaan pääsääntöisesti todeta, että paahteisten elinympäristöjen edustavuus laskee lännestä itään kuljettaessa esim. itäisen Suomenlahden hiekkarannat kärsivät rehevöitymisestä Saaristomerta enemmän ja niiden tila on hälyttävän huono (Ryttäri ym. 2006).

Natura-luontotyypit

Paahteisten elinympäristöjen kokonaisuuteen kuuluvat seuraavat hiekkaiset luontotyypit, joista kolme on priorisoituja. Kivikkorannoista vain pieni osa luontotyyppin kokonaismäärästä on hienojakoista ja luettavissa paahteisiin elinympäristöihin. Luontotyypit ovat pääosin päällekkäisiä yhdistelmätyypin harjusaaret 1610, (590 ha) kanssa.

- Hiekkarannat 1640 (ja *hiekkaiset kivikkorannat* 1220), 46 ha
- Dyynit 2110, 2120, 2130*, 2140*, 2180, 2190, 2320, 11 ha
- Nummet 4030, 124 ha
- Harjumetsät 9060, 25 ha
- Runsaslajiset kuivat ja tuoret niityt (hiekkaiset) 6270*, 52 ha.

Selvitysalueella esiintyvät harjusaarten ja muiden paahteisten elinympäristöjen Natura-luontotyypit ja niiden pinta-alat.

Kehittämistavoitteet

- harjusaarten ydinalueilla (Itäisellä Suomenlahdella ja erityisesti Salpausselkien alueella) tulisi varmistaa uhanalaisten lajien elinvoimaisuus lisäämällä lajeille soveliaiden elinympäristölaikkujen pinta-alaa ja kytkeytyneisyyttä
- ydinalueiden väliin jäävällä Raaseporin–Inkoon–Porkkalan–Porvoon saaristoalueella yksittäisten paahteisten ympäristöjen lisäsuojelu
- edustavien paahteisten elinympäristöjen määrän lisääminen ja laadun säilyttäminen edellyttää suojelualueverkoston täydentämisen lisäksi luonnonhoitotoimia.

Lehdot ja iäkkäät kangasmetsät

Monet saariston kangasmaiden metsät ovat kehittyneet saaristoasutuksen voimakkaan vähene-
misen ja toisen maailmansodan jälkeen pitkälti luonnontilaisina. Nykyisellään niiden luonnonsuojelullinen arvo on monin paikoin vähintään kohtalainen, sillä ne ovat tyypillisesti luontaisesti syntyneitä, eri-ikäisrakenteisia ja niihin on viime vuosikymmeninä syntynyt kohtalaisesti lahoppua. Vanhojen metsien indikaattorilajeja tavataan niissä yhä laajemmin. Osalla saarista metsien rakenteellinen monipuolisuus ja vaateliastu lajisto ovat pitkäaikaisen kotitarvekäytön, laidunnuksen ja lehdestyksen tulosta.

Merkittävä osa Saaristomeren ulko- ja sisäsaariston kangasmetsistä on lehtipuuvaltaisia tai sekametsiä, kun taas idempänä Suomenlahden

saarilla havupuut vallitsevat ja lehtipuita on selvästi vähemmän. Saaristomeren metsissä näkyy mereisten olosuhteiden lisäksi maankohoamiskehitys, vaikka varsinaisten primäärisuknessio-
metsien määrä onkin vähäinen. Mäntyvaltaisuus lisääntyy siellä ulkosaaristoon päin. Kuusen osuus puustossa lisääntyy tyypillisesti sisäsaaristo- ja rannikkovyöhykkeellä. Saariston boreaalisten luonnonmetsien suojelualat ovat nykyisellään niukat suhteessa saariston tarjoamaan potentiaaliin.

Eteläborealisella vyöhykkeellä lehtoja tavataan rehevillä mailla erityisesti rannikon- ja sisäsaariston vyöhykkeillä, mutta myös harvinaisempina ulkosaaristossa. Hemiboreaalinen vyöhyke on yksi Suomen lehtokeskittymistä. Runsaravinteisia lehtoja on paljon. Jalopuista tammi- ja saarnimetsiköitä tavataan ainoastaan hemiborealisella vyöhykkeellä, missä myös muut jalopuut menestyvät hyvin. Yksittäisiä saarnia ja saarniryhmiä kasvaa tyypillisesti ulkosaaristossa harvinaisina yksittäin ja lähempänä man-
nerta joskus myös pieninä metsiköinä. Varsinaisia jalopuumetsiä on Saaristomerellä ulkosaaristoa myöten, mutta Hankoniemeltä itään päin ne keskittyvät lähes täysin sisäsaaristoon ja etenkin rannikkovyöhykkeen saarille. Jalopuumetsiä on aiemmin ylläpidetty lähinnä hakamaina ja kotitarpeiksi (materiaalit), osa jalopuustoista edelleen hoidetuista kohteista sisältyykin hakamaihin.

Koko Suomenlahden suojelualueilta on inventoitu niukasti rannikkovyöhykkeelle tyypillisiä edustavia lehtoja ja jalopuumetsiä (164 ha). Saariston lehdot ovat tyypillisesti lehtipuuvaltaisia: kuusettuminen on ulkosaaristossa harvinaista, mutta sisäsaaristo- ja etenkin rannikkovyöhykkeen suurilla saarilla se on yleisempää. Saariston lehtojen vähäinen metsätalouskäyttö yhdistyneenä aiempaan käyttöhistoriaan lautumina, niittyinä ja viljelyksinä näkyy tänä päivänä ruohovartisena kasvillisuutena ja monipuolisena lehtipuustona.

Edustavuus ja luonnonhoito

Hemiboreaalisten lehtojen (lutu: NT–CR), lehtometsälaitumien (lutu: EN–CR) ja jalopuumetsien (lutu: EN–CR) kasvi-, hyönteis-, sien-, epifyyttijäkälä- ja sammallajisto on edustavaa ja sisältää runsaasti uhanalaisia lajeja. Jalopuilla ja iäkkäillä lehtipuilla elävälle lajistolle myös iäkkäät kangasmetsät ovat merkittäviä. Saariston metsien luonnonsuojelullinen merkitys lisääntyy edelleen

lähivuosisikymmeninä metsien ikääntymisen, kertyvän lahopuun sekä vähäisen käytön myötä. Jo nyt saaristoalueiden iäkkäät mäntyvaltaiset metsät (lutu: LC–EN) ovat eteläsuomalaisittain merkittävä luonnontilaisen kaltainen metsäluontokokonaisuus, jossa elää uhanalaista lajistoa. Luonnonhoitotoimia tarvitaan jalopuiden ylläpitämiseen muuttuvassa saaristoluonnossa sekä kuusettumisen estämiseen.

Natura-luontotyypit

Metsien Natura-luontotyyppiä on Suomenlahden suojelualueilla yhteensä 743 hehtaaria ja 5 luontotyyppiä, joista 4 on priorisoituja.

- Lehdot 9050 ja jalopuumetsät 9020*, 164 ha
- iäkkäät lehti- ja havumetsät 9010*, 460 ha
- Metsäluhdat ja Puustoiset suot 9080*, 91D0*, 119 ha.

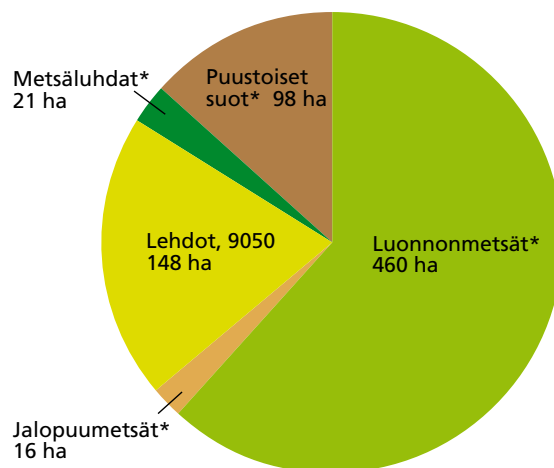
Kehittämistavoitteet

- koko Suomenlahdella tulisi lisätä erityisesti lehto- ja jalopuumetsien sekä jalopuita kasvavien kangasmetsien suojelua
- luonnontilaisten tai luonnontilaa lähestyvien kangasmetsäkokonaisuuksien suojelua tulisi lisätä etenkin sisäsaaristo- sekä rannikkovyöhykkeen edustavilla kokonaisuuksilla ja suurilla saarilla.

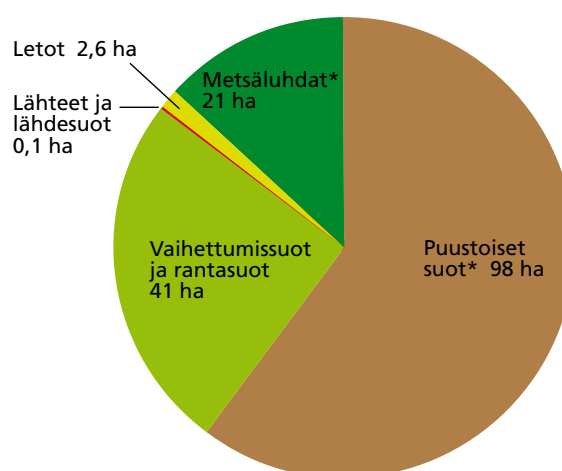
Piensuot

Saaristossa soita on melko vähän ja ne ovat tyyppisimmillään maankohoamisrannikon avoimia tai puustoisia nuoria piensuota. Ne ovat syntyneet matalien lahtien, kallioaltaiden, fladojen ja kluuvien merestä erilleen kuroutumisen ja soistumisen myötä, ja ne muodostavat maankohoamiskehityksestä johtuen muuttuvan sarjan suhteessa korkeuteen meren pinnasta. Niiden lajikoostumus on usein suhteellisen satunnainen ja heijastelee niiden ikää, joten niiden luontotyyppiluokittelu on haasteellista ja vaatisi lisäselvitystä.

Saaristossa soita on hieman vähemmän kuin manneralueilla, mutta ne rikastuttavat osaltaan saaristoluonnon monimuotoisuutta. Monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpia ovat lehtokokonaisuuksiin liittyvät rehevät korvet ja luhdat sekä erityisesti Saaristomerellä tavattavat kalkkipitoisilla maaperillä sijaitsevat letot.

Selvitysalueella esiintyvät lehtojen ja iäkkäiden metsien Natura-luontotyypit ja niiden pinta-alat.

Selvitysalueella esiintyvät Natura-luontotyyppien suot ja niiden pinta-alat.

Edustavuus ja luonnontila

Kallioiden ja metsien piensuot ovat saaristossa pääosin luonnontilassa (lutu: NT–CR). Soita on ojitettu lähinnä rehun määrän lisäämiseksi, ja etenkin ravinteisia soita on käytetty niittyinä ja karjan laitumina. Nykyisellään ne ovat tyyppisesti soistumassa joitakin vuosikymmeniä sitten päättyneen käytön loputtua. Sisäsaariston sekä rannikkovyöhykkeen suurilla saarilla soita on myös ojitettu metsätaloustalouteen.

Natura-luontotyypit

Yhteensä Natura-luontotyyppien soita on Suomenlahden saaristossa noin 165 hehtaaria ja 5 luontotyyppiä, joista 2 on priorisoituja.

- Metsäluhdat 9080*, 21 ha
- Puustoiset suot 91D0*, 98 ha
- Letot 7230, 2,6 ha
- Vaihtumis- ja rantasuot 7140, 41 ha
- Lähteet- ja lähdesuot 7160, 0,1 ha.

Kehittämistavoitteet

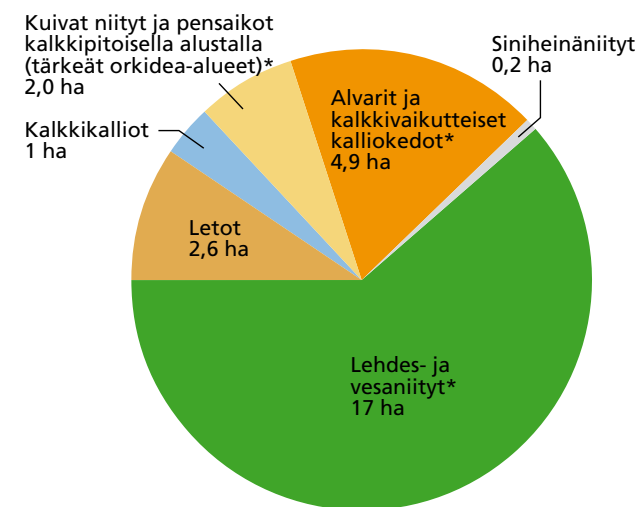
- runsaasti soita sisältävien metsä- ja kalliokokonaisuuksien määrän lisääminen suojelualueverkostossa
- kokonaisten maankohoamisrannikon suosarjojen suojelu.

Kalkkivaikutteiset luontotyypit

Suomenlahden länsiosien kallioperän, moreenin ja simpukkasoran sisältämän kalkin ansiosta alueella tavataan kalkkivaikutteisia luontotyyppiä, kuten niittyjä, hakamaita, kalkkikallioita ja letoja. Nämä runsasravinteiset luontotyypit ovat yleensä luontaisesti pienialaisia ja niitä on suojeltu vähän huolimatta niiden erityisen korkeasta monimuotoisuudesta. Niille on ominaista poikkeuksellisen suuri kokonaislajimäärä sekä omaleimainen kalkinvaatijalajisto; myös uhanalaisten lajien määrä on näillä luontotyypeillä poikkeuksellisen korkea.

Edustavuus ja luonnonhoito

Kalkkivaikutteisten luontotyyppien (lutu: VU–CR) säilymistä uhkaavat etenkin infrastruktuurin rakentaminen ja umpeenkasvu (erityisesti laidunnuksen päättymisen ja ilmaperäisen typpilaskeman aiheuttama metsittyminen). Merkittävä osa Saaristomeren suojelualueiden kalkkivaikutteisista avoimista luontotyypeistä on edustavia johtuen niiden priorisoinnista hoitoa järjestettäessä, mutta muualla läntisellä Suomenlahdella tilanne on selvästi huonompi heikon suojelutilan-

Selvitysalueella esiintyvät avoimet kalkkivaikutteiset Natura-luontotyypit ja niiden pinta-alat.

teen ja umpeenkasvun vuoksi. Vaikka manneralueisiin verrattuna saariston kalkkivaikutteisten luontotyyppien ominaispiirteet ja lajisto ovat säilyneet yleensä kohtalaisen edustavina, tarvitaan saaristossa jatkossakin luonnonhoitotoimia arvojen säilyttämiseksi. Lisäksi laidunnetuilla kohteilla hoidon laadussa on usein puutteita vajaiden resurssien vuoksi.

Natura-luontotyypit

Yhteensä kalkkivaikutteisia avoimia luontotyyppiä tavataan Suomenlahden alueella vajaat 30 hehtaaria ja yhteensä seitsemän luontotyyppiä, joista 3 on priorisoituja

- Kalkkivaikutteiset niityt 6410, 6210 (tärkeät orkidea-alueet)*, 2,2 ha
- Lehdes- ja vesaniityt 6530*, 17 ha
- Kalkkikalliot ja kalkkikalliokedot 8210, 6280*, 6 ha
- Letot 7230, 2,6 ha
- *Hakamaat 9070, vain pieni osa hakamaista on kalkkivaikutteisia.*

Kehittämistavoitteet

- kaikkien kalkkivaikutteisten luontotyyppien suojelun lisääminen
- kaikkien heikentyneiden kohteiden luonnonhoito.

Perinnebiotoopit

Hyväkuntoisia perinnemaisemia ja niiden sisältämiä erilaisia perinnebiotooppeja on säilynyt hemiborealisessa saaristossa poikkeuksellisen runsaasti ja niiden lajisto on Suomen mittakaavassa erityisen edustavaa. Saaristomeren alue on Suomen perinnebiotooppien suojelun kannalta erittäin merkittävä, jopa keskeinen: alueen kedoilla, hakamailla, lehdesniityillä ja kalkkivaikutteisilla niityillä on uhanalaisia lajeja ja luontotyyppiä, joita tavataan ainoastaan näillä alueilla. Lisäksi hemiborealisella vyöhykkeellä on säilynyt valtakunnallisesti tarkasteltuna poikkeuksellisen tiheä edustavien perinnebiotooppien verkosto, jossa perinnebiotoopit ja niiden lajistolliset arvot ovat valtakunnallisesti erittäin edustavat. Erityinen merkitys on myös saariston runsaslukuisilla paahteisilla luontotyypeillä (hiekkaiset luontotyypit sekä kedot ja osa hakamaista).

Linnuston kannalta erityisen merkittävät laajat (> 20 ha) avoimet merenrantaniityt ovat Suo-

menlahden suojelualueverkostossa vähälukuisia (lähinnä mannerrannikolla, Porvoossa, Espoossa, Inkoossa, Helsingissä, Kirkkonummella ja Hangossa). Sen sijaan pienialaisia etenkin kasviston ja hyönteislajiston kannalta arvokkaita merenrantaniittyjä (tyypillisesti < 1 ha) on Suomenlahden saariston rannoilla tiheä verkosto.

Edustavuus ja luonnonhoito

Perinnebiotooppien suojelupinta-alan lisääminen ja hoidon piiriin saaminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä kohteiden arvot heikkenevät hoidon puutteessa (lutu: EN–CR). Useilla hoidossa olevilla kohteilla hoidon laadun parantaminen on keskeistä arvojen säilyttämiseksi. Perinnebiotooppien säilymistä uhkaa perinteisen käytön päättymisen lisäksi muuttuminen ilmaperäisen typpilaskeuman, Itämeren rehevöitymisen ja kurtturuusun leviämisen vuoksi.

Natura-luontotyypit

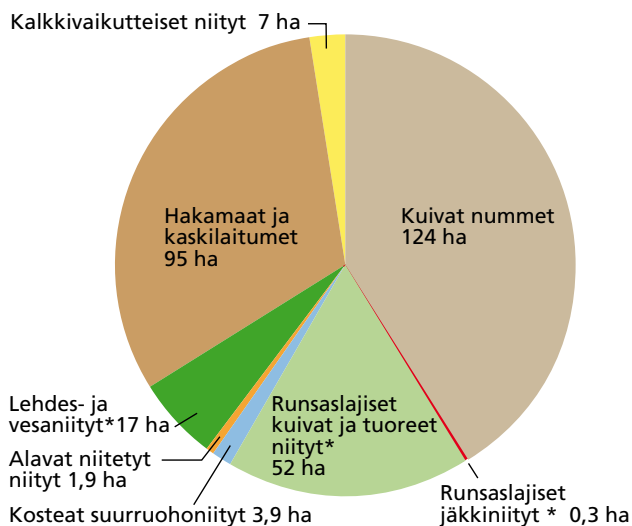
Suomenlahden alueella on inventoitu yhteensä 374 hehtaaria perinnebiotooppien Natura-luontotyyppisiä. Luontotyyppisiä on yhteensä 9, joista 6 on priorisoituja.

- Niityt 6410, 6210*, 6530*, 6280*, 6270*, 6230*, 82 ha
- Nummet 4030, 124 ha
- Merenrantaniityt 1630*, 73 ha
- Hakamaat 9070, 95 ha

Ks. kalkkivaikutteiset niityt tarkemmin edellinen luku.

Kehittämistavoitteet

- saaristoalueiden perinnebiotooppien lisäsuojelu, erityisesti hemiboreaalisella vyöhykkeellä
- laajojen rantaniittyjen, erilaisten kuivien ja paahteisten niittyjen suojelua ja hoitoa tulee lisätä koko Suomenlahdella
- perinnebiotooppien hoitoa (ml. hoidon laatua) on lisättävä (riittävät resurssit)
- vesialueiden osakaskuntien alueiden hallintaa tulisi kehittää YSA-alueiden hoitamiseksi
- vesijättömaiden kiinteistörajat ovat monin paikoin saaristoalueilla erittäin vanhoja (maankohoaminen) ja ne tulisi saattaa vastaamaan nykyisiä saarten omistussuhteita hoidon tehostamiseksi.

Selvitysalueella esiintyvät perinnebiotooppien Natura-luontotyypit ja niiden pinta-alat.

Ulkosaariston saaret, luodot ja kalliot

Merkittävä osa Saaristomeren kansallispuistosta ja Itäisen Suomenlahden kansallispuistosta on ulkosaariston saaria ja luotoja, joita on suojeltu myös Suomenlahden yksityisillä suojelualueilla. Näillä esiintyy päällekkäisenä luontotyyppinä etenkin kasvipeitteisiä merenrantakallioita, mutta myös ketoja, kivikkorantoja ja merenrantaniittyjä. Luontotyyppi on erityisen tärkeä uhanalaisille ja lintudirektiivin linnuille, mutta myös muulle lajistolle. Esimerkiksi Suomen elinvoimaisimmat isoapollipopulaatiot sijaitsevat ulkosaariston luodoilla ja saarilla.

Suojeltujen ulkosaariston luotojen ja saarten ketjussa on Suomenlahden keskiosissa merkittäviä puutteita. Tammisaaren saariston kansallispuisto käsittää vain 50 hehtaaria ulkosaariston luotoja ja saaria. Porkkalasta Itäiselle Suomenlahdelle ulottuvalla, yli 100 kilometrin ulkosaaristovyöhykkeellä on vain 150 hehtaaria suojeltuja luontotyyppin luotoja ja saaria. Ulkosaariston luodot ovat tärkeitä merilintujen pesimäpaikkoja. Nämä linnut ovat osa meren ravintoketjua, joka alkaa luotoja ympäröivistä matalikkojen riutoista ja nousee lintujen mukana osaksi terrestrisiä saariston ravintoverkkoja (liittyvät kiinteästi luontotyyppiin riutat (1170)). Avainlajeja yksinkertaisimmassa ravintoketjussa ovat planktonin lajit, sinisimpukka, haahka ja merikotka.

Edustavuus ja luonnonhoito

Ulkosaariston luodot ja saaret ovat pääosin edustavia (lutu: NT). Rannoilla näkyvä vesien rehevöityminen mm. luontotyyppin rantavallit laadun heikkenemisenä ja rantojen umpeenkasvuna. Suurimmat uhat liittyvät virkistyskäyttäjien aiheuttamaan häiriöön linnustolle, elinympäristöjen rehevöitymiseen, roskaantumiseen, öljyonnettomuuden riskeihin, infrastruktuurin sijoittumiseen (sis. tuulivoima, maakaasuputket, väylät jne.) ja vieraslajeihin (minkki, supikoira, kurturuusu). Muutoksia tulisikin seurata lajien suojelun näkökulmasta ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin. Vieraslajeja tulisi torjua säännöllisesti.

Natura-luontotyypit

Ulkosaariston saariston saaret ja luodot ovat pääosin meri- ja ulkosaaristovyöhykkeen puuttomia tai lähes puuttomia luotoja. Luontotyyppikokonaisuus käsittää 6 luontotyyppiä, joista yksi on priorisoitu. Pinta-aloja ei ole esitetty päällekkäisiltä luontotyypeiltä, sillä niiden erottaminen muiden saaristovyöhykkeiden pinta-aloista on hankalaa.

- Ulkosaariston saaret ja luodot 1620, 1 232 ha
- Kansallispuistot: Saaristomeri 771 ha, Tammissaaren saaristo 50 ha, Itäinen Suomenlahti 137 ha
- Kasvipeitteiset merenrantakalliot 1230
- Kivikkorannat 1220
- Rantavallit 1210
- Merenrantaniityt 1630*

Kehittämistavoitteet

- linnustoltaan ja hylkeiden kannalta arvokkaiden saariryhmäkokonaisuuksien suojelu erityisesti Saaristomerellä ja Itäisen Suomenlahden kansallispuistojen välisellä merialueella
- vieraslajien torjunnan tehostaminen (riittävät resurssit)
- ohjaamattoman virkistyskäytön haittojen lieventäminen suojelualueita perustamalla
- tuulivoimarakentamisen ohjaaminen linnustoltaan vähempiarvoisille alueille.

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet

Kaikki kohteet ovat Metsähallituksen hallinnassa.

Saarilla sijaitsevat alueet

- Virolahti: Mustamaa 124,9 ha. Pohjoispäässä on vanha kylämiljöö ketoineen (ja yksi vanhoista taloista edelleen käytössä). Hiekkaranta itärannalla. Muuten rannoilla vallitsevat kalliolit, jotka eteläpäässä melko korkeat. Kallioilla esiintyy uhanalaista (EN) keltakynsimöä. Saarella myös luonnonmetsää ja puustoista suota. Saari sijaitsee Viipurin johtavan väylän varrella. Saari on puolustusvoimien käytössä ja liittäminen kansallispuistoon on mahdollista vasta, jos puolustusvoimat luopuu saaresta.
- Kotka: Vanhankylänmaa 65,2 ha maata, 2,3 ha vettä. Saarella on suojainen satama, jossa on merivoimien iso laituri. Haapasaarelaisten hautausmaa sijaitsee saarella. Vanhankylänmaassa on edustavaa hiekkarantaa, jossa on uhanalaisen meriotakilokin (EN) kasvupaikka ja johon on kylvetty ennallistamistarkoituksessa meritatarta (CR). Lisäksi saarella on mm. pienialainen saarnitaimikko, puustoista suota ja kalliosta männikköä.
- Kotka: Kirkonmaa 120 ha maata. Alue on siirtynyt v. 2014 Metsähallituksen luontopalvelujen hallintaan.
- Loviisa: Orrengrund 35 ha maata, 1741 ha vettä. Saarella on luotsiasema ja majakka; merivartioasema suljettiin v. 2010 alussa. Saarella on suojaiseksi rakennettu satama. Kaakkoisrannalla on laaja hiekkaranta.
- Loviisa: Syteskeri, Kiviriki ja Kolmikivi 8,9 ha maata ja 21,5 ha vettä. Luodot sijaitsevat ulkomerellä ja ovat merkittäviä saaristolinnuston pesimäluotoja. Syteskeri on koko itäisen Suomenlahden parhaimpia riskiläluotoja.
- Loviisa: Bysket, Bisaballen ja Grillskär 20 ha luotoja. Lintuluotoja, kaksi viimeksi mainittua ovat luonnonsuojelualueita.
- Loviisa: Lehtinen 34,6 ha maata ja 51,5 ha vettä. Osa saaresta kunnostettu perinnebiotoopiksi. Saaren perinnebiotooppeja laiduntavat kesäisin lampaat. Saarella on Metsähallituksen alueella myös lehtoja, hiekkaisia habitaatteja sekä kasarmialue, joka kuitenkin on tarkoitus jättää kansallispuiston laajennuksen

ulkopuolelle. Saarella esiintyy myös arvokasta lajistoa, mm. perhoslajisto on edustava.

- Loviisa: Aspskär 1,6 ha maata. Metsähallituksella on vain pieni osa saariryhmästä. Aspskärin yksityiseen luonnonsuojelualueeseen kuuluvat saaret ovat merkittäviä lintuluotoja, joiden linnustoa on seurattu hyvin pitkään.
- Loviisa: Hudö 231 ha maata. Tämä on suuri, hieno ja monipuolinen saari, jossa on mm. hiekkarantoja, niittyjä, lehtoja ja luonnonmetsiä. Saarella käy paljon ihmisiä veneillään ja siellä on tarvetta kävijöiden kanavointiin palvelurakenteiden avulla.
- Loviisa: Starkisören 0,2 ha maata.
- Loviisa: Bastö 5,0 ha maata. Saarella on komea kallio ja pohjoispuolella kaksi fladaa. Vain pieni osa saaresta kuuluu Metsähallitukselle.
- Loviisa: Svartholm ja pienemmät lähisaaret 8,5 ha maata. Svartholm on ruotsinvallan aikainen linnoitussaari ja läheiset Arrestantholmen, Krutkällarholmen ja Begravningsholmen kuuluvat samaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kokonaisuuteen (osa Loviisan maalinnoitusta joka on RKY-kohde). Nämä saaret siirtyivät v. 2014 museovirastolta Metsähallitukselle.

Vedenalaisen luonnon puolesta arvokkaat merialueet

- Virolahti: Suuri-Pisin rantamatala 235 ha. Suuri-Pisi ja luodot kuuluvat kansallispuistoon ja Metsähallituksen yksityistä vesialuetta olevaa rantamatalaa ehdotetaan liitettäväksi siihen. Luontotyyppi ulkosaariston luodot ja saaret (1620), vedenalaisissa osissa on edustavia kallio- ja kivikkorantojen rakkoleväyhteisöjä ja putkilokasvivaltaisia pohjia.
- Virolahti: Mustamaan vesialue 665 ha. Tämä olisi kansallispuiston pohjoisimpia alueita, josta matkaa mantereen niemenkärkiin on alle 4 km. Täällä esiintyy luontotyyppiä ulkosaariston luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkoleväyhteisöjä ja putkilokas-

vivaltaisia pohjia. Mustamaa ja sitä ympäröivä vesialue ovat edelleen puolustusvoimien käytössä. Liittäminen kansallispuistoon on mahdollista vasta, jos puolustusvoimat luopuisi alueesta.

- Hamina ja Virolahti: Ulko-Tammion matalikot 7 579 ha. Rääntiön, Ulko-Tammion, Ulko-Tammionluodon, Katajakarien, Matalan, Kärenmaan, Kiven, Naakan, Limpun, Majakartin, Pöysärin, Jähin, Kivikartin, Vellingin, Rivun, Variksen, Muoskerin, Lanskerin, Harujen, Reikopunmatalan, Sittahellin ja Lumiluodonmatalan merialue. Luodot kuuluvat kansallispuistoon ja merialuetta ehdotetaan liitettäväksi siihen. Merialueesta 6 939 ha on yleisvettä ja 640 ha Rääntiön–Ulko-Tammion rantamatalaa, joka on Metsähallituksen yksityistä vesialuetta. Täällä esiintyy luontotyyppinä ulkosaariston luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkolevyyhteisöjä ja putkilokasvivaltaisia pohjia. Tällä merialueella on hyvin korkea vedenalainen geo- ja biodiversiteetti, ja se on uhanalaisen meritaimenen ja siian tärkeää syönnösaluetta sekä siian ja silakan kutualuetta. Luodot ovat tärkeitä merilintujen levähdys- ja pesimäalueita, joukossa useita vaarantuneita tai silmälläpidettäviä lajeja (mm. selkälokki, kala- ja lapintiira, karikukko, punajalkaviklo, ruokki, riskilä, allii, pilkkasiipi). Alue on myös potentiaalista itämerennorpan lisääntymisaluetta.
- Hamina: Koivuluodon rantamatala 204 ha. Merialue Koivuluodon ympärillä on Metsähallituksen yksityistä vesialuetta ja saari kuuluu kansallispuistoon. Täällä esiintyy luontotyyppinä ulkosaariston luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkolevyyhteisöjä ja putkilokasvivaltaisia pohjia. Matalikko on kokonaisuudessaan edustava laaja ja yhtenäinen moreeni- ja sorapohja-alue.
- Kotka: Kilpisaaren matalikot 1 953 ha. Kilpisaaren, Vaihkarin, Eteläkarien ja Itäkarien ympärillä oleva vesialue, josta noin 1 563 ha on yleisvettä ja 390 ha Metsähallituksen yksityistä vesialuetta (Kilpisaaren rantamatalaa). Luodot kuuluvat kansallispuistoon, rantamatalaa ja yleisvesialuetta ehdotetaan liitettäväksi siihen. Täällä esiintyy luontotyyppiä ulkosaariston luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkolevyyhteisöjä ja putkilokasvivaltaisia pohjia. Tällä merialueella on hyvin korkea vedenalainen geo- ja biodiversiteetti; Itäkarien alue on vedenalaisilta luontoarvoiltaan erityisen edustava sorapohjineen ja kalliorantoineen. Luodoilla ja saarilla on useita lintuyhdyskuntia sekä lintujen levähdysalueita (mm. selkälokki, räyskä, ruokkilinnut, karikukko, allii). Merialue on uhanalaisen meritaimenen ja karisiian syönnösaluetta ja siian kutualuetta.
- Kotka: Askerin matalikot 4 424 ha. Lakkojen, Kolselin, Kolselinpekon, Tornin, Kuusenkarin, Askerin, Tervapöllön, Matalamaan, Reipoon, Reiskerin, Lupin, Suntkerin, Vaihellin ja Pekon yleisen vesialueen matalikkoalue Haapasaaren lounaispuolella. Merialueella on paljon lintuluotoja sekä geo- ja biodiversiteetiltään monimuotoisia vedenalaisia alueita. Luodot kuuluvat kansallispuistoon, merialuetta ehdotetaan liitettäväksi siihen. Alueella tavataan luontotyyppiä ulkosaariston luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkolevyyhteisöjä. Alueeseen kuuluu muutamman metsäisen luodon lisäksi avomeren pieniä kallio- ja kivikkoluotoja ja riutta-alueita. Alue on tärkeä lintujen pesintäalue mukaan lukien vaarantuneita ja silmälläpidettäviä lajeja (mm. ruokkilinnut, karikukko, tukkakoskelo, pilkkasiipi, tylli, merikotka). Alue on myös potentiaalista itämerennorpan lisääntymisaluetta.
- Kotka: Kivileton matalikko 488 ha. Kivileton ja Savileton ulkosaariston matalikkoalue sijaitsee yleisvesialueella Vanhankylänmaan ja Ristisaaren puolivälissä. Osa näistä karikoista ulottuu pinnalle. Luodot kuuluvat kansallispuistoon, merialuetta ehdotetaan liitettäväksi siihen. Täällä esiintyy luontotyyppiä vedenalaiset riutat (1170), ulkosaariston luodot ja saaret (1620) sekä mahdollisesti vedenalaiset hiekkasärkät (1110). Kallio- ja kivikkorantojen rakkolevyyhteisöt ovat vallitsevia. Alueella on tehty pääsääntöisesti satunnaistettuja videokartoituksia, mutta vedenalaisen eliöyhteisön voidaan olettaa olevan erittäin monimuotoinen vastaavien ulkosaariston alueiden perusteella.

- Kotka: Itäkallon matalikko 619 ha. Kauim-pana etelässä yleisvesialueella oleva avomeren matalikko, joka muodostuu vedenalaisista riutoista (1170) sekä mahdollisesti vedenalaisista hiekkasärkistä (1110). Alueella on sinisimpukkayhteisöjä ja paikoin rakkolev-yhteisöjä.
- Pyhtää: Ryöhellin matalikko 27 ha Kaunis- saaren luoteispuolella yleisellä vesialueella. Ryöhellin luoto kuuluu kansallispuistoon ja merialuetta esitetään liitettäväksi siihen. Alueella esiintyy luontotyyppiä ulkosaaris- ton luodot ja saaret (1620) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä kallio- ja kivikkorantojen rakkolev-yhteisöjä. Luodolla pesii lokkilintu- yhdyskunta, ja rantavedet ovat mm. silakan kutualuetta. Tämä alue edustaa alueelle epä- tyypillistä korkeaa ja jyrkkärantaista kallio- luotoa selvine levävyöhykkeineen.
- Pyhtää: Viirien matalikot 3 033 ha. Sytes- kerin, Kolmikiven, Kivirikin, Pitkäviirin, Variskerin, Ormikarin ja Kalliokarin ympä- rillä oleva laaja matalikkoalue, josta yleinen vesialue on noin 2 518 ha ja Pitkäviirin ran- tamatala 515 ha. Jälkimmäinen on Metsä- hallituksen yksityistä vesialuetta. Molemmat ehdotetaan liitettäväksi kansallispuistoon. Alueen sisällä on kansallispuistoon kuuluvat Mustaviirin ja Pitkäviirin saaret sekä joukko pienempiä luotoja sekä yksityisomistuksessa oleva Mustaviirin vesialue. Metsähallituksen vesialueet esitetään liitettäväksi kansallispuis- toon. Nämä matalikkoalueet muodostavat erittäin arvokkaan ja monimuotoisen koko- naisuuden, jolla on erittäin korkea vedenalai- nen biodiversiteetti sekä monipuolisia geo- logisia muodostumia. Alueella esiintyy Na- tura-luontotyyppiä ulkosaariston luodot ja saaret (1620), harjusaaret (1610), vedenalai- set hiekkasärkät (1110) ja vedenalaiset riutat (1170) sekä lisäksi kallio- ja kivikkorantojen rakkolev-yhteisöjä, putkilokasvivaltaisia poh- jia, näkinpartaisniittyjä ja sinisimpukkayhteisöjä. Alueella on tärkeitä uhanalaisen meri- taimenen ja karisiian syönnösalueita ja siian kutualueita. Saarilla tavataan monipuolisesti vaarantuneita ja silmälläpidettäviä lintulajeja, ja alueella pesii huomattavia lintuyhdyskuntia (ruokki- ja lokkilinnut). Mustaviirin ympä- rillä oleva yksityinen vesialue on osa samaa, poikkeuksellisen arvokasta merialuetta.
- Pyhtää: Haranmatala 116 ha. Pitkäviirin kaakkoispuolella, yleisvesialueella oleva avo- meren matalikko, luontotyyppiltään vedenalai- set riutat (1170). Alueella on monimuotoisia levä- ja sinisimpukkayhteisöjä.
- Pyhtää: Kejvsalonmatala 367 ha. Pitkäviirin eteläpuolella, yleisvesialueella oleva avomeren matalikko, joka muodostuu vedenalaisista riutoista (1170) sekä mahdollisesti vedenalai- sista hiekkasärkistä (1110). Alueella on mo- nimuotoisia levä- ja sinisimpukkayhteisöjä.

Saarien yhteispinta-ala on 464,8 ha ilman Mustamaata ja Vanhankylänmaata. Vesialueiden pinta-ala on yhteensä 20 859 ha. Tästä 17 061 ha on yleistä vettä ja 3 798 ha kylänrajan sisäpuolis- ta, ns. Metsähallituksen yksityistä vesialuetta. Lu- vussa eivät ole Mustamaan ja Vanhankylänmaan vesialueet, jotka voidaan liittää kansallispuistoon vain, jos armeija luopuu niistä. Rankin käytöstä poistetun rannikkolinnakkeen vesialueita ei ehdoteta liitettäväksi kansallispuistoon. Vesialueiden pinta-aloissa on pieniä epätarkkuuksia.

Tammisaaren saariston kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet

Kaikki kohteet ovat Raaseporin kaupungin alueella ja Metsähallituksen hallinnassa.

- Jussarö 69,1 ha maata ja 9,9 ha vettä. Tämä alue on siirtynyt puolustusvoimilta Metsähallitukselle vuonna 2005 ja avattu kävijöille pian tämän jälkeen. Aluetta on kehitetty keskeisenä osana kansallispuistoa. Saaren länsiosa on luonnontilainen ja edustava osa ulkosaariston vanhaa metsää. Itäosa on kansallispuiston kannalta ongelmallinen: siellä on hylätty kaivos, rappiolla oleva kerrostalo, entinen merivartioasema sekä muita asuin- ja varastorakennuksia. Saaren pohjoisrannalla on suosittu pienvenesatama. Jussaröhön laaditaan parhaillaan osayleiskaavaa, jonka tarkoitus on selkeyttää maankäyttöä ja myös rajata kansallispuistoon liitettävä osa Jussarön itäosasta.
- Stadsfjärdenin saaret 77,2 ha. Alue muodostuu kolmesta melko suuresta saaresta (Kalvön, Slätterholmen, Kavelholmen) sekä joukosta pienempiä luotoja Tammisaaren taajaman edustalla. Saarilla kasvaa edustavia jalopuumetsiä ja lehtoja. Alue on siirtynyt Metsähallitukselle Tammisaaren kaupungilta vuonna 2003.
- Segelskärin ulkoluotoalue 6 380 ha, joista 30 ha luotoja (28 ha yleisiä luotoja) ja 6 350 ha yleistä vesialuetta. Segelskär–Myggan käsittää reilut 27 puutonta luotoa laajalla ulkomeren alueella ja tämän pohjoispuolella Skarvkyrkan 1 ha luotoja ja Äggharun 2 ha. Merialue ja luodot ovat yleistä aluetta lukuun ottamatta Äggharunia. Alue sisältyy Natura 2000-verkostoon, ja Naturan toteutuskeinoksi on määritelty luonnonsuojelulaki. Alueella pesii merilintuja ja siellä metsästetään, minkä takia yhteensovittaminen kansallispuiston suojelutavoitteiden kanssa on haastavaa.
- Hästö-Busö, ympäröivät saaret ja merialue 92 ha maata ja 487 ha vettä. Hästö-Busön saari on merivoimien linnake ja edelleen puolustusvoimien käytössä. Hästö-Busön pääsaaren perhoslajistoa on tutkittu vuosia. Sieltä on tavattu 50 uhanalaista lajia ja muutama laji ensimmäistä kertaa Suomessa (Itämies 2012). Tämä alue on tärkeää saada osaksi kansallispuistoa siinä tapauksessa, että puolustusvoimat luopuu Hästö-Busön rannikkolinnakkeesta. Kuitenkin on tärkeää, että puolustusvoimien toimintaedellytykset turvataan täällä kaikissa olosuhteissa.

Saaristomeren kansallispuiston ehdotetut täydennysalueet

- Kemiönsaari: Morgonlandet 12 ha. Ulkome-
ren saari Hangon läntisellä selällä. Saarella on
arvokas linnusto ja eteläisen Saaristomeren
suurin tiirayhdyskunta. Morgonlandet oli
sota-aikana taistelujen kohde. Saari on Met-
sähallituksen, mutta edelleen merivoimille
vuokrattuna. Saarella on toiminut Russarön
linnakkeen tulenjohtopaikka. Liitetään kan-
sallispuistoon, kun merivoimien vuokrasopi-
mus päättyy.
- Kemiönsaari: Örö, lähiluodot ja merialue,
187 ha maata ja 522 ha vettä. Örössä on
paljon harvinaisia kasveja ja luontotyyppi-
jä. Se on Suomen parhaita perhosten, sekä
vaeltavien että paikallisten, esiintymisalueita.
Saarella on 60 taloa ja paljon eri-ikäisiä lin-
noitteita ja tykkeitä. Se on RKY-alueita. Alue
on Metsähallituksen ja se liitetään kansallis-
puistoon vuoden 2015 alussa, kun merivoi-
mien vuokrasopimus päättyy.
- Kemiönsaari: Ejskär ja Grisselklobben 10 ha.
Örön linnakkeen entisiä tulenjohtopaikkoja,
joissa on jäljellä betoniset tulenjohtotornit.
Liitetään kansallispuistoon, kun merivoimien
vuokrasopimus päättyy.
- Kemiönsaari: Skinnarvikin saaret 236 ha.
Nämä saaret (Lemholmen, Falkön, Granhol-
men, Halsholmen, Risholmen sekä Nordviks-
fjärdenin Granholmen) ovat Metsähallituksen
hallinnassa ja puolustusvoimille vuokrattuna
varikon suoja-alueeksi eikä niillä ole puolus-
tusvoimien toimintaa. Näiden liittäminen
kansallispuistoon on mahdollista vain, jos
ne voivat samaan aikaan olla sotilasalueena
ja tästä johtuvat liikkumisrajoitukset pysyvät
voimassa. Puolustusvoimien toimintaedelly-
tysten tulee säilyä liittämisestä huolimatta
ennallaan.
- Parainen: Utön Kesnäsudden, Ormskär, Bo-
kulla – 73 ha. Nämä saaret ovat Utön ran-
nikkolinnakkeeseen kuuluneita saaria. Kesnäs
on kolmannen Salpausselän viimeinen me-
renpäällinen osa lounaassa. Ormskärissä on
erittäin hieno ja laaja kluuvi, jonka suuauk-
ko merelle on hyvin kapea. Metsähallituksen
alueita, joissa merivoimat lopetti toimintansa
Utön linnakkeen toiminnan päättyessä v.
2005, mutta vuokrasopimusta ei ole vielä
irtisanottu.
- Parainen: Utön kylän vaihtomaita. Utön
pääsaarella on 12 kansallispuistoon kuuluvaa
pientä palstaa, pinta-alaltaan yhteensä alle 1
ha. Ne ovat alun perin isojaossa tulleet me-
renkulkulaitokselle ja sieltä ne ovat siirtyneet
Metsähallitukselle ja kansallispuiston osaksi.
Kylän keskellä olevilla alueilla ei ole arvoa
kansallispuistossa, mutta vaihtamalla (tai
myymällä) ne naapuritilojen osaksi voidaan
myötävaikuttaa Utön kylän kehittämiseen.
Metsähallitus on tehnyt vuonna 2009 esi-
tyksen ympäristöministeriölle toimenpiteis-
tä, jotka mahdollistaisivat esim. maanvaihdon
Natura-ohjelmaan kuuluvien luotojen kanssa.
- Maa- ja vesialueiden ostaminen. Natura-
verkostoon kuuluvia alueita, arvokkaita
merenpohjia etenkin Salpausselän alueelta,
kansallispuiston sisällä olevia loma-asuntoja
ja luonnonsatamia tulisi voida harkinnan
mukaan ostaa kansallispuistoon, milloin
näitä on vapailla markkinoilla ostettavissa.
Puiston tavoitteiden kannalta vähäarvoisia
palstoja kyläsaarilta voidaan vaihtaa tai myydä
pois, mikäli tällä tavoin voidaan tukea kylien
elävänä säilymistä. Kiinteistöjen vaihtaminen
tai myyminen edellyttää kansallispuistosta
irrotettavien alueiden nimeämistä kansallis-
puistolaissa.

Metsähallituksen alueiden kuvaus Porkkalan selvitysalueella

Alueet 1–3 näkyvät myös kuvassa 13 s. 59.

Alue 1

- Kirkkonummi: Bergstadsbrottenin matalikot 5 970 ha Kirkkonummen saariston eteläpuolella. Alueen sisällä ovat Metsähallituksen luonnonsuojelualueet Kantskogsbrotten–Bergstadsbrotten (luotoja 6 ha ja vettä 118,3 ha) sekä Bergensgrund (luotoja 0,2 ha). Alueella on vedenalaisia riuttoja noin 164 ha ja näihin liittyviä lajirikkaita sinisimpukka- ja punaleväyhteisöjä. Alueen matalikot ovat merilintujen, etenkin muuttavien allien, suosimia ruokailualueita.
- Kirkkonummi: Äpskärskobben 20,7 ha (1,5 ha:n luoto ja 19,2 ha vesialuetta). Lintuluoto, jonka ympärillä on Metsähallituksen ns. yksityistä vesialuetta.
- Kirkkonummi: Söderskärin–Norrbådanin matalikot 2 930 ha. Tällä ulkomerialueella on 90 ha sinisimpukka- ja punaleväyhteisöjen peittämiä riuttoja. Merilinnut ruokailevat näillä riutoilla.
- Kirkkonummi: Järvö 21,1 ha maata ja 13,1 ha vettä. Järvön saari on pääosin kalliorantainen ja karu. Saaren sisäosissa on paikoin pienalaisia lehtoja. Osa metsistä voidaan lukea mäntyvaltaisiin luonnontilaisen kaltaisiin vanhoihin metsiin. Saari on vuokrattuna merivoimille, ja sen itäpäässä on puolustusvoimien käytössä oleva venesatama. Saaren lounaisniemi on vuokrattu Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle. Niemessä on kalliolla veneiden kiinnitysrenkaita. Pohjoisosa saarta on yksityisomistuksessa ja siellä on loma-asuntoja.
- Kirkkonummi: Träskön 90,1 ha maata ja 287,2 ha vettä. Träskön (84,4 ha) on Porkkalan niemen kärjen ulkopuolella sijaitseva metsäinen saari, jossa on venäläisten rakentamia linnoitteita. Siellä on paljon linnoitustöistä johtuvia louhikoita. Saarella on monipuolista luontoa: nuorehkoa havumetsää, lehtoja, kallioita ja pieni sisäjärvi. Saari on Metsähallituksen hallinnassa ja sen luoteis- ja eteläosissa on hyvät luonnonsatamat. Hyvällä ilmalla saaren luonnorantoihin voi kiinnittyä muutama kymmenen venettä. Saari kestää Rönnskäriä paremmin kulutusta. Saarella ei ole muita rakennuksia kuin eteläpään vuokratontilla oleva loma-asunto ja sen talousrakennuksia. Träskötä ympäröi Metsähallituksen vesialue. Saari, vesialue ja palanen Söderskärin luotoa (5,7 ha, Rönnskärin itäpuolella) muodostavat luonnonsuojelualan. Tämä 369 ha:n kokonaisuus muodosti ennen sotia Porkkalan kansallispuiston.
- Kirkkonummi: Rönnskär 62,4 ha maata ja 316,2 ha vettä. Rönnskärissä on erinomainen luonnonsatama, laituri, majakka, tykkejä ja vanhoja rakennuksia. Saarella on aiemmin toiminut luotsiasema, jonka rakennus majakan vieressä on hyvin huonossa kunnossa. Rakennukset ovat Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa.
- Saarella on pitkään toiminut Helsingin Seudun Lintutieteellisen Yhdistyksen Tringa ry:n lintuasema. Porkkalan niemi ja sen edustan saaret muodostavat erään Suomen parhaista paikoista havainnoida keväällä arktisten vesilintujen ja kahlaajien muuttoa sekä Porkkalan niemen kautta Viron suuntaan lähtevää lintujen syysmuuttoa. Saarella on mielenkiintoinen historia ja se on upea kohde, varmasti tämän kansallispuiston huippunähtävyys. Mutta saaren vastaanottokapasiteetti on rajallinen.
- Saari on pääosin kalliorantainen ja karu, parhaiten saarella ovat edustettuina kallioiset luontotyyppit. Rannoilla on pienalaisia merenrantaniittyjä. Saaren sisäosien puustoiset alueet ovat pääosin nuorta metsää.
- Kirkkonummi: Mäkiluotoa ympäröivät pikkusaaret ja vesialue käsittävät 8,8 ha maata ja 363,6 ha vettä. Itse Mäkiluoto on Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa. Ympäröivät luodot ja pikkusaaret ovat karuja ja kallioisia.
- Inkoo: Sommarnin matalikko 2 880 ha. Sommarnin alueen sisälle jäävät Sommarhellenin, Grytgobbenin ja Sankbådanin matalikot ja luodot. Luodot ovat hylkeiden ja allien suosimia levähdyspaikkoja. Alueella on noin 110 ha vedenalaisia riuttoja, joiden sinisimpukat houkuttelevat merilintuja alueelle. Myös harmaahylkeitä tavataan täällä säännöllisesti. Sommarnin matalikko on Porkkalan eteläpuolen matalikoista arvokkain.

- Inkoo: Porsö–Ryssklobben 48,3 ha maata ja 162,6 ha vettä. Porsö on havumetsää kasvava saari Inkoossa Porkkalanselän pohjoisreunalla. Saarella on melko suojainen satama. Metsähallituksen hallintaan kuuluu koko Porsön saari ja sen eteläpuolella oleva pitkänomainen Ryssklobben. Sen sijaan sataman suulla oleva Hasselklobben on yksityisessä omistuksessa. Porsössä on Senaatti-kiinteistöjen omistuksessa olevaa rakennettua omaisuutta: majoitusrakennus (76 m²), sauna, 9 erilaista varasto- ja suojarakennusta (406 m²), varastoluola (148 m²) sekä ponttoonilaituri, lauttalaituri ja deaktivoituja tykkeitä. Saari ei ole enää puolustusvoimien käytössä. Majoitusrakennus on vuokrattu yksityishenkilölle.
- Porsö ja Ryssklobben ovat pääosin kalliorantaisia ja melko karuja. Osa metsistä on luonnontilaisen kaltaisia vanhoja metsiä, joissa on paikoin runsaasti lahoppua. Porsössä on myös edustava tervaleppävaltainen lehto.
- Inkoo: Stora Fagerö 2 ha metsää ja 66 ha vesialuetta suuremmissa saareissa Porkkalanselän luoteiskulmassa. Alue on vuokrattuna merivoimille ja voidaan liittää suojelualueeseen vain, jos merivoimat luopuu saaresta ja vesialueesta.
- Inkoo: Inkoon luodot 7 ha Porkkalanselän länsiosassa. Käsittää joukon yleisen alueen luotoja, mm. Sadeln, Lillsadeln, Estgrunden, Hästen. Kuuluu Inkoon saariston Natura-alueeseen. Luotoja käytetään merilintujen metsästyspaikkoina kesäkuun alussa ja syksyllä, myös harmaahylkeitä metsästetään täällä.
- Inkoo: Lilla Bågaskär 14,6 ha maata ja 121,1 ha vettä. Bågaskär on Inkoon ulkosaariston mäntyvaltainen saari, josta itäosa, Låga Bågaskär, on Metsähallituksen hallinnassa ja merivoimille vuokrattuna. Låga Bågaskärin puolella sijaitsee Senaatin hallinnassa olevaa rakennettua omaisuutta: kahdeksan suoja- ja varastorakennusta (yhteensä 450 m²), varastoluola, tutka-asema, ponttooni- ja lauttalaituri sekä deaktivoituja tykkeitä ja tykkiasemia.
- Höga Bågaskär, saaren länsiosa on rajavartiolaitoksen hallinnassa ja vuokrattuna Suomen meripelastusseuralle pitkäaikaisella vuokrasopimuksella. Siellä on aiemmin toiminut luotsiasema ja merivartioasema. Meripelastusseura on rakentanut entisen merivartioaseman paikalle ison toimintakeskuksen, jota käytetään etenkin seuran koulutustoiminnassa.

Höga ja Låga Bågaskärin välillä on matala maakannas ja tämän pohjoispuolella suojainen, merivartioston ja sitä ennen luotsilaitoksen toimintaa varten rakennettu satama. Bågaskärin itäpuolella ja Höga Bågaskärin länsipuolella on Metsähallituksen yksityistä vesialuetta.

Alue 2

- Kirkkonummi: Kuokkamaa 22,9 ha. Alue sijaitsee Espoonlahden suulla, Medvastin pohjoispuolella. Alue on arvokasta perinneympäristöä, joka muodostuu avoimista niityistä, hakamaista ja metsälaitumista. Luonnonsuojelualue.
- Kirkkonummi: Norra-Fladet 78 ha maata ja 73 ha vesialuetta, yhteensä 151 ha. Alue muodostuu useammasta osasta Norra Fladetin–Smedjevikenin–Dåvitsvikenin alueella. Norra Fladetin alue on linnustollisesti arvokasta perinnemaisemaa ja sitä on kunnostettu ruovikon niitolla ja laidunnuksella. Smedjevikenin puolella on lintutorni.
- Kirkkonummi: Kalvholmen 17,4 ha maata ja 5,0 ha vettä. Aluetta luonnehtivat puustoiset ja avoimet perinneympäristöt sekä avoin ruovikoitunut merenlahtialue. Alueen uhkana on hakamaiden ja avointen alueiden umpeenkasvu.
- Kirkkonummi: Dåvits Kotilahti 8 ha maata ja 9 ha vesialuetta. Kapean suuaukon mereen yhdistämä lahti Medvastössä.
- Kirkkonummi: Dåvitsviken 170,2 ha. Alue koostuu useammasta osasta: Flader, Dåvitsviken ja Brännmossen. Alue käsittää lintuvesiä, lehtoja, soita ja perinnemaisemia.
- Kirkkonummi: Värans Stormossen 66,4 ha. Stormossen on rikkonaista nevaa, jota ympäröivät rämeet ja korvet, saarekkeissa kasvava luonnonmetsää.
- Kirkkonummi: Telegrafberget 53,4 ha maata ja 243,3 ha vettä. Kallioinen metsä- ja ranta-alue Porkkalanniemen länsirannalla. Alueen eteläosa on vuokrattuna Finnipilot Oy:lle ja siellä toimii Porkkalalan luotsiasema. Muu osa maa-alueesta on vuokrattu Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle ja on osa tämän hallinnoimaa Porkkalanniemen virkistysaluetta.

Luotsiaseman aluetta ei liitetä suojelualueeseen niin kauan kuin se on vuokrattuna.

- Kirkkonummi: Porkkala Stormossen 22,4 ha. Rämevaltainen suo Porkkalanniemen keskellä. Metsät ovat suurimmilta osin kallioisia mäntyvaltaisia kuivahkoja kankaista.
- Siuntio: Störsvikin metsä 171,1 ha maata ja 19,8 ha vettä (Kvarnträsk). Suuri vanhan metsän alue Pikkalanlahden länsipuolella, osittain meren rannalla. Metsän keskellä on järvi. Alueen metsät vaihtelevat rehevien maiden kuusikoista ja kuusi-lehtisekametsistä kuivien kasvupaikkojen ja kallioiden männiköihin. Lahopuuta esiintyy paikoin runsaasti. Störsvikin suot ovat pienialaisia puustoisia korpia ja rämeitä. Suurin yhtenäinen suoalue on Kvarnmossenin räme.
- Inkoo: Långvassfjärden 45,2 ha maata ja 6,0 ha vettä. Suurin osa alueesta on avointa ruovikoitunutta merenlahtea. Metsähallituksen alueella lahden itä- ja eteläreunaa kiertää puustoinen vyöhyke, joka vaihtelee lehtipuuvaltaisesta harvasta koivikosta havumetsään ja rantoja reunustavaan tervalepikkoon. Vanhaa puustoa on vähän ja lahoppuustoa on vasta kehittymässä. Perinnebiotoopeista on jäljellä osin melko edustavaakin rantaniittyä sekä hakamaatyyppejä puoliavoimia metsiä. Aluetta hoidetaan laiduntamalla. Långvassfjärden liittyy itäreunaltaan Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistamaan Kopparnäsin virkistysalueeseen. Nämä yhdessä Siuntion puolella olevan, Metsähallituksen hallinnassa olevan Störsvikin metsän kanssa muodostavat laajan luontoaluekokonaisuuden.

Alue 3

- Kirkkonummi: Finnträsketin metsä 149,1 ha. Boreaalista luonnonmetsää Finnträskin järven rannalla. Eteläpuolinen metsä kuuluu Uudenmaan parhaisiin vanhoihin metsiin. Metsä on uusmaalaisittain melko laaja, ja lahoa lehtipuuta on sekapuuna runsaasti. Alueella on pieniä kallioita ja soistuneita painanteita sekä itäosassa lisäksi hieman laajempi isovarpuräme.
- Kirkkonummi: Saltfjärden 125,3 ha maata ja 5,1 ha vettä. Saltfjärden on linnustollisesti arvokas entinen laaja merenlahti. Siitä on muodostunut perinnemaisema, jota hoidetaan niittämällä, laiduntamalla ja pienpetoja poistamalla. Alueen eteläosassa on Gästerbyn lehmusmetsä. Saltfjärden on eräällä maamme tärkeimmistä muuttolintujen reiteistä ja siellä levähtää paljon vesilintuja, kahlaajia ja petolintuja. Alueella on suosittu lintutorni ja palveluvarustusta.

Selvitettävänä olevan Porkkalan kansallispuiston toteutusvaihtoehdot

Vaihtoehto 0 – Metsähallituksen alueista muodostetaan ns. tavallisia luonnonsuojelualueita

Tämä vaihtoehto koskee kaikkia Metsähallituksen alueita selvitysalueella eli alueet 1 + 2 + 3 kuvassa 13 s. 59, alueiden kuvaus on liitteessä 6.

Keskeinen kysymys tässä selvityksessä on se, mitä hyötyä tai lisäarvoa on mahdollisuus saada sillä, että Metsähallituksen alueista perustettaisiin yksi kansallispuisto useiden eri luonnonsuojelualueiden sijaan. Tähän kysymykseen ei ole mahdollista saada yksiselitteistä vastausta, sillä kansallispuistoon liittyy paitsi hyötyjä myös haittoja. Hyötyjä ovat kansallispuiston näkyvyys ja tunnettavuus verrattuna vaihtoehtoiseen ratkaisuun. Kansallispuisto mahdollistaa myös luontomatkailemisen aktiivisen kehittämisen, josta on hyötyä ihmisten lisääntyneen luontotietoisuuden muodossa. Matkailuelinkeinojen kehittämiseksi ja rahoituksen saamiselle hoidon ja palvelujen kehittämistä varten kansallispuisto avaa paremmat mahdollisuudet. Toisaalta kansallispuisto tarkoittaa paljon suurempia kävijämääriä, enemmän kulutusta ja häiriötä sekä kalliimpia ylläpitokustannuksia. Pelkästään luonnonsuojelun kannalta ajateltuna kansallispuiston edut eivät ole aivan kiistattomia.

Erillisten, tavallisten luonnonsuojelualueiden perustaminen kansallispuiston sijaan tarkoittaa sitä, että selvitysalueen kohteet tulevat mukaan lähivuosina laadittavaan, koko läntisen Uudenmaan valtion suojelualueet käsittäviin kahteen asetukseen (valtioneuvoston asetus yli 100 ha:n luonnonsuojelualueista ja ympäristöministeriön

asetus alle 100 ha:n luonnonsuojelualueista). Uudet luonnonsuojelualueet perustetaan Natura-alueittain ja näitä alueita tulee perustettavaksi noin X eri aluetta. Samalla myös edellä mainittujen, aiemmin muodostettuja luonnonsuojelualueita koskevien säädösten ajanmukaistaminen tulee arvioitavaksi.

Näille luonnonsuojelualueille ei tulla ohjaamaan kävijöitä eikä niitä tulla mainostamaan, mutta ne ovat avoimia kävijöille – mahdollisia lintujen pesimäaikaisia rajoitusosia tai kasvillisuudeltaan erikoisen herkkiä alueita lukuun ottamatta. Vilkkaimmille paikoille voi olla tarpeen järjestää opastustauluja ja pieniä pysäköintialueita, joita jo nyt on muutamilla näistä alueista. Niille alueille, jotka tarvitsevat luonnonhoitoa (laidunnusta, kuusen poistoa, vieraspetojen poistoa) tai ennallistamista, voidaan näitä toimenpiteitä tehdä Metsähallituksen toimesta tai järjestämänä. Tässä suhteessa ei ole eroa kansallispuistoa koskeviin vaihtoehtoihin.

Tämän vaihtoehdon 0 luonnonsuojelualueiden pinta-ala olisi yhteensä 1 184 ha maata ja 13 550 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågsjärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 064 ha maata ja 13 034 ha vesialuetta.

Koko pinta-ala jakaantuu selvitysalueella kuntien osalta seuraavasti:

- Kirkkonummi 895 ha maata ja 10 294 ha vettä
- Siuntio 171 ha maata ja 20 ha vettä
- Inkoo 117 ha maata ja 3 236 ha vesialuetta.

Yhteenveto 0-vaihtoehdon hyvistä ja huonoista puolista voidaan tiivistää seuraavasti:

Hyviä puolia 0-vaihtoehdossa	Huonoja puolia 0-vaihtoehdossa
<ul style="list-style-type: none"> • Alueilla on vähemmän kävijöitä ja näistä aiheutuu kulumista ja häiriötä • Arkaa ja häiriölle herkkää luontoa pystytään suojelemaan paremmin • Alueet säilyvät rauhallisina kohteina omatoimiretkelijöille • Alueen hoito ja ylläpito on halvempaa, koska palvelurakenteita ja huoltoa tarvitaan vähemmän • Lisääntynyt matkailutoiminta ei häiritse lintuasematuimintaa Rönnskärillä 	<ul style="list-style-type: none"> • Porkkalan alueen matkailullisia mahdollisuuksia luontomatkailemisen osalta ei voida tai voidaan käyttää vain rajallisesti hyväksi • Tämä ei tue matkailuyrittäjien toiminnan kehittämistä • Suojelualueiden palvelurakenteille, hoidolle tai muulle kehittämiseksi on vaikea saada hankerahoitusta tai muuta rahoitusta ilman kansallispuiston statusta. Tosin rakenteiden tarvekin jää muuta vaihtoehtoja vähäisemmäksi.

Vaihtoehto 1 – Porkkalan saariston kansallispuisto

Tämä vaihtoehto kattaa alueen 1 kuvassa 13 s. 59, alueiden kuvaus on liitteessä 6.

Perustetaan Porkkalan saariston kansallispuisto, johon tulee mukaan Metsähallituksen luontopalveluiden hallinnassa olevia saaria ja vesialueita, mutta ei alueita mantereella. Muista selvityksen kohteena olevista alueista tehdään säädösvalmistelun kautta tavallisia luonnonsuojelualueita. Aiemmin perustettujen neljän luonnonsuojelualan asetukset ajanmukaistetaan tarvittaessa.

Tähän kansallispuistoon olisi kuitenkin tärkeä saada mukaan muutamia ”sillanpäitä”, joiden kautta voidaan ohjata liikennettä ja jakaa informaatiota kansallispuiston nähtävyyksikohteista. Metsähallituksella ei kuitenkaan ole tähän sopivia maakaistaleita rannikolla: Porkkalan luotsiaseman takana oleva Metsähallituksen kiinteistö on jyrkkärantainen ja kallioinen, Upinniemen alueet

ovat puolustusvoimien käytössä eivätkä sovellu matkailijoille kuljettaviksi. Sama ongelma saavutettavuuden suhteen on kaikissa vaihtoehdossa (katso luku 6.7 s. 63).

Kansallispuistoon sisältyisivät paitsi Metsähallituksen saaret Kirkkonummella myös Inkoossa, sillä siellä sijaitsee luonnonsuojelullisesti tärkeitä ja kävijöitä kiinnostavia valtion saaria.

Tämän vaihtoehdon 1 mukaisen kansallispuiston pinta-ala olisi yhteensä 255 ha saaria ja 13 128 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä. Ilman näitä pinta-aloja olisivat 155 ha saaria ja 12 612 ha vesialuetta.

Koko pinta-ala jakaantuu kuntien osalta seuraavasti:

- Kirkkonummi 183 ha saaria ja 9 898 ha vettä
- Siuntio 0 ha maata ja vettä
- Inkoo 72 ha saaria ja 3 230 ha vesialuetta.

Vaihtoehdon hyviä ja huonoja puolia voi kuvata seuraavasti:

Hyviä puolia vaihtoehdossa 1	Huonoja puolia vaihtoehdossa 1
<ul style="list-style-type: none"> • Saariston hienoja nähtävyyksikohteita voidaan kehittää kansallispuiston osana • Matkailukäyttöön sopivien saarien kehittämiseen on mahdollisuus hakea ja saada tukea • Mantereella olevat kohteet säilyvät rauhallisempina, kun niitä ei tehdä tunnetuksi kansallispuiston osana 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansallispuisto jää maa-alaltaan aika vaatimattomaksi, vaikka muodollisesti täyttää lain vaatimukset • Kansallispuisto on hajanainen • Pientä ja vaikeasti saavutettavaa kansallispuistoa ei ole helppo tehdä tunnetuksi • Kova kävijäpaine kohdistuu muutamalle harvalle kansallispuiston saarelle: Rönnskär, Träskö, Porsö, Bågaskär • Lintuaseman toimintaan Rönnskärillä kohdistuu haasteita uudessa tilanteessa • Laiturit ja muut merikansallispuiston rakenteet ovat kalliita • Merikansallispuiston ylläpito on kallista (edellyttää hyvää venekalustoa)

Vaihtoehto 2 – Porkkalan ja saariston kansallispuisto

Tämä vaihtoehto kattaa alueet 1 + 2 kuvassa 13 s. 59, alueiden kuvaus on liitteessä 6.

Perustetaan Porkkalan kansallispuisto, johon tulee mukaan Metsähallituksen luontopalveluiden hallinnassa olevia saaria ja vesialueita sekä rannikolla olevia alueita. Muista selvityksen kohteena olevista alueista tehdään säädösvalmistelun kautta tavallisia luonnonsuojelualueita. Aiemmin perustettujen neljän luonnonsuojelualan asetukset ajanmukaistetaan tarvittaessa.

Tämä olisi luonteva kokonaisuus, sillä kaikkia osia yhdistää toisiinsa meri. Olisi perusteltua kutsua tällaista kansallispuistoa merikansallispuistoksi, ja sillä on selvä mereen liittyvä imago. Kuitenkin vaikka tässä olisi mukana rannikkoalueita, ongelma saaristo-osan saavutettavuuden suhteen säilyisi.

Tämän vaihtoehdon 2 mukaisen kansallispuiston pinta-ala olisi yhteensä 1 164 ha saaria ja 13 484 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 044 ha saaria ja 12 978 ha vesialuetta.

Koko pinta-ala jakaantuu kuntien osalle seuraavasti:

- Kirkkonummi 621 ha maata ja 10 229 ha vesialuetta
- Siuntio 171 ha maata ja 20 ha vettä
- Inkoo 117 ha maata ja 3 236 ha vettä.

Vaihtoehdon hyviä ja huonoja puolia voi kuvata seuraavasti:

Hyviä puolia vaihtoehdossa 2	Huonoja puolia vaihtoehdossa 2
<ul style="list-style-type: none"> • Saariston hienoja nähtävyyshkohteita voidaan kehittää kansallispuiston osana • Matkailukäyttöön sopivien saarien kehittämiseen on mahdollisuus hakea ja saada tukea • Mereen liittyvät rannikon suojelualueet vahvistavat kansallispuistoa 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansallispuisto jää hajanaiseksi • Kova kävijäpaine kohdistuu muutamalle harvalle kansallispuiston saarelle: Rönnskär, Träskön, Porsö, Bågaskär • Lintuaseman toimintaan Rönnskärillä kohdistuu haasteita uudessa tilanteessa • Laiturit ja muut merikansallispuiston rakenteet ovat kalliita • Merikansallispuiston ylläpito on kallista (edellyttää hyvää venekalustoa)

Vaihtoehto 3 – Länsi-Uudenmaan rannikon kansallispuisto

Tämä vaihtoehto koskee kaikkia Metsähallituksen alueita selvitysalueella eli alueet 1 + 2 + 3 kuvassa 13 s. 59, alueiden kuvaus on liitteessä 6.

Perustetaan Porkkalan alueen ympärille kansallispuisto, johon tulee mukaan Metsähallituksen luontopalveluiden hallinnassa olevia saaria ja vesialueita sekä mantereella olevia alueita Helsinki–Hanko-tien eteläpuolella. Saltfjärdenin laaja kosteikkoalue Porkkalanniemen tyvellä sekä Finnträskin suuri vanhan metsän alue vähän kauempana ovat mukana. Molemmat ovat vanhalla Porkkalan vuokra-alueella ja niillä on jonkinasteinen yhteys Porkkalaan. Saltfjärden monipuolista kansallispuistoa, samoin Finnträskin metsä, mutta niiltä puuttuu luonteva yhteys mereen ja merelliseen imagoon.

Tämän vaihtoehdon 3 kansallispuistoalueiden pinta-ala olisi yhteensä 1 184 ha maata ja 13 490 ha vettä. Luvuissa on kuitenkin mukana puolustusvoimille vuokrattuja alueita Järvössä, Rönnskärissä, Stora Fagerössä ja Låga Bågaskärissä sekä Porkkalan luotsiaseman tontti. Ilman näitä pinta-alat olisivat 1 064 ha maata ja 12 974 ha vesialuetta.

Koko pinta-ala jakaantuu kuntien osalta seuraavasti:

- Kirkkonummi 895 ha maata ja 10 234 ha vettä
- Siuntio 171 ha maata ja 20 ha vettä
- Inkoo 117 ha maata ja 3236 ha vesialuetta.

Vaihtoehdon hyviä ja huonoja puolia voi kuvata seuraavasti:

Hyviä puolia vaihtoehdossa 3	Huonoja puolia vaihtoehdossa 3
<ul style="list-style-type: none"> • Saariston hienoja nähtävyyshkohteita voidaan kehittää kansallispuiston osana • Matkailukäyttöön sopivien saarien kehittämiseen on mahdollisuus hakea ja saada tukea • Mereen liittyvät rannikon suojelualueet sekä Saltfjärden ja Finnträskin metsä lisäävät kansallispuiston pinta-alaa ja vahvistavat kansallispuistoa • Saltfjärden tuo mukanaan yhden lisäkohteen kävijöille, sillä siellä on suosittu lintutorni 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansallispuisto jää hajanaiseksi • Saltfjärdeniltä ja Finnträskin metsältä puuttuu luonteva yhteys mereen ja merelliseen imagoon • Saltfjärden tai Finnträskin metsä eivät kestä suuria kävijämääriä • Kova kävijäpaine kohdistuu muutamalle harvalle kansallispuiston saarelle: Rönnskär, Träskön, Porsö, Bågaskär • Lintuaseman toimintaan Rönnskärillä kohdistuu haasteita uudessa tilanteessa • Laiturit ja muut merikansallispuiston rakenteet ovat kalliita • Merikansallispuiston ylläpito on kallista (edellyttää hyvää venekalustoa)

Kuntien ja muiden julkisyhteisöjen hallinnassa olevia virkistysalueita ja vastaavia alueita Porkkalan selvitysalueella

Lisäksi alueella on muita näiden omistamia kiinteistöjä sekä myös yksityisiä luonnonsuojelualueita. Luettelo ei ole kattava.

Kunta	Virkistysalueen nimi	Pinta-ala maata ha	Pinta-ala vettä ha	Alueen omistaa / aluetta hallinnoi	Lisätietoja
Inkoo	Kopparnäs	517	195	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	Tämä virkistysalue on Metsähallituksen alueiden Störsvik ja Långvassfjärden välissä. Muodostavat laajan, 812 ha:n laajuisen yhtenäisen alueen (ml. yhdistyksen Störsvikin alue Siuntiossa)
Inkoo	Sommarn	12	0	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	
Inkoo	Stora Fagerö	32	0	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	
Kirkkonummi	Järvö	2	0	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	Metsähallituksen aluetta
Kirkkonummi	Lähteelä	134	992	Helsingin kaupunki	Porkkalanniemen eteläosassa, käsittää myös saaria
Kirkkonummi	Porkkalan leirikeskus	14	0	Helsingin seurakuntayhtymä	Dragesvikenin rannalla Porkkalassa
Kirkkonummi	Porkkalanniemi	156	0	Kirkkonummen kunta, Nurmijärven kunta, Vantaan kaupunki	Alueet on vuokrattu Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle, myös Metsähallituksen 40 ha:n alue Telegrafbergetillä
Kirkkonummi	Räfsön leirikeskus	37	0	Kirkkonummen seurakunnat	
Kirkkonummi	Stora Brändö	40	42	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	
Kirkkonummi	Väransin virkistysalue	50	0	Espoon kaupunki	Pinta-ala on arvio
Siuntio	Störsvik	81	75	Uudenmaan virkistysalueyhdistys	Liittyy Kopparnäsän alueeseen ja Metsähallituksen alueisiin
	Yhteensä	1 075	1 304		

LIITE 9. Natura-luontotyyppien esiintyminen Porkkalan selvitysalueella Metsähallituksen luontopalvelujen alueella ja 14 yksityisellä luonnonsuojelualueella

		Kuokkamaa, Kirkkonummi	Norra Fladet, Kirkkonummi	Dävits Kotilahti, Kirkkonummi	Dävitsviken, Kirkkonummi YSA + MH	Finnträsket, Kirkkonummi YSA + MH	Saltfjärden ja Gästerbyn metsä, Kirkkonummi	Aspskärskobben, Bergensgrund, Kantskogsbrotten, Bergstadsbrotten, Kirkkonummi	Järvö, Kirkkonummi	Söder skär, Kirkkonummi	Rönn skär, Kirkkonummi	Mäki luodon ympäristö, Kirkkonummi	Träskön, Kirkkonummi	Telegrafberget, Kirkkonummi	Porkkala Storsosen, Kirkkonummi	Störsvik, Siuntio	Långvassfjärden, Inko	Porsö, Inko	Stora Fagerö, Inko	Låga Bågasjär, Inko	YSA-alueet, 14 kpl
Natura-luontotyyppin nimi	Koodi	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha	Ha
Ei luontoyyppiä		15,3	129,0	6,5	61,5	83,74			20,4	2,9	17,1		29,9	32,3	10,9	139,1	38,95	22,9	0,7	11,18	91,9
Kivikkorannat	1220																		0,2		
Kasvipeitteiset merenrantakalliot	1230							1,5	4,2	5,0	24,8		15,6	5,6				11,4	0,7	3,84	0,01
Ulkosaariston saaret ja luodot	1620							1,7			22,5	7,2	5,4								
Merenrantaniityt*	1630		6,2		0,4					0,09	0,32		0,4				2,66				0,7
Itämeren hiekkarannat	1640																				
Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt*	6270																				2,5
Kosteat suurruohoniityt	6430				0,4		29,6				0,3										0,1
Keidassuot *	7110				55,7																15,0
Vaihettumissuot ja rantasuot	7140		20,3	7,2	52,7		35,3		0,8								1,27				2,1
Lähteet ja lähdesuot	7160																				0,01
Silikaattikalliot	8220				1,3	0,8			3,9	1,1	16,2		36,9	9,4		5,5		2,01			1,7
Luonnonmetsät*	9010				38,3	52,6			2,3		0,7		3,1	2,4		4,3		10,29	1,4		38,6
Jalopuumetsät *	9020						1,4														3,5
Lehdot	9050	7,4	10,0	1,6	1,8	2,2	0,2		0,3							14,3	7,66	1,63			24,8
Hakamaat ja kaskilaitumet	9070	0,3	1,0		9,3		4,7										0,8				1,1
Metsäluhdat*	9080		2,0		4,1										0,8						0,2
Puustoiset suot*	91D0				34,7	9,8			2,3				0,3	3,5	10,3	7,9					5,7
Koko inventoitu pinta-ala yhteensä		22,9	168,5	15,3	237,7	149,0	137,5	3,2	34,2	9,1	28,91	7,2	86,6	53,1	22,5	190,9	51,34	48,24	3	15,02	185,9
Natura-luontotyyppien pinta-ala yhteensä	655,8	7,6	39,5	8,8	198,7	65,4	71,2	3,2	13,8	6,2	64,8	7,2	61,6	20,8	11,1	32,0	12,4	25,3	2,3	3,8	96,0
Natura-luontotyyppiä yhteensä kpl		2	5	2	10	4	5	2	6	3	6	1	6	4	2	4	4	4	3	1	14

Luonnonsuojelualueet ja niiden perustamista ja laajentamista koskeva sääntely luonnonsuojelulaissa

Arja Halinen/Metsähallitus

1 Luonnonsuojelualueiden perustaminen

Luonnonsuojelualueiden perustamista koskevat säännökset ovat luonnonsuojelulain (1096/1996; jatkossa LSL) 3 luvussa. Luonnonsuojelualueita ovat LSL 10 §:n mukaan kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet. Tässä selvityksessä ei käsitellä luonnonpuistojen sääntelyä, koska niitä ei sisälly selvitysalueeseen.

Luonnonsuojelualueiden perustamisen yleisistä edellytyksistä säädetään LSL 10.2 §:ssä seuraavasti:

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;
- 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- 4) alue on erityisen luonnonkaunis;
- 5) alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi;
- 6) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai
- 7) alue on muutoin niin edustava, tyyppillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Kansallispuiston perustamisesta säädetään LSL 11 §:n mukaan lailla. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle, ja sen pinta-alan on oltava vähintään 1 000 ha. Alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luontoharrastuksen kannalta.

Muun luonnonsuojelualueen perustamisesta valtion omistamalle alueelle ja alueen tarkoituksesta säädetään LSL 17 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella. Mikäli luonnonsuojelualueen pinta-ala on enintään 100 ha, perustaminen ta-

pahtuu ympäristöministeriön asetuksella. Muun luonnonsuojelualueen perustamisesta Suomen talousvyöhykkeelle säädetään valtioneuvoston asetuksella. Näistä asetuksista käytetään termiä perustamisasetus.

2 Luonnonsuojelualueiden rauhoitusmääräykset

Kansallispuistojen rauhoitussäännöksistä säädetään LSL 13–15 §:ssä. Ne sisältävät kansallispuistojen rauhoitussäännökset (13 §), poikkeukset rauhoitussäännöksistä (14 §) ja luvanvaraiset poikkeukset rauhoitussäännöksistä (15 §).

Muun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksiin sovelletaan LSL 17a §:n pääsäännön mukaan lain 13–15 §:iä, ellei jäljempää 17a §:stä muuta johdu. Tämän selvityksen kohdealuetta koskee 17a §:n 3. momentti, jonka mukaan (muualla kuin metsästyslain 8 §:n alueella) voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää metsästyksen sallimisesta muulla luonnonsuojelualueella, jos metsästys ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta tai aiheuta haittaa alueen käytölle. Säännökset voivat olla alueellisesti tai ajallisesti rajoitettuja taikka kohdistua tiettyyn riistaeläinlajiin. 17a §:n 5 momentin mukaan perustamisasetuksella voidaan säätää puolustusvoimien harjoitus- ja koulutustoiminnasta sellaisella muulla luonnonsuojelualueella, johon puolustusvoimilla on käyttöoikeus, ja muutoinkin muuhun luonnonsuojelualueeseen kuuluvalla vesialueella, jos toiminta ei vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Perustamisasetuksella voidaan lisäksi säätää lentotoiminnan ja merenkulun turvalaitteiden sijoittamisesta ja kunnossapidosta sekä muista vastaavista viranomaisen toimenpiteistä muulla luonnonsuojelualueella sekä säätää tien, johdon ja kaapelin rakentamisen, ojan kaivamisen, vesikulkuväylän ruoppaamisen ja muun vastaavan toimenpiteen sallimisesta muulla luonnonsuojelualueella, jos toimenpiteet eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta.

3 Liikkumisen rajoittaminen luonnonsuojelualueilla

Kansallispuiston ja muun luonnonsuojelualan liikkumisrajoituksia säädellään LSL 18.2 §:ssä. Kansallispuistossa ja muulla luonnonsuojelualueella voidaan joko alueen perustamispäätökseen tai aluetta koskevaan järjestyssääntöön otettavalla määräyksellä kieltää tai rajoittaa liikkumista, leiriytymistä, mairinnousua sekä veneen, laivan tai muun kulkuneuvon pitämistä. Liikkumis- ja mairinnousukiello tai -rajoitus edellyttää, että alueen eläimistön tai kasvillisuuden säilyminen sellaista vaatii. Tämän luonnonsuojelulain liikkumisrajoituksia koskevan valtuutussäännöksen mukaan päätösvalta luonnonsuojelullisista liikkumisrajoituksista valtion luonnonsuojelualueilla on Metsähallituksella, jonka hallinnassa alueet ovat ja joka LSL 20.2 §:n mukaan antaa niitä koskevat järjestyssäännöt. Muita liikkumisrajoituksen antamisen mahdollistavia säännöksiä löytyy puolustusvoimia koskevasta lainsäädännöstä sekä vesillä liikkumisen osalta (luonnonsuojelualueiden ulkopuolella) vesiliikennelaista (463/1996), joita on tarkasteltu jäljempänä. Järjestyssääntöihin voidaan sisällyttää myös erilaisia reittejä ja liikkumismuotoja koskevia rajoituksia, joiden perusteena on laki kuluttajatuotteiden ja -palvelujen turvallisuudesta (kuluttajaturvallisuuslaki, 920/2011).

Laki puolustusvoimista (551/2007) antaa puolustusvoimille mahdollisuuden kieltää liikkumisen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa, tai rajoittaa sitä. Lain 15 §:n mukaan kiellon on oltava tarpeen sotilaallisista syistä tai välttämätön ulkopuolisten suojaamiseksi vaaroilta. Kiellon antaa puolustusvoimien puolustushaarasikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädetään rikoslaisissa. Lisäksi PVL 15.2 §:n mukaan harjoituksen johtaja voi määrätä 1 momentissa tarkoitettun kiellon tai rajoituksen puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmytykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.

Vesiliikennelain (463/1996) 15 §:n mukaan vesikulkuneuvolla liikkuminen voidaan kieltää määräjäksi tai toistaiseksi määrättyllä vesialueella

tai rajoittaa sitä, jos kiello tai rajoitus harkitaan tarpeelliseksi liikenteen, ympäristön, kalastuksen tai muun elinkeinon suojaamiseksi taikka yleisen luonnon virkistyskäytön tai muun yleisen edun vuoksi. Yleisiä kulkuväyliä koskevista kielloista ja rajoituksista päättää Liikennevirasto ja muita vesialueita koskevista kielloista ja rajoituksista toimivaltainen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Nämä vesiliikennelain säännökset eivät koske perustettuja luonnonsuojelualueita. Niitä koskevat liikkumisrajoitukset annetaan järjestyssäännössä tai alueen perustamissäädöksessä.

4 Luonnonsuojelualueiden laajentaminen

Alueen liittämistä luonnonsuojelualueeseen on säännökset LSL 22 §:ssä. Säännökset koskevat sekä kansallispuistoa että muita luonnonsuojelualueita. Sellainen valtion omistukseen siirtynyt alue, jonka käytöstä luonnonsuojelualan laajennusalueeksi on tehty päätös hankinnan tai muun saannon yhteydessä, luetaan kuuluvaksi asianomaiseen luonnonsuojelualueeseen. Metsähallituksen hakemuksesta luonnonsuojelualueeseen voidaan liittää kiinteistötoimituksessa tai kiinteistöjen yhdistämispäätöksellä muukin sellainen alue, joka kuuluu Metsähallituksesta annetun lain (1378/2004) 14 §:ssä tarkoitettuun julkisten hallintotehtävien omaisuuteen. Tällä tarkoitetaan Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnassa olevaa omaisuutta. Hakemuksesta ei luonnonsuojelualueeseen voida kuitenkaan liittää yleiseen vesialueeseen kuuluvaa aluetta. Kansallispuistoon liittyvä, muun julkisoikeudellisen yhteisön kuin valtion omistama alue voidaan yhteisön suostumuksella liittää kansallispuistoon.

Hallituksen esityksen (HE 59/2009 vp) mukaan hakemuksesta tapahtuvaa liittämistä käytetään tilanteissa, joissa muuhun luonnonsuojelualueeseen liitettävän alueen suojelun tavoitteet soveltuvat olemassa olevan luonnonsuojelualan rauhoitussäännösten mukaisesti suojelutavoitteisiin, eivätkä nämä rauhoitussäännökset olennaisella tavalla muuttaisi liitettävän alueen metsästyskäytäntöjä. Muussa tapauksessa alueen laajentaminen tapahtuisi säädösteitse. Metsähallituksen näkemyksen mukaan ajantasainen luonnonsuojelulain 22 §:n säännös alueen liittämistä luonnonsuojelualueeseen koskee myös ennen lain voimaantuloa perustettuja luonnonsuojelualueita, ml. kansallis- ja luonnonpuistoja.

Kyseessä olevan säännöksen tarkoitus on ollut keventää ja yksinkertaistaa luonnonsuojelualueiden laajentamista.

Luonnonsuojelulain 22 §:n perusteella kansallispuistoa voidaan valtion maa- ja vesialueilla laajentaa seuraavasti:

- 1) Kiinteistökenninen liittäminen: liitetään kansallispuistoon kiinteistöjen yhdistämispäätöksellä valtion omistukseen siirtyneet alueet, joiden käytöstä luonnonsuojelun alueen laajennusalueeksi on tehty päätös hankinnan tai muun saannon yhteydessä;
- 2) Liittäminen Metsähallituksen hakemuksesta: liitetään kansallispuistoon kiinteistötoimituksessa tai kiinteistöjen yhdistämispäätöksellä alueet, jotka kuuluvat Metsähallituksesta annetun lain (1378/2004) 14 §:ssä tarkoitettuun julkisten hallintotehtävien omaisuuteen eli alueet, jotka ovat Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnassa¹;
- 3) Liittäminen laajennuslailla: liitetään kansallispuistoon eduskunnan säätämällä laajennuslailla² yleisiä vesialueita tai muita alueita, joiden liittäminen kansallispuistoon muuttaisi olennaisella tavalla liitettävän alueen metsästyskäytäntöjä;
- 4) Kansallispuiston perustamislain päivittäminen: säädetään kansallispuistolle uusi, LSL:n mukainen perustamislaki³, jolloin puiston alue määritellään uudelleen sisältämään myös ne alueet, joita ei voida liittää puistoon kohtien 1 ja 2 mukaisissa menettelyissä (yleiset vesialueet tai muut alueet, joiden liittäminen kansallispuistoon muuttaisi olennaisella tavalla liitettävän alueen metsästyskäytäntöjä). Samassa yhteydessä päivitetään puiston rauhoitussäännökset LSL 13–15 §:n mukaisiksi.

Luonnonsuojelun alueeseen liitettäväksi päätetyn tai haetun alueen kiinteistönmuodostuksessa noudatetaan, mitä LSL 21 §:n 1 momentissa

säädetään. Mikäli luonnonsuojelun alueeseen liitetään valtion omistukseen siirtynyt yksityinen luonnonsuojelun alue, poistetaan tämän rauhoitusta koskeva merkintä liittämisen yhteydessä kiinteistötietojärjestelmästä. Samalla lakkaavat aluetta koskevat aiemmat rauhoitusmääräykset olemassa voimassa. Liittämisestä on kuulutettava kunnan ilmoitustaululla siten kuin julkisista kuulutuksista annetussa laissa (34/1925) säädetään.

5 Luonnonsuojelun alueiden perustaminen valtion maille (säädosvalmistelu)

Natura 2000 -verkostoon tai kansallisiin luonnonsuojeluohjelmiin sisältyvät, valtion omistuksessa olevat ja luonnonsuojelun tarkoituksiin varatut alueet perustetaan luonnonsuojelun lain nojalla suojelun alueiksi. Suojelun alueiden perustamisen edistämiseksi ympäristöministeriö on käynnistänyt luonnonsuojelun alueiden säädosvalmistelun, joka toteutetaan alueellisina hankkeina. Hankkeissa perustetaan hankealueen suojelun tarkoituksiin varatut valtion alueet suojelun alueiksi edellä kuvatussa, LSL 17 §:n mukaisessa menettelyssä. Natura 2000 -alueiden ja kansallisiin luonnonsuojeluohjelmiin sisältyvien alueiden lisäksi säädosvalmistelu koskee mm. kaavojen suojelun aluevarauksia valtion maille sekä alueita, jotka ovat siirtyneet valtion omistukseen osana Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa (Metso). Säädosvalmistelusta vastaa ympäristöministeriö. Metsähallituksen Luontopalvelut ja ELY-keskukset osallistuvat valmisteluun tiiviisti. Lisäksi hankkeissa kuullaan paikallisia sidosryhmiä.

Tämän selvityksen kohdealueesta pääosa sisältyy Uudenmaan säädosvalmisteluhankkeeseen, joka on käynnistetty vuonna 2013 ja jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2015. Hanke ei kuitenkaan koske kansallispuistojen laajentamista.⁴

1 Tämä LSL 22 §:n mukainen menettely korvaa Itäisen Suomenlahden kansallispuiston perustamislain 9.2 §:n mukaisen menettelyn, jossa liittäminen tapahtui maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä.

2 Vastaavaa menettelyä on käytetty mm. Lauhanvuoren kansallispuiston laajentamiseksi (ks. Laki Lauhanvuoren kansallispuiston laajentamisesta 945/1993).

3 Vastaavaa menettelyä on käytetty Koloveden kansallispuiston laajentamiseksi (ks. Laki Koloveden kansallispuistosta 401/2013)

4 Varsinais-Suomessa vastaava säädosvalmisteluhanke toteutettiin vuosina 2012–2014. Hankkeen ulkopuolelle jätettiin tietyt Saaristomeren kansallispuistoon liitettävät alueet.

6 Suomenlahden kansallispuistojen nykyiset säädökset ja niiden päivittämistarpeet

6.1 Itäisen Suomenlahden kansallispuisto

Kansallispuistoa koskevat säädökset

Itäisen Suomenlahden kansallispuisto on perustettu lailla eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi (674/1981). Kansallispuiston rauhoitusmääräykset on annettu asetuksella eräistä valtion omistamille alueille perustetuista kansallispuistoista ja luonnonpuistoista (932/1982).

Perustamislakiin ei sisälly nykyisen LSL 11 §:n edellyttämää perustamistarkoitusta, joka tavoitteenomaisesti kuvaa kansallispuiston tarkoitusta sekä luonnonsuojelun että alueen muun käytön kannalta. Perustamistarkoitus olisi hyvä huomioida, mikäli kansallispuiston perustamislakia päivitetään tai uudistetaan.

Kansallispuistossa on metsästys sallittu paikallisille asukkaille (932/1981, 3.2 §). Myös hirven ajaminen metsästyksen yhteydessä on asetuksen 2 §:n mukaan sallittu. Metsähallitus päättää metsästyksestä kansallispuistossa metsästyslain (615/1993) 6 ja 44 §:n nojalla. Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan metsästys on kielletty kansallispuiston liikkumisrajoitusvyöhykkeellä liikkumisrajoitusaikana sekä virkistysvyöhykkeellä. Ruotsinpyhtäällä (nyk. Loviisassa) Bisaballen-, Grillskär- ja Söderskär-nimisille luodoille perustetuilla suojelualueilla metsästys on kielletty asetuksen 339/1970 mukaisesti. Muille alueille Metsähallitus myöntää hakemuksesta paikallisille asukkaille metsästyslupia. Paikallisen asukkaan määrittelyssä käytetään tukena (kumottua) asetusta 225/1967 ja asetusta Saaristomeren kansallispuistosta (1123/1994), jossa paikallisiksi asukkaiksi on katsottu kansallispuiston yhteistoiminta-alueeseen kokonaan tai osittain kuuluvissa kylissä vakituisesti asuvat henkilöt. Supikoiran ja minkin metsästys on mahdollista Metsähallituksen luvalla muuallakin kuin edellä kuvatuilla metsästyksen piirissä olevilla alueilla.

Metsästyslain 7 §:n mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on oikeus metsästää yleisellä vesialueella meressä, sellaisilla yleisellä vesialueella meressä olevilla saarilla ja luodoilla, jotka kuuluvat valtiolle ja joiden hallintaa ei ole kenellekään luovutettu, sekä Suomen talous-

vyöhykkeellä. Metsästyslain 24 §:n mukaan asumattomilla meren ulkosaarilla saa se, jolla on oikeus metsästää vesialueella, harjoittaa vesilintujen pyyntiä maalta toiselle kuuluvalla avoimella rannalla. Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan Metsähallituksen luvalla paikalliset asukkaat voivat käyttää kansallispuiston rantoja yleiselle vesialueelle tai osakaskunnan vesialueelle tapahtuvaan metsästykseseen. Tämä koskee niitä rantoja, joilla muukin metsästys on sallittu paikallisille asukkaille.

Asetuksen 932/1981 mukaan kalastus on kansallispuistossa sallittu. Kansallispuistoon ei kuitenkaan tällä hetkellä kuulu vesialueita meressä. Metsähallituksen hallinnassa olevilla yksityisillä vesialueilla on hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan ilman vesialueen omistajan lupaa sallittu onkiminen ja pilkkiminen, viehekalastus läänikohtaisella viehekalastusluvalla sekä kalastuslain (286/1982) 8 §:n tarkoittama verkkokalastus. Lisäksi vesialueen omistajan (Metsähallituksen) luvalla voidaan sallia pyydyskalastus (mukaan lukien ammattikalastus) ja viehekalastus. Yleisillä vesialueilla meressä on kalastuslain 6 §:n mukaan jokaisella Suomessa vakinaisesti asuvalla Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisella oikeus harjoittaa kalastusta. Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisilla on oikeus kotipaikasta riippumatta kotitarve- ja virkistyskalastukseen.

Säännökset alueen liittämistä luonnonsuojelualueeseen ovat nykyään luonnonsuojelulain 22 §:ssä.

Kansallispuiston laajentamista koskeva esitys hoito- ja käyttösuunnitelmassa

Ympäristöministeriön vuonna 2012 vahvistamassa Itäisen Suomenlahden kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa todettiin, että Metsähallitus varautuu kansallispuiston laajentamiseen. Suunnitelman mukaan kansallispuistoon voidaan liittää suunnittelualan kaikki Metsähallituksen hallinnoimat maa-alueet sekä yksityisluontoiset valtion vesialueet, jos se laajennusta valmisteltaessa nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Poikkeuksena edellä mainittuun on Ruotsinpyhtään (nyk. Loviisan) Lehtinen, jonka vanha kasarmialue pidetään kansallispuiston ulkopuolella. Suunnitelman mukaan myös muut valtion omistamat maat ja yksityisluontoiset valtion vesialueet voidaan liittää

kansallispuistoon sen mukaisesti kuin lainsäädännössä määrätään. Yleisistä vesialueista on todettu, että niiden suojelukysymykset voidaan selvittää tarkemmin kansallispuiston laajentamisen yhteydessä ja että vedenalaisen luonnon inventointien (VELMU-hanke) tulokset on tarpeen huomioida kansallispuiston laajentamisen yhteydessä. Suunnitelman mukaan nykyisen kansallispuiston ja muun suunnittelualueen valtionmaiden metsästyskäytäntöjä voidaan muuttaa mahdollisella laajennuslailla.

Kansallispuiston laajentamisen toteutuskeinot

Metsähallituksen hallinnassa olevien yksityisluontoisten, kansallispuiston aluerajaukseen rajautuvien tai sen sisällä olevien vesialueiden ja maa-alueiden liittäminen puistoon on mahdollista LSL 22 §:n nojalla Metsähallituksen hakemuksesta, mikäli metsästyskäytännöt alueilla eivät olennaisesti muutu. Näitä alueita ovat Mustamaan, Rankin, Orregrundin, Suuri-Pisin, Rääntiön, Ulko-Tammion, Koivuluodon, Kilpisaaren ja Pitkäviirin saaret sekä niitä ympäröivät yksityiset vesialueet. Mikäli metsästyksen järjestelyyn tulisi olennaisia muutoksia, liittäminen edellyttäisi uutta lakia kansallispuiston laajentamisesta tai vaihtoehtoisesti kansallispuiston perustamislain päivittämistä.

Yleisten vesialueiden liittäminen kansallispuistoon ei ole mahdollista perustamislain eikä luonnonsuojelulain nojalla, vaan se edellyttää uutta lakia kansallispuiston laajentamisesta tai vaihtoehtoisesti perustamislain päivittämistä. Tällöin uudessa säädöksessä tulisi käsitellä mm. kalastuksen ja metsästyksen sääntely puistoon liitettävällä alueella.

Muut säädösten muutostarpeet

Itäisen Suomenlahden kansallispuiston perustamislaki ja -asetus perustuvat vanhaan luonnonsuojelulakiin. Kansallispuiston rauhoitus-säännökset eivät kaikilta osin vastaa nykyisen luonnonsuojelulain 13–15 §:ien säännöksiä. Mm. säännökset koskien kalastusta, metsästystä sekä paikallisten asukkaiden oikeuksia poikkeavat luonnonsuojelulaista. Metsähallituksella on oikeus määrätä metsästyksestä, mutta toisaalta liiallisen lisääntymisen vuoksi tai muutoin vahingollisen eläinlajin yksilöiden vähentäminen tapahtuisi asetuksen mukaan maa- ja metsätalousministeriön (nyk. ympäristöministeriön)

poikkeusluvalla. Vaikeaselkoinen säädösperusta on aiheuttanut epätietoisuutta ja ristiriitoja kansallispuiston hallintoon ja hoitoon liittyen. Metsähallituksen toimivaltakysymyksiä ja kansallispuiston rauhoitusmääräysten ulottuvuutta on selvitetty useissa menettelyissä, ml. korkeimpaan hallinto-oikeuteen edenneissä valituksissa. Kansallispuiston perustamistarkoituksesta, joka ohjaa puiston käyttämistä ja kehittämistä, ei myöskään ole säännöstä.

Selkein ratkaisu tilanteeseen olisi kansallispuiston perustamislain päivittäminen (ks. edellä luku 4, luettelon kohta 4). Perustamislaisissa tulisi määrittellä kansallispuiston perustamistarkoitus sekä rauhoitusmääräykset luonnonsuojelulain nojalla. Samassa yhteydessä tulisi selvittää kansallispuiston laajentamistarpeet, ml. yleisten vesialueiden suojelua koskevat kysymykset, ja sisällyttää niitä koskevat säännökset uuteen kansallispuistolakiin.

Saaristomeren kansallispuistoon liitettäväksi esitetyillä alueilla on runsaasti rakennuksia ja rakennettuja ympäristöjä. Osa kohteista edustaa saariston rakennus- ja kulttuuriperintöä, joka on muodostunut alueelle aiemman tai nykyisen asutuksen ja siihen liittyvän maankäytön myötä. Alueella on myös uudempia rakennuksia, joista osa on edelleen asuinkäytössä. Mm. Örössä on noin 60 rakennusta. Kansallispuiston perustamislakia uudistettaessa tulisi huomioida rakennusten ja rakennettujen ympäristöjen käyttö ja kunnossapito. Luonnonsuojelulain 14.1 §:n 1 kohta ja 15.1 §:n 9 kohta rajoittavat mm. rakennusten käyttöä, rakennetuissa ympäristöissä tärkeitä kunnallisteknisiä töitä sekä laiturien rakentamista, ellei näille ole löydettävissä perustetta suojelualueen hoidosta tai käytöstä. Vesikulkuväylien kunnostamisen (ruoppaamisen) edellytyksenä on LSL 14.1 §:n 8 kohdan mukaan että suojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö sitä edellyttää, eikä alueen perustamistarkoitus vaarannu. Siten mm. rakennusten ja ympäristön käyttö asumiseen tai muuhun mahdolliseen toimintaan sekä kulttuuriperintönä arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen hoito tulisi määrittellä kansallispuiston perustamislaisissa osana puiston perustamistarkoitusta, ja sisällyttää lakiin tarvittavat, luonnonsuojelulaista poikkeamisen mahdollistavat säännökset.

6.2 Tammisaaren saariston kansallispuisto

Kansallispuistoa koskevat säädökset

Tammisaaren saariston kansallispuisto on perustettu lailla Tammisaaren saariston kansallispuistosta (485/1989), ja sen rauhoitusmääräykset on annettu asetuksella Tammisaaren saariston kansallispuistosta (243/1990). Perustamislain 4 §:ssä on säännökset puiston laajentamisesta. Ne ovat sisällöltään samanlaiset kuin Itäisen Suomenlahden kansallispuiston perustamislaisissa. Lisäksi Tammisaaren saariston kansallispuistoa koskevat vastaavasti luonnonsuojelulain 22 §:n säännökset liittyen puiston laajentamiseen.

Kansallispuistossa metsästys on asetuksen 243/1990 2.3 §:n mukaan sallittu paikallisille asukkaille entisen Jussarön luonnonpuiston eteläpuolisilla saarilla ja luodoilla sen mukaan kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään. Muu metsästys on kielletty. Metsähallitus voi kuitenkin 4 §:n mukaan myöntää luvan vähentää eläinlajin yksilöiden lukumäärää, jos laji on lisääntynyt liikaa tai käynyt muuten vahingolliseksi.

Kalastus on kansallispuistossa asetuksen 243/1990 2.1 §:n mukaan sallittu siten kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään.

Kansallispuiston laajentamista koskeva esitys hoito- ja käyttösuunnitelmassa

Ympäristöministeriön vuonna 2012 vahvistaman Tammisaaren ja Hangon itäisen saariston hoito- ja käyttösuunnitelman liitteenä on esitys kansallispuiston laajentamiseksi. Ehdotuksen hyväksyminen vaatii lainmuutoksen (laajennuslain) tai kansallispuiston perustamislain päivittämisen, vastaavasti kuin Itäisen Suomenlahden kansallispuiston kohdalla. Esityksen mukaan kansallispuistoa laajennetaan Raaseporin kaupungin Tammisaaren alueella sijaitsevilla, Metsähallituksen hallinnassa olevilla maa- ja vesialueilla. Kansallispuistoon liitettäväksi suositellaan seuraavassa lueteltuja alueita: Älgössä olevia Metsähallituksen alueita, Jussarön itäosaa, Stadsfjärdenin kolmea saarta, Segelskärin–Mygganin ulkoluotoaluetta, Äggharunin–Skarvkyrkanin aluetta niin ikään ulkosaaristossa ja Hästö-Busön rannikkolinnaetta lähialueineen.

Kansallispuiston laajentamisen toteutuskeinot

Metsähallituksen hallinnassa olevien alueiden liittäminen puistoon on mahdollista LSL 22 §:n nojalla Metsähallituksen hakemuksesta, mikäli metsästyskäytännöt alueilla eivät olennaisesti muutu.

Yleisten vesialueiden liittäminen kansallispuistoon ei ole mahdollista perustamislain eikä luonnonsuojelulain nojalla, vaan se edellyttää uutta lakia kansallispuiston laajentamisesta tai vaihtoehtoisesti perustamislain päivittämistä. Tällöin uudessa säädöksessä tulisi käsitellä mm. kalastuksen ja metsästyksen sääntely puistoon liitettävällä alueella.

Muut säädösten muutostarpeet

Tammisaaren saariston kansallispuiston perustamislaki ja -asetus perustuvat vanhaan luonnonsuojelulakiin. Kansallispuiston rauhoitussäännökset eivät kaikilta osin vastaa nykyisen luonnonsuojelulain 13–15 §:ien säännöksiä. Tilanteen selkeyttämiseksi kansallispuiston perustamislaki tulisi uudistaa luonnonsuojelulain mukaiseksi. Samassa yhteydessä tulisi selvittää kansallispuiston laajentamistarpeet, ml. yleisten vesialueiden suojelua koskevat kysymykset, ja sisällyttää niitä koskevat säännökset uuteen kansallispuistolakiin, jolloin tarve erilliselle laajennuslaille väistyisi.

6.3 Saaristomeren kansallispuisto

Saaristomeren kansallispuistoa koskevat säädökset

Saaristomeren kansallispuisto on perustettu lailla Saaristomeren kansallispuistosta (645/1982), ja sen rauhoitusmääräykset on annettu asetuksella Saaristomeren kansallispuistosta (1123/1994). Kansallispuisto on lain 1 §:n mukaan perustettu Saaristomeren luonnon ja kulttuurin suojelemiseksi, niihin liittyvien perinteisten luonnonkäyttötapojen turvaamiseksi, elävän saaristoyhteisön säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimusta ja yleistä luonnonharrastusta varten. Kansallispuisto koostuu valtion omistamista, lain liitteenä olevassa kartassa punaisella katkoviivalla rajatulla alueella (yhteistoiminta-alueella) Dragsfjärdin, Houtskarın, Korppoon ja Nauvon kunnissa olevista maa- ja vesialueista lukuun ottamatta puolustusvoimain hallinnassa olevia alueita. Puiston laajentamista koskee lain 3. §. Sen mukaan jos yhteistoiminta-alueella oleva alue, jota valtio ei

omista, siirtyy valtion omistukseen, se luetaan osaksi kansallispuistoa lukuun ottamatta alueita, jotka siirtyvät puolustusvoimain hallintaan, ja alueita, jotka hankitaan alueiden vaihtoa varten.

Asetuksen 1123/1994 4.2 §:n mukaan Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueeseen kokonaan tai osittain kuuluvissa kylissä vakituisesti asuvat saavat metsästää kansallispuistossa tai osassa sitä Metsähallituksen luvalla. Lisäksi 4.1 §:n mukaan Metsähallitus voi myöntää luvan eläinlajin yksilöiden lukumäärän vähentämiseen, jos laji on lisääntynyt liikaa tai käynyt muuten vahingolliseksi. Muutoin metsästys on kansallispuistossa kielletty.

Asetuksen 1123/1994 2.1 §:n mukaan onkiminen ja pilkkiminen on kansallispuistossa sallittu. Myös muu kalastus on 4.1 §:n mukaan sallittu Metsähallituksen luvalla.

Kansallispuiston laajentamisen toteutuskeinot

Valtion omistukseen siirtyvät, luonnonsuojelutarcoitukseen varatut ja kansallispuiston yhteistoiminta-alueelle sijoittuvat alueet liitetään suoraan kansallispuistoon perustamislain 3 §:n nojalla. Sen lisäksi käytettävissä ovat edellä kuvatuksi LSL 22 §:ssä säädetyt menetelmät kansallispuiston laajentamiseksi.

Yleisten vesialueiden liittäminen kansallispuistoon ei ole mahdollista perustamislain eikä luonnonsuojelulain nojalla, vaan se edellyttää uutta lakia kansallispuiston laajentamisesta. Mikäli kansallispuistoa laajennetaan erillisellä lailla, laajennuslaissa tulee käsitellä mm. kalastuksen ja metsästyksen sääntely puistoon liitettävällä alueella.

Muut säädösten muutostarpeet

Saaristomeren kansallispuiston perustamislaki ja -asetus perustuvat vanhaan luonnonsuojelulakiin. Kansallispuiston rauhoitussäännökset eivät kaikilta osin vastaa nykyisen luonnonsuojelulain 13–15 §:ien säännöksiä. Tilanteen selkeyttämiseksi kansallispuiston perustamislaki tulisi uudistaa luonnonsuojelulain mukaiseksi määrittelemällä kansallispuiston perustamistarkoitus sekä rauhoitusmääräykset luonnonsuojelulain nojalla. Samassa yhteydessä tulisi selvittää kansallispuiston laajentamistarpeet, ml. yleisten vesialueiden suojelua koskevat kysymykset, ja sisällyttää niitä koskevat säännökset uuteen kansallispuistolakiin, jolloin tarve erilliselle laajennuslailla väistyisi.

7 Porkkalan suojelualueita koskevat ratkaisut

Porkkalan alueen suojeluun varatut valtion maa- ja vesialueet sisältyvät edellä kuvattuun Uudenmaan säädösvalmisteluhankkeeseen. Alueet voidaan perustaa luonnonsuojelualueiksi LSL 17 §:n mukaan valtioneuvoston tai ympäristöministeriön asetuksilla. Kansallispuiston perustaminen Porkkalaan edellyttäisi, että eduskunta säätää uuden kansallispuistolain. Kansallispuiston perustaminen edellyttää, että LSL 11 §:ssä esitetyt edellytykset täyttyvät. Kansallispuiston tulee sijaita valtion maalla, olla kooltaan vähintään 1 000 ha ja lisäksi alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

Sekä asetuksissa että kansallispuistolaisissa voidaan säätää poikkeuksista LSL 13–15 §:ien rauhoitusmääräyksiin siltä osin kuin ne katsotaan tarpeelliseksi esimerkiksi metsästyksen ja kalastuksen järjestämistä tai puolustusvoimien toimintaa ajatellen.

Metsähallituksen selvitys,
asianro MH 6611/2014/06.02.00

Lönnerberg Digital, Helsinki 2014